БЪЛГАРСКА ДИАЛЕКТОЛОГИЯ

ПРОУЧВАНИЯ И МАТЕРИАЛИ

КНИГА VIII

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Институт за български език

БЪЛГАРСКА ДИАЛЕКТОЛОГИЯ

ПРОУЧВАНИЯ И МАТЕРИАЛИ

Книга VIII

София · 1977

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

РЕЧНИК НА КОСТУРСКИЯ ГОВОР

Благой Шклифов

УВОД

Костурският говор е краен югозападен български говор, притежаващ много архаични черти не само в областта на фонетиката, но и в лексиката. Словното богатство на говора досега не е изследвано и имаше опасност то да остане неизвестно на славистиката поради асимилацията на българското население в тая област.

Лексиката на говора се състои от четири пласта: общославянски речников фонд, лексикални единици, характерни само за българския език, местен пласт (диалектна лексика) и заемки. В общославянската лексика е отразено въздействието на историческите фонетични закони, характерни за българския език изобщо и за говора. В костурския говор са се запазили старинни думи, които не се срещат в съвременния български книжовен език, но са налице в наши диалекти и други славянски езици: *листопа̀т* 'ноември', *са̀ло* 'свинска мас', *ѝна* 'скреж' *ми се мнѝе* 'струва ми се',*кла̀вам* 'слагам', *сърва* 'късам', *гърст* 'каквото се побира и в двете шепи', *ро̀т* 'предната част на лицето', *грѐда* 'идвам', *ѐсти* (3 л. ед. ч. от съм) и др.

Интерес будят и многобройните противопоставителни диалектизми с интересна вътрешна форма и словообразователна система като *по̀мин* 'съдба', *о̀докреп* 'опора', *лита̀шка* 'пеперуда', *у̀ма* 'помня', *поклана̀тйе* 'поздрав', *кокошчѝна* 'птицевъдство', *киселѝна* 'оцет', *мъртва* 'задушница', *кисловѝна* 'киселина', и пр.

Много понятия, които в книжовния език се изразяват описателно, в костурския говор имат специална форма. Като такива могат да се посочат *студенѝца* 'потреперване на тялото от студ и страх', *ого̀йка* 'юношеска пъпка', *полежѝна* 'полегнала нива', *попрѐтка* 'домашна седянка', *кастратѝна* 'отсечена клонка', *лозѐнка* 'лозова пръчка' и др.

На говора до 1913 г. оказвал влияние и книжовният български език посредством училищата и църквите, революционната дейност на ВМОРО, гурбетчийството на костурчани в центъра на българското възраждане—Цариград и в България. Като резултат на това влияние влезли в говора думите *въпро̀с, възта̀нйе, чѐтник, комѝтин, ръководѝтел, заповѐт, ро̀пство, слу̀жба* 'църковна служба', *внима̀нйе, недосто̀ен, за̀твор, чѐтам, учѝтел, гло̀ба* и др.

В костурския говор се срещат много турски и гръцки заемки, както в другите наши говори, поради известни исторически причини. Международната лексика е влязла в говора посредством българския книжовен език, гръцкия и турския език.

Както във фонетико-морфологично отношение, така и в лексикално костурският говор е сравнително близък до книжовния български език. Той споделя много източнобългарски черти.

СТРУКТУРА НА РЕЧНИКА

В настоящия труд се прави опит за относително пълно представяне на лексиката на костурския говор. Речникът се състои от около шест хиляди лексикални единици със значително повече значения.

Във фонетично отношение, особено при застъпниците на ж и на групите ър, ъл, в говора съществуват различия. Думите, които са характерни за цялата говорна област, се дават във фонетичния облик на Горнокостурско а именно във форми, срещащи се в селата Косинец, Дъмбени, Смърдеш, Кономлади, Тиолищча и Кондорби. В повечето случаи се посочва в скоби селището или областта, откъдето са записани илюстративните материали. В главната статия на думите, които не са характерни за целия говор, се посочва селището или областта, откъдето са записани. Илюстративни примери се привеждат при по-голямата част от речниковите статии.

Лексикалните единици се изнасят в общоприетата основна (речникова) форма. При отделни думи се дава и стилистична характеристика, например: остарели, нови заемки от гръцки език, детска лексика. Където е възможно, се посочва и произходът на заемките. В илюстративния материал се привеждат формите за мн. ч. на едносричните съществителни и на ония, чиито коренни съгласни се променят при образуване на множествено число. След главната статия се посочва и редуването на беззвучна съгласна със звучна, като се дава членуваната форма при съществителните от мъжки род (**снѐк**, -го), а при прилагателните — ж. р. (**нȯф**, -ва). Посочват се и други фонетични промени, характерни и за книжовния език. Формите за минало свършено време на глаголите, които имат такива, се дават в илюстративния материал.

Описателно се тълкува значението на ония думи, които нямат съответствие в книжовния език, а на ония, които имат такова, се привеждат съответствието и синоними. В случаите, когато в книжовния език думата е многозначна, а в диалекта има само едно значение, се тълкува значението ѝ. Тълкуване на значението се дава и при думите, които и в книжовния език, и в диалекта са многозначни. В илюстративния материал при съответното значение на думата се изнасят поговорки, благопожелания и клетви.

При думите, които се срещат само в съчетания и имат ясна граматична категория (обикновено те са съществителни или прилагателни), същата се означава,но се посочва тази дума още с кои други думи влиза в съчетание,като се дава значението им. Глаголите от свършен вид се дават след тия от несвършен. Възвратните, взаимните и третоличните глаголи, образувани от преходни, се дават в статията на деятелните глаголи след знака ○. В края на статията след знака □ се изнасят фразеологичните съчетания със съответно тълкуване. Възвратната частица *се* в главните статии за улеснение в речника се поставя след глагола. По-важните фонетични варианти, характерни за говора на отделно селище или група селища, се дават след формите, характерни за по-голямата част на говора.

В речника се поместват предимно ония отглаголни съществителни, които са образувани със суфикс *-тйе: кланатйе, жнатйе, осунватйе.* Умалителни съществителни имена се привеждат само в отделни случаи — когато те имат ново значение или представляват интерес от словообразователна гледна точка. В основната форма на някои думи се посочват две ударения. Краесловното ударение е характерно за областта Пополе.

Географски имена и названия на жители на населени места не се изнасят, а така също и увеличителни имена.

Сравнително много думи и илюстративни примери привеждам от говора на родното ми село Черешница, за който е типична частична редукция на гласните. Това се дължи на обстоятелството, че от 1969 г. при мен се намират родителите ми, дошли от Костурско. В продължение на три години успях да събера почти целия лексикален инвентар на родното ми село.

Когато примерът представлява само едно изречение от говора на дадено селище, името на селището се дава в скоби. В случаите, когато примерите-изречения са повече от едно, названието на селището се дава след точка без скоби.

Нелокализираните лексикални единици, в които участвува фонема *ц*, са от селището Кондорби. Тази фонема се среща рядко в говора на областта Корешчата.

Думите, които съдържа речникът, са събирани в продължение на много години сред емиграцията и дошлите на гости жители от Костурско. С тоя труд не може да се счита за напълно изчерпано лексикалното богатство на нашия говор.

В илюстративните материали са отразени и битът, и обичаите, и страданията на местното българско население.

Изказвам сърдечна благодарност на многобройните информатори, със съдействието на които събрах речниковия материал.

Настоящият труд е продължение на монографията „Костурският говор“, в която подробно се разглеждат фонетичните, морфологичните, синтактичните и лексикологическите особености на говора.

В резултат на нови наблюдения и проучвания, правени след излизането на монографията „Костурският говор“, в този труд се дават допълнения и се правят доуточнения, засягащи предимно ударението на въпросителните и отрицателни конструкции и акцентните слова.

Авторът

А

а *сз.* — означава: 1) съпоставяне. *Йàс рабòтам, а тòй сàму сèй и йàй. Тàтко ми и пàси òфците, а брàт ми и òра нѝвйата.* 2) противопоставяне, но, ала. *Му рѐку вòйден да дòй, а нѐ ỳтре. Сàкам чървѐно вѝно да пѝйа, а нѐ вòда.*

à-à *сз.* — а-а. *À тѝ да дòш, à брàт ти, свѐ ѐно ѐсти. À гъ̀рци, à тỳрци, зà нас нѐма дòбро* (Смърд.).

аà *част.* — да. *Аà, ке дòйда и йàс на пàзар. Аà, се вѝду со гòстите. Аà, ке ви донѐса студѐна вòда.*

àă *межд.* — означава: 1) неуверено питане. *Ай, тѝ си голѐмата чỳпа на Стѐфо?!* 2) насърчаване. *Ай, бързай сѐга да òш при мàйка ти.* 3) радост, изненада. *Ай, ти чỳкаш на врàтата? Ай, мнòгу голѐмо порàсте дѐтето.* 4) досещане. *Ай, рàзбра йàс, шчо стàва и òйду тàму. Ай, сакàе да го отѐне и нѐго* (Смърд.).

абанжѝйа *ж.* (Кор.) — пришълец. *Абанжѝйа ѐсти тòй, од Въмбел ѐсти.*

абанжѝка *ж.* — жена пришълка.

àбер *м.* (ар.-тур.) — вест, новина. *Лòш àбер дòйде зà него, го бàре да го фàте. Абер дòйде, мъш му му ỳмбре* (Смърд.). □ **Нѐмам àбер од габòта** — несръчен съм.

àбре *част.* — за обръщение към мъже предимно в началото на изречението. *Àбре Стѐфо, нѐ требàше да се жѐниш, да си клàш бѐл'а на глàвата* (Смърд.).

àва *ж.* (ар.-тур.) — климат. *Дòлу на пòл'йето àвата е тѐшка и нѐ ми ирдѝсва на здрàвйето* (Конд.). *Вѝчо ѝма дòбра àва лѐтото.*

авлѝйа *ж.* (гр.) — двор с ограда. *Дѐците ѝгре о авлѝйата* (Дъмб.).

авокàтин *м.* (лат.) — адвокат. *Мнòгу пàри ни зѐве авокàтите и сàму не мàме.*

àвур *м.* (тур.) — обор. *Мъ̀ската ѐсти о àвуро* (Смърд.).

àга *м.* (тур.) — господар. *Сѐга по нàшче мѐста гъркомàнте се àги.*

агронòм *м.* *нова заем.* — агроном. *Сѝн ми стàна агронòм.*

агỳмен *м.* (гр.).— игумен. *Агỳмените и повѐл'ве манастѝрите.*

àдйа *ж.* (гр.) *нова заем.* — разрешение, позволение. *Со àдйа си дòйде од àскеро. Бѐз àдйа пѝле нѐ мòжи да препàри до границата.*

адйàсвам *нсв.*, **адйàсам** *св.* — разполагам със свободно време. *Тѝйа пỳсти рабòти се мнòгу, ѝч нѐ адйàса да òда на брàко.*

адрѐса *ж.* (фр.). — адрес. *Нàпрай ми е (йа) адрѐсата на плѝко, зàшчо нѐ знам да пѝша.*

азбỳка *ж.* — азбука. *Е наỳку азбỳката, дойдòе гъ̀рците и е заборàви* (Конд.).

àзна *ж.* (ар.-тур.) — съкровище. *Прàзна ѐсти цàротòму àзна* (Смърд.). □ **Àзна сѐча** — разполагам с много пари.

азък и езък *межд.* (тур.) — за изразяване на съжаление. *Азък за нѐго, млàт загѝна* (Конд.).

àзър *прил. неизм.* (ар.-тур.) — готов. *Мъш ми àзър е да òди на гòсти* (Конд.).

аџабà *нареч.* (ар.-тур.) — нима. *Аџабà тàка бѐше цѐлата рабòта? Аџабà сàму тòй ѐсти арамѝйата* (Смърд.).

аџамѝйа *прил. неизм.* — неопитен, начинаещ. *Невѐстата ѐсти млàда и аџамѝйа о домàшните рабòти* (Смърд.).

аџамѝцки *прил.* — 1) неопитен. *Аџамѝцка ръ̀ка го напрàви стѝсо и затòво пàна* (Смърд.). 2) некачествен (за труд). *Аџамѝцка рабòта.*

àир *м.* (тур.) — сполука, щастие. *Од нѝкой àир нѐ вѝдобме.*

аирлѝйа *прил. неизм.* (тур.) — благополучен. *Кòга фàтваме да прàвиме ѐна рабòта, кàжваме аирлѝйа да ѐсти* (Кор.). *Арлѝйа да ѐ женàтйето, гòспо да дàй мнòгу берикѐт* (Конд.).

àй и àйде *межд.* (тур.) — за подканване. *Àй да òйме на чѐзмата за вòда! Àйде да тръ̀рниме на пъ̀т!* Кор.

àйван *м.* (тур.) — 1) домашно животно. *Нѐ ни стѝгна сѐнто за айвàните.* 2) *прен.* невъзпитан човек.

айдỳтин *м.* (тур.) — разбойник, крадец. *Айдỳтите барàе по планѝните, крадѐе и колѐе* (Конд.).

àйл'ас *прил. неизм.* (тур.) — мързелив. *Нѝшчо дòбро нѐ чѐкай од нѐго, тòй е àйл'ас, нѐ му се рабòта* (Конд.).

аймалѝйа *ж.* — вид украшение. *Аймалѝйата ѐсти кай лѝра, йà клàваме на чѐлото да прѐнца* (Кос.).

àйс *межд.* — за подкана при воловете да се обърнат кръгом.

àк *м.* (ар.-тур.) — характер. *Нѐ можа да му дòйда на àко* (Кос.).

àкал *м.* (тур.) — ум. *Тѝ нѐмаш àкал за тѐбе, а сàкаш да ми дàваш на мѐне* (Конд.).

акашлийа *прил. неизм.* (тур.) — който има хубав външен вид (за човек). *Йàс нè се акашлийа, сùн ми èсти тàкоф* (Смърд.).

акнùца *ж. в съч.* **да те ỳдри и да пỳкниш** (Поп.) (клетва) — да умреш.

àку и **àко** *сз.* — ако. *Àку сàкаш да дòш прù мене, бàр докòга èсти рàно* (Смърд.).

àл *м.* (ар.-тур.) — състояние. *На лòш ал дойдòвме* (Кор.).

àл и **àла** *сз.* (Поп.) — защото, понеже. *Лèжи, àл èсти бòлна* (Кор.). *Цъ̀рно нòси, àла ỳмре мàйка му* (Кор.).

алàжа *ж.* (тур.) — пъстра басма. *На сънàта купùйме алàжа за фỳстан* (Кос.).

алàйка *ж.* (ар.-тур.) — слугиня, прислужничка. *Тàйа стàна алàйка о Кòстур* (Дъмб.) ☐ **Прỳсам кай алàйка** — работя много.

алàвресен *межд.* (Смърд.) и **алàвресе** (Конд.)— за споделяне на добра вест. *Алàвресен, си дòйде от чужùна.*

алàсъндек (Смърд.), **алàсъндък** *межд.* (Конд.) — *Алàсъндек, нè се мòжи. Алàсъндек не мòжа да дòйда.*

àлат *м.* (ар.-тур.) — инструмент за работа, оръдие на труда. *Дỳк'ано е прàзен, нèма нùкакви алàти: ни чèкан, ни прùвон, ни скèпар, ни балтùйа* (Конд.).

àлаф да ти èсти — поздравление за заслуги. *Àлаф да му èсти кòно, дòбре ми о плàти* (Смърд.). *Àлаф да му е млèкото, шу гу исùцца мàйка му, гу скинàйа су бòй и нùшчо не кàза* (Поп.).

àлаш-вèриш *м.* (тур.) — даване-взимане. *Тòй сàму àлаш-вèриш прàй, нè рабòта дрỳго.*

àлва *ж.* (тур.) — халва. *На стàро врèме àлвата е имàйме за нàй-дòбро нèшчо.*

алваджùйа *м.* — халваджия.

àле *с.* — клозет. *На тỳрско врèме о дрỳгите сèла аленùшча имàше сàму прет скол'йенùшчата, а о Смъ̀рдеш цèли имàе.*

àлик *прил. неизм.* (тур.) — каменист, неплодороден. *Àлик е нùвата, нùшчо не рòдва* (Чер.).

алùс *нареч.* (тур.) — 1) точно така. *Алùс тàка бèше.* 2) прилича на някого, като. *Алùс кай мàйка му èсти чỳпата* (Смърд.).

алùсен, -сна *прил.* (тур.) — истински, същински. *Ùмам мàйка машчèйа, тàтко алùсен* (Кос.).

алùтин *м.* (гр.) *нова заем.*—безделник. *Сùн ми èсти алùтин, нèйта дòма да се вà̀рни* (Ян.).

àлка *ж.*[1] (ар.-тур.) — петно. *Àлки ùме пл'àчките, нè се чùсти.*

àлка[2] *ж.* (ар.-тур.) — нашийник. *Кỳчето за àлката го въ̀рзваме.*

алòсан, -ана *прил.* — който непрекъснато боледува.

àлтан *м.* (тур.) — златна монета. *На брàко свекъ̀рвата ми подàри алтàни* (Смърд.).

алфавитàрйо *с.* (гр.) *нова заем.* — азбука.

àлцки *прил.* (тур.) — червен, ален. *Си гу ублèку àлцкйо фỳстан* (Чер.).

алчàк *прил. неизм.* (тур.) — долен, лош. *Алчàк жèна звè сùн ми* (Поп.).

àл'ак *прил. неизм.* (тур.) — мокър. *Àл'ак ми станàйа пл'àчките* (Чер.).

àма[1] *сз.* — но. *Нùйа имàаме бугàрцко скòл'йе и бугàрцка цъ̀рква, àма гъ̀рците и зътворùйа и утворùйа гъ̀рцки* (Чер.).

àма[2] *част.* — за учудване и неодобрение. *Àма и тù си протùф мèне!*

àма[3] *ж.* (Смърд.). — скривалище. *О àмите се криèе комùтите.*

àмаде *межд.* — за учудване и неодобрение. *Àмаде, нè се йàди и тòй, мнòгу збòрва.*

амàли *м.* (ар.-тур.) — работник без професия, слуга. *Дèцата òде на рабòта на Гермàнийа и стàве амàли* (Конд.).

амàн *част.* (тур.) — за недоволство. *Амàн от тàйа жèна, нè се тъ̀рпи.*

àмбар *м.* (пер.-тур.) — хамбар. *Амбàрите се прàзни, нèма жùто нъ̀тре.*

америкàн *м.* — груб памучен плат. *Од америкàно правèèме кошỳл'йа* (Конд.).

àми *част.* — за отричане и несъгласие. *Àми, тòй ке òди тàму!*

амùн *м.* (от евр.)— амин.

àмкам се *нсв. възвр.* — заговявам. *На голèмото запостèнйе се амкàйме со йàйца* (Смърд.). *Нъ зъпуствàйне зъ Вилùгден прèти пъндèлник, нъ вечàрта съ àмкаме су йàйце и вèлиме за мỳцката: су йàйце тъ зътвòрваме, су йàйце ке тъ утвòриме. Ке пумùниме кòнъц пу йàйцето су бабùца ùгла. Кòнъцо ке гу въ̀рзиме нъ сукàлто нъ крàйо, зъ дъ съ мъ̀нѕа. И сèтне гу звèве бàбите и гу нòсе уд ỳста нъ ỳста нъ сòфрата, кòй ке гу лàпни, ке гу изèй* (Чер.).

амнистùйа *ж.* (гр) *нова заем.*—амнистия. *Чèкаме да се дàди амнистùйа и да се ослобòди мъ̀ш ми.*

àн *м.* (ар.-тур.) — странноприемница. *Àн стàна къ̀шчата, мнòгу гòсти ни грèде.*

анакатòсвам *нсв.*, (гр.), **анакатòсам** *св.* — смесвам, разбърквам. *И анакатòса трùците со патàти и му дàду на бùшето.*

анàкриси *ж.* (гр.) *нова заем.*—разпит. *Ми звèе анàкриси корфилàците* (Кон.).

анàсана *нареч.* — за логическо уточняване, до гуша ми дойде. *Анàсана од нèго, нè сакам да го вùда* (Конд.).

анàфтема *ж.* (гр.)— проклятие. *Анàфтема от кòй бèше себàп да избèгаме от сèлата* (Конд.).

анафтемòсвам *нсв.*, **анафтемòсам** *св.* — проклинам, анатемосвам. *Анафтемòсан дà е, гòспо да го анафтемòса* (Конд.).

анàч *неизм. прил.* (тур.) — способен. *Шò да фàти, ке довъ̀рши, анàч жèна е тàйа* (Конд.).

ангарùйа *ж.* (пер.-тур.) — ангария. *Аскèрите не звèе да рабòтаме ангарùйа, пътùшча да прàвиме*(Смърд.).

àнгел *м.* (гр.)—ангел. *Дòйде àнгело дỳшата да ми йа зèва* (Кос.). □ **Кай àнгел** — силен и хубав.

анголѝчка *ж.* — вид полско цвете. *Анголѝчките се бèли, рàсте о планѝнта* (Смърд.).

àнцак *нареч.* (тур.)— за логическо уточняване, тъкмо. *Àнцак ке бъндиме до ỳтре дòма* (Кос.).

андàрин *м.*(гр.)—1) гръцки четник, който се борил против българската кауза в Македония. *Андàрите заклàе нат шèйсе дỳши загоричèни.* 2) *прен.*— разбойник, убиец. 3) *ново*—партизанин. *Андàрите се бувàе со фашѝстите, àма не спечелѝе.*

анокàто *нареч.* (гр.) *нова заем.* — безпорядъчно състояние. *Цèлата къщча бèше анокàто направèна* (Смърд.).

антарѝйа *ж.* (ар.-тур.) — сватбен елек. *Антарѝйата е къту èлек ут куприèно басмо су пàрти жълти, пàрти зелèни и вèзан су сѝни гайтàни* (Чер.).

àп *м.* (ар.-тур.) — таблетка. *Кàшл'ам, айдви ми дàде лèкаро да пѝйа.*

àприл' *м.* (лат.) — април. *На àприл' врèмето èсти тòпло* (Кор.).

апсàна *ж.* (ар.-тур.) — затвор. *Пу врèме на Метаксàта, àку нèкуй гуворèше пу бугàрцки и гу шчукàйа курфилàците, гу правèйа мàниси и гу пушвàйа на апсàна, àку немàше трѝста дракмѝй да плàти глòба* (Поп.).

апсанџѝйа *м.* — затворник. *Се пушчѝе апсанџѝите, амнистѝйа се дàде.*

апсанџѝка *ж.* — затворничка.

арадѝсва ми *несв.*, 3 л. (от тур.), **арадѝса ми** *св.*, 3 л. — влияе благоприятно. *Ме бòли мèво, нè ми арадѝсва да йàда пъстърма* (Смърд.).

арал'ỳшка *ж.* — недоразвит грозд. *Гу субрààме цèлото грòзйе, устанàйа сàму арал'ỳшките не субрàни* (Чер.).

àрам да ми èсти — проклятие. *Àрам да му èсти лèбо, шчо го йадèше ỳ нас, нѝшчо не препознàва* (Смърд.).

арамѝйа *м.* (ар.-тур.)—крадец. *Арамѝй дойдòе о сèлото, ни и открàдùе прàвдата* (Смърд.).

арамѝсво *с.* — кражба. *Арнаỳтите со арамѝсво жѝве.*

аранѝйа *ж.* (тур.) (Поп.) — голям казан с две ръчки.

арàпин *м.* — негър. *Арàпите се дùп чърни* (Кос.).

арàпка *ж.* — негърка.

аргàтин *м.* (гр.) —надничар. *Нèме зèма тùйа, кай аргàти рабòте на чỳжи нѝвйа* (Смърд.).

аргàтка *ж.* — надничарка.

аргàцки *прил.* — надничарски. *Аргàцка фамѝл'а.* □ **Аргàтцка работа** — некачествена работа.

àрџа *нсв.* — изразходвам.

арѕовàл *м.* (тур.) — съдебен акт.

àрен, àрна *прил.* (Поп.) — добър. *Àрни кèрки ѝмам.*

арèсвам *нсв.* (гр.), **арèсам** *св.* — харесвам. *Лèпо сèло èсти вàшчо, ми арèса. О се взаим.* — харесваме се. *Се аресàе млàдите и се звèе* (Смърд.)

армàсник *м.* — годеник. *Армасницѝте на шчèрките ми се о Германѝйа на рабòта* (Кос.).

армàсника *ж.* — годеница. *Го остàви нèго армаснѝката му, зашчо тъ́рна по лдши работи* (Смърд.).

арнаỳтин *м.* — 1) албанец. *О нàшчо сèло немàше арнаỳти* (Смърд.). 2) *прен.* крадец, разбойник. *Нè си чòвек, арнаỳтин си.*

арнаỳтка *ж.* — 1) албанка. 2) *прен.* лоша, нахална жена.

арнаỳцки *прил.* 1) албански. *Арнаỳцки збòрвим. Арнаỳцки пèсни.* 2) *прен.* разбойнически. *Арнаỳцка глàва нòсиш.*

арнѝсвам *нсв.*, **арнѝсам** *св.* (гр.)—отказвам се от някого. *Ойде на чужѝна и арнѝса мàйка и жèна. Го арнѝса голèмйо сѝн и на мàлйо го остàви цèлото имàнйе* (Смърд.).

арнисвàтйе *с.* — отказване от някого.

àрно, нареч. (Поп.) — добре. *Àрно си жѝвиме су снàйата.*

àро *с.* (гр.) — никаквец. *Стàро àро.*

арòплан *м.* (гр.) — самолет. *Аропл̀ани лèте на пèбето.*

артарѝсвам *нсв.*, **артарѝсам** *св.* (тур.) — имам излишък от нещо, остава ми, спестявам. *Ми артарѝса жѝто и го дàду на оф-џѝте. Вàйа годѝна артарѝса пèт ил'àди дракмѝй* (Конд.).

артармà *ж.* (тур.) — остатък, излишък. *Имам сèно артармà, не мòжа да го продàда* (Конд.).

àршин *м.* (пер.-тур.) *остар.* — турска мярка за дължина, равна на 68,75 см.

àрч, àрџо *м.* (ар.-тур.) — разноски. *Мнòгу àрџа за чỳпите, ме расипàе арџòвите* (Конд.).

арчлѝйа *м.* — прахосник.

арчлѝка *ж.* — прахосница.

àсал¹ *м.* (тур.) — нива, засята за паша. *Тàйа гудѝна ѝмаме мнòгу асàл'йа за оф џѝте* (Поп.).

àсал² *нареч.* (Смърд.) (тур.) и **асл̀и** (Поп.) — точно така. *Àсал тàка èсти.*

àсим *м.* (тур.) — враг, неприятел. *Мнòгу àсими ѝмаме, чỳпата ни е к'ỳде* (Поп.).

асимлък *м.* — вражда, ненавист, омраза.

àскер *м.* (ар.-тур.) — войска. *Гъ́рцк'о àскер го запàли сèло Бàпчор.*

аскèрин *м.* — войник. *Аскèрин èсти сѝн ми.*

аскерлък *м.* — военна служба. *Нàшчо дèте го помѝна аскерлъ́ко, сèга ке го жèниме* (Конд.).

àстар *м.* (тур.) — хастар. *Купѝйме àстар за пàлте.*

астелѝт *прил.* (тур.) — човек с апетит. *Астелѝта жèна.*

àтар *м.* (ар.-тур.) — почит, уважение. *За нèговйо àтар ке òда на чужѝна. Сàму за àтар на тàтко ми ви дàвам пàри назàем.* □ **Му го къ́рша àтаро** — не изпълнявам волята на някого, действувам против неговото желание.

атарџййа *м.* (Поп.) и **атарлййа** (Смърд.) — човек, който угажда на околните.

атарџйка *ж.* и **атарлйка** — жена, която угажда на околните.

ау *межд.* — за подражаване на звук, издаден от куче. *Ау напрàви кỳчето, кòга го изедде вълците* (Конд.).

àферум *нареч.* (пер.-тур.) — браво, отлично. *Аферум на Мйтрето Влàо, дòбро му стòри на Мелàта* (Конд.).

афтокйно *ср.* (гр.) нова заем. — камион.

афтòмато *с.* (гр.) *нова заем.*—огнестрелно оръжие, автомат.

афỳ *сз.* (гр.) *нова заем.* — щом като. *Афỳ ме калèса, ке дда на брàко* (Конд.).

àх *межд.* — за изразяване на неприятно чувство, съжаление, душевна болка. *Àх, ми ỳмбре чỳпето* (Кор.).

àч *част.* (Поп.) и **àш** (Смърд.). *дет. лек.* — няма. *Àч бỳба. Àч пàпо.*

àшколсум *нареч.* (ар.-тур.) — браво. *Àшколсум на нèйа, сàма и порàсте чỳпите. Àшколсум на Кỳзо Блàџки, войвòдата, сàм се отèпа, нè се даде жйф на тỳрците* (Конд.).

Б

бà *межд.* — за учудване. *Бà, тй рòнаш на врàтата! Бà, той бèше арамййата!*

ба *част.* — за отричане, не. *Бà, нè ми се вèрва да бèше тòй. Бà, нè можиме да се разбèриме со нèго* (Конд.).

бàба *ж.* — 1) майка на някого от родителите. *Йас си нèмам бàба, и двèте умрèйа* (Поп.). 2) стара жена, старица. *Сàму бàби и деддви останàе о сèлата, цèли млàди избегàе о чужйна* (Дъмб.).

бабаџàн *м.* — физически силен мъж, юнак. *Бабаџàн сйн ймаш, да ти е жйф и здрàф* (Поп.).

бабаџàнка *ж.* — физически силна жена. *Бабаџанки ти се кèрките* (Конд.).

бабàчка *ж.* (от тур.) — физически силна жена. *Бабàчка си тй, мòжиш да работàш* (Смърд.).

бабàчко *м.* — физически силен мъж. *Бабàчко е, крèва стò òки сàм* (Конд.).

бàбин *прил.* — бабин. *Дèка èсти бàбината фỳрка? Бàбина кошỳл'а.* □ **бàбини деветйни** или **бàбини прикàзки** (Смърд.) — празни, безсъдържателни приказки.

бабйца *ж.* — игла с широки уши. *Бабйцата йма голèми ỳши. Су бабйци кърпе стàрите бàби, àл не пỳле* (Чер.).

бабйчка *ж.* — старица, стара жена. *Мйна пò пъто èна бабйчка.*

багабòнка *ж.* — непочтена жена, лъжкиня. *Нè се дòбри чỳните му, багабòнки се* (Конд.).

багабòнт *м.* (фр.) — нечестен човек, лъжец. *Съ нèго нèмам рабòта, тòй е багабòнт* (Конд.).

бàдем *м.* (пер.-тур.) — бадем (дърво и плод). *У нàшчо сèло нèма питòми бадèми, йма сàму дйви пу Цървън кàмън* (Чер.). *Йàйме бадèми.*

бадèмоф, -ва *прил.* — бадемов. *Бадèмоф пỳт. Бадèмови лйсйа.*

бадйàва *нареч.* (ар.-тур.) — безплатно, даром, много евтино. *Бадйàва му и дàду дървета. Бадйàва го продàде вòло.*

бажкбозỳк *м.* (тур.) — нередовна войска, сбирщина.

бай *част.* — за израз на почит или обръщение към по-възрастен. *Бай Стефан е дòбър чòвък. Шò праш тàму бай Кòл'о* (Чер.).

байà *нареч.* (тур.)—за количество, доста, сравнително много. *Байà врèме мйна. Байà голèмо порàсте чỳпето* (Конд.).

байа *несв.* — шепна тайнствени думи за лекуване, бая. *Тàйа жèна знàе да бàе.*

байàчка *ж.* — бавачка. *Байàчката зàба и не заплàка дèтето нòшйата* (Конд.).

байрак *м.* (пер.-тур.) — знаме. *Комйтите ймàе зелèни байрàци.*

байрàктар *м.* 1).— знаменосец. *Байрактàро го нòси байрàко.* 2) *прен.* водач.

байрактарка *ж.* — 1) жена-знаменосец. *Вйанàта на бèл кòйн. Мъслйна гу посèше бàйрако* (Заг.) 2) *прен.* водачка. *Тàа е бъйрактàрката, нъ нèйа е шкỳке* (Чер.).

бакàлин *м.* (ар.-тур.) и **бàкал** (Кос.) — търговец на дребни стоки. *Бакàлите продàве брàшно, шèкер, пйпер, блàги, цигàри, сòл, кòнци, йгли и дрỳги нèшча* (Смърд.).

бакàлка *ж.* и **бакàл'ка** (Кос.) — жена — търговец на дребно.

бакалйца *ж.* — магазин за дребни стоки. *Бакалйцата нèма сòл'.*

бакàлцки *прил.* — който се отнася до *бакàлин*. *Бакàлцки син.*

Бакàлцки дỳкан — магазин за дребни стоки.

бàкла *ж.* (тур.) — бакла. *Първата вòда му е фъргàме на бàклата* (Конд.).

баклàва *ж.* (тур.) — баклава. *Баклàва ми се йàди* (Смърд.).

бàкшиш *м.* (пер.-тур.) — награда за сторена услуга, подарък. *Сйовник бèше тòй, гòлем бàкшиш му даддòме. Мнòгу бакшйши му дàве на невèстата на пърстенвàнето и на брàко* (Смърд.).

бàкър *м.* (тур.) — метал мед. *Кòтлето èсти од бàкър* (Смърд.).

бакърен *прил.* — който се отнася до бакъра. *Сè скърши мàлото бакърèно г'ỳмче.*

бàла *ж.*[1] (Поп.) (ит.) — бала. *Бàла сèно. Бàла слàма.*

бàла *ж.*[2] (ит. -гр.) нова заем. — топка. *Двè бàли кỳпи на дèцата и двèте и скинàе* (Конд.). **Йграм бàла** — ритам топка.

бàлкон *м.* (ит. -фр.) — балкон. *Новите къщчи и прàве со балкòни.*

бàлон *м.* (фр.) *остар.* — самолет, вж. *ардплан*. *Балòните фъргàе бòмби.*

бàлсам *м.* (евр.-гр.) — смолиста течност, получавана от различни билки и цветя и употребена като лек срещу рани. *Балсамо съ*

пра̀ви ут силѝнцко цвѐке, пимпиру̀тка, ут сѝр-сѝрейне и уд дру̀ги бѝл'ки и гу кла̀ве нъ пусечѐна ра̀на, кърф шо тѐчи (Чер.).

ба̀лтак *м.* (тур.) — продълговата брадва за цепене на дървета. *Со балта̀ци цепѐеме дрва* (Бап.). *Балта̀ци съ чувѐ у Цѐро* (Чер.).

балтѝйа *ж.* (тур.) — брадва. *Со балтѝй сѐчиме дърва.*

балтѝчка *ж.* — малка брадва. *С балтѝчки ка̀стриме вѐйки и шу̀ма за ко̀зите, о̀фците* (Канд.).

бано̀свам *несв.*, **бано̀свам** *св.* (Конд.), **банйо̀свам, банйо̀сам** (Смърд.) — къпя, баня. *Два пъта на недѐлата го бано̀свам дѐтето. Фчѐра го бано̀са чу̀пето.* ○ **се** *възвр.* — къпя се. *Сѐ бано̀свам на езѐрето, на рѐката.*

ба̀ндил' *м.* (алб.) — ерген. *Бандѝлите търче по чу̀пите* (Кос.).

ба̀нйа *ж.* — 1) водолечебница, термален извор. *Нъ ба̀нйа ке о̀да у Пѐсйак* (Чер.). 2) място или помещение за къпане. *Прет кѐшчата си направѝйме ба̀нйа.* □ **Пра̀ва ба̀нйа** — къпя се.

ба̀пка *ж.* (Чер.) — 1) подутина. *Во̀ло ѝма ба̀пка на гла̀вата. Ба̀пки му излего̀й на лѝцето.* 2) гуша при кокошките. *Куко̀шката нѐ е гла̀дна, пълна му е ба̀пката су зърна.*

ба̀рам[1] *несв.* — ходя, вървя. *Ба̀рам бо̀са, за̀што ме фа̀тве чѐлите. Ба̀ра дѐтето.*

ба̀рам[2] *несв.* — търся. *Ба̀рам до̀бра чу̀па за съна* (Кос.). *Ба̀рам вол да ку̀па.* ○ **се** *взаим.* — търсим се, общуваме си. *Мно̀гу се ба̀раме со роднѝните.*

баранѝк *нареч.* и **баранѝчком** (Конд.) **баранѝца.** (Кос.) — пешком. *Баранѝк о̀йду и баранѝк се върна от Ко̀стур.*

ба̀ре *нареч.* (пер.-тур.) — поне. *Ба̀ре дѐтето да бѐше жѝво* (Конд.).

ба̀ркам *нсв.* — започвам да ходя. *Фа̀ти да ба̀рка дѐтето.*

ба̀рут *м.* (тур.) — барут. *Фишѐците се пълни со ба̀рут.*

ба̀с *м.* (тур.) — облагане, облог. *Се фатѝйме на ба̀с и йа̀с го загѝна ба̀со. На ба̀с се кла̀вам со̀ тебе* (Смърд.).

басѝсвам се *нсв. възвр.*, **басѝсам се** *св. възвр.* — облагам се. *Се басѝса и гу спечѐли ба̀со* (Конд.).

ба̀смен, -ѐна *прил.* — направен от басма, басмен. *Басмѐни фуста̀ни но̀се чу̀пите.*

ба̀смо *с.* (тур.) — басма. *Ба̀смо ти ку̀пи за фуста̀н.*

ба̀так *м.* (тур.) — блато. *О лива̀дата ѝма ба̀так* (Смърд.).

ба̀так *прил. неизм.* (тур.) — мокър. *Ба̀тик ста̀на од до̀жо. Ба̀так ми се пл'а̀чките, ке се разбо̀л'а* (Конд).

батакшѝйа *м.* (тур.) — лъжец, нечестен човек. *Го̀лем батакшѝйа ѐсти то̀й, нѐ работа, и ма̀ми и и пла̀ши сел'а̀ните и та̀ка жѝви* (Смърд.).

батакшѝйка *ж.* — лъжкиня, нечестна жена.

батакшѝйство *с.* — нечестност, измама. *Со батакшѝйство жѝве ленѝвите.*

батѝсвам *нсв.*, **батѝсам** *св.* — потъвам в блато. *Во̀ло батѝса на ба̀тако. Да батѝсаш, да не жѝвиш на то̀й свет* (клетва) (Смърд.)

ба̀цвам *нсв.*, **ба̀ца** *св.* целувам. — *Невѐстата му ба̀ци ръка на свѐкоро и на свекървата.* **Ба̀ци гъс** — пожелание за здраве при кихане на деца. ○ **се** *взаим.* — целувам се. *Се бацѝйме и се разделѝйме со ма̀йка и два̀йсе го̀дини нѐ се видо̀ме.*

бач *м.* — майстор-сиренар на мандрата. *Бачо̀вите од млѐкото пра̀ве сирѐйе, ма̀с и у̀рда* (Кор.).

бачѝло *с.* — ограда, дето се доят офците и се изработва млякото. *Ба̀чо се намѐрва на бачѝлото.* □ **И да̀вам о̀фците на бачѝло** — давам овцете в общо стадо да пасат и да им се обработва млякото в бачията.

ба̀ш[1] *прил.* (тур.) — главен, пръв. *На̀й-ба̀шйо вол ни пу̀кна. На̀й-ба̀шото йа̀гне го изѐде въ̀лко. Та̀йа ни бѐше ба̀ша о̀фца* (Смърд.).

ба̀ш[2] *м.* (Поп.) — мястото до огнището отляво и отдясно. *Ста̀рите сѐде на бъшо̀вите.* (Чер.)

ба̀шка *нареч.* (тур.) — отделно. *Лѐтото ба̀шка и дъ̀ржиме мълзнѝците, ба̀шка о̀вните и йагнѝшчата, ба̀шка сугарѝната* (Смърд.).

ба̀шча *ж.* (пер. -тур) — зеленчукова градина. *На ба̀шчата са̀диме пипѐрки, дома̀ти, пра̀с, кромѝт, зѐл'ки, керевѝс, македо̀нец, г'о̀змо, босѝл'ок и цвѐтйа* (Конд.).

башчанцѝйа *м.* — градинар. *Кондорбѐни се до̀бри башчанцѝй.*

башчанцѝйка *ж.* — градинарка. *Башчанцѝйките цѐл ден ко̀пе.*

башчанлъ̀к *м.* — градинарство. *Съ башчанлъ̀к жѝве кондорбѐни* (Конд.).

бѐгам *нсв.* — напускам. *Мла̀дите бѐге от сѐлата и о̀де по градѝшчата и на чужѝна.*

безбро̀й *нареч.* — много, голямо количество, безброй. *Пърс и плѐва, безбро̀й бѐйа фрѐнцките аскѐри седумна̀йста гудѝна, пълни бѐйа лива̀г'ата* (Чер.).

бѐе *межд.* — за блеене на овца или агне.

бѐк, -го *м.* (тур.) бей. — *Фотинѝцките бего̀вви мно̀гу гу мъчѐйа на наро̀до, ънгарѝйа и зева̀йа на рисйа̀ните, йазо̀ви да пра̀ве уд Вѝчо ду Фотѝнишча* (Чер.).

бекрѝйа *м.* (тур.) — пияница. *Бекрѝйте фамѝл'а нѐ пуле, са̀му вѝно пѝе и рекѝйа.*

бекрѝйка *ж.* — жена, която пие вино и ракия.

бѐк'ар *м.* (ар.-тур.) — неженен мъж, ерген. *Чу̀пата ми е до̀бра и мно̀гу бек'а̀ри е са̀ке* (Конд.).

бек'арлъ̀к *м.* — бекярство. *Бек'арлъ̀к — паша̀лък* (погов.).

бек'а̀рство *с.* — бекярство.

бек'а̀рцки *прил.* — който се отнася до *бѐк'ар*, бекярски. *Бек'а̀рцки пѐсни.*

бѐл *прил.* — 1) бял цвят. *Снѐгут ѐсти бѐл* (Нестрам). *Офците ѐсе бѐли, а нѐ ча̀рни* (Ян). 2) хубав (за човек). *И мо̀мчето и невѐ-*

стата се бѐли. □ **Бѐл ден** — щастлив ден. *Откога дойде Гърция нѐ виддоме бѐл ден.* **Бѐла да ѐсти** — пожелание за леко прекарване на болест. **Бѐл свет и бѐло видѐло** — щастлив земен живот.

белѐжвам *нсв.*, **белѐжа** св. — 1) слагам белег, белязвам. *Офците и белѐжваме на уиите.* 2) ваксинирам. *И белезае дѐцата за сипаница* (Конд.). ○ **се** *възвр.* 1) белязвам се. *Се удри на лицето, се белѐза.* 2) ваксинирам се.

бележѝца *ж.* (Кос., Смърд., Дъмб.), **бележѝк** м. (Чука) и **беленѕѝца** *ж.* (Чер.) (тур.) — гривна. *Чупите на рьците носе бележѝци.*

бѐлек *м.* — знак при домашни животни. *Бѐлеко наш при офците и козите бѐше коко и скала* (Чер.). *Белѐѕите на офците и пребележвайа ърнъутите* (Чер.).

белелѝйа *неизм. прил.* (тур.) — пакостник. *Белелѝйа човек ѐсти той, многу лошо прави на сѐлото.*

белелѝйка *ж.* — пакостничка.

беневрѐѕи *мн.* — беневреци. *Власите носѐ беневрѐѕи, а нашче клашни* (Конд.).

белѐшка *ж.* — белег на човешко тяло. *Ме късна куче на ногата и белѐшка ми остана.*

белиоч м. (Поп.) — лайка. *Белиочо го бѐриме за бил'ки* (Конд.).

белнаф, -ва *прил.* — избелял. *Килимо уд сънцето пубѐле, белнаф, стана* (Чер.).

беловѝна *ж.* (Смърд.) и **белорѝна** (Чер.) — бяла, неплодородна земя. *Нивата ѐсти беловѝна, нишчо нѐ родва.*

бѐл' *м.* (тур.) — права лопата за обръщане на земя. *Со бел'ови превърнѝваме зѐма и копаме дупки* (Смърд.).

бѐл'а *ж.* (тур.) — пакост. *Голѐма бѐл'а направи дѐтето, го скърши цамо* (Конд). □ **Бѐл'а работа** — лоша работа.

бендѝсвам *нсв.*, **бендѝсам** *св.* (тур.) — харесвам. *Многу ми бендиса чупата, ке йа зѐвам за невѐста* (Конд.) ○ **се** *взаим.* — харесваме се. *Се бендисае дѐците и се звѐе* (Кос.).

бѐнга *ж.* (пер. -тур). (Поп.) — малко тъмно петно по кожата на рус човек. *Чупата има бѐнги на лицето* (Чер.).

бенгаф, -ва *прил.* — който има *бѐнги* на лицето. *Бенгава жѐна.*

бѐра *нсв.* — 1) късам плодове от дървета. *Бѐра круши от крушата. Бра лапки.* 2) взимам, прибирам. *И бѐра парите од зѐмата. Майка и бѐри пл'ачките од дрънго.* 3) побира в себе си. *Шишето бѐри ѐна ока. Къшчата ѐсти голѐма, многу души бѐри* (Кор.). 4) изпитвам мъка. *Кѐрка ми бѐри многу фърмаци, непръкопсан мъш звѐ* (Чер.). *Нѐ бѐри гайле, ке оздрави татко ти.* 5) загноява. *Бѐри раната.* 6) събирам, трупам, спестявам. *Иаска и бѐра парите, нѐ и йада.* □ **Бѐри душа** и **бѐри ѐсап** — агонизира. **Бѐра смѐтка** — изчислявам. ○ **се** *възвр.* — 1) бере се, прибира се. *Есента се бѐре лапките. Лѐтото се бѐри житото.* 2) събирам се, виждам се. *Се бѐриме на скол'йето и играме дро. Се бѐриме при майка, се милваме.*

бѐрбер *м.* (ит. -тур.) — бръснар. *Бербѐрите трижѐ и бриче* (Конд.).

бербѐрка *ж.* — бръснарка.

бербернѝца *ж.* — бръснарница.

берберосвам *нсв.*, **берберосам** *св.* — постригвам. *Бербѐрите берберосве.* ○ *се възвр.* — постригвам се.

бербѐрсво с. — бръснарство.

бѐрда *ж.* — голям шал, който се носи на горна дреха. *Бѐрдата съ носи нъ рамѐнта ду плѐшчите и ду гърдите* (Чер.).

берекѐт *м.* (ар.-тур.) — плодородие. *Върнѐше и се стори многу берекѐт* (Конд.).

берекѐтен, -тна *прил.* — плодороден. *Берекѐтна година.*

берикъшча *прил. неизм.* и **берикук' а** (Поп.) — който се грижи за дом и къща, къщовник, къщовница.

берипазар *прил. неизм.* (Кон.) — който дига шум, който се кара.

бѐс *м.* — бяс. *Да збѐсниш, бѐс да те фати* (клетва).

бѐс // **бѐз** *предл.* — означава. 1) лишеност от нещо, липса. *Порасте бѐз майка и бѐс татко. Бѐз гной и вода нѐ родва зѐмата* (Конд.). 2) отсъствие. *Дойде на гости бѐз невѐстата. Бѐз мене го направйе брако* (Смърд.). □ **Бѐз друго** — непременно. *Бѐз друго да дош утре.* **Бѐз мало** — почти, едва не. *Бѐз мало сакае да ме отѐпе* (Смърд.).

бѐз да *сз.* подчинителен обстоятелствен за начин. *Той ми дойде на гости бѐз да го покана* (Конд.).

бѐса *нсв.* — 1) умъртвявам с въже на шията. *Турците и бесѐе комитите, шо и фатвае живи.* 2) прикрепвам нещо да виси, окачвам, закачвам. *Палтенишчата на шайки и бѐсиме* (Конд). □ **Той коли, той бѐси** — той е пълен господар.

беселѝйа *м.* — пакостник, злосторник. *Беселѝйа е той, може лошо да ти направи* (Конд.).

беселѝйка *ж.* — пакостница, злосторница.

бѐсен, -сна *прил.* — 1) болен от бяс. *Кучето ѐсти бѐсно, аку те късни и ти ке збѐсниш* (Смърд.). 2) *прен.* човек с лошо поведение. *Бѐсна жѐна, нѐ разбѐрва од лаф.*

бѐсна *нсв.* — 1) страдам от бяс. *Рѐтко бѐсне кученишча.* 2) викам, карам се. *Цѐл ден бѐсни свѐкоро, нѐ знам шо да чина* (Смърд.). 3) проявявам силно желание. *Бѐсни за жѐна, полуде, сака да се жѐни* (Смърд.).

беснучка *ж.* — зараза от бясно куче. *Кога ке те късни бѐсно куче, то фърга беснучки* (Конд.).

бѐт *нареч.* (тур.) — неудобно. *Бѐт ми ѐсти да ода на брако* (Смърд.).

бетѐр *прил.* (пер. -тур) — по-лош. *Той е бетѐр от татко му, многу лош е* (Конд.).

бѝвол *м.* — бивол. *На пол'йето съ биволи ораме* (Конд.). □ **Иада кай бѝвол** — ям много.

Тъ̀ргам кай бѝвол — силен съм и мога много да работя.
биволѝца *ж.* — биволица. *Млѐко од биволѝца.*
биво̀лцки *прил.* — биволски. *Биво̀лцка сѝла.*
биво̀лче *с.* — малкото на биволицата.
биенѝца *ж.* и **бъйнѝца** (Поп.) — мътеница. *Од биенѝцата пра̀виме у̀рда* (Смърд.).
биздѝсва ми се и **бездѝсва ми се** *нсв. възвр.*, **биздѝса ми се** и **бездѝса ми се** *св. възвр.* — омръзва ми. *Ми се бездѝса жѝвотта* (Смърд.)
бѝйа *нсв.* — удрям, бия, вж. и *бу̀вам*. *Мно̀гу го бѝ чу̀пето ма̀йка му.*
бѝк *м.* — 1) бик. *Кра̀вите се во̀де съ бико̀ви* (Конд.). 2) *прен.* силен мъж.
бикоша̀нка *ж.* — жена, която е физически силна, здравенячка.
бѝл'бил' *м.* (тур.) — славей. *Бѝл'бил'о ра̀но пѐе, ра̀но, на ма̀й* (нар. п.).
бѝл'ка *ж.* — 1) лековита трева, билка. *Бѐриме бѝл'ки, и су̀шиме и и ва̀риме.* 2) течност от лековита трева. 3) лекарство. *Бѐ на лѐкар и ми да̀де бѝл'ки. Бѝл'ки пѝйа.*
бѝл'ки *нареч.* (Поп.) и **бѐл'ки** (Смърд.) (тур.) — дано. *Бѐл'ки да ѐсти жѝф сѝн ти.*
бѝна *ж.* (ар.-тур.) — ръст. *Голѐма бѝна.*
биналѝйа *прил. неизм.* — който има голям ръст. *Биналѝйа дѐте.*
биндѐрме *с.* (тур.) — вид зидарски инструмент.
бѝра *ж.* (хол.) — бира. *Имам бикрѝйа сѝн, пѝе вѝно, рекѝйа и бѝра.*
биризйа̀нин *м.* (Кос.) и **бизирйа̀нин** (Чер.) (тур.) — търговец на дребно. *О сѐлото до̀йдое биризйа̀ни и лѐпи нѐшча продàве.*
бирк'а̀це *нареч.* (Поп.) и **берек'а̀цен** (Смърд.) (тур.) — добре че, благодарение че. *Бирк'а̀це съ пуго̀ди до̀бра а̀вата и уздра̀ве дѐтто* (Чер.). *Берек'а̀цен до̀йде и то̀й, ни помо̀за и га свършѝйме рабо̀тата.*
бѝсер *м.* (Кор.) и **бѝсир** (Поп.) (тур.) — гердан. *Ку̀пи бѝсер на шчѐрката да о но̀си на гърлото.* (Смърд.).
битѝсвам *нсв.* (тур.), **батѝсам** *св.* — 1) привършвам с нещо. *Батиса̀аме жна̀тйето, нѐма да жнѝме по̀виче ва̀йа гудѝна* (Поп.). 2) свършва *Ни битѝса жѝтото.* 3) много болен. *Битѝса то̀й, нѐма лек за̀ него* (Смърд.).
бѝтпазар *м.* (тур.) — пазар на стари употребявани вещи. *На бѝтпазар се прода̀ве ста̀ри нѐшча.* □ **На пѝтпазар те изва̀вам** — не мога да пазя тайна, каквото чуя на всички разказвам.
бѝча *нсв.* (тур.) — бича. *Бѝча грѐнди.*
бичкиџѝйа *м.* (тур.) — бичкиджия.
бичкѝйа *ж.* (тур.) — бичкия. *Се скършѝе зъ̀бите на бичкѝйте.*
бѝше *с.* — 1) мъжка свиня. *Бѝшето ста̀на сто̀ о̀ки, трѐба да го закòлиме.* 2) *прен.* мръсен човек. □ **Кай бѝше** — много мръсно. *Кай бѝше жѝви.*
бѝшка[1] *ж.* — 1) женска свиня. *Ро̀ди бѝшката.* 2) *прен.* мръсна жена.
бѝшка[2] *ж.* — 1) игра подобна на хокей. 2) тенекиена топка за същата игра.
бѝшкар *м.* — 1) свинар. *Бишка̀рите па̀се бѝшки.* 2) *прен.* невъзпитан човек.
бишка̀рка *ж.* — 1) свинарка, 2) *прен.* невъзпитана жена.
бишка̀рцки *прил.* — свинарски. *Бишка̀рцки сѝн.*
бишковѝна *ж.* — миризма, свойствена за свинете. *Бишковѝна ми мирѝса.*
бѝшкоф, -ва, *прил.* — свински. *Ту̀рцuте не йа̀де бѝшково мѐсо.*
бишу̀ре *с.* и **биту̀ре** (Чер.) — малко прасе.
бла̀га *ж.* — вид сладка баница.
бла̀го *с.* — карамел. *Му ку̀пи бла̀ги на дѐцата* (Поп.).
благода̀ра *нсв.* — благодаря. *Ти благода̀ри фчѐра за по̀мошта.*
благода̀рен, -рна *прил.* — 1) признателен, благодарен. *Мно̀гу му помо̀за, а̀ма нѐ ми е благода̀рен.* 2) доволен. *Благода̀рен оста̀на од бакшѝшите.*
благосло̀вен, -ена *прил.* (Смърд.) — **благосо̀вен** (Конд.) — благословен. *О̀, во̀й благосо̀вен го̀спо, шо̀ е во̀й да̀р шо да̀де, ни се пова̀ди по̀л'йето. Ѐ, та̀йа благословѐна жѐна мно̀гу ни се на̀йде.*
благо̀та *ж.* (Кор.) — млечни продукти (сирене, масло, извара, мляко, мътеница). *Та̀йа годѝна има̀ше трѐва, звѐёме мно̀гу благо̀та.*
благо̀ти *мн.* (Поп.) — сладки тестени изделия. *На бра̀ко мно̀гу благо̀ти ни даддо̀йа: бла̀га, ма̀зник, питу̀л'ки и пуга̀ча* (Чер.).
бла̀жи *нсв.* — сладко е. *Ка̀фето не бла̀жи, горчлѝво ѐсти. Ча̀йо бла̀жи, ѝма шѐкер* (Смърд.).
блажѝна *ж.* — вкусово усещане от нещо сладко, сладост. *Пога̀чата ѝма блажѝна, ѝма сла̀ч* (Смърд.).
бла̀зе *нареч.* (Кор.) и **бла̀se** (Поп.) — блазе. *Бла̀зе на Стѐфо, до̀бар сѝн ѝма.*
бла̀к, -га *прил.* — 1) който съдържа захар, сладък. *Фтаса̀е кру̀шите, бла̀ги се.* 2) който има приятен вкус, вкусен. *Бла̀га бѐше пѝтата.* 3. приятен, мил. *Ма̀йка са̀му бла̀ги лафо̀ви ни велѐше, ло̀ш лаф од нейа нѐ излезе* (Кос.). □ **Бла̀га у̀ста ѝмам** — говоря мило.
блѐйа *нсв.* — блея. *О̀фците, йагнѝшчата и о̀вните блѐе.*
блѐксвам *нсв.* (гр.), **блѐксам** *св.* — навличам си беля. *Дѐдо Ша̀мо блѐкса су Пл'а̀сто, дѐсет гудѝни су̀т правѐйа зъ нѝвйа* (Чер.).
блѝжа *нсв.* — наближавам. *Блѝжиме до сѐлото, кученѝшча се шчу̀ке да ла̀ве* (Смърд.).
блѝзен, -зна *прил.* — роднина, близък. *Блѝзни снѐ нѝйа, ма̀йките на̀ши се фто̀ри брачѐнди* (Конд.).
блѝзнак *м.* — близнак. *Сѐстра ми близна̀ци ро̀ди.*
близнаквѝца *ж.* — овца, която ражда две агнета.
близна̀че *с.* — умал. от *блѝзнак.*
близна̀чка *ж.* — близначка. *Нѝйа со сѐстра ми снѐ близна̀чки.*
блѝзо *нареч.* и **блѝско** (Чер.). — близко. *Блѝзо жѝвиме до чѐзмата.*

блѝка *нсв.*, **блѝкна** *св.*— излиза буйно от земята (за вода), блика. *Блѝка ѝзворо во̀да.*

бло̀стур *м.* (Чер.) — вид трева, която расте високо и има широки листа. *Блосту̀рйата ра̀сте пу ва̀лтите мѐста, пра̀вдата нѐ и йа̀де.*

Блъшчовѐнйе *с.* (Смърд.) и **Блъгувешчѐйне**. (Чер.) — Благовещение.

блъ̀тнаф, -а̀ва *прил.* (Смърд.) и **блътина̀ф, -а̀ва** (Чер.) — безсолен. *Блъ̀тнаф ѐсти лѐбо. Чо̀рбата нѐма со̀л', блътина̀ва е.*

бл'у̀вам (се) *нсв.* (*възвр.*) (Конд.), **бъ̀лвам** (се) (Чер.) и **бъ̀лва** (се) (Смърд.) — повръщам. *Бо̀лно ѐсти дѐтето, се бъ̀лви.*

бл'у̀т, -до *м.* (Смърд.) — специален съд за баница.

бо̀гас, -зо *м.* (тур.)— планински проход. *Стѐнцко ѐсти на бо̀гас.*

бога̀сво *с.* — богатство.

бо̀гат *прил.* — 1) който има богатства. *Ду̀к'ан ѝма, бо̀гат ѐсти.* 2) изобилен. *Бога̀та вечѐра ни да̀де тѐс ми.* 3) скъп. *Бога̀ти бакшѝши ни пу̀шчи сѝно* (Кор.).

бога̀та *нсв.* — правя някого богат, обогатявам. *Свѐ при нѐго ку̀пваме рабо̀ти, го бога̀тиме.* (Конд.) ○ **се** *възвр.* — ставам богат. *Со чу̀жа по̀т лѐсно се бога̀ти то̀й.*

богата̀ш *м.* — богаташ. *Богата̀шите жѝве со чу̀жа мъ̀ка.*

богата̀шки *прил.* — богаташки. *Богата̀шка къ̀шча.*

бога̀тин *м.* — богаташ. *Са̀му бога̀тите жѝве до̀бре* (Кор.).

бога̀то *нареч.* — богато. *Бога̀то жѝва.*

богода̀рник *м.* — качамак.

Богордѝца *ж.*—1) майката на Исус Христос. *Зла̀та Богордѝце, да̀й ми здра̀вйе, живо̀т и сѝла и да ми помо̀жиш* (молитва). 2) християнски празник в чест на Богородица на 15. VIII (*Голѐма Богордѝца*) и на 8. IX (*Ма̀ла Богордѝца*). *На Ма̀ла Богордѝца празну̀ва Тидлишча, а на Голѐма — Прекопа̀на* (Конд.). □ **Сѐда со скрестѐни ръ̀ци ка̀й Богордѝца.** — скръстих ръце и нищо не правя.

богородѝчни *прил.* само в съчет. **с по̀сти** — богородични пости. *Богородѝчните по̀сти и постѐеме от пъ̀рф а̀вгуст до петна̀йсе.*

бо̀ди *нсв.* (Ез., Смърд.) — жули (за коприва). *Нѐ га гѝбай копрѝвата, бо̀ди* (Смърд.).

Бо̀жик *м.* — Коледа. *Ка̀та гудѝна на два̀йсе и пѐт декѐмври го празну̀ваме Бо̀жик, трѝ дѐна йа̀йме, пѝеме и се весѐлиме* (Конд.).

божѝнка *ж.* (Кон.) — вид градинско цвете, божур.

бо̀за *ж.* (пер.-тур.) — боза. *Пѝйа студѐна бо̀за.*

бо̀й[1] *м.* — 1) удари с цел да се причини някому телесна болка. *Мно̀гу бо̀й му да̀ду на г'у̀птино, у̀м да кла̀й, дру̀к път да не влѐгва да кра̀ди.* 2) сражение, битка. *Го̀лем бо̀й ста̀на на Вѝчо.* 3) война. *На пъ̀рвйо бо̀й пу на̀шче мѐста пумина̀йа фрѐнѕи и ру̀си, съ бува̀йа су на̀шче буга̀ри* (Заг.). □ **Йа̀да бо̀й** — бият ме.

бо̀й[2] *м.* (тур.) — ръст. *То̀й мъш ѝма го̀лем бо̀й.*

бо̀й[3] *м.* (гр.) — пола. *На чу̀пето му ку̀пи два̀ бо̀йдви* (Смърд.).

бо̀йа *ж.* (тур.) боя. *Нѐмам чъ̀рна бо̀йа да о ва̀псам прендѐното* (Кос.).

бойаџѝйа *м.* — бояджия.

бойа̀ло *с.* — разтвор на боя във вода.

бойатѝсвам *нсв.*, **бойатѝсам** *св.* — боядисвам стените на стая. *И бойатѝсваме ода̀йте со небѐсна бо̀йа.*

бойа̀ре *с.* (Кон.) — полица над огнище.

бо̀к, бо̀го *м.* — господ, бог. *А̀ку има̀ше бо̀к, нема̀ше да не мъ̀че та̀ка гъ̀рците.* □ **Пома̀бок и помо̀жи бо̀к** — поздрав към хора след обед. **Да̀й бо̀же** — благопожелание. **Бо̀г да ти ѐ на по̀мощ** — благопожелание. **Бо̀г го про̀сти** — умрял. **Бо̀г да го про̀сти** — пожелание за покойник. **Бо̀г да го отѐпа**, да умре. — клетва. *Од бо̀га да си го на̀й.* бог да го накаже. — проклятие. **Нѐмам бог** — жесток съм.

бо̀л *нареч.* (тур.) — много, предостатъчно. *Йа̀й, бо̀л чо̀рба ѝма.*

болѐва *ж.* — болка. *Голѐма болѐва ѝмам од гла̀вата* (Смърд.).

болѐдвам *нсв.* — 1) със здравето не съм добре, боледувам. *Си е скъ̀рши но̀гата и цѐла гудѝна болѐдва го̀ркио* (Конд.). 2) скърбя за някого. *Му го отепа̀е дѐтето, болѐдва з нѐго го̀рката* (Смърд.).

бо̀лен, -лна, *прил.* — който страда от болест, болен. *Бо̀лна ѐсти шчѐрка ми, за у̀мбри* (Нестран).

бо̀ли *нсв.* — 1) причинява болка. *Мно̀гу ме бо̀ли гла̀вата. Зъ̀мбо ме бо̀ли. Фчѐра ме болѐше гла̀вата.* 2) мъчно ми е. *Мно̀гу ме бо̀ли за̀ него, до̀йде о чужѝна и у̀мбре, нѐ се видо̀бме на̀за* (Дъмб.).

болнѝца *ж.* — болница. *Дѐтето болѐдва, о болнѝцата ѐсти* (Дъмб.).

болнича̀ф, -ва *прил.* — болнав, леко болен. *Болнича̀во ѐсти чу̀пето, нѐма да о̀ди да рабо̀та.*

болнотѝйа *ж.* — болест. *Не плако̀са болнотѝйа, не можѐеме да и издра̀ме нѝвйата* (Смърд.).

бо̀л'а *ж.* — болест. *Лѐкаро не мо̀жи да му е намѐри бо̀л'ата, са̀му не ма̀ми за па̀ри да ни зѐва. Бо̀л'а да те фа̀ти, да те ископа̀чи* (клетва) (Конд.).

бо̀л'вам *нсв.* — скърбя за някого. *Загѝна мла̀т, зѐлен и йа̀с бо̀л'вам за нѐго* (Конд.).

бо̀л'ка *ж.* — болка. *Ѝмам голѐми бо̀л'ки о но̀гата и нѐ знам шо̀ бо̀л'а ѐсти* (Дъмб.).

бо̀л'ме с. (тур.) — отрязано дърво за цепене. *Бол'менѝшчата и цѐпими зъ дъ̀рва зъ о̀ган* (Чер.).

бо̀мба *ж.* (гр.) — бомба. *Од бо̀мба се отѐпа.*

бомбардѝсвам *нсв.*, **бомбардѝсам** *св.* — бомбардирам. *Тал'а̀нцките аропла̀ни го бомбардиса̀е Ко̀стур.*

бо̀мп *м.* (анг.) — безделник, хулиган. *Тѝйа се бо̀мпци* (Чер.).

бòп, бòбо *м.* (Кум., Прек., Стен.) — фасул, боб.

бòр *м.*, (Дк.) — бор. *Бордвите расте на Грàмос и се висòки.*

бòра *нсв.* — слагам го на гръб, надвивам. *Иàс го бòра на нèго* (Конд.). ○ **се** *възвр.* — 1) правя усилие да надвия противника си. *Се бòра со нèго, àма не мòжа да го кутна. Волòвите се бòре со рогòвите.* 2) водя битка. *Партизàнте се борèе на Вѝчо, на Грàмос и Малимàди.* 3) полагам усилия. *Се бòра да е пожнѝйа нѝвата.* 4) ратувам, трудя се. *Русѝа се бòри за мѝр* (Конд.).

бòра *ж.* (гр.) — тежко, опасно време. *На бòрата пу̀ли да се скрѝеш, àку сàкаш да остàниш жѝф* (Смърд.).

боràва *нсв.* — 1) размесвам, бъркам. *Го борàва кàфето, да се растòпи шèкеро.* 2) закачам някого. *Нè го борàви на нèго, той ѝма мнòгу грѝжи* (Конд.). ○ **се** — 1) (безлич.) — бърка се. *Чòрбата се борàви, да нè се завàри.* 2) *взаим.* — закачам се с някого. *Сèйте мъндро, нè се борàвите сò нèго, ке ве набу̀ва* (Смърд.).

бòрач *м.* (Чер.) — състезател по борба.

бòрба *ж.* — 1) сблъскване между противници, бой. *Бòрба става, се бу̀ве со ставòпи.* 2) битка, сражение. *Тòй се отèпа на бòрбата на Вѝчо.* 3) съпротива. *И на пъ̀рвата и на фтòрата бòрба дадòбме мнòгу жèртви и нè спечелѝйме.*

бòрца *нсв.* — дължа, имам паричен или материален дълг. *Му бòрца стò дракмѝй. Нè му бòрца ни пàри, ни жѝто* (Конд.). *Пàрите шу ми и борцèше, ми и въ̀рна* (Чер.).

бòрец *м.* — 1) силен човек, пехливанин. *И двàта брàтйа се бòрци, со кòй се бòре, го ку̀тке.* 2) юнак — борец за свобода. *Мнòгу бòрци си и оставѝе кòските по планѝните* (Кор.).

борѝка *ж.* — дърво, бор, борика. *По Грàмос рàсте мнòгу борѝки.*

борѝна *ж.* — борина. *На стàро врèме со борѝна светèе нòшйата.*

борѝйа *ж.* (тур.). — тръба.

боризàн *м.* (тур.) — тръбач. *Àскеро си ѝма боризàн, шо го кòрни на àскеро на рàнто* (Конд.).

бòроф, -ва *прил.* — който се отнася до бор, боров. *Бòровото дèрво дòбре гòри* (Ез.).

бòрч — цо *м.* (тур.) — 1) заем. *Боридвити си и плàти, нèмам бòрч сèга. Ѝме бòрч от чу̀пите, шо и мъжѝйме.* 2) *признателност, задължение. Ѝмам бòрч на нèго, мнòгу дòбро ми ѝма правèно* (Конд.). 3) задължение към държавната власт. *Тòй бèше àскер, си го пòмина бòрцо и рèндо* (Конд.).

борчлѝйа *м.* — длъжник. *Борчлѝйа èсти тòй, на мнòгу нàрот бòржи пàри* (Кос.).

борчлѝка *ж.* — длъжница. *Нъ мнòгу нъ̀рот бòрци тàй, борчлѝка е и лъжлѝка* (Чер.).

бòс *прил.* — 1) който е без обуща и чорапи. *Студèно èсти, нè барай бòса по шчѝците, вàлнèните чорàпи да си обу̀еш* (Ян.). 2) неподкован. *Мъ̀ската èсти бòса, нè е ковàна.*

бос, — **зо** *м.* — храст, бъз. *Уд бозòви дèцати прàве пл'укàла дъ пл'у̀ке. Нъ ѝзлес мàй бèриме цу̀т уд бòзйа, прàвими чàй уд нèго и гу пѝйме зъ къшлѝца* (Чер.).

босѝлек *м.* (гр.) — босилек. *Босѝлеко го носèе млàдите: бек'àрите на цепценѝшчата, чу̀пите на прегàчите, а младожèнците на ръ̀ците* (Конд.).

босил'ковѝна *ж.* — миризма от босилек. *Кòга и месèёме пешнѝчките за бракòвите, клавàйме кòрен босѝлек на вòдата, за да мирѝше босил'ковѝна* (Конд.).

босѝл'коф, -ва *прил.* — направен от босилек, босилков. *Босѝл'кова кѝска дàва чу̀пата на бèк'àро.*

бòска *ж.* — гръд. *Òфцата ѝма двè бòски, а крàвата четѝри.*

бòскам *нсв.* — бозая. *Йàгнето нè сàка пòвеке да бòска* (Смърд.).

бòстан *м.* (пер.-тур.) — бостан. *На бостàните сàдиме пепòни и имонѝци* (Конд.).

бостанцѝйа *м.* — човек, който обработва и пази бостана, бостанджия.

бостанцѝйка *ж.* — жена, която обработва и пази бостана.

бостанцѝйцки *прил.* — бостанджийски. *Бостанцѝйцки сѝн.*

бòче *с.* — буре. *Бòчето èсти пъ̀лно вѝно* (Смърд.).

бòчка *ж.* — бъчва. *Бòчката вàй гудѝна е прàзна, нè съ рòди грòзйе* (Чер.).

бòш *прил. неизм.* (тур.) — широк. *Чèлите ми сè бòш.* □ **Работата ми отиде на бòш** — напразно работих.

брàво *межд.* (ит.) — отлично, браво. *Брàво, тòй свъ̀рши голèма рабòта.*

брàда *ж.* — 1) крайната част на долната челюст. *Брадовѝца ѝма на брàдата* (Смърд.). 2) дълги косми, които покриват долната част на лицето у мъжете. *Комѝтите бèе со голèми брàди* (Дъмб.). 3) влакнест израстък у някои животни и растения. *Кòзите ѝме брàди. Прàзо пу̀шва брàда.* □ **Пèнда чòвек—лàкот брàда** — нисък човек с голяма брада.

брадовѝца *ж.* (Смърд.) и **бърдъвѝца** (Поп.) — брадавица. *На пъ̀рсто ми излèзе брадовѝца.*

брадỳшка *ж.* — малка брада във 2 значение. *Си остави брадỳшка.*

брàзда *ж.* — 1) бразда. *Нè е изòра дòбро нѝвата, брàзди — брàзди се знàе* (Конд.). 2) вада. *Се скѝна брàздата и вòдата избèга, нè дойде на нѝвата.* 3) бръчка. *Лѝцето му èсти брàзди — брàзди* (Смърд.).

брàк *м.* — сватба, брак. *На бракòвите се гòсте, пèе и ѝгре.*

брàна *нсв.* — 1) пазя. *Пъндàро и брàни лòзйата, пòл'ако го брàни сѝнаро. Йàс и брàне нѝвйата од òфците.* 2) възпирам. *Брàни го ку̀чето, да нè ме късни. Тѝйа се бувàе, йàс и брàне.* 3) застъпвам се за някого. *Мàйката и тàткото си го брàне дèтето.* ○ **сè** *възвр.* — пазя

се, отбранявам се. *Со кърпа се брана од мувите, за да нè ме късе. Той со пушката се бранèше от турците* (Смърд.).

бранва *ж.* — уред, направен от вършини, с който чупят буците пръст, обикновено преди сеитба. *Со бранвата се кърше грутките и га готвиме нивата за сеèнйе* (Смърд.).

бранвам *нсв.* — браносвам, прекарвам брана по нивата. *Е бранваме нивата, сèга още èдно урàло ке му търниме и ке е садиме* (Чер.).

брат *м.* — 1) мъжка рожба на едни родители или от една майка спрямо другите деца. *Си нèмам брат, той млат умбре. Брат на брато нè го рани, àма тèшко, кой го нèма* (погов.). 2) обръщение към сърдечно близък човек. **Вийа, брè брàте, àрни стè?** (Конд.) 3) другар, събрат. *Кай брàтйа живèеме, кòга бèеме мàли.* 4) всеки един от два или повече стръка, клона, плода, израсли на обща основа. *На цвèтйето му го сèчиме върó, за да пушва брàтйа* (Поп.).

брàтле и **брàте** *с.* умал. от *брат.*

браточèнда *ж.* и **бръчèда** (Поп.) — братовчедка. *Тàс èсти мòйа пàрва браточèнда* (Ян.).

браточèт, -ндо *м.* и **бръчèт, -до** (Поп.) *Фтòр браточèт ми бèше той* (Смърд.).

брàф, -во. *м.* — единица от дребен добитък (овце и кози), брава. *Имам стò брàви дфци и кòзи.*

брàче *с.* — обръщение към близък и приятел. *Кàк си брàче со здрàвйето?*

брàшнар *м.* — продавач на брашно. *Èдно врèме брашнàри гредèйа ут Кòтури, брàшно дъ прудàве* (Чер.).

брàшно *с.* — брашно. *Житото го мèлиме и стàва брàшно.*

брèган, -гна, *прил.* (Чер.) — стръмен. *Сàму брèгни нивйа ùмаме.*

брèк, -го *м.* — стръмнина, земно възвишение. *Нèмаме дòбри нùвйа, цèли се на бреговù* (Конд.).

брèс, -зо *м.* (Поп.), и **брèст** (Стар., Смърд.) — бряст. *Брèстйата рàсте висòки кай букùте, и и сèчиме за òган и за потрèпка* (Смърд.).

брùч *м.* — бръснач. *Со бричòвите се брùчиме.*

брùча *нсв.* — бръсна. *Йàс го брùча на зèто, àрно го брùча* (Конд.). ○ **се** *възвр.* — бръсна се. *Йàс сàм се брùча, нè ода на бèрбер.* □ **Сèчи кай брùч** — *хубаво* реже. **Брùчи вèтъро** — изстудява кожата.

бровник *м.* — автоматичен пистолет. *Со бровнùци пл'уске.*

брòй *м.* — число, брой. *Офците на брòй трèба да се стò.* □ **Бèз брой** — голямо количество.

брòйа *нсв.* — 1) изреждам последователно числа. *Дèтето се научи да брòе до стò.* 2) проверявам чрез броене. *Йàс и брò дфците, сàму двè лùпсве.* 3) считам, смятам. *Нèго не мòжиш да го брòеш за мъш, той е дòлен чòвек* (Тиол.). 4) плащам, давам пари. *Му и купи нùвйата, му и брò пàрите.* ○ **се** *възвр.* — 1) брои се. *Тàка нè се брòе, пòбъргу се брòе.* 2) счита се. *И йàс се брòйа за чòвек.* □ **На пърстите се брòеме** — малко сме и добре се познаваме.

бройнùци *мн.* — броеница. *И брòйа бройнùците, ми върви врèмето.*

бръмбалешка *ж.* (Руля) — овче изпражнение.

буба *ж.* — насекомо, с което плашат децата, буба.

бубùнка *ж.* (Поп.). — вид дребни боровинки (дърво и плод).

бубурàчка *ж.* (Поп.) — буболечка.

бубòта *ж.* (Чер.) — царевичена питка.

бубунàк *м.* (Поп.) и **бубутùца** *ж.* (Смърд.) — буен огън. *Съ запàли гòльм òган, бубунàк, пламнòвите òде ду нèбето* (Чер.).

бубрек *м.* — бъбрек. *Бубрèците ме бòле.* □ *Зèма кай бубрек* — рохкава черна земя.

бувам *нсв.* — 1) нанасям побой. *Гърците и киснèйа фъртòмите у рèката и и бувàйа нъ мъжите* (Чер.). 2) удрям камбана, тъпан, звънец и пр. *Камбàната е буве, не вùке прет църкватa.* 3) чува се звук от камбана, тъпан и др. *Камбàната бува за мъртòвец. Тàпан бува настрèт сèло.* 4) тупа, чука, пулсира. *Му бува èшче сърцето, жùф èсти. Бува сàето.* Смърд. 5) преработвам мляко, за да се получи масло. *Млèкото го буваме на мътка и му е извàваме мàста* (Конд.). ○ *се взаим.* — 1) нанасяме си побой. *За èна пèнда зèма со стапòви се бувàме.* 2) водя война, воювам. *Партизàните се бувàе со фашùстите.* □ *Се бувам на гръндите* — пъча се, самохвалствувам. *Си е бувам глàвата* — разкайвам се.

будàла *прил. неизм.* (тур.) — глупав, прост.

бужùчка *ж.* — вид полско цвете. *Бужùчката èсти чървèно цутйе* (Смърд.)

буза *ж.* и **буѕа** (Поп.) — устна. *Чупите чървèни и прàве бузите* (Смърд.).

бузлеф, -èва *прил.* — човек, който има издути устни.

бузл'а *ж.* — жена, която има издути устни.

бузл'о *м.* — човек, който има издути устни.

буйаф, -àва *прил.*, (Смърд.) и **буйак** (Ян.) — гъст, кичест. *Тàс се скри о èн тàрн гòлем, буйак.*

буйàло *с.* — специални парцали, които си слагат на краката с цървули. *Пùнците и обуваме со буйàла* (Смърд.).

буйрум *част.* (тур.) — заповядай, заповядайте. *Буйрум на вечèра, ùмаме йадèнйе бòл* (Кор.).

бука *ж.* — 1) бука. *Кукувùца кука на зелèна бука.* 2 *прен.* едра жена.

буква *ж.* — буква.

буквàрка *ж. остар.* — буквар. *Нùйа фатùйме дъ учиме букви од буквàрката, àма дойдòйа гърците тринàйста гудùна и гу зъклàйа дàскало, Глигòри Зùсоф уд Àпоскеп* (Чер.).

букле *с.* — вид малка бъклица за вода. *Дàй ми го буклето съ вòда* (Конд.).

буклѝйа *ж.* — бъклица за вино и ракия. *Со пълна буклѝйа вѝно кулукчѝйте и канѐе сел'ѝ-ните на бра̀ко* (Смърд.).
бу̀кло *с.* — голяма бъклица за вода.
бу̀коф, -ва *прил.* — буков. *Бу̀кова шчѝца. Бу̀-коф о̀рман.* 2) *прен.* глупав, тъп.
була̀ки *нареч.* и **бала̀ки** (Смърд.) — дано. *Ба-ла̀ки да върни дѐнес.*
бу̀лгур *м.* (тур.) — булгур.
бу̀л'ка *ж.* (Чер.) — вид бебешка шапка. *И пура̀сте дѐтто бу̀л'ките.*
бу̀л'ук *м.* (тур.) — голямо множество, група. *Цѐл бу̀л'ук о̀фци ни звѐ а̀скеро.* ☐ **Бул'у̀ци — бул'у̀ци** — на групи.
бу̀на *св.* — удрям. *Го бу̀на по гла̀вата.*
бу̀нар *м.* (тур.) — кладенец. *Од буна̀ри пѝеме во̀да.*
бунатѝсвам *нсв.*, **бунатѝсам** *св.* (от тур.) — оглупявам, изкуфявам. *Нѐ го гѝбай, дип бунатѝса то̀й не зна̀е шо вѐли* (Конд.).
бу̀нт *м.* — 1) въстание. *Правѐеме бунто̀ви и гла̀вата си е изедо̀оме* (Конд.). 2) кавга, скандал. *Ло̀ш е то̀й, свѐ бу̀нт прай, су цѐли л'у̀г'а съ ка̀ра* (Чер.).
бунту̀вам *нсв.* — 1) въставам. *Наро̀до се раз-бу̀ди и бунту̀ва.* 2) дигам скандал. *То̀й са̀му се бу̀ва съ мъ̀жите, бунту̀ва* (Конд.).
бу̀ра *ж.* — водна стихия след силен дъжд. *Ко̀га ке фа̀ти сѝлен до̀ш, мно̀гу бу̀ра грѐй, пра̀ви го̀лем зѝйан. Некѐйа бу̀ра да те крѐни, на езѐрото да те донѐси* (клетва). Конд.
бурба̀та *нсв.* — бъркам, бърникам. *Го бурба̀та ка̀фето, да се расто̀пи шѐкеро.* ○ **се** *възвр.* — разваля се времето. *Се бурба̀ти врѐмето, ке завърни.*
бурбатевѝца *ж.* (Чер.), **бурбатинѝца** (Кос.) и **бурбатнѝца** (Дъмб.) — суматоха.
бурнѝвам *нсв.*, **бу̀рна** *св.* — давам или връщам нещо без желание, като го подхвърлям на някого. *Ду̀шата ми е изва̀ди за па̀ри, му бу̀рна сто̀ дракмѝй и му е закъ̀лка у̀стата* (Конд). ○ **се** *възвр.*—неканен отивам при ня-кого. *То̀й уд бѝше су̀рут ѝма, съ бу̀рна пекълѐсан* (Поп.).
буро̀свам *нсв.*, **буро̀сам** *св.* — наводнявам. *До̀й-де голѐма бу̀ра и и буро̀са нѝвйата.* ○ **се** *възвр.* — наводнява се. *Се буро̀са лива̀дата.*
бу̀т *м.* (тур.) — бут. *Ку̀пи два̀ бутòви мѐсо.*
бу̀тур *м.* и **бутурнѝца** *ж.* (тур.) — настинка. *Бу̀тур ме фа̀ти, бо̀лен лѐжа.*
бу̀ц *межд.* — за насъскване на воловете за борба.
бу̀цам *нсв.*, **бу̀цна** *св.* — 1) мушкам с рога (за рогат добитък). *Со рого̀вите ме бу̀цна во̀ло.* ○ **се** *взаим.* — мушкат се с рога. *Се бу̀це йу̀нците за кра̀вата.* 2) ритам някого. *Ме бу̀цна мо̀мчето.*
бу̀цка *ж.* — ритник. *Му да̀ду ѐдна бу̀цка и гу фъ̀рли на̀дру* (Поп.).
бу̀чи *нсв.* — бучи. *Бу̀чи рѐката.* ☐ **Гла̀вата ми бу̀чи** — боли ме главата. **Гла̀вата ми е (йа) бу̀чи** — дотяга ми с приказките си.
бучѐва *ж.* — шум, тътнеж. *Голѐма бучѐва се шчу̀ка, ке фа̀ти ло̀шо врѐме* (Конд.).
бучѝна *ж.* (Чер.) — слабина (част от тялото).
бълва *ж.* — бълха. *По̀-рано има̀ше бълви, ло̀шо късàе. За̀рди бълвата го го̀ра йо̀ргано* (погов.). ☐ **Кай бълва да ме късна** — понесох незначителна щета.
бълс, -зо *м.* (Поп.) — четвъртито парче земя, изкопано заедно с тревата. *На бра̀здите му кла̀ваме бълзйа, да не бѐга во̀дата.*
бълдѝсвам *нсв.*, **бълдѝсам** *св.* (тур.) — капвам от умора.
бънда *нсв.* (Кор.) и **ба̀нда, бо̀нда** (Дк.), **бѝда** (Поп.) —бъда. *У̀тре до̀ма ке бънда, те чѐкам на го̀сти* (Кос., Смърд.).
бънкаф -ва *прил.* (Чер.) — месест. — *Бънка̀ва пипѐрка.*
бъпнѝвам *нсв.*,**бъпна** *св.*—1) хвърлям някого или нещо със сила на земята при разгневено състояние. *Нѐ зборвай мно̀гу, ке те бъ̀пна на зѐмата и ке пу̀книш кай ко̀стен.* 2) удрям човек или животно. *Го пъ̀пна по гла̀вата и го отѐпа* (Смърд.).
бърбо̀ра *нсв.* — бърборя. *Бърбо̀риш напра̀зно, лафо̀вите мѐсто нѐ ти фа̀тве* (Конд.).
бърбо̀рка *ж.* — жена, която бърбори.
бърбо̀рко *м.* — човек, който бърбори.
бърда̀че *с.* (тур.) — малка стомна, бърде.
бърдѝло *с.* — дървена част от домашния стан в която се слага бърдото.
бърдо *с.* — част от тъкачен стан, бърдо. *На бърдото е вдена̀та осно̀вата* (Конд.).
бързам се *нсв.* (*възвр.*) — бързам. *Бързай (се) невѐсто, мо̀мчето ти до̀йде от чужѝна.*
бързѝна *ж.* — скорост, бързина. *Со голѐма бързѝна се върна од нѝвата.*
бързо *нареч.* — бързо. *Бързо рабо̀те мла̀дите.*
бъркам *нсв.* — замърсявам, цапам. *Со свѐ кал грѐй до̀ма и и бърка ода̀йте.* ○ **се** *възвр.* — цапам се. *Влѐгва о ка̀лта дѐтето и се бърка* (Смърд.).
бърл'а̀ва се *нсв.* *възвр.* — разболявам се от въртоглавие (за овца). *О̀фците се бърл'а̀ве до двѐ го̀дѝни.*
бърл'аф, -ва, *прил.* и **бърлиф, -ва,** *прил.* — кой-то страда от въртоглавие. *Бърлѝвите о̀фци и ко̀лиме* (Конд.). 2) *прен.* неразбран човек. ☐ *О̀да кай бърл'а̀ва коко̀шка* — не съм с целия си ум.
бърл'а *ж.* — неразбрана жена.
бърл'о *м.* — неразбран човек.
бърс, -за *прил.* — бърз. *Бързо ѐсти дѐтето на йадѐнйето* (Смърд.).
бъси се *нсв. възвр.* (Поп.) и **бълси се** (Смърд.) — разнищва се. *Се скѝна велѐнцето на кра̀йо и се бълси.*

В

ва̀а *мест. вж. вой.*
ва̀да *нсв.* — поливам, напоявам. *Нѐ завърна, вѐне нѝвйата, трѐба да и ва̀диме. И ва̀диме пата̀тите,*

ва̀жен, -жна, *прил.* — нужен, необходим. *Ва̀жна е бра̀здата, трѐба да съ нъпра̀й, пѝвйата са̀ке да съ пува̀де* (Поп.). *Ва̀йа жѐна ни е ва̀жна, мнѐгу ни съ нъ̀одва* (Чер.).

ва̀й *межд.* (тур.) — ах, вай. Употребява се в народното творчество.

ва̀ка *мест.* — насам, тук. *Нѐ бегай, ѐла ва̀ка, нѝшчо нѐ ти пра̀ва.*

ва̀кнйо, ва̀кната, ва̀кното, ва̀кните *прил.* — отсамният. *Нъ ко̀йа нѝва бѐше, нъ ва̀кната йли нъ уна̀кната? — Нъ ва̀кната* (Чер.).

валевѝца *ж.* — тепавица, валявица.

валевича̀р *м.* — тепавичар.

ва̀л'ам[1] *нсв.* — обработвам нещо на валявица, тепам. *Валевича̀ро на валевѝцата и ва̀л'а веленцѝната.* ○ **се** *възвр.* тепа се. *Ша̀йако се ва̀л'а на валевѝцата* (Конд.).

вал'ам[2] *нсв.* — 1) търкалям. *Ѐла да ми помо̀жиш да го ва̀л'аме ка̀мено, не мо̀жа са̀м* (Конд.). ○ **се** *възвр.* — търкаля се. *Чу̀вай се, ка̀мен се ва̀л'а отго̀ре по рѝдо.* 2) въргалям се. *Мага̀рето се ва̀л'а, ке го скъ̀рши са̀маро. Дѐтето се ва̀л'а на трѐвата.* Конд.

ва̀л'ам[3] *нсв.* — паля огън. *Ко̀га ѐсти студѐно врѐмето, офча̀рите ва̀ле огно̀ви* (Кос.).

ва̀л'ка *ж.* (Поп.) — 1) кюфте. *Ва̀л'ки ке му нъпра̀ва нъ дѐтто дъ па̀й* (Чер.). 2. снежна топка. *Дѐцата се буве су ва̀л'ки.* □ **Кѫту̀ ва̀л'ка е** — нисък и пълен (човек, животно).

вангѐл'йе *с.* (гр.) — евангелие. *Го нѐ по̀по вангѐл'йето.*

вапцу̀вам *нсв.,* **ва̀пцам** *св.* (от гр.) — багря, вапсвам. *Веленцѝната и ва̀пца зелѐни.* ○ **се** *възвр.* — багря се, вапсва се. *Веленцѝната зелѐни ке се ва̀пце.* □ **Чъ̀рна да се ва̀пцаш** (клетва).

ва̀р *ж.* — вар. *Варта се га̀си со вода. Ва̀р да те попа̀ри* (клетва).

ва̀ра *нсв.* — 1) слагам нещо на огън да ври. *Во̀дата ва̀ри, кл'у̀ч о̀ди.* 2) готвя. *Шо̀ ке готвиш у̀тре? Лѐшча ке ва̀ра.* 3) добивам чрез варене. *Ва̀ра ракѝйа. У̀рда ва̀ра.* ○ **се** *възвр.* — вари се в 1 и 2 значение. *Се ва̀ри млѐкото. Се ва̀ри чо̀рбата.* □ **Ва̀ри од на̀ро̀т** — много хора заедно се движат. **Ва̀ри горешчѝната** — много топло е. **Ва̀ри мра̀вйа** — много мравки има.

варавѝни *мн.* (Новосел.) — горната част на царевица, която се употребява като фураж. *Варавѝните и бѐриме за говѐндата.*

ва̀рйа *ж.* — голям чук за чупене на камъни. *Со ва̀р'ата го скъ̀рши ка̀мено.*

ва̀рка *ж.* (гр.) *нова заем.* — лодка, вж. *гемѝйа.*

варнѝца *ж.* — варница. *Ва̀р звѐ од варнѝцата.*

варо̀свам *нсв.,* **варо̀сам** *св.* — варосвам. *Со вар и варо̀сваме ода̀йте. Го варо̀са стѝсо.* ○ **се** *възвр.* — измазва се с вар *И од на̀двор трѐба да се варо̀са къ̀шчата* (Конд.).

вас, васка и вам (Кор.), *мест.* — 1) *вин. пад.* от *вѝе, вѝйа. И ва̀с ве чѐкаме на го̀сти.* (Конд.). 2) дат. пад. (Кор.). *Ва̀м ви рѐку да до̀йдите. Ва̀с ко̀й ви ка̀за да до̀йте о Дъмбени?* (Смърд.).

ва̀тан *м.* (ар.-тур.) само в съчет. с **фа̀твам** — установявам се на постоянно местожителство. *Нѐ е од на̀шчо сѐло, но̀ ва̀тан фа̀ти у̀ нас* (Смърд.).

ва̀ш, ва̀ша, ва̀шо и ва̀ше, ва̀ши *мест.* — ваш. *Ва̀ша ѐсти та̀с къ̀шча?* (Ян.) *Ва̀шче о̀фци и изѐде въ̀лко* (Поп.).

вда̀ва ми се *нсв. възвр.,* **вда̀де ми се** *св. възвр.* — успявам. *Сака̀ше дъ мъ̀ крѐни бу̀рта, ми съ вда̀де да съ фа̀та зъ ѐдна въ̀рба и та̀ка съ спа̀си* (Чер.). *Ми се вда̀де, бѐ го вѝду на болнѝцата. Нѐ ни се вда̀де да се вѝдиме, йа̀с тъ̀рна, то̀й до̀йде.* Конд.

вдѐнвам *нсв.,* **вдѐна** *св.* — вдявам. *Ба̀ба не можѐше да си е вдѐни ѝглата, йа̀с му е вдѐнве.* ○ **се** *възвр.* — вдява се. *Иглата ѝма ма̀ли у̀ши, нѐ се вдѐнва ко̀нецо.*

ве *мест.* кратка вин. форма на *вѝйа, вие, ви. Ве ка̀ниме, вѝйа не са̀кате да до̀йдите.* (Конд.).

вѐгаф, -ва *прил.* (Кос.) — кривоглед, разноглед. *Накрѝво пу̀ли, о̀чите му сѐ вега̀ви.*

вѐг'л'а *ж.*, (Руля) — кривогледа жена.

вѐг'л'о *м.* (Руля) — кривоглед.

вѐди *нсв.* — клони, стои на криво. *Вѐди ма̀сата, нѐ е ра̀мно кладѐна. Налѐво вѐди стѝсо на нѝвата.* ○ **се** *възвр.* — ходя приведен. *Се вѐди, наведѐна о̀ди невѐстата* (Смърд.).

ведрѝна *ж.* — ясно време, ведрина. *Ведрѝна е во̀йден* (Конд.).

вѐдри *се нсв. безлич.* — времето става ясно, разведрява се. *Сѐверо ду̀е, се вѐдри врѐмето* (Конд.).

вѐжа *ж.* и **вѐжца** (Чер.) *ж.* — вежда. *Чъ̀рни вѐжи ѝма съ̀ната* (Кос.).

вѐжа *нсв.* бродирам. *Чу̀пите вѐже кулу̀фи. Йа̀с и вѐза кулу̀фите ла̀ни* (Конд.).

вѐзан *прил.* — бродиран. *Веза̀ни пернѝци ми да̀де невѐстата.*

вѐзден *нареч.* и **вѐзден дѐна** — цял ден. *Вѐзден въ̀рни и гъ̀рми. Вѐзден рабо̀таме, нѐ сне застана̀ли.*

вѐйа *нсв.* — 1) духа. *Вѐтеро вѐе, снѐго се лѐе. Вѐтеро го вѐе снѐго по ридѝшчата.* 2) развява. *Вѐтеро е вѐе ко̀сата. Вѐтеро и вѐе пл'а̀чките на дрънго, ке и крѐни* (Конд.). 3) отвявам жито, боб, царевица. *Со лопа̀та го вѐеме жѝтото.* ○ **се** *възвр.* — вее се във 2 и 3 значение. *Му се вѐе ко̀сата од вѐтеро. Се вѐе фа̀сул'о да ѐсти чѝст.*

вѐйач *м.* — веяч. *Вѐйачо вѐе со вейа̀чка*(Смърд.).

вейа̀чка *ж.* — 1) лопата за веене. 2) машина за веене.

вѐйка *ж.* (Поп.) и **вѐтка** (Кос.) — вейка. *Дъ̀рвото си ѝма мно̀гу вѐйки.*

вѐк *м.* — 1. столетие, век. *И два̀йстйо вѐк нѝшчо до̀бро не донѐсе за на̀шйо кра̀й.* 2) време, колкото живее човек. *Го̀рк'о цѐл век бѐше мъ̀чен, не вѝде бѐл ден* (Поп.). □ **Вѐк и рѝзик да има̀те, ко̀рен да пу̀шите** (Поп.) — благопожелание за младоженци. **От то̀й вѐк** — от много години.

вековѝт *прил.* — вековен, вековит. *Вековѝти дъ бѝте* (Чер.) — сто години да живеете (благопожелание).
велѐнце *с.* — грубо домашно вълнено одеяло. *Со веленцѝна се завѝваме да спѝме* (Смърд.).
велѝгден *м.* и **вилѝйден** (Ез.) — *Великден. Велѝгден го ѝмаме за гòлем прàзник. Нѐ е катудѐна велѝгден, ѐден пъ̀т е на гудѝната.* (Йогов., Поп.) □ *Кай на велѝгден* — много добре.
велигдѐнцки *прил.* — великденски. *Великдѐнцки пòсти. Великдѐнцко ѝайце.*
велипѐток *м.* — последният петък пред Великден.
велисъмбòта *ж.* — последната събота пред Великден.
величетвъ̀рток *м.* — последният четвъртък пред Великден. *На величетвъ̀рток гòлем пàзар стàва о Кòстур, цѐли сѐла òде да кỳфе рабòти за Велѝгден* (Смърд.).
вѐло *с.* — украшение, което слагат на главата на булката.
вѐл'а *нсв.* — говоря, казвам. *Тò, шò ти рѐку фчѐра, и вòйден ти вѐл'а: не мòжа да ти дàм пàри.* □ *Вѐли, вѐли и пà вѐли* — повтаря едно и също. ○ **се** *възвр.* — говори се. *Се вѐли, Булгàрйа ке дòй.* Конд.
вѐна *нсв.* — увяхвам. *Вѐне патàтите, сàке да се повàде. Вѐни трѐвата, нѐ завъ̀рна дòш* (Тиол.).
вѐнец *м.* — венец. *Плетѐѐме вѐнци и е чекàаме Бугàрйа* (Заг.).
вѐнчам *нсв.* — венчавам. *Йàс и вѐнча на млàдите* (Поп.). ○ **се** *взаим.* — венчавам се. *На бугàрцката цъ̀рква съ вѐнча тòй* (Поп.).
вѐра *ж.* — 1) религия. *Нѝе смѐ од рисйàнцка вѐра* (Кос.). 2) народност. *Нѐ съ пугъ̀рчи, нѐ си е мѐна бугàрцката вѐра* (Чер.). □ **Му нѐмам вѐра** — не му вярвам. **Дàвам вѐра** — вярвам. **Ми се фàтва вѐра** — повярвам.
вѐрвам *нсв.* — 1) приемам за истина. *Вѐрвам на нѐго, тòй нѐ мъми.* 2) религиозен съм, вярвам в бог. *Нѐ верва нѝшчо, нѐ ой на цъ̀рква.* Поп. 3) очаквам, надявам се, убеден съм. *Вѐрвам, тòй кàза ке се въ̀рни.*
верверѝца *ж.* — катеричка. *Верверѝцата ѝма дъ̀лга пàшка* (Кос.). □ **Збòрвам кай верверѝца** — много говоря.
вѐрен, -рна, *прил.* — 1) истински. *Вѐрни лафòви вѐли, ѝмам вѐра на него* (Кос.). 2) предан,привързан. *Вѐрен прийàтел ѐсти тòй.* 3) който заслужава доверие. *По вѐрен чòвек ти пỳшвам пàри.*
вересѝйа *ж.* (тур.) — покупка или продажба на кредит. *На вересѝйа му го дàду вòло. Вересѝйа — потресѝйа* — кредитът е свързан с риск (погов.).
весѐлба *ж.* — веселие, веселба.
весѐлен, -лна *прил.* — радостен, весел. *Весѐлна ѐсти чỳпата* (Смърд.).
весѐл'а *нсв.* — създавам веселост, веселя. *Со пѐсни ме весѐли тòй. Не весѐли дѐтето.* ○ **се** *възвр.* — бивам весел, веселя се. *На армасвàнйето дỳр на рàното се веселѐѐме* (Конд.).
вѐсник *м.* — 1) вестник. *Стàрите четàйа бугàрцки весницѝ* (Поп). 2) *прен.* клюкар, който не може да пази тайна. *Йцо лàф нѐ дъ̀ржи, вѐсник е* (Чер.). □ **На вѐсник ке те пѝше** — всички ще говорят за твоето лошо поведение.
вет *прил.* (Кос.) *вѐток* (Конд.) — стар, вехт. *Вѐто пàлто.*
вѐтер *м.* (Конд.) и **вѐтър** (Смърд.) — 1) вятър. *Сѝлно дỳе вѐтеро, ке ни и крѐни полòsите* (Конд.). 2) *прен.* бърз човек. *Вѐтер е тòй, нѐ запирва на рабòтата.* 3) въздух. *Да дѝме гòре на рѝдо, чѝст вѐтер да зѐваме.* □ **На ветер** — напразно, напусто. *На вѐтер ни дòйде мъ̀ката.* **Вѐтеро ти го ѝспи умо** — не си нормален, не си с целия си ум. *Вѐтер ме вѐе* — глуповат съм. **Ми звѐ вѐтер глàвата** — глуповат съм. **Вѐтер зѐвам** — 1) дишам чист въздух. 2) ветрея се (Конд.). *Мъзгàлката е утворѐна на ѝзбата, зъ дъ зѐве вѐтър пътàтите и дъ нѐ изъ̀рте, дѐка е тòпло нъ̀тре* (Чер.). 3) издиша. *Шѝшето зѐва вѐтер, нѐ е дòбро заторѐно* (Конд.).
вѐтри се *нсв. възвр.* 1) ветрее се. *Òстави га пенцѐрата отворѐна, да се вѐтри одàйата* (Смърд.). 2) изпарява се спиртното съдържание. *Се вѐтри вѝното и рекѝйата.*
вѐтрѝф, -ва и **ветричàф, -ва,** *прил.* — лекомислен.
ветрѝшче *с.* и **ветрофчѝна** *ж.* — вихрушка. *Зàви ветрѝшчето и ни и крѐна полòsите од нѝвата* (Конд.). *Ветрѝшча да те крѐне* (клетва).
ветровѝт *прил.* — ветровит. *На ветровѝто мѐсто ѐсти къ̀шчата* (Смърд.).
вѐчен, -чна, *прил.* — вечен. *Вѐчен му пàмет.*
вѐчер *ж.* — вечер. *Бездрỳго тàйа вѐчер те чѐкаме на гòсти* (Смърд.).
вечѐра *ж.* — вечеря. *За вечѐра ѝмаме патàти со мѐсо.*
вечѐрам *нсв.* — вечерям. *Éла вѐчер да вечѐраме и да се моабѐтиме.*
вечѐрен, -рна, *прил.* — вечерен. *Вечѐрно врѐме ни дойдòе андàрите* (Кон.).
ви *мест.* — кратка дателна форма от *вѝйа, вѝе. И вàм ви рекòе да дòйдите на гòсти* (Смърд.).
вѝда *ж.* (гр.) — винт. *Вѝдата е зъвѝвъм су виделъ̀к* (Чер.).
вѝдвам *нсв.*, **вѝда** *св.* — 1) възприемам със зрение. *Го вѝду калѐшото ѝагне.* 2) схващам, съзнавам. *Вѝду, дòбър чòвек ѐсти тòй.* 3) навестявам. *И виддòме роднѝните.* ○ **се** *взаим.* срещаме се. *Се вѝдваме од врѐме на врѐме.* □ *Нѐ сакаме да се вѝдиме.* — мразим се. **Се вѝдва** — личи си, ясно е (Смърд.).
видѐло *с.* — дневна светлина, денем, *Да дòйдите дỳр дѐка ѝма видѐло, а нѐ нòшйата.* 4) лампа, осветление. *Нѐма видѐло ѝч къ̀шчата, спѝе мàйкини* (Поп.).

виделък *м.* (гр.) — отверка. *Су виделько и вйеме вйдите* (Чер.).
вйе и **вййа** *мест.* — вие.
вййа[1] *нсв.* — 1) изкривявам. *Га вййа пърчката* (Смърд.). 2) навивам. *Коно е вйе фъртомата на стежеро* (Конд.). 3) кастрирам, скопявам животно. *Дойде Пандо ут Прекопана, и вйе йунците* (Чер.). ○ **се** *възвр.* — 1) огъва се. *Се вйе пърчката.* 2) заплита се около нещо. *Бършлемо се вйе по дървата.* 3) правя извити движения. *Змийата се вйе колак* (Конд.).
вййа[2] *нсв.* — издавам вой. *Вълк вйе на рйдо.*
вийавйца *ж.* — виелица. *Од вийавйцата се бере наметй* (Конд.).
вйкам *нсв.*, **вйкна** *св.* — 1) издавам силен глас. *Кога го буваe, викаше за помош.* 2) говоря високо. *Не викай така, не сне глуви.* 3) каня, поканвам. *И нъ него гу вйкна нъ вечера* (Чер.). 4. именувам, наричам. *Мене ме вйке Петре. Тебе ка те вйке?* 5) разгласям. *Клитйрата вйка крьс село* (Поп.). 6) карам се. *Зашчо ми вйкаш, йас немам кабает. Саму вйкаш, цйкаш и нйшчо не праш.* Смърд.
виканйца *нареч.* (Кос.) и **викънйчкум** (Поп.) — виком. *Викънйчкум си дойде дома.*
викноватйе *с.* — вик, викане. *Сйлно викноватйе.*
вйла *ж.* — уред за прибиране и вдигане на сено, слама, тор и др. *Со дървена вйла го превърнйваме и го бериме сенто* (Конд.). *Со железна вйла го изваваме гнойо* (Смърд.).
вилеет *м.* (ар.-тур.) — област, родно място. *Дъ си ойме нъ нашйо вилеет* (Чер.).
вилйца *ж.* — челюст. *Аку те удра, вилйцата ке ти е скърша* (Конд.).
вйнар *м.* — продавач на вино.
винарцки *прил.* — винарски. *Винарцки дук'ан.*
вйнаф, -ва *прил.* — с цвят, наподобяващ червено вино. *Вйнаф фустан.*
вйно *с.* — вино. *Пййа чървено вйно* (Кор.).
вйр *м.* — вир. *Жените праве вирови да пере* (Смърд.).
вйра *нареч.* (ит.) — без престой, постоянно. *Вйра му носе вода на майсторите* (Конд.).
вирейа *нсв.* — раста, развивам се добре. *Добро виреe детто, расти-расти дъ е живо и здраво, и дъ не е зъречено* (Чер.).
вйс *м.* — стръмнина. *Нйвата е нъ вйс* (Чер.).
вйса *нсв.* — 1) захванат съм за нещо и не опирам на нищо. *Съ фати зъ вейката и висеше тъкьдолу* (Чер.). 2) бездействувам, стоя дълго на приказки и не си гледам работата. *Вйси по къшчите и нйшчо друго не прай* (Смърд.).
вйсок *прил.* — 1) голям по размер. *Вйсок човек.* 2) издигнат над обикновеното равнище. *Високо место.*
високо *нареч.* — високо. *Орело високо лйта.*
височйна *ж.* — 1) измерение отдолу нагоре. *На височйна йас есâм по-голем* (Ян.). 2) възвишение. *Нашчо село е нъ височйна* (Чер.).
вйт само в съчет. със **стани (от тука)** — махай се, изчезвай от тук.
вйтал *м.* — уред за връзване на снопове. *Вържйцата е зъвйваме су вйтало, зъ да съ стегни въндако* (Чер.).
вйтка[1] *ж.* (Дк.) — част от тъкачен стан.
витка[2] *ж.*— нещо огънато, увито както въже. *Фустан су вйтки. Пйтата е правиме су вйтки* (Чер.).
вйткам *нсв.* — навивам (пояс, тел, въже и др.). *Тел' вйткам.*
витосвам се *нсв. възвр.*, **витосам се** *св. възвр.* — изчезвам. *Вйтосай се, вйт стани уттука* (Чер.).
вйшна *ж.* — вишна (дърво и плод).
вйавам *нсв.*, **вйана** *св.* — 1) качвам. *Го вйани детето на коно.* 2) качвам се. *Йас го вйана коно. Вйавам на дървото.* Смърд. 3) повишава се (за температура). *Могу е болно чупето, гу вйана огано* (Чер.). ○ **се** *взаим.* — (*ирон.*) имам полови връзки.
вйасам *нсв.* (от гр.) — карам някого по-бързо да върши определено действие. *Татко ме вйаса на работата, йас токму со него не можа да работам* (Конд.). ○ **се** *възвр.* — бързам. *Се вйасам да ода на работа. Се вйасам да се върна дома по-бъргу.* Конд.
влаа *м.*, *мн.* власи — влах. *У Невеска и Клйсура жйве власи* (Чер.).
влага *ж.* — влага. *Завърна дош, нйвйата търнайа влага* (Поп.). □ **Ми държи влага** — хубаво ядох и пих и скоро няма да огладнея.
владейа *нсв.* — управлявам, имам под своя власт. *Войден гърците владе по нашче места, ке дой време, ке му се секни сйлата* (Конд.).
владйка *м.* — митрополит, владика.
влажен, -жно *прил.* -влажен. *Земата ести влажна.*
влака *м.* и *с.* (гр.). *нова заем.* — глупак. *Дйп влака е той* (Поп.).
влакно *с.* — 1) един косъм. *Влакно от коса намери о лебо* (Дъмб.). *Влакно од вълна. Влакно от козйна.* 2) влакно, нишка в плода на някои растения. *От коноп влакно. От пъмбук влакно.*
влас[1] *м. съб.* — дълго влакно. *Гуната йма влас* (Конд.).
влас[2] *ж.* — власт. *Гъркоманите се на влас, тййа е йме власта.*
власен, -сна *прил.* -космат. *Власна жена.*
власеник *м.* (Кор.) — домашно вълнено палто без ръкави.
влача *нсв.* — чеша, влача вълна. *Вълна влача за гуна.*
влашки *прил.* — влашки. *Влашки песни. Влашко куче продойдено* (ругатня).
влегвам *нсв.*, **влеза** *св.* — 1) прониквам вътре в нещо. *Влезе о одайата. Не влегваме со чели о къшчата.* Дъмб. 2) участвувам. *Влезе о комйцката чета.* 3) започвам. *Влезе о добра работа.* □ **Ми влезе о очите** *или* **ми влезе о носо** — противен ми е, неприятен ми е. **Ми влезе о умо** — запомних добре. ○ **се** *възвр.* влиза се. *Оттука не се влегва о нй-*

вата, нѐма път. Мъчно се влѐгва о дѐбра работа. Кор.

влѐча *нсв.* — 1) тегля след себе си, влача, влека. *Влѐча рѐшки от планината. Влечѐѐме грѐнди со говѐндата. Нѐ може да и крѐна балите сѐно, и влѐча.* 2) влача стремително (за вода). *Силна бура, свѐ влѐчи.* ○ **се** *възвр.* 1) влача се, ходя с мъка. *Го бѐле нозите, одвай се влѐчи.* Конд. 2) муден съм в работа. *Ленлиф, смулаф чѐвък, така съ влѐчи нъ ръбѐтта, му е мъка дъ ръбѐта* (Чер.). 3) движа се без крака, пълзя. *Смокѐвите и змиите се влѐче по зѐмата* (Конд.).

влѐчкам *нсв.* — влѐча в 1 знач. ○ **се** *възвр.* — влеча се в 1 и 2 знач.

влечокласни *мн. ирон.* (Кос.). — войници, вж. *класни.*

во (Лич., Кон.) и **о** (Кос., Смърд., Дъмб., Ян.), **у** (Чер.) *пред.* Означава: — 1) произтичане на действието в самия предмет. *Спиша во кошарата. Сѐда о одаята.* 2) насочване на действието. *Ода о плѐмната. Влѐгвам о къшчата. Ода у нивата кучани да кърша.*

вѐглен *м.* и **вьглън** (Чер.) — въглен. *Загасни е жарта, собери и вогленйата. Воглѐнйата тлѐе, нѐ се загаснати.* □ **Жиф вѐглен** — неугасен въглен. *Жиф вѐглен да лапниш, па нѐ те вервам* (погов.). *Чърн кай вѐглен* — грозен човек. Кор.

вѐда *ж.* — вода. *Вѐда ми се пѝе.* □ *Тѐшка вѐда* — вода не много добра за пиене. *Кай вѐда* — бързо. *Чѐта кай вѐда.* Смърд.

вѐда *нсв.* — 1) карам кон, магаре, кътър. *Го вѐда магарето за огламнико.* 2) съпровождам, развеждам. *Градо нѐ го знаѐше тѐй, йас го вѐде по градо.* 3) предвождам. *Чекаларофф и водѐше чѐтите. Вѐда дро.* ○ **се** *възвр.* — кара се, предвожда се. *Со огламнико се вѐди магарето. Од нѐго се вѐди чѐтата.* Конд. □ *Нѝ се вѐди, нѝ се гани* — неразбран човек.

вѐда[2] *нсв.* — карам кравата да се заплоди. *Съ вашйо йунец сакаме да е вѐдиме кравата* (Конд.) ○ **се** *взаим.* — заплождам се (за крава). *Кравата се вѐди пролетта и ке ни рѐди рано. Йунците е пъшке на кравата, се вѐди.* Конд.

вѐдач *м.* — ръководител, водач. *Чекаларофф бѐше вѐдач на комитите во Костурцко и се борѐше за правото на бугарте* (Конд.).

вѐден, -ѐна *прил.* — мокър. *Водѐни ми сѐ пл'ачките, ке завал'а оган да и исуша. Нивата е многу водѐна, нѐ се дра.* Конд.

воденица *ж.* — воденица. □ **Раснпана воденица**—човек, който отегчава с празни приказки'.

воденичар *м.* — воденичар. *Воденичаро мѐли брашно* (Кос.).

воденичарцки *прил.* — воденичарски. *Воденичарцки камен.*

Вѐдици *мн.* — Вѐдици (църковен празник).

вѐза *нсв.* и **вѐзгам,** *вѐзна св.* — возя човек. *На кѐлта и вѐзе фчѐра нъ дѐцата, уд Лъпго ду дѐма и вѐзе* (Чер.). **се** *възвр.* — возя се. *Нѐ ойдѐѐме пѐш, се качийме на колата и се возѐѐме до Костур* (Конд.).

вѐй, вайа и ваа, вѐе и во, вийа и вие (Поп.) — показателно местоимение за близост: тоя, този. *Вѐй е брат ми. Вайа кушул'а е за тѐбе. Вѐе дѐте ваша фара е? Вие л'уди дѐка оде?* Конд.

войвѐда *м.* — войвода. *Попо Гѐрман бѐше войвѐда на комитите.*

вѐйна *ж.* — войска. *Многу вѐйна дѐйде у сѐлто* (Чер.).

вѐйник *м.* — войник. *Нѝе чекааме бугарцки войници, а дойдѐе гърцки* (Кос.).

вѐйска *ж.* — войска. *Вѐйската го запали сѐлото.*

вѐл *м.* — 1) вол. *Со волѐвите драме, гнѐй на нивата нѐсиме, снѐпйа и сѐно нѐсиме.* 2) *прен.* дивак, простак. □ **Йади кай вѐл** — *яде без мярка.* **Рабѐта кай вѐл** — работи много и от нищо друго не се интересува.

волѐвар *м.* — воловар. *Воловарите и пасе волѐвите.*

волозарка *ж.* — воловарка. *На воловарката му штрекнае волѐвите.*

воловарцки *прил.* — воловарски. *Воловарцка тѐрба.*

воловарче *с.* — дете, което пасе волове. *Му избегае волѐвите на воловарчйната и направие зийан* (Смърд.).

вѐлцки *прил.* — волски. *Вѐлцка кѐла. Вѐлцко мѐсо.*

вѐнчас *нареч.* — веднага. *Вѐнчас ке дѐйда* (Кос.).

вопнѝвам и **вопнувам** (Чер.). *нсв.,* **вѐпна** *св.* — слагам много, препълвам. *И вопнааме плѐмните со сѐно. И вопнааме амбарите со жито.* ○ **се** *възвр.* — 1) получавам нещо в изобилие. *Се вѐпна пари от фасул'о. Се вѐпна со пл'ачки, многу дѐми звѐ от сѐстра му.* Смърд. 2) напъвам се, силя се, полагам усилия. *Му съ вѐпна нъ ливадата и е пукѐси дур нъ ручук. Му съ вѐпна су гърдите и гу вал'ка камъно.* Чер.

вѐсок *м.* — вѐсък. *Свѐшчите и праймe од вѐсок.*

вѐткам *се нсв. възвр.* — бавя се, мотая се. *Съ вѐткаш нъпразно угаре-удалу и нѝшчо нѐ праш* (Чер.).

вѐшка *ж.* — въшка. *Вѐшка го късна.* □ **Чужа вѐшка ме късна** — намерих келепир.

вѐшл'а *ж.* — въшла.

вѐшл'о *м.* — въшльо.

враа *м. мн.* враови — харман. *Сламата е извадийме уд врао, сѐга гу бѐриме житто* (Поп.).

врак, -го *м.* — дявол. *Враго да те удави. Враго да те зѐва. На враго да ѐдиш. Врагѐвите да те зѐве и на чифутите да те даде. На враготѐму майка да ѐдиш. Враго да ти о зѐва умо. Дѐка враго те извай тука да дѐш. Тѝ си од врак рѐден. Кѐй врак те пушчи да дѐш тука. Дѐ на враго бѐше. Тѝ нѐ си

чо̀век, ти̂ си вра̀к. Вра̀го да те опъ̀лти. Смърд.

вра̀пец *м.* — врабец. *Вра̀пците ту̀пе скуку̀л'ци.* □ **Ми го изпѝе вра̀пците у̀мо** — оглупях.

вра̀пче *с.* — малък врабец, врабче. *Пѐе вра̀пчинѝшчата, до̀йде про̀лет.*

вра̀та *ж.* — врата. *За̀твори пъдрувѐжната и пътрѐжната вра̀та* (Чер.). □ **Оторѐна ѐсти вра̀тата за̀ мене** — винаги съм добре дошъл. **Си га зато̀ри вра̀тата** — нежелателен ставам. Смърд.

вра̀тар *м.* — вратар. *Вра̀тар ке ви ста̀на, свѐ ке е утво̀рвам и зъ̀тво̀рвам вра̀тта* (Чер.).

врата̀рка *ж.* — вратарка. *Връта̀рка ста̀на, ѐдни влѐгве, дру̀ги излѐгве, цѐл ден нъ но̀га е, вра̀та утво̀рва, вра̀та зъ̀тво̀рва го̀рката* (Поп.).

вра̀чвам *нсв.* (Кос.) — врачувам.

вра̀шки *прил.* — дяволски. *Вра̀шки син, вра̀шко ружѐйне* (Поп.).

врѐва[1] *ж.* — говор, врява. *Врѐва се шчу̀ка, шчо̀ л'у̀ди се вѝе* (Кос.)?

врѐва[2] *нсв.* — бърборя. *Мно̀гу врѐве жѐните, ми е бу̀че гла̀вата* (Конд.).

врѐден, -дна *прил.* — скъп, ценен. *Врѐден фу̀стан но̀си. Врѐдно дѐте.*

врека̀ло *с.* — вресльо.

врѐкам *нсв.*, **врѐкна** *св.* — врякам, крещя. *Шчо̀ ми врѐкаш та̀ка, шчо̀ ло̀шо напра̀ви йа̀с* (Кос.)?

врѐме *с.* — 1) продължителност, траене на нещо. *Врѐме трѐба за та̀йа рабо̀та.* 2) период епоха. *От ста̀ро врѐме се оста̀нати вѝе пл'а̀чки. Къ̀шчата ѐсти от ста̀ро врѐме.* 3) определен момент. *Врѐме ѐсти за о̀бет.* Смърд. *Врѐмето до̀йде зъ жна̀тѝе и зъ връшѐйне* (Чер.). 4) състояние на атмосферата. *Врѐмето е ло̀шо, снѐк връни и ветро̀ви ду̀е* (Конд.). □ **Ѐно врѐме** — някога. **Нѐко̀е си врѐме** (Чер.) — някога. **Нѐмам врѐме** — зает съм, не мога. **Отпъ̀рво врѐме** — от както се помни. **Отпъ̀рво врѐме сне буга̀ри** (Конд.). **Сѐга му е врѐмето** (Поп.) — удобен, сгоден случай.

врѐскам *нсв.* и **врѐшча** (Кос.), **врѐсна** *св.* — вряскам, силно плача. *Цѐлта но̀ш ни врѐска̀ше мълѐчкото. Чу̀пето врѐсна и на̀ за̀спа са̀му* (Заг.).

врѐсл'а *ж.* — плачла, вресла. *Врѐсл'а ѐсти, пла̀чи.*

врѐсл'о *м.* — плачльо.

врѐшче *с.* — чувал. *Ѝмаме двѐ врѐшча бра̀шно.*

врѝпа *се нсв. възвр.*, **врѝпна** *се св. възвр.* — искам настоятелно. *Ми сѐ врѝпи ѝли дъ му да̀да, не мо̀жѐше дъ куртулѝсам, му да̀ду па̀ри и жѝто, а̀ку нѐ му даш, ло̀шо ке ти нъпра̀ви* (Чер.).

ву̀йка *м.* (Дк.) и **ву̀йко** *м.* (Гк.) — майчин брат, вуйчо.

вуйко̀вец *м.* (Кос.) — комар. *Ме къ̀сна ен вуйко̀вец.*

ву̀йна *ж.* — вуйна, жена на вуйчо.

ву̀ла *ж.* (гр.) — печат.

вуло̀свам *нсв.* (от гр.), **вуло̀сам** *св.* — слагам печат. *У̀дари му ѐдна ву̀ла, ву̀лосай ми е кнѝгата* (Поп.).

вулефтѝйа *м.* (гр.) *нова заем.* — депутат.

ву̀ргет *м.* — кожена торба.

въжѝца *ж.* (Чер.) — въже от ръжени стъбла. *Су въжѝца сно̀пйа връзваме.*

въ̀здрас *ж.* — възраст. *Нъ гулѐма въ̀здрас е, нѐ е дѐте* (Чер.).

въздра̀стен, -сна *прил.* — възрастен. *Чу̀папа въздра̀сън чо̀въ̀к звѐ зъ мо̀мче* (Чер.).

въ̀здук *м.* (Чер.) — въздух. *Зѐвам чѝст въ̀здук.*

въ̀лк *м.* — 1) вълк. *Въ̀лците ни влегдо̀йа у куша̀рта и изедо̀йа два̀йсе о̀фци* (Чер.). 2) *прен.* здрав човек. *То̀й е здра̀ф, въ̀лк е* (Чер.). □ **Въ̀лк да те йа̀ди**—по дяволите да вървиш.

въ̀лна *ж.* — 1) вълна. *Е пѐриме въ̀лната на рѐката.* 2) косми. *Въ̀лна ѝма на гръ̀ндите.* Конд.

въ̀лнен, -ѐна *прил.* — вълнен. *Вълнѐно велѐнце.*

вълнѐст *прил.* — космат. *Вълнѐста жѐна.*

въ̀мпир *м.* (Поп.) (фр.) и **въ̀пир** (Кор.) — въмпир. *Въ̀мпир да тъ упъ̀лти. Въ̀мпир да съ сто̀риш. Въ̀мпир да тъ уда̀ви* (клетви).

въ̀ндак *м.* — вид сноп. *Ут пулдѕите пра̀виме въндъ̀ци, и връзваме су двѐ въжѝци* (Чер.).

въпро̀с *м.* — проблем, въпрос. *Македо̀нцк'о въпро̀с наш въпро̀с* (Конд.).

въ̀р *м.* — 1) най-високата част на нещо. *Се ка̀чи на въ̀ро на Вѝчо.* 2) тънкият, изострен край на нещо. *Въ̀ро на ѝглата. Въ̀ро на шѝлото се скъ̀рши.* 3) горната част на застояло мляко, която съдържа голямо количество масло. *Млѐкото го ту̀рваме во ка̀цата, сѐди два̀-трѝ дѐна и ста̀ва въ̀р. Въ̀ро гу бу̀ваме и од нѐго ста̀ва ма̀с.* Конд.

въ̀рба *ж.* — върба. — *Въ̀рбите бъ̀ргу ра̀сте и глу̀ви ста̀ве, бъ̀ргу съ ръсѝпве* (Поп.).

въ̀рбоф, -ва *прил.* — 1) който се отнася до върба. *Въ̀рбова сѐнка.* 2) направен от върба. *Въ̀рбова шчѝца. Въ̀рбова грѐнда.*

въ̀рва *нсв.* — 1) ходя. *Въ̀рви пѐш до до̀ма.* 2) минавам. *Мѐстото е ло̀шо, по ту̀ка мага̀ре нѐ въ̀рви, ке па̀дни. Ко̀ла по то̀й пъ̀т нѐ въ̀рви, ке се прекỳтни.* Конд. 3) преуспявам. *А̀рън е, му въ̀рви ръбо̀тта* (Чер.). 4) коства. *По кѐку въ̀рве па̀татите? — По трѝ дра̀кмий кѝлото въ̀рве.* Смърд. 5) лекува се. *Бо̀л'ата въ̀рви, нѐ е ло̀ша.* □ **Ми въ̀рви ла̀фо** — слушат ме. ○ **се** *възвр.* — минава се. *Нѐ се въ̀рви по ту̀ка.*

въ̀ргла *ж.* — подутина на главата. *По гла̀вата го у̀дри со ка̀мен и му излѐзе въ̀ргла* (Конд.).

въргòлец *м.* — подутина с червей, която излиза на слабите говеда. *Нѐ е нъра̀нат во̀ло, въргòлци му излего̀йа* (Чер.).

въ̀рда *нсв.* (Нестрам) — вардя, пазя.

въ̀рзвам *нсв.*, **въ̀рза** *св.* — 1) съединявам чрез възел един за друг краищата на връв, кърпа, покривка и др. *Прѐгачо го въ̀рзваме со въ̀рците клю̀ч, за да сѐ отрѐшва лѐсно. Фърто̀мата е въ̀рза грѐш.* 2) прикрепвам нещо за

предмет, привързвам. *Вързи го кучето со сѝнцеро за кòло. Вързи и говèндата за йаслѝте.* Конд. 3) слагам превръзка на рана. *Му га върза рàната.* ○ **се** *възвр.* — връзва се. *Прѐгачо се връзва со върци. Со сѝнциро се връзва кучето. Рàната се връзва со кърпа и мѐлем.* Смърд.

вързотѝна *ж.* — няколко еднакви предмета, вързани заедно, връзка. *Дайте ми двѐ вързотѝни крòмит* (Конд.).

върколàк *м.* (гр.) — дявол. *Върколàк да те опълти* (клетва).

вùрлаф, -ва *прил.* — глупав. *Вврлàва жèна си, не разберваш од лàф.*

вврлѝйа *м.* — заможен човек, богат. *Врлѝйа стòпан е тòй, ѝма пàри, ѝма имàйне гулèмо* (Чер.).

върни *нсв., безлич.* — вали дъжд. *Фчèра нè завърна, àма дèнес цèл ден върни. Върни — гърми, пъто-върви* — при всички обстоятелства трябва да се извърши дадена работа (погов.).

върнѝвам *нсв.* и **върнувам** (Поп.), **върна** *св.* — 1) изпращам някого там, дето е бил. *Си òде на рàбота, ме нàйде на пъто и ме върна дòма.* 2) Давам нещо назад отдето съм го взел. *Нè му бòржа сѝа, му и върна пàрите* (Кос.). ○ **се** *възвр.* — отивам назад там, отдето съм дошъл, връщам се. *Зъ рýчук сѐ върнуваме, дòма йàйме* (Чер.). *Се върна од рабòта.*

върновàтйе *с.* — връщане.

върта *нсв.* — 1) привеждам нещо в кръгово движение. *Го върта търкòлото. Тòй върти глàва.* 2) привличам, залъгвам. *Върти мушчарѝй. Расипàна жèна е, дèцата и върти.* Конд. 3) разкарвам, протакам. *Мнòгу нъ вèрте, дỳр да ни дàде пашапòрт за Бугàрйа* (Поп.). 4) преча в работа. *Чỳжи л'ýг'а грèде, нъ вèрте, ни устàве ръбòтите уsàди* (Чер.). ○ **се** *възвр.* — 1) движа се кръгово. *Търкàлото сь върти и нàшича кỳчка ке фàти зàек* (Чер.) (времената се менят и нашата дума ще се чува, погов.). *Се върти чѝкрико.* 2) ходя подир някого, движа се в дадена среда. *Се върти òколу чỳпите, нè рабòта. Се върти со майстòрите, нè си е пỳли рабòтата дòма.* □ **Ýмо ми се върти** — главата ме боли. Конд.

вврталèшка *ж.* — 1) детска играчка, която се върти по някакъв начин, въртележка. *Дèтето си ѝгра со вврталèшка.* 2) *прен.*човек, който стои без работа и пречи на други. *Бèгай оттỳка, вврталèшка, не въртиш, не мòжиме да рабòтаме* (Конд.).

вврталòм[1] *м.* — голямо колело с люлки, което се върти за забавление, въртележка. *За Велѝкден прàвиме вврталòм и се кърл'àме* (Конд.).

Вврталòм[2] *м.* — Вотоломей — църковен празник. *Вврталòм го празнỳваме на единàйсе йýни, на тòй ден сънцето завъртва за зѝма* (Конд.).

вртен, -èна *прил.* — отнася се за говор, който се отличава от родния. *Вртен èзик ѝме преспàнци, не збòрве кътỳ нàс* (Чер.).

вртèно *нареч.* — по-иначе говорят. *Вртèно збòрве преспàнци, кàжве мàгаре,гòдина* (Чер.).

вртèно *с.* — вретено.

вврти-ỳдри *межд.* — нанасям побой, бия. *Кà го фàти, вврти-ỳдри, вврти-ỳдри, му и скършѝ кòските* (Конд.).

вртѝка *ж.* — вид висока трева с жълт цвят. *Вртѝката е берèёме и су нèйа и терàйме òфците пèрвйо дèн нь бъчѝло* (Чер.).

вртоглàф, -ва *прил.* — твърдоглав.

върум *нареч.* (Поп.) — нещо е пълно с жито, фасул, леща и други подобни продукти така, че отгоре се образува връх. *Трѝ чèши върум фàсул' клàваме дъ сь вàри. Тинекенѝшчата върум и пълниме су жѝто. Гу нъпълна шѝнико? — Гу нъпълна върум.* Чер.

вврца *ж.* — връв. *Чорàпите и врзваме со вврци. Вврци за чели. Вълнèна вврца. Конòпна вврца.* Смърд.

вврша[1] *нсв.* — отделям зърната от класовете и обработвам сламата. *Со прàвда вршиме.* □ **Нè му вврше кòнте нъ нèго** (Чер.) — не го слушат.

вврша[2] *нсв.* — правя. *Нѝшчо нè вврши тòй, сàму вѝка.*

вршàчка *ж.* — вършачка. *На полѝето со вршàчки вврше.*

вистàнйе *с.* — въстание. *На Илиндèнцкото вистàнйе йàс бè на èна годѝна* (Кос.).

вток *м.* — вътък.

Г

га *мест.* (Смърд., Жел.) — кратка безпредложна форма от нея, вж. и *йа*. *Га вѝду жèната. Га вѝду сèстра ми.*

гàбер *м.* и **габрѝца** *ж.* (Смърд.) — габър. *Гàберо рàсти по тòплите мèста* (Конд.).

габèроф, -ва (Конд.), **габрѝкоф, -ва** (Чер.) и **гàброф, -во** (Смърд.) *прил.* -габров. *Габèрово (габрѝково, гàброво) дърво. Габèрова (габрѝкова, гàброва) шчѝца.*

гàден, -дна, *прил.* — 1) мръсен. *Гàдна жèна èсти, нè се чѝсти* (Смърд.). 2) *прен.* отвратителен, противен. *Тòй е гàден, нè чекàй дòбро од нèго* (Конд.).

гàдос *ж.* — мръсотия. *Стрàшна гàдос ѝме дòма.*

гàза *нсв.* — тъпча, газя. *Дèтето бòсо гàзи на зèмата. Офчàрите и гàзе нѝвйата со òфците.*

газèта *ж.* (ит.) *остар.* вж. *вèсник* и *фимирѝда.*

гàйда *ж.* — гайда. *Гайдацѝйата свѝри на гàйда.* □ **Му е (йа) пỳшвам гàйдата** — почвам да плача. Конд.

гайдацѝйа *м.* — гайдар.

гàйле *с.* (ар.-тур.) — грижа. *Голèмо гàйле ѝмам, чỳпата ми остàна немъжèна.* □ **Бèра гàйле** — загрижен съм. *Го фърли гàйлето* — нямам вече грижи.

гайл'ѐсан, -àна *прил.* (Кос.) — загрижен. *Гайл'ос̀ана баба.*

гайтан *м.* (от ит.) — гайтан. *На старо време на пл'àчките му клаваe гайтàни.*

галàгуш *м.* (Смърд.), **галагỳшка** *ж.* и **глогѝнка** *ж.* (Кос.) — плод на глог.

гàлен, -èна *прил.* — глезен, гален. — *Галèно дèте.* □ **Гàлен пòп на църкваа пърди** — човек без задръжки.

галенѝца *ж.* — глезене, галене. *Дèтето нè сака мнòгу галенѝци.*

галèта *ж.* (фр.) — бисквита. *Йàда галèти со млèко.*

галѝца *ж.* (Кор.) и **гàл'а** *ж.* (Поп.) — врана. *Гàлите жѝве о дỳлата* (Смърд.). □ **Чърна кай галѝца** — грозна жена.

гàл'а *нсв.* — 1) милвам. *Го гàл'а чỳпето по лѝцето и по глàвата.* 2) *прен.* глезя. *Го гàлиш дèтето, бàбо, нè шчука ни мàйка, ни тàтко.*

гал'атѝна *ж.* — 1) милувка. 2) глезене.

гàна *нсв.* — подкарвам овце на доене. *И гàна òфците о грàдешо* (Смърд.).

гарагàчка *ж.* (Смърд.) и **гàрга** *ж.* (Поп.) (тур.) — чавка, гарга. *Гàргите йàде и мèсо.* □ **Слàба кай гарагàчка** — много слаба жена.

гàрван *м.* — 1) птица гарван. *Гàрвано грàчи, лòш àбер ке дòй.* 2) *прен.* грозен човек. □ **Чърн кай гàрван** — много черен човек.

гарвàнцки *прил.* — гарвански. *Гарвàнцки глàс се шчỳка.*

гарвàта *ж.* (гр.). — вратовръзка. *Си клàде бèла кошỳл'а и гарвàта и òйде на òро.*

гаровàлцки *прил.* (Кос.) — лилов. *Гаровàлцки фỳстан.*

гàс, -зо *м.* и **гàс** (гàста) *ж.* — газ за горене. *Ни свърши гàзо. Съ истỳри гàста* (Чер.).

гàсам *гл. нсв.* (от гр.) — карам някого да бърза. *Ме гàса на рабòтата* (Конд.).

гàсна *нсв.* — 1) преставам да горя или светя, гасна. *Водèни се дървата, гàсни òгано.* 2) не давам да гори. *Го гàсна òгано.* Конд.

гàт, -до *м.* — 1) смет, мръсотия. *Го смèти гàдо од двòро.* 2) *прен.* нечестен човек.

гатàлец *м.* (Конд.) — гадател.

гàфа *ж.* (фр.) — грешка. *Пàдна у гàфа* (Чер.).

гàшник *м.* гащник. — *Гàшчите стàрите и вързвàе со гашнѝци.*

гàшчи *мн.* — гащи. *Дълги гàшчи нòсиме зѝмата.* □ **И напълнѝвам гàшчите** — 1) сера в гащите. 2) оплашвам се много.

гèм *м.* (тур.) — юзда. *Мъскàта го загѝна гèмо.* □ **Му го държа гèмо** — строго държа някого.

гемиџѝйа *м.* (тур.) — лодкар.

гемѝйа *ж.* (тур.) — лодка. *Гемиџѝйата е тèра гемѝйата су двè лупàти* (Поп.).

гèргеф *м.* (ар.-тур.) — гергеф.

гèрдан *м.* (тур.) — огърлица, гердан. *За твòйто гърло е тòй гèрдан* (Поп.).

гèса само в съч. с **кòза** — черна коза с кафяви черти на главата.

гèч *нареч.* (тур.) — късно. *Гèч дòйде. Гèч стàна* (Поп.).

гѝбам *нсв.*, **гѝбна** *св.* — 1) пипам. *Нè го гѝбай лèбо.* 2) закачам някого. *Нè го гѝбай дèтето, шò ти напрàви. Нè ме гѝбай, лòшо ми стàна.* ○ **се** *възвр.* — закачам се. *Тàйа се гѝбна понàпре, е удрѝе и фàти да плàчи.* Конд.

гѝбнат *прил.* — малоумен, ненормален. *Гѝбнàта е на ỳмо* (Чер.).

гѝди *межд.* (тур.) — ей, ой, ах ти, гиди. *Гѝди, лошотѝйа на свèто! Гѝди, урсỳс чòвек!*

гимнàсйо *с.* (гр.) — гимназия.

гѝч *м.* (тур.) (Руля), **г'ỳч** (Поп.) и **гѝт** (Смърд.)— гъдел.

гѝчкам, г'ỳчкам и **гѝткам** *нсв.* — гъделичкам.

глàва *ж.* — 1) част от тялото на човека или животно. *Глàвата ме бòли. Го ỳдри по глàвата.* 2) ум, разум. *Тòй нèма глàва за тàква рабòта.* 3) определен брой добитък. *Пèт глàви говèнда. Стò и дèсет глàви òфци.* 4) водач, началник, опора. *Глàва на сèлото èсти тòй. Глàва на фамѝл'йата.* 5) надебелена част на зеленчука. *Глàва кръмит. Глàва прàс.* 6) извор, начало на река. *Гòре на глàвата да и напѝеме òфците.* Смърд. □ **Гòре глàвата** — дръж се смело! **Му е изèду глàвата** — погубих го. **Ке ми òй глàвата** — ще ме убият. **Излèгвам на глàва** — справям се с нещо. **Глàвата си е бỳвам** — разкайвам се. **На нèгова глàва** — на своя глава. **Дебèла глàва** — неразбран човек. **Голèма глàва** — големец. **Прàзна глàва** — глупав. **Крèвам глàва** — на положение съм. **Кỳна глàва** — примирявам се с нещо. **Глàвата во тòрбата йа клàвам** — рискувам живота си. **И на глàва да ви è вързнàто** — пожелание за ергени, да ви се връща. **Глàвата си е йàра** — ходя прав. **Подведèна глàва сàбйа нè е сечи** — няма опасност за живота на оня, който се примирява с робското положение. Конд.

глàва *нсв.* — главявам, наемам. *Вàйа годѝна нè главѝйме òфчар* (Конд.). ○ **се** *възвр.* — главявам се, ставам ратай у някого. *Измиќ'àр се глàви за цèла годѝна.*

главанѝйа *ж.* (Чер.) — отвор на под, през който се влиза в изба.

главатàр *м.* — водач, главатар.

главѝна *ж.* — оглавник. *Главѝната се клàва на глàвата на прàвдата. За нèйа се връзва водѝлото.* Конд.

главобòл'е *с.* — 1) болки в главата. 2) *прен.* грижа, неприятност. *Чỳпите останàе немъжèни, голèмо главобòл'е ѝма.*

глàдвам *нсв.* — гладувам.

глàден, -дна, *прил.* — гладен. *И кỳчето глàдно нè лава* (погов., Смърд.).

глàдос *ж.* — гладост. *На тѝйа годѝна од глàдос умирвàе.*

глàмен, -мна *прил.* — горкият. *Му ỳмре жèнта нъ глàмнйо* (Чер.).

глàмна *ж.* — главня. *На Кòлепда жèните зèве глàмни незагаснàти од лѝсника, и клàве на òџако и вѝке „жар пилѝнича", за да се рòде*

мнòгу пилùшча (Конд.). *Глàмна да те вùда* (клетва).
гламнòсан -сàна *прил.* — проклет. *Дè бèше мърè гламносàна, дèка сурунтисвàше* (Чер.)!
глàс *м.* — 1) звук, вик, реч, пеене. *Гласòви се шчỳке, чỳпите пèс.* 2) способност за пеене. *Ỳбаф глàс ùма, да ти è мерàк да е шчỳкаш* (Конд.). 3) мелодия. *Пèсната ùма дòбар глàс.* □ **Нèмам глàс** — не мога да пея.
глàт, -до *м.* глад. *Мнòгу гърци умбрèе од глàт.*
глèдам *нсв.* и **глèндам** (Стен.) — 1) насочвам очи към нещо. *И глèдам òфците на рùдо. Го глèдам чòвеко на нùвата* (Смърд.). 2) обърнат е на някъде. *Двèте пенцèри глèда кьмỳ сèвер* (Чер.). 3) стремя се, полагам усилия. *Ке глèдам на пèт сàйто да бùда при вàс* (Поп.). 4) грижа се, бдя над някого. *Кътò гòгуво йàйце гу глèде нъ дèтто* (Чер.). *И глèдаме на стàрите.* 5) заемам страната на някого. *Тòй не пумджва на нàс, кьмỳ гърците глèда* (Поп.). 6) меря се с някого. *Тù нè е глèдай на нèйа, тàйа ùма тàтко мерикàнец* (Поп.). 7) врачувам, бая. *Глèдам на кàфе.* 8) мисля, преценявам. *Работата,шо е прàвиш, нè е глèдам за дòбра* (Конд.). □ **се** *възвр.* — 1) оглеждам се в огледало. *Се глèда на огледàло.* 2) срещам се. *Нъчèсто съ глèдаме* (Поп.).
глèдан, -àна *прил.* — добре нахранен. *Мнòгу му се гледàни òфците.*
глèзен *м.* — глезен. *Глèзните ме бòле.*
глèто *с.* — длето. *Со глèтото коларжùйата дỳпи дỳпки на търкàлата* (Смърд.).
глùста *ж.* — 1) червей, който живее в червата на човека или животно. *Дèтето глùсти испòстра.* 2) *прен.* слаб човек. *Аре глùста, и ти ùмаш мỳцка да збòрваш.*
глòба *ж.* — глоба. *Ме глобùе трùста дракмùй глòба, зàщчо проговòри булгàрцки* (Кос.).
глòбвам *нсв.*, **глòба** *св.* — глобявам. *Ме глобùе на сънdо* (Конд.)
глòнгарец *м.* (Руля) — вид насекомо, което живее дълбоко във водата.
глòк, -го *м.* (Кос.) — глог.
глỳпаф, -ва *прил.* — глупав.
глỳф, -ва *прил.* — глух. *Тòй èсти глỳф, нè шчука* (Смърд.). □ **На глỳво е (йа) зèвам рабòтата** — не върша каквото ми казват.
глънгòсвам *нсв.*, **глънгòсам** *св.* — потъвам. *Глънгòса вòло о ливàдата* (Смърд.).
гнùда *ж.* и **гнùтка** *ж.* (Смърд.) — гнида. *Од гнùдите стàве вòшки* (Конд.).
гнùл *прил.* — гнил. *Гнùло дърво.*
гноèтùе *с.* — торене.
гнойшче *с.* — торище. *Тàму, дèка òфците лèже, сàму гнòйшче е* (Чер.).
гнòй *м.* — 1) тор. *Гнòй му фъргаме на нùвйата.* 2) гной. *Рàната фàти гнòй.*
гнòйа *нсв.* — 1) торя. *Èсента и гнòеме нùвйата.* 2) хваща гной (за рана). *Гнòе рàната.*
гнỳс *м.* (Конд.) и **гнъс** *м.* (Смърд., Чер.) — отвръщение, гнус. *Од гнъс се избълва.* □ **Гнус ми е (Гнъс ми èсти)** — отвръщавам се.
гнỳса и **гнъса** *нсв.* — замърсявам. *Грèй у нàс и ни е гнъси къщчата* (Чер.).
гнỳса се и **гнъса се** *нсв. възвр.* — изпитвам противно чувство. *Се гнỳса од нèго, нè сакам да го пỳл'а пред мèне* (Конд.).
гнỳсен, -сна и **гнъсен**, -сна, *прил.* — 1) нечист. *Гнỳсно ми е лùцето.* 2) *прен.* подъл.
гнусотùйа и **гнъсотùйа** *ж.* — 1) гнусотия. 2) *прен.* негодник.
го (о, Кос.) *мест.*— кратка безпредложна форма от *него. Го вùду дфчаро да и пàси òфците о нùвйата* (Смърд.).
говèндàр *м.* — 1) говедар. *Говèндаро и пàси говèндата* (Кос). 2) *прен.* бедняк.
говендàрка *ж.* — 1) говедарка. 2) *прен.* беднячка.
говендàрски *прил.* — говедарски.
говèндо *с.* — 1) говедо. *Говèндата пàсе на ливàдйата* (Конд.). 2) *прен.* неразбран човек. *Говèндо èсти тòй, нè разбèрва од лàф* (Кос.).
годùна *ж.* — година. *Пèт годùни бè на чужùна пàри да бèра.* □ **За мнòгу годùни** — благопожелание за дълголетие.
годинàк *м.* — едногодишно домашно животно.
годинàса *нареч.* (Дк.) — тая година. *Годинàси нè стана àрш* (Ян.).
годинàче *с.* — едногодишно. *Годинàче бèше дèтето, кòга ỳмбре* (Кос.).
годùшен, -шна *прил.* — годишен. *Вùното èсти двè годùшно.*
гòзба *ж.* — гозба.
гòйа *нсв.* — способствувам да пълнее дете или малките на домашните животни. *Млèкото е дебèло, гу гòе нъ дèтто* (Чер.). □ **се** *възвр.* — пълнея, гоя се. *Йагнèнцата се гòе, о ливàдата пàсе* (Смърд.).
гòл *прил.* — 1) необлечен. *Нè барай гòл, ке ти простỳди.* 2) без косми или козина, пера, листа, трева, дървета. *Гòла глàва. Гòла кòза. Планùната е гòла, нèма ни дърва, ни трèва.* 3) беден. *Гòла фамùл'а се, нèме шò да йàде и шò да облèче.* □ *Гòл — бòс* — много беден. **Гòл кай Свèти Илùйа** — беден. **Гòла дỳша** — беден. Конд.
голàфче *с.* (Конд.) и **голичùшче** *с.* (Чер.) — птиче, което няма още пера. *У сидèлто имàше голичùшча, àма пурастèйа и литнàйа.*
гòлган *м.* — бедрова кост. *Сàму голгàните му останàе на вòло, дùн слап èсти* (Смърд.).
голганàф, -ва *прил.* — много слаб, кожа и кости. *Голганàва кràва. Голганàво дèте* (Конд.).
гòлем *прил.* — 1) значителен по размери и пространство. *Вùчо èсти голèма планùна.* 2) Възрастен. *Тòй èсти гòлем, на пèндесе годùни èсти.* 3) продължителен, дълготраен. *Лèтно време гòлем èсти дèно* 4) изобилен. *Голèмо богàсво.* 5) многочислен. *Голèмо стàдо.* 6) силен, буен, стремителен. *Со го-*

лѐма бързѝна помѝна ароплѐно. Голѐма горешчѝна напрѝй лѐтото (Смърд.). 7) големец. *Гòл'ъм е у сѐлто, тòй сѐчи, тòй пѐчи.* 8) офицер. *Аскер дòйде у сѐлто, гòл'ъмо у нàс дòйде нъ кòнак.* Чер. □ **Од голѐмо добро-ỳтро** — от богат род. **Секрѐвам на голѐмо**— гордея се, надувам се. **Мàло и голѐмо** — всички.

големѝна *ж.* — големина. *Àрам да ти е големѝната, за нѝшчо нѐ струваш* (Конд.).

голѝна *ж.* — голо място.

гологлàф, -ва, *прил.* — 1) без коса. 2) без шапка или забрадка на главата. *Гологлàф излѐзе надру, нѐ си клàде шàпка* (Конд).

голотѝйа *ж.* — бедност. *Голѐма голотѝйа ѝме.*

гòл'а *нсв.* — 1) събличам някого гол. *Шò гу гòлиш тàка дѐтто?* (Поп.) 2) сека, кастря, подстригвам повече от необходимото. *Зàш и гòлиш дървата. Нѐ и гòли тàка òфците, òстави му мàло вълна.* ○ **се** *възвр.* — събличам повече дрехи, отколкото е необходимо. *Нѐ се голи тàка, стỳден вѐтър дỳе* (Чер.).

гòра *нсв.*, — 1) изгарям. *Сỳвите дърва гòре многу убàво.* 2) издавам пламък. *Свѐшчата гòри.* 3) отоплявам се. *Зѝмата нѝйа горѐѐме сàму дърва.* 4) имам температура. *Òган ѝма, му гòри глàвата.* 5) слагам нещо на огън. *Рòшките трѐба да и гòриме, а тòй и изгòре дървата.* 6) страдам. *Òган ми гòри дỳшата* (Смърд.).

гòра *ж. остар.* вж. *планѝна* и *òрман.*

гòре *нареч.* — горе. *Ела гòре. Нѝйа гòре жѝвиме у плънѝнте* (Поп.). □ **Гòре — долу.** приблизително.

горѐшч *прил.* — горещ. *Чòрбата нѐ се йади, горѐшча ѐсти* (Кор.).

горешчѝна *ж.* — горещина. *Гулѐма гурешчѝна прàви лѐтото* (Поп.). *Горешчѝна ѐсти, на сълце нѐ се работа* (Кос.).

горѝда *ж.* — 1) неузряло грозде. *Грòзието нѐ е фтасàно, горѝда е.* 2) млад, неопитен. *Зѐлен горѝда е* (Конд.).

горквѝца *ж.* — вид полско цвете. *Горквѝцата рàсти пу мѐжците нъ нѝвйата и нъ кърън мѐсто. Ръзвѝва бѐли шàпки. Горчлѝво мирѝзмо ѝма. Уд нѐго прàве бѝл'ка зъ струпйа, гу гòре пѐпъл и му клàве мàсло. Нъ Йънòвдън бѐриме горквѝца, е сỳшиме и сь пудкàдваме су нѐйа вечѐрно врѐме, кò ке ѝмаме главобòл'йе.* Чер.

гòрки *прил.* — горкият. *Тòй гòрки, шо лòшо му стàна. Ỳмре гòрката* (Поп.).

гòрко *нареч.* — горко. *Тѐшко* и *гòрко за нѐйа* (Поп.).

горнѝца *ж.* — дива круша (растение и плод).

горòквец *м.* (Кос.), **горòцвет** (Дъмб.), **горòцвек'** (Шеш.), **гròчвъц** (Чер.), □ **горòцвец** (Смърд.) — гороцвет. **гòрцки чỳвар** (Прек.) — горски пазач.

гòрчи *нсв.* — горчи. *Мнòгу гòрчи горквѝцата.*

горчлѝф, -ва *прил.* — горчлив. *Горчлѝва трѐва.*

гòспо *м.* **Гòсподи** зват. форма.—господ, вж. и *бòк. Гòспо да те отѐпа* (клетва). *Гòспо да те ỳдри* (клетва). *Од госпо да си го пàтиш* (клетва). *Гòспо дòбро да ти дàй* (благопожелание). □ **Да ти дòй тàкла од гòспо** — да умреш. **От твòйта ỳста о гòспотому ỳши** — бог да чуе и осъществи благопожеланията. **Гòспо да чỳва** — пази боже. *Со гòспо нàпре* с божа помощ. **Тѝ и гòспо** — ти си единствената надежда освен господ. **Ѝма гòспо** — има надежда. **Гòспо да го прòсти**—думи,казани при покойник. **Го прòсти гòспо**— почина.

господàр *м.* — господар. *Тòй е дòма господàр* (Конд.).

господѝн *м. остар.* — господин.

господѝнцки *прил.* — божи, справедлив, добър. *Господѝнцки чòвек.*

гòста *нсв.* — гощавам. *И гостѝйме на мерикàнците.* ○ **се** *възвр.* — взимам участие на гощавка. *Бѐѐме при роднѝните, се гостѝйме.* Конд.

гòстин *м.* — гост. *Ѝмаме гòсти од Амѐрика. Гòстино ѝма пòшча двàйсе и четѝри сàети.* Конд.

гостѝнка *ж.* — гостенка.

гòтва *нсв.* — 1) тъкмя, глася. *Шò ми гòтвиш за пъто?* 2) правя ядене. *Фàсул' гòтвиме за вечѐра.* ○ **се** *възвр.* — тъкмя се, подготвям се. *Се гòтвиме за гòсти да дòйме* (Смърд.).

гòтвач *м.* — готвач.

готвàчка *ж.* — готвачка.

готовàч *м.* — готован. *Готовàч ѐсти, нѐ работа, тàтко му го рàни* (Смърд.).

готовàчка *ж.* — готованка.

гòтово *с.* — готово. *Нѐ работе, гòтово, йаде тѝйа.* □ **На гòтово** — без да е спечелено с работа.

гòтов, -за, *прил.* — 1) свършен, стъкмен. *Гòтоф ѐсти фỳстано, мòжиш да дòйдиш да го зѐваш.* 2) склонен, съгласен. *Гòтоф ѐсти да ми дàй пàри назàем.* Смърд.

грàй *м.* — грах. *Вòйден за òбет грàй ке свàриме. Грàо е сварен.* Конд.

грàба[1] *нсв.*, **грàбна** *св.* — крада, грабвам. *Тòй грàби от сѐлото. Грàбна и од нàшче пàри.*

грàба[2] *нсв.*, **грàбна** *св.* — 1) прегръщам. *Гу грàбна на дѐтто и гу бàци* (Поп.). 2) хващам, вземам. *Го грàбна стàпо и го ỳдри по глàвата* (Конд.).

грàбам *нсв.* — 1) тичам. *Нѐ грабай, бàрай полѐка, ѝма врѐме.* 2) галопирам. *Го грàбам кòно.*

грабанѝца *нареч.* (Кос.) и **грабанѝчкум** (Поп.) — тичешком. *Грабанѝца дòйде дòма. Грабанѝчкум ойддòме на нѝвата.*

грàда *нсв.* — правя ограда, ограждам. *Ливàдата га грàда со тѐл'* (Смърд.). *Су плѐт е грàдиме гръдѝнта* (Поп.).

грàдеш *м.* — специално заградено място за овце и кози. *О грàдешо и мълзиме òфците и кòзите* (Смърд.).

градѝна *ж.* — градина. *На градѝната сàдиме цвѐтйа, кròмит, прàс и дрỳги нѐшча* (Конд.).

градѝнцки *прил.* — градински. *Градѝнцко цвѐтйе* (Конд.).

граждѝадин *м.* (Конд.) и **градѝанин** (Кос.) — жител на град, гражданин. *Граждѝаните нè се измъчèни.*
граница *ж.* — държавна граница. *Гòспо да и отèпа тѝйа, шо кладде граница и не одделѝе од Бугàрйа* (Конд.).
грàт, -до[1] *м.* — град. *О градòвите ѝма многу дук'àни* (Кос.).
грàт, -до[2] *м.* — градушка. *Грàт и ỳдри нѝвйата.*
грàцки *прил.* — градски. — *Грàцката живот èсти пò-добра* (Кор.).
грàча *нсв.* -грача. *Гàрван грàчи, лош àбер ке дòй.*
грèè *м.* — жал. *Кòга го вѝду бòлен, многу грèè ми дòйде. Грèè èсти зà него* (Кос.) □ **Йàс го зèвам грèо** — за постъпката аз отговарям.
гребèни *мн.* — ръчен дарак за вълна. *Со гребèни вълна влàчиме.*
грèда *нсв.* — идвам. *Мъш ти ти грèди од нѝвата.*
грèйа *нсв.* — 1) давам топлина, топля. *Ме грèе сънцето, тòпло ми е* (Конд.). 2) излъчвам светлина. *Грèе месечѝната.*□**се** *възвр.*— грея се. *Се грèйа на òгано.*
грèнда *ж.* — греда. *Грèндите и клàваме на душеменѝшчата.*
грèмис *м.* (гр.) — пропаст.
гремѝсвам се *нсв., възвр.* **гремѝсам се** *св. възвр.* —изчезвам, няма ме. *Се гремѝса од дòма, избèга.*
греòви *мн.* — вина, грехове. *Многу лòшо ѝме правèн гърците, голèми греòви ѝме.*
греòта *ж.* — жал, грехота. *Греòта èсти да го бỳваш дèтето* (Смърд.).
грèтка *ж.* (Кор.) — скала. *Пàна од грèтката и се омòри* (Смърд.).
грèша *нсв.* — греша, правя грешка. *Грèшиш тѝ, йàс ти и върна пàрите.*
грèшен, -шна, *прил.* — 1) който е вършил грехове, престъпления. *Грèшна жèна.* 2) който съдържа грешки. *Грèшни се смèтките.*
грешѝна *ж.*, (Смърд.) *и* **грьшѝна** (Чер.) — вид плевел. *Грьшѝнта рàсти нътре у нѝвйата, стàва пỳ-висòка уд жѝтто и гу кỳтка.*
грèшка *ж.* — грешка. *Напрàви грèшка. Грèшката èсти твòйа. Пàна о грèшка.* Смърд.
грèба *нсв.* — събирам с гребло пръснато сено, класове или слама. *С грибàчката е грèбиме ливàдата* (Конд.).
грѝбло *с.* (Чер.), **грибàчка** ж. (Конд.) и **гребàшка** (Смърд.) — гребло.
грѝжа *ж.* — 1) главоболие, яд. *Голèми грѝжи ѝмам, не мòжа да и мъжа чỳпите, пàри нèмам.* 2) залягане. *Мòйа е грѝжата за нèго* (Конд.).
грѝжа се *нсв. възвр., св. възвр.*— полагам грижа, трудя се. *За тàтко и за мàйка йàска се грѝжа, нèма да и остàва глàднии.*
грѝза *нсв.*, -гриза. глождя. *Глỳфците и гризѝе врèшчата со брàшно. Кòзите грѝзе върби, лозèнки и свѝчко зелèно.* Смърд.
гризитѝни *мн.* — огризки. *Глỳфците гризитѝни го направѝйе жѝтото. Гризитѝни останàе от сèнто.* Конд.
грѝпча *нсв.* и **рипча** (Смърд.) *св.* — ровя нещо меко с нокти. *Со нòфтите кỳчето е грѝпчи зèмата. Го грѝпча лèбо, му го извàвам мèкото* (Конд.). □ **Ме грѝпчи однътре** — изпитвам болка.
гробар[1] *м.* — който копае гроб, гробар. *Гробàрите го кòпе грòбо.*
грòбар[2] *м.* — черна птица, подобна на свракa.
гробѝшча *мн.* — гробища. *Гробѝшчата се намèрве на крàйо на сèлото.*
гробѝшче *с.* — голям гроб.
грòзйе *с.* — грозде. *Кỳче од грòзйе нè псувѝсва* (погов).
грòм *м.* (заг.) — гръм. *Грòм пàдна, гу скърши дървото. Грòм да те ỳдри* (клетва).
грòп, -бо *м.* — гроб. *Гробòвите трèва фатѝе.* □ **Грòбо ке ти го напрàва** — ще те убия. **Сàм си го кòпам грòбо** — върша неща, за което с живота си ще отговарям.
грòст -здо *м.* — 1) грозд, кичур грозде. 2) изобщо кичур от класове и плодове. *Грòст се товарèни нѝвйата. Кърто грòст се товарèни слѝвите и лàпките* (Конд.).
грòш *м.* (лат.) — пари, грош. *Ѝма грошòви тòй, нè е сиромàа.* □ *грош нèмам* — много беден съм.
грувàл'ка *ж.* — топче от неразбито брашно, останало в каша, в хляб, в тесто. *Многу грувàл'ки (грувàли) ѝма у лèбо* (Чер.).
грỳтка *ж.* — буца. *Нѝвйата ѝме многу грỳтки, сàке да се скърше. Грỳтка сирèнйе.*
грънди *мн.* — гърди. *Грънди со грънди се борèе* (Смърд.).
грънце *с.* (Чер.) — малко гърне.
грънчàр *м.* (Чер.) — грънчар.
гỳмно *с.* — равно място пред постройка. *Дèцата си ѝгре на гỳмното* (Поп.). 2) харман.
гỳна *ж.* (гр.) — гуня. *Òфчаро си е загѝна гỳната* (Конд.).
гурèли *мн.* — гурел. *Му и избрѝса на чỳпето гурèлите од òчите.*
гурел'àф, -ва, *прил.* 1) който има *гурèли. Гурел'àво дèте.* 2) *прен.* немит.
гурèл'ка *ж.* — жена, която има гурèли.
гурèл'ко *м.* — мъж, който има гурели.
гỳсто *с.* (гр.) — смях. *Многу гỳсто ѝма.* □ *Гỳсто прàва* — смея се.
гỳце *с.* — прасèнце.
гỳци-гỳци *межд.* — за подлъгване на прасе.
гỳша *ж.* — шия, гуша. *Бèла гỳша ѝма чỳпата.* 2) отвор на съд.
гỳша[1] *нсв.* — пускам голяма гуша от метил (за овцете). *Многу гỳше, мèтил' ѝме òфците, цèли ке ни псовѝсе* (Конд.).
гỳша[2] *нсв., нс.* — почиствам рибата от вътрешностите. *И гỳщиме рѝбите, готòви ке се за печèнйе* (Конд.).
гỳша[3] *нсв.*, **гỳшна** *св.* — прегръщам през гушата. *Гу гỳшна нъдèтто* (Чер.). □**се** *възвр.*—

прегръщам се. *Съ гушнааме и си легнааме дъ спиме* (Чер.).
гушнѝвам и **гушнувам** *нсв.* — прегръщам от време на време.
гу̀шчер *м.* — гущер. *Гу̀шчеро е зѐлен* (Конд.).
гушчерѝца *ж.* — вид малък гущер.
гъза се *нсв. възвр.* — вървя назад. *Гъзи се, су гъзо уѕади, зъ дъ пумѝниме* (Чер.).
гъзѝна *ж.* — месото на бута, месестата част на задника.
гъзом *нареч.* — вървя назад със задника.
гъзър *м.* — дъно. *Се ду̀пи гъзъро на г'у̀мо* (Конд.).
гълтам *нсв.*, **гълтна** *св.* — гълтам. *Гълтам вѝно. Нѐ и гълтна бѝл'ките дѐтето.*
гълтей *м.* и **гълт** *м.* — глътка. *Гълтна ен гълтей во̀да* (Смърд.)
гълц *межд.* — за подражание на звук, издаван при пиене. *Гълц, гълц, го ѝспи цѐлото вѝно.*
гълцам *нсв.*, **гълцна** *св.* — пия бързо. *Наѐднаш го гълцна вѝното* (Конд.).
гълъмбар *м.* — гълъбар.
гълъмба̀рка *ж.* — гълъбарка.
гълъмба̀рник *м.* — гълъбарник. *На гълъмба̀рнико лѐже гълъмби и гълъмбѝци* (Конд.).
гълъмба̀рцки *прил.* — гълъбарски. *Гълъмба̀рцка кулуфѝйа.*
гълъмбѝца *ж.* — гълъбица.
гълъмбоф, -ва *прил.* — гълъбов. *Гълъмбово седѐло.*
гълъп, -мбо *м.* и **гълъ̀мба** *ж.* (Конд.) — гълъб. *Гълъ̀мбите ту̀пе жѝто. Седѐло од гълъп.*
гърба̀ва се *нсв. възвр.* — гърбя се. *Млада чу̀па ѐсти, се гърба̀ви дѝп скуна̀та ба̀ра* (Смърд.).
гърбаф, -ва и **гърблѝф** -ва *прил.* — гърбав. *Гърба̀ва жѐна.*
гърбл'а *ж.* — жена с гърбица.
гърбл'о *м.* и *с.* — мъж или дете с гърбица.
гърдума̀сен, -сна *прил.* — грозноват. *Гърдума̀сна е тро̀ жѐнта, а̀ма е до̀бра* (Поп.)
гърк *м.* — гърк. *Има и лоши гърци, и до̀бри гърци.*
гъркѝна *ж.* — гъркиня.
гърко *м. съб.* — гърците. *Избѐга ту̀рчино, дойдѐ гърко: от ло̀шо по̀-ло̀шо.*
гъркома̀н *м.* — гъркоман. *Да нѐ ти е стра̀а од гърците, да ти е стра̀а од гъркома̀ните* (погов.).
гъркома̀нка *ж.* — гъркоманка.
гъркома̀нцки *прил.* — гъркомански. *Гъркома̀нцка фамѝл'а.*
гърлѐшка *ж.* (Чер.) — Тая част на престилката, която се намира над кръста и се връзва на врата.
гърлѐшче *с.* (Чер.) — нагръдник с малка висока якичка, бродирана и украсена с малки пулчета, пришит върху женска дреха.
гърло *с.* — 1) най-задната част на устната празнина. *Гърлото ме бо̀ли, не мо̀жа да гълтам.* 2) гръклян. *Ко̀ска ми заста̀на на гърлото.* 3) гуша. *Бѐло гърло ѝма.* 4) Ниско място между две възвишения.
гърмевѝца *ж.* — небесно бучене. *Гърмевѝци се шчу̀ке, ке вѐрни.*
гърми *безлич.* — гърми. *Гърми, ддш ке завѐрни.*
гърне *с.* — гърне. *Фасу̀л'о о гърнето го ва̀риме* (Смърд.).
гърнѐнце *с.* — малко гърне.
гърп, -бо, *м.* — 1) гръб. *Од мно̀гу кунѐтйе ме бо̀ли гърбо.* 2) гърбица. *Гърп ѝма, нѐ е са̀ке дѐцата* (Поп.).
гърст *м.* — (с двете ръце) *Да̀й ми ѐден гърст фасу̀л'. Му звѐ два̀ гърсти со̀л'* (Поп.).
гърт, -да *прил.* — грозен. *Нѐ е гърда чу̀пата, уба̀ва ѐсти.Гърди ми се пу̀ле чу̀пите* (Смърд.)
гърта *нсв.* — скимтя. *Гърти ку̀чето.*
гърцам *нсв.*, **гърцна** *св.* — хрупам. *Гърца, кърставѝца йа̀ди.*
гърцки *прил.* — грьцки.
гърча *нсв.* — хъркам. *Свънуш гърчѐше, не можѐше йа̀с дъ спѝйа* (Чер.).
гърчѐна *прил.* само в съч. с **пѐсна** (Кос.) — бавна песен, нехороводна.
гърчѐно *нареч.* само в съчет с *пѐйа* — пея бавно с участието на гърлото.
гърчма̀лник *м.* — гръклян. *А̀ку те фа̀та, гърчма̀лнико ке ти го изва̀да* (закана).
гъс, -зо *м.* — задник. □ **Гъзо ке ми го йаш** — не се страхувам от тѐбе. **Со го̀л гъс ба̀ра** — беден. **Ба̀ци гъс** — пожелание за здраве при кихане на децата.
гъсенѝца *ж.* — гъсеница.
гъска *ж.* — гъска.

Г'

г'о̀змо *с.* (тур.) — джоджен. *Г'о̀змо кла̀ваме на чо̀рбите, за да мирѝса до̀бро* (Конд.).
г'о̀л' *м.* (тур.) (Лич.) — езеро.
г'о̀н *м.* (тур.) — гьон. *Г'о̀н му кла̀де нъ чѐлите уздо̀ла* (Чер.).
г'у̀веч *м.* (тур.) — гювеч.
г'узѐл' ду̀н'а̀ (тур.) — много хубава (за мома).
г'у̀ле *с.* (тур.) — снаряд.
г'ум *м.* (тур.) — гюм. *Со г'у̀мдови лѐеме во̀да.*
г'у̀мче *с.* — малък гюм. *Од г'у̀мчето пѝеме во̀да.*
г'у̀птин *м. мн.*, **г'у̀пци**, **йу̀пгин** (ДК) (гр.) — 1) циганин. *Г'у̀пци дойдо̀йа у сѐлто, пу̀л'те да не укра̀де нѐшчо* (Чер.). 2. беден (обидно прозвище)
г'у̀пка и **йу̀пка** *ж.* — 1) циганка. *Г'у̀пките фъ̀рге на скамбѝли и на ба̀кла.* 2) *прен.* бедна жена (обидно прозвище). *Бѐгай, г'у̀пко гла̀дна.*
г'у̀пцки *прил.* — цигански. □ **г'у̀пцко цвѐтй** (Кон.) — вид полско цвете от рода на божур.
г'у̀пче *с.* — циганче.
г'урдѝйа *ж.* — мъжка или женска вълнена дълга дреха без ръкави, долама без ръкави.
Г'у̀ргеф *м.* — Гергьовден. *Уд Г'у̀ргеф ду Мѝтруф съ гла̀ве* (Чер.).
г'урлутѝйа *ж.* (тур.) — врява, шум.

Д

да *част.* — 1) усилителна. *Да ди за вода! Да и върниш парите! Да завалиш оган!* 2) за пожелание. *Да го шчукаш татко ти! Да му даш офци и на друг'о син! Да го жениш детето, само не можи!* 3) за подбуда. *Да си дйме. Да ставаме! Да търниме, опозде стана!* 4) за положителен отговор (с ударение). *Сакаш вода? — Да! Дома ести майка ти? — Да, дома ести!* Смърд.

да *сз.* — 1) допълва съдържанието на главното изречение. *Знам бугарцки да пиша и четам. Можа да ода со офците. Можи той да работа и да се весели.* 2) посочва цел. *Вода дай да пийа. Вързи го кучето, да не късни некой човек. Дай му да йади, да мълчи.* Конд.

дàва *нсв.* — насъсквам кучетата да се борят и да се хапят по гушите. *Шо и давиш кучинишчата, не ти е страм?* ○ **се** *взаим.* — борят се и се хапят по гушите (кучетата). *Шо и оставате да се даве кученишчата, шо не и делите?* (Конд).

дàвам *нсв.*, **дàда** *св.* — 1) слагам в ръцете на някого или поставям край него. *Му даду пари. Му даду лèп да йади.* 2) оставям на разположение. *До утре ти го давам магарето дърва да носиш. Ти го давам воло да ораш.* 3) позволявам. *Не ти дам право да се жениш за нейа.* 4) продавам. *Ефтино го дадоме воло, требаше да държиме цена. Кеку го давате житото?* 5) ражда (за нива, плодно дърво). *Тайа нива има здрава зема, многу жито дава. Сливата многу сливи дава.* 6) пущам мляко. *Мълтèската крава дава многу млеко.* □ **Дàвам клèтва** — заклевам се. **Дỳша дàва за. . .** — премного желае. **Лàф дàвам** — съгласявам се. **Ймам да дàвам** — дължа. **Дàй ми òро да йграм**—това обичам най-много.

давййа *ж.* (ар. -тур.) — дело пред съда.

давйсвам се *нсв. възвр.* — съдя се. *Пу-рано съ дависвааме зъ една педа зема, сега така седе нивйата, нема л'уг'а дъ и ръботе* (Чер.).

далавèра *ж.* (тур.) — нечиста търговска сделка.

даламàк *м.* (от тур.) — плуг. *Ораме со даламак* (Кос.).

дàлга *ж.* (тур.) — вълна. *Далги има езерото.*

дàли *част.* — дали. *Многу лошо ести времето, дали ке ддй* (Смърд.).

дàмар *м.* (тур.) — род, порода. *И мъската и жента се едън дамар* (Поп.).

дàмка *ж.* (тур.) — белег на лицето.

дàмла *ж.* (тур.) — 1) гръм. *Дамла да тъ удри* (клетва) (Чер.). 2) сърдечен удар. *Дамла го удри, о дамлоса* (Смърд.).

дамлòсвам *нсв.*, **дамлòсам** *св.* — умирам от гръм и сърдечен удар. *Дамла и дамлоса офците* (Поп.) ○ **се** *възвр.* — ставам неподвижен, парализирам се. *С дамлоса гламенйо, не можи да стани* (Смърд.).

дàн *част.* — да не. *Дан тъ вида тука* (Чер.)!

дàр *м.* — дар. *Нивестата пу-рано даваше многу дарови нъ цели руднини* (Чер.).

дàрвам *нсв.* — 1) давам дар. *Невестата и дарва роднините.* 2) давам пари на деца по случай някакъв празник. *Десет дракмий ми го дарва детето за Нова година* (Конд.).

дàскал *м.* (гр.) — учител.

даскалйца *ж.* — учителка.

даскàлцки *прил.* — учителски. *Даскалцка къшча. Даскалцки син.*

даткòсвам *нсв.*, **даткòсам** *св.* (от тур.) — ужасявам. *Йас и даткоса от страй.* ○ **се** *възвр.*— ужасявам се. *Ка ме виде, се даткоса от страй* (Конд.).

двà, двè *числ.* — 1) бройно числително. 2) *Два дена. Две чупи. Две деца. На два март да дош.* □ **Двà-трù (двè-трù)** — няколко. *Две-три оки беше повеке нашчо бише* (Смърд.).

двàйсе *числ.* — бройно число 20.

двайсегодùшен, -шна, *прил.* — двайсетгодишен.

двàйсти *числ.* — редно числително, който идва по ред след деветнайсетия. *Аку от долната мала фатиш да и броеш къшчите на рет, двайста ести наша* (Смърд.).

двайсетùна *числ.* — двайсетина, около 20. *Двайсетина* (или двайстùна) *офци име тийа* (Чер.).

двà-мина *числ.* — двама (само мъже). *Двамина на гости имааме.*

двайсе *числ.* — бройно числително. *Двайсе брави му изеде вълко. На дванайсе март те чекаме на гости.* Конд.

дванàйсти *числ.* — който идва по ред след единайсетия, дванайсети. *На рендо беше дванайста.*

двàта *числ.* — двамата (само мъже). *Му и виду и двата синови.*

двàчка *числ.* (Смърд.) и **двàчки** (Поп.) — само два, само двама. *Саму двачка орей найду. Двачки синови имам.*

двè *числ.* вж. *два.*

двегодùшен, -шна, *прил.* — двегодишен. *Двегодишно дете.*

двèте *числ.* — двете (жени или деца). *И двете чупи се мали.*

двèсте *числ.* — двесте.

двèстегодùшен, -шна *прил.* — двестегодишен. *Двестегодишен дъп.*

двèчки *числ.* — само две. *Двечки крави име.*

двòен, двòйна *прил.* — двоен. *Двойна работа работаме.*

двòйно *нареч.* — двойно. *Двойно ке ти о плата* (Смърд.).

двòр *м.* — двор. *Прет къшчите има големи дворови* (Конд.).

дворùшче *с.* — голям двор.

де и дèка *нареч.* — 1) към кое място, в коя посока. *Дека ош ти?* 2) на кое място. *Де е нашча Бугарийа* (Поп.)? *Дека е вашйо татко?* 3) За сравняване и изтъкване на несъмнени предимства на едно нещо пред друго.

Дѐка е твѝйта нѝва су мѝйта. □ **Дѐка нѐ е** — понякога. *Дѐка нѐ е ке кашл'а дѐтто.* Чер.
дѐ *част.* — за насърчаване, подкана и заповед. *Стòри го, дѐ! Óй за вòда, дѐ! Стàвай рàно, дѐ!* Конд.
дѐ-дѐ *межд.* — за подкана на магаре да върви.
дѐбел *прил.* — 1) пълен (за човек и животно). *Дѐбел чòвек. Дебѐла крàва.* 2) определена дебелина. *Тъпòлта преп църкватa е три мѐтра дебѐла* (Чер.). 3) който има сравнителна дебелина. *Бѝшето ѝма пò-дебѐла кòжа от кòзата.* 4) нисък, басов (за глас). *Дѐбел глàс ѝма.* □ **Дебѐла сѐнка** — сянка под големи и дебели дървета. **Дебѐла глàва** — упорит, неразбран, неумен.
дебѐл'а *нсв.*—угоявам. *Го дебѐлиме бѝшето, да клàй пòвеке òки.* ○ **се** *възвр.* — гоя се, дебелея. *Се дебѐли чỳпата, нѐ ке йа сàке за невѐста.* Смърд.
дебелѝна *ж.* — 1) пълнота, шишкавина (за човек). *Многу дебелѝна ѝма.* 2) диаметър (за дърво).
дебелоглàвец *м., мн.* -фци (Смърд.). — дебелоглав.
дебелоглàф, -ва *прил.* — дебелоглав. *Дебелоглàва нѝшчо нѐ разберва* (Конд.).
девѐндесе *числ.* — бройно числително 90.
девендестѝна *числ.* — около деветдесет. *Девендестѝна òфци ѝме тѝйа.*
дѐвер *м.* — девер. *Йàс ѝмам трѝ девѐрйа и двѐ зòлви* (Чер.).
девѐроф, -ва *прил.* — деверов. *Девѐрова кѫшча.*
дѐвет *числ.* — бройно числително 9. *Дѐвет крàви. На дѐвет мàй ке дòйдиме прѝ вас* (Смърд.).
девѐти *числ.* — редно числително, който идва по ред след осмия. *Девѐта на рѐндо си.*
деветѝна *числ.* — около девет.
дѐветмина *числ.* — деветима.
дѐветстотѝни *числ.* — бройно числително 900.
девòйка *ж. остар.* — девойка вж. *чỳпа.*
дѐдо *м.* — 1) баща на някого от родителите· *Дѐдо си ѝмам, бàба ми ỳмбре.* 2) баща на съпругата, тъст. 3) стар, човек, старец. *И дедòй заклàйа гърците* (Заг.). 4) обращение към духовно лице. *Дòбар ден дѐдо пòпе.* □ *Од дѐдо пред дѐдо* — от незапомнени времена. *От дѐдо пред дѐдо нѝйа снѐ булгàри* (Кос.).
дѐдоф, -ва *прил.* — дядов. *Дѐдова кошỳл'а.*
дѐка *сз.* — че, защото, понеже. *Сѐстро мъри, ѐла дъ ми и испѐриш пл'àчките, дѐка е мàйка бòлна* (Чер.).
декàра *ж.* (гр.) — най-малка единица на драхмата, декара. *Ѐдна декàра нѐ струва.*
декѐмври *м.* (лат.-гр.) — декември.
дѐксвам *нсв.*(гр.),**дексам** *св.*—1) търпя, понасям някого. *Нѐ гу дѐксвам пòвиче, мнòгу е лòш* (Чер.). 2) съгласявам се. *Той нѐ дѐкса да ми е дàди кѐрката за жѐна* (Конд.) ○ **се** *взаим.*— понасяме се. *Комшѝй се, àма нѐ се дѐксве, нѐ си збòрве.*
дел *м.* — наследство, дял. *От тàтко му ѝма дѐл. Трѝ брàтйа бѐе, на трѝ делòви се подѐли имàнйето.*
дѐлам *нсв.* — дялам. *Дѐлам кòл'йа за плѐто* (Поп.).
дѐлан *прил.* — което се отнася до *дѐлам. Делàни кòл'йа.* □ *Дърво неделàно* — невъзпитан човек.
дѐлба *ж.* — дялба. *Дѐлба ѝмаме, е дѐлиме кѫщчата* (Конд.).
делѐку *нареч.* — далеко. *Делѐку ѐсти шчѐрка ми* (Кор.).
делѐчен, -чна *прил.* — далечен. *Делѐчни роднѝни ѐсме* (Ян).
делечѝна *ж.* — далечина.
делѝйа *м.* (тур.) — буен младеж.
дѐлкам *нсв.* — дялкам със сечиво.
делканѝца *ж.* (Кор.) и **делнѝчка** (Чер.) — отрязък от дърво, треска.
дѐл'а *нсв.* — 1) правя на дялове, на части. *На пѐт дỳши го дѐлиме пѐшнико. Лàпката е дѐлиме на четѝри.* 2) разделям наследство, *Рàмно и дѐлиме нѝвата, сѐки брàт зѐва рàмно.* (Чер.). 3) служи за граница. *Грàмос не дѐли со Албанѝйа и со Гърцѝйа. Рѝдо нъ дѐли су Àлишча* (Чер.). 4) отделям, разделям. *Дà и дѐлиш двните, àку се бỳце.* ○ **се** *възвр.* — 1) отивам настрани, отдалечавам се. *Дѐтето нѐ се дѐли от фỳстано на мàйка му.* 2) напускам родителите си или братята си и отделно живея. *Постойàно се кàре и нѐ се дѐле.* □ *Офцата, шо се дѐли от кърдàро, е йàди вълко* (Конд.) — който не върви по правилния път, той ще страда.
дѐма *ж.* (гр.), *нова заем.* — колет. *Дѐма ми пỳшчи сѝн ми од Амѐрика.*
дѐн *м., мн.* **днòви, дѐна**—1) време от сутрин до вечер. *Лѐтото ѐсти гòлем дѐно.* 2) денонощие. *Дѐсет дѐна напрàви о Кòстур.* Дъмб. □ **Бѐл ден** — щастие и спокойствие.
дѐнес и **денѐска** *нареч.* — днес, вж. и *вòйден.*
денѐшен, -шна *прил.*—днешен. *Денѐшно врѐме да дòш* — като сега да дойдеш.
денѝца *ж.* (Кор.) — зорница (звезда).
дѐнйа *нареч.* — денем. *Дѐнйа да дòш, а нѐ нòшйа.*
дѐра *нсв.* — 1) свалям кожата на убито животно. *Кòза дѐра. Го дѐра вòло.* 2) *прен.* измъчвам, обирам. *Гъркомàните го дѐре нарòдо.* □ **Жѝф ке те дѐра** — закана. **Се дѐра од викàнйе** — викам много и продължително.
дерецѐ *с.* (ар.-тур.) — тежко положение.
дѐрт, -до *м.* (ар.-тур.) — грижа, страдание. *Голѐми дердòви ѝма, чỳпата му пѝе.*
дертлѝйа *м.* — който страда от болест.
дертлѝка *ж.* — жени, която страда от болест.
дѐсен, -сна *прил.* — 1) десен, противоположен на левия. *Дѐсна странà. Ми се скѝна дѐснйо рѫкаф от пàлтото.* 2) реакционен. *Той нѐ е*

дòбар чòвък, нъ дèсните и ближи (Чер.). □ **Дèсна ръка ми èсти** — най-добър помощник.
десничàр *м.* — който дава предимство на дясната ръка спрямо лявата, десничар.
десничàрка *ж.* — десничарка.
дèсет *числ.* — бройно числително 10.
десèти *числ.* — редно числително, който идва по ред след деветия.
десетѝна *числ.* — около десет, десетина.
дисетмѝна *числ.* — десет души (мъже).
дèте *с., мн.* **дèца** и **дèци** (Кос., Смърд.) — 1) момче. *Дèците ѝгре надур.* 2) син. *Двè дèца имам на чужѝна* (Конд.). 3) *прен.* несериозен човек с детински навици. □ **И дèцата (дèците) ми се смèе** — несериозен съм.
детѝнство *с.* — детинство. *Мъчно бèше нашчо детѝнсво.*
детѝнцки *прил.* — детски. *Детѝнцки ỳм. Детѝнцки игрàчки.*
дèцки *прил.* — детски, вж. *детѝнцки.*
дèчки *мн.* (Кор.) — малки деца.
дѝва *нсв.* — дразня човек или животно до такава степен, че предизвиквам у него реакция на крайно раздразнение. *Нè го бувай вòло, нè го дѝви, ке го скърши орàлото. Нè го дѝви дèтето, фàти го со дòбро.* ○ **се** *възвр.* — съм крайно раздразнен. *Зàшчо се дѝвиш тàка, нѝшчо нè ти стòри!*
дивàк *м.* (Конд.) — невъзпитан мъж.
дивàчка *ж.* — невъзпитана жена.
дѝван прàва — шетам.
дѝвйач *м.* и **дивотѝйа** *ж.* — 1) диво животно. *прен.* 2) див човек, който не умее да се държи прилично пред хората.
дивѝйачка *ж.* и **дивèчка** (Бап.) — дива ябълка. *Дивѝйачките се кисèли.*
диèта *ж.* (гр.) — диета. *Лèкаро ми рèче да прàва диèта* (Конд.).
дѝй *межд.* — за подкана на воловс.
дѝй-ỳч *межд.* — за подкана на магаре.
дѝк *прил. неизм.* (тур.) — отвесен, вертикален, перпендикулярен. *Читѝйата е мнòгу дѝк* (Чер.).
дѝкел' *м.* (гр.) — дикел.
дикигòрин *м.* (гр.) *нова заем.* — адвокат. *Дикигòрин фàти, да ме брàни на сѫндо.*
диктаторѝйа *ж.* (гр.), *нова заем.* — диктатура. *Кòга бèше диктаторѝйата на Метаксàта, бèше забранèто да се збòрва по булгàрцки* (Кос.).
дилòсвам *нсв.* (гр.), **дилòсам** *св.* — декларирам. *И дилòса òфците и говèндата, за да плàта тревнѝна.*
дѝлоси *ж.* (гр.) *нова заем.* — декларация. *Прàва дѝлоси.*
димѝтно само в съч. с **платно** — вид гъсто тъкано памучно платно. *Димѝтното плàтно гу ткàйме су дèбел вътук и читѝри нѝшчи, стàва мнòгу йàко* (Чер.).
дѝмйа *ж.* — подутина върху тялото.
димократѝйа *ж.* (гр.) *нова заем.* — демокрация.
димокрàтин *м.* — демократ.
димокрàцки *прил.* — демократски.
динамѝт *м.* (гр.) — динамит.
дѝп *нареч.* (тур.) — съвсем. *Дѝп си го мèна ỳмо.*
дѝпл'а *нсв.* — дипля. *И дѝпли пл'àчките.*
дипломàтин *м.* (гр.) — лицемер, двуличник.
дипломàтка *ж.* — лицемерка.
дѝрек *м.* (тур.) — 1) стълб. *На плèмната дирèците скапàе.* 2) *прен.* опора. *Тòй е дѝрек на кѫшчата, тòй е крèпи* (Конд.).
дисàги *мн.* (гр.) — дисаги. *Со дисàгите на рàмото òде на пàзар.*
дѝф, -ва *прил.* — 1) който живее и расте далеч и независимо от човека. *Дѝва кòза. Дѝво бѝше. Дѝф прàс. Дѝви слѝви.* 2) *прен.* невъзпитан, неразбран. *Дѝф чòвек. Дѝво дèте.* 3) място, където расте дива трева. *Дѝво мèсто.*
дѝша *нсв.* — дишам. *Дѝши, жѝф èсти èшче* (Смърд.).
дишèва *ж.* — дишане. *Грèй дишèва, прàвдо ѝма тỳка.*
днòва *мн.* число от *дèн* след числ. *Двà днòва* (Жуп.).
до *пред.* — означава 1) близост. *До кѫшчата èсти плèмната, фỳрната и чèзмата.* 2) краен предел. *Óйду до кошàрата. Бè до нѝвата.* 3) приблизителен брой и количество. *До пèндесе брàви òфци изèде вълко.* 4) определено време. *До фчèра нè си збòрваàме.* Конд.
дòбар, -бра *прил.* — добър. *Дòбра жèна. Дòбра рабòта. Дòбро брàшно.* □ **Дòбар дèн, доброỳтро, дòбра вèчер** — поздрав при първо виждане с някого през тоя ден, сутрин, вечер.
доблѝжвам *нсв.*, **доблѝжа** *св.* — 1) наближавам до някъде. *И доблизàаме калѝвйта, бъргу ке и стѝгниме и ке и остàвиме* (Смърд.). 2) ставам близък, установявам приятелство. *Го доблѝза нèго.* ○ **се** *възвр.* — 1) близко съм до някого или до нещо. *Се доблѝза до кушèрата и фатѝе да лàве псѝте* (Дъмб.). 2) ставам близък, връзваме приятелство. *Пà се доблизàаме сò него, пà станàаме прийàтели* (Смърд.).
дòбре *нареч.* (Кор., Дк.). *Дòбрг ми дойддòте, мѝли гòсти!*
добрѝна *ж.* — добрина. *Гòспо добрѝни да ти дàй.*
дòбро *с.* — добро, добрина. *Дòброто со дòбро се плàтва* (погов.).
дòбро *нареч.* (ГК.). — добре. *Дòбро си вървиме дòма.*
добротѝйа *ж.* — добрина. *Шò му е добротѝйата на сѝно, нè работа и се кàра* (Конд).
добровòлец *м.* — доброволец. *Добровòлец бèше на àскеро.*
добровòлно *нареч.* — доброволно. *Тòй отѝде добровòлно пъртизàн, су нèгуво фтèйне*(Чер.).
добродỳшен, -шна *прил.* — добродушен. *Добродỳшна жèна.*
довèрйе *с.* — доверие. *Му ѝмам довèрйе на нèго* (Кор.).

довъ̀рзвам *нсв.*, **довъ̀рза** *св.* — довързвам. *О̀стави и снѝпйата, йас ке и довъ̀рза.*
довъ̀ршвам *нсв.*, **довъ̀рша** *св.* — довършвам. *Йа̀с ке е довъ̀рша та̀йа рабо̀та* (Конд.).
догра̀ма *ж.* (тур.) — дограма.
дограмаџѝйа *м.* — дърводелец.
додѐвам *нсв.* — додявам. *Нѐ го додѐвай чо̀веко, оста̀й и тѝйа зил'афчѝни. Ме додѐва, са̀му па̀ри са̀ка.* Конд.
до̀йа *нсв.* — слагам агне да бозае. *Да гу до̀еш йа̀гнето, ма̀йка му нѐ гу са̀ка* (Чер.).
дойа̀двам *нсв.*, **дойа̀да** *св.* — доизяждам. *Ке си го дойа̀да лѐбо и ке ста̀на.*
до̀йак само в съч. **с му да̀вам** — справям се. *Ка̀ му да̀ваш до̀йак нъ тѐлку ду̀ши!* (Чер.)
дойа̀че *с., мн.* *-йна* и *-ци* — агне, което бозае от много майки.
дока̀жвам *нсв.*, **дока̀жа** *св.* — доказвам. *Ке му дока̀жа ко̀й си йа̀с. Му дока̀за на нѐго.* Конд.
докѐлку (Поп.) и **докѐку** (Кор.), *нареч.* — доколко.
докра̀й *нареч.* — докрай. *Докра̀й е (йа) свъ̀ршийме рабо̀тата.*
до̀креп *м.* — опора, помощ. *Йа̀с му да̀ду до̀креп, му да̀ду па̀ри, фа̀ти дъ ръбо̀та и съ дукрѐпи* (Чер.).
докрѐпвам *нсв.*, **докрѐпа** *св.* — 1) донасям, докарвам с крепене. *А̀ку нѐ го докрепва̀ме, нѐ можеше до̀ма да си о̀ди, мно̀гу бѐше пѝйан.* 2) подпирам нещо да не падне. *Со грѐнда го докрѐпи стѝсо.* 3) закрилям някого, помагам. *Нѐ и оста̀ви то̀й ста̀рите, и докрепва̀ше.* Смърд.
до̀ктор *м.* (лат.). — лекар.
докто̀рка *ж.* — лекарка.
докто̀рцки *прил.* — лекарски.
докумѐнто *с.* (лат.) — документ. *Нѐ се го̀тови докумѐнтата за Астра̀л'а.*
дола̀ма *ж.* (тур.) — дълга памучна дреха, долама.
дола̀ни и **дурла̀ни** *нареч.* — долани. *Дола̀ни зѐено работа̀йме, сѐга се поделѝйме* (Смърд.).
до̀лап[1] *м.* (пер.-тур.) — гардероб, шкаф.
до̀лап[2] *м.* — уред за печене на кафе.
до̀лен, -лна *прил.* — 1) който се намира долу, по-ниско или под друго нещо. *До̀лна вра̀та. До̀лна ма̀ла.* 2) дрехи, които се носят под горните. *До̀лна фанѐла. До̀лни пл'а̀чки. Изва̀й и до̀лните пл'а̀чки да и изпѐра.* 3) лошо качество (за стока). *Йа̀с нѐ купвам до̀лно ба̀смо, ку̀пвам скъ̀по* (Конд.). 4) нечестен. *До̀лни л'у̀г'а се гъркома̀нте* (Поп.). □ **До̀лна зѐма** — долен свят, оня свят.
долѐпвам се *нсв. възвр.*, **долѐпа се** *св. възвр.* — 1) заставам допрян до нещо. *Се долѐпи до стѝсо.* 2) дружа настоятелно с някого поради някаква изгода. *Се долѐпи до̀ мене, ми звѐ па̀ри и се заги̇̀на* (Смърд.).
долносѐлец *м.* — жител на село, намиращо се по-долу.
до̀лу *нареч.* — 1) на ниско, на по-ниско място. *До̀лу на по̀лйето. До̀лу на тра̀по.* 2) далеч. *До̀лу о Гъ̀рцйа ѐсти ро̀ден* (Кос.). 3) възглас против някого или нещо, което порицаваме. *До̀лу гъркома̀ните!* □ **по̀-долу** — на по-ниска цена. *По̀-долу нѐ го да̀вам во̀ло* (Смърд.). **Не па̀нва по̀-долу** — не отстъпва по качества съперничи. **Го̀ре-долу** — приблизително.
до̀ма *нареч.* — дома, в къщи. *До̀ма си ѝме свѝчко. То̀й си до̀йде до̀ма му.*
домазѐт *м.* — приведен зет. *Домазѐт ке о̀да. На на̀шчо сѐло ѝма мно̀гу домазето̀ви.* Конд.
домакѝн *м.* — къщовник, домакин,
домакѝна *ж.* — къщовничка, домакиня.
домакѝнцки *прил.* — домакински. *Домакѝнцка рабо̀та.*
домакѝнство *с.* — домакинство. *До̀бро домакѝнсво ѝме.*
до̀мат *м.* (амер.) — домат. *Чъ̀рвен до̀мат. Зѐлен до̀мат.* Кор.
дома̀те *с.* — малък *до̀мат.*
дома̀тоф, -ва *прил.* — доматен. *Дома̀това са̀лца.*
дома̀шен, -шна *прил.* — 1) къщен, семеен. *Дома̀шни рабо̀ти. Дома̀шни карани̇̀ци.* 2) изработен в къщи. *Дома̀шно вѝно. Дома̀шна рекѝйа. Дома̀шен лѐп.* 3) предназначен за у дома. *Дома̀шни пл'а̀чки. Дома̀шни чѐли.*
дома̀шните *мн.* — членове на семейството, домашните.
домѐтвам *нсв.*, **домѐта** *св.* — домитам. *Фа̀тва да го мѐти гу̀мното, нѝкога нѐ го домѐтва.*
донѐсвам *нсв.*, **донѐса** *св.* — донасям. *Пу нъко̀й път дунѐсва нѐщчо* (Чер.).○ **се** *възвр.* — имам добри обноски, проявявам се добре. *Се донѐсе то̀й, ло̀шо не мо̀жа да ка̀жа. Ма̀ла ѐсти, а̀ма знѐе да се донѐсва.* Смърд.
донѐсен, -ѐна *прил.* — учтив. *Донесѐна жѐна.*
донеслѝф, -ва *прил.* — учтив, вж. и *донѐсен.*
доо̀рвам *нсв.*, **доо̀рам** *св.* — дооравам. *Нѐ е доо̀ра нѝвата, у̀тре на̀ ке о̀да.*
допѐвам *нсв.*, **допѐйа** *св.* — допявам. *И фа̀тваме пѐсните, а̀ма нѐ и допѐваме докра̀й.*
допѐчвам *нсв.*, **допѐча** *св.* — допичам, допека. *Ке го допѐча лѐбо и ке до̀йда.* ○ **се** *възвр.* — допича се. *Лѐбо ѐсти жѝф ѐшче, трѐба да се допѐчи.* Кос.
допѝвам *нсв.*, **допѝйа** *св.* — допивам. *Вѝното нѐ го допѝве го̀стите, та̀ка го фъ̀ргаме напра̀зно.*
допѝшвам *нсв.*, **допѝша** *св.* — пиша докрай, дописвам.
допла̀твам *нсв.*, **допла̀та** *св.* — доплащам. *Ми и допла̀ти йагнѝшчата.*
допра̀вам *нсв.*, **допра̀ва** *св.* — доправям.
допрѐндвам *нсв.*, **допрѐнда** *св.* — допридам, преда докрай. *Ке допрѐнда кънде̇̀л'ата и ке до̀йда* (Смърд.).
допълнѝвам *нсв.*, **допъ̀лна** *св.* — допълвам. *До̀пълни го врѐшчето и до̀неси го.*
допъ̀рво *нареч.* — тепърва. *Допъ̀рво ке о̀да за во̀да.*
допъ̀ржвам *нсв.*, **допъ̀ржа** *св.* — допържвам, пържа докрай.
дордѐ и **дурдѐ, дордѐка** *нареч.* — 1) дорде, дордето, докъде. *Дурдѐ е изора̀йте нѝвата?*

2) докато. *Дурдѐ ке мълчиме, ке нъ тъпче гърците и сърбите* (Чер.).
досо̀л'вам *нсв.*, **досо̀л'а** *св.* — досолявам. *Ке го досо̀л'а мѐсото и сѐтне ке и пара̀на говѐндата* (Конд.).
до̀ста *нареч.* — доста. *До̀ста сработа̀аме вдѝден, до̀йде врѐме да си о̀йме* (Конд.).
достѝгам *нсв.*, **достѝгна** *св.* — 1) достигам, 2) докосвам нещо.
досу̀швам *нсв.*, **досу̀ша** *св.* — досушавам. *Да и досу̀шиш пл'а̀чките на о̀гано.* ○ **се** *възвр.* — досушават се. *О̀стави и пл'а̀чките на сълцето, да се досу̀ше* (Кос.).
дота̀м и **дота̀му** *нареч.* — дотам. *Ойдо̀оме дота̀му и се върна̀аме на̀за.*
дотѐжавам *нсв.*, **дотѐжа** *св.* — дотежавам. *Постоя̀но о̀йме при бра̀т ми, му дотѐжваме. Много ми дотѐже той чо̀век.*
дотѐлку и **дотѐку** *нареч.* — дотолкова.
дотка̀йвам *нсв.*, **доткаа̀йа** *св.* — дотъкавам.
дотлѐвам *нсв.*, **дотлѐйа** *св.* — дотлявам, дотлея. *О̀стави го о̀гано да дотлѐе.*
дотога̀ *нареч.* — дотогава. *Дотога̀ бѐе мъките.*
дото̀чвам *нсв.*, **дото̀ча** *св.* — доточвам. *Зашчо нѐ и дото̀чваш ножо̀вите?*
дотра̀йа *св.* — изтрая. *До̀трай, ке вѝке — вѝке и ке мълкне.*
доту̀к и **доту̀ка**, *доту̀а нареч.* — дотук.
дотърчвам *нсв.*, **дотърчам** *св.* — дотърчавам, дотичам. *До̀търчай да го стѝгниме нѐго* (Смърд.).
доцѐдвам *нсв.*, **доцѐда** *св.* — доцеждам. *До̀цеди го млѐкото и ѝспери го цедѝлото!*
до̀ш, -жо *м.* — дъжд. *До̀ш върни. Од дожо̀вите ста̀на голѐма плимѝра.*
дра̀го *нареч.* — драго. *Шо̀ добра чу̀па ѝме, дъ ти е дра̀го дъ е глѐдаш* (Чер.).
дракмѝйа *ж.* (гр.) — драхма, гръцка парична единица.
дра̀м *м.* (гр.-ар.) — драм, стара мярка за тежина.
дрѐма *нсв.* **дрѐмна** *св.* — дремя. *Дрѐмна ма̀ло и ми помѝна со̀но.*
дремѐшкум *нареч.* (Поп.) — дремешком. *Дремѐшкум ръбо̀та.*
дрѐмка *ж.* — дрямка. *Дрѐмка ми съ дрѐми, ма̀ле, нъ мо̀йте цьрни о̀чи* (нар. п., Чер.).
дрѐмлѝф, -ва *прил.* — дремлив, сънлив.
дрѐмл'а *ж.* — дремла, дремлива жена.
дрѐмл'о *м.* — дремльо, дремлив мъж.
дрѐн *м.* — дрян. *Цу̀те дрено̀вите. У Грибо̀йница ѝма многу дрѐнйа* (Чер.).
дрѐнка *ж.* — дрянка, плод на дрян. *Мѐчките йа̀де дрѐнки.*
дрѐноф, -ва *прил.* — дрянов. *Дрѐноф ста̀п. Дрѐново дърво.*
дриска̀лник *ж.* (Поп.) — дрисък, диария. *Дриска̀лник ме фа̀ти* (Конд.).
дрѝскам се *нсв. възвр.* — дрискам, дрищя. *Бо̀лно е дѐтето, се дрѝска* (Конд.).
дрѝслѝф, -ва *прил.* — дрислив.
дрѝсл'а *ж* — дрисла.
дрѝсл'о *м.* — дрисльо.
дрисл'о̀фци *мн.* — страхливци.
дрѝсник *м.* — дрисък, вж. и *дриска̀лник.*
дро̀ба *нсв.* — дробя. *Дро̀ба лѐп за попа̀рка.*
дро̀бен, -бна *прил.* — 1) неголям по размер. *Дро̀бно жѝто. Дро̀бни ла̀пки.* 2) малък. *Дро̀бна жѐна. Дро̀бни дѐца.* 3) малък по стойност и значение. *Дро̀бни па̀ри.* □ **Прода̀вам на дро̀бно** — на малки количества.
дробнотѝйа *ж.* — дребно нещо, дреболия, ситнеж.
дробу̀л'ка *ж.* — малко парче. *Сирѐнйето дробу̀л'ки ста̀на* (Конд.).
дро̀бус *м.* — дреболия. *Многу родѝйа ла̀пките, ама дро̀бус се* (Поп.).
дру̀гар *м.* — 1) приятел. *Уд дѐтство сне дру̀га̀ри* (Чер.). 2) спътник. *Су дру̀гар дъ о̀ш зъ дърва, нѐ сам, стра̀шно е уд ливо̀ти* (Чер.).
друга̀рка *ж.* — 1) приятелка. 2) спътничка.
друга̀рсво *с.* — другарство, приятелство. *Пра̀ва друга̀рсво.*
друга̀рцки *прил.* — другарски.
друга̀рче *с.* — другарче.
дру̀гден *нареч.* — вдруги ден. *Нѐ утре, дру̀гден ѐла.*
дру̀го *нареч.* — другояче. *Ту̀ка е дѝп дру̀го* (Поп.).
дру̀же *нареч.* — другаде. *Ту̀ка нѐ е до̀бро, дру̀же ке о̀йме* (Конд.).
дружѝна *ж.* — дружина. *Вѐрна дружѝна.*
дру̀к, друга *прил.* — 1) не аз, не ти, не тоя или оня. *Нѐ бе йа̀с со̀ него, дру̀к бѐше* (Кор.). 2) не такъв, инакъв, различен. *Утка̀ утѝде у чужѝна дру̀го ста̀на дѐтто, съ измѐна* (Чер.).
дру̀м *м.* (гр.) — път.
дру̀шка *ж.* — дружка. *Са̀му ѐна вѐрна дру̀шка ѝмам.*
дръмба *нсв.* (Смърд.) — 1) свиря на тамбура. 2) (Чер.) бърборя.
дрънкам се *нсв. възвр.* — имам леко поведение (за жена). *Съ дрънка̀ше су цѐли, а сѐга са̀ка дъ съ мъ̀жи* (Чер.).
дузѝна *ж.* (ит.) — 1) дванайсет предмета, обикновено еднакви. *Купѝйме за бра̀ко ѐна дузѝна чѐши.* 2) множество. *Цѐла дузѝна дѐца ѝме.* Конд.
ду̀йа *нсв.*, **ду̀на** *св.* — 1) изкарвам силна струя въздух из устата си. *Ча̀йо ѐсти горѐшч, ду̀й го. Ду̀й го о̀гано, ке зага̀сни.* 2) вее (за вятъра). *Сѝлен вѐтър ду̀е.* 3) става въздушно течение. *Нѐ сейде до вра̀тата, ду̀е, ке ви престу̀ди.* Смърд.
дуйа̀ло *с.* — духало. *Железа̀рите рабо̀те со дуйа̀лото.*
дук и **ду̀ў** *м.* (Чер.) — 1) вътрешна сила на човека, дух. *Зла̀ти бо̀же, да̀й ми ду̀к, сѝлна пьфа̀ка и нъпрѐтка* (молитва). *Ѝма ду̀ў уд го̀спо.* 2) църковен празник на 1 юни.
ду̀л'бен *м.* (пер.-тур.) — бяла тънка забрадка, тюлбен. *Чу̀пите но̀се дул'бѐни со пару̀л'ки.*

дȕло *с.* — дълбока яма. *Дȕлото о Плòшчинйе èсти глъмбòко трйèсе — четйрйесе мèтра* (Смърд.).
дȕм *межд.* — за думкане на тъпани.
дȕмбам *нсв.* — дигам дете, държа го на ръце и го подхвърлям. *Го дȕмбам дèтето.*
дȕна *ж.* — дюла.
дундурмȁ *ж.* (тур.) — сладолед. *Пл'àсто пръвèше дундурмȁ* (Чер.).
дȕнйа *ж.* (ар.-тур.) — свят. *Нè виде бèл ден на вȁ дȕн'а* (Конд.).
дȕпа *нсв.*, **дȕпна** *св.* — 1) копая дупка. *Дȕпа да нàйда вòда.* 2) дупча, продупчвам. *Дȕпи му òше èдна дȕпка нъ рèмено* (Поп.). 3) насъсквам някого. *Тѝ го дȕпна нèго да прàви тàка, нȁ него нè му текнивàше* (Кор.). 4) бодя. *Дȕпни го магàрето да бàра. Нèшчо ме дȕпи на гръндитг.* 5) шия, кърпя. *Ке и дȕпна чорàпите, скинàти се на пèтата.* Конд. □ **се** *възвр.* — 1) бодя се. *Нè го фатвай тър-но, ке се дȕпниш.* 2) продупчвам се. *Се дȕпи врèшчето, истèче жйтото.*
дȕпка *ж.* — 1) пробито или прокъснато място. *Йма дȕпка на панталòните. Г'ȕмчето йма дȕпка на гъзъро.* 2) яма, трапчинка. *Чȕвай се, йма дȕпка на двòро, да не пàниш.* 3) гроб. *И на него му га ископàе дȕпката.* 4) жилище на диво животно (в земята, камък, дърво). *Лисйцата се скрѝ о дȕпката.* Смърд. □ **Дȕпка на вòдата ке напрàш** — нищо не можеш да направиш.
дупнивàтйе *с.* — убождане. *Од дупнивàтйето му сòбра нòгата.*
дургòре *нареч.* — догоре.
дурдòлу *нареч.* — додоле.
дурѝ *нареч.* — дори. *Дурѝ и тòй дòйде прѝ нас* (Смърд.).
дуртàму *нареч.*— дотам. *Дуртàму òйду и нѝшчо нè виду.*
дуртȕка *нареч.* — дотук.
дурунàка *нареч.* — дотам. *Дурунàка бèше со òфците* (Смърд.).
дȕс *прил. неизм.* (тур.) — едноцветен.
дустàбàн *прил. неизм.* (тур.) — който има плоски стъпала, дюстабан.
дȕша *ж.* — 1) вътрешен, психически живот на човека. *Ми почѝна дȕшата. Ми се рàдва дȕшата.* 2) вътрешни качества на човека. *Дòбра дȕша ѝма.* 3) един човек. *Сàма дȕша си, нèмам нѝкой дòма. Èна душа — èна крȕша.* □ **Дȕша бèра** — в агония съм, умирам. **Дàде дȕша** — умря. **Му дàваме за дȕша** — черпене и гощавка в памет на умрял. **Го звè на дȕшата чòвеко** — тежи ми на съвестта съдбата му, виновен съм за съдбата на някого. **Дȕшата ми е (йа) извàдва** — тормози ме, измъчва ме. **Нèма жѝва дȕща** — няма нито човек, нито някое животно. **Си е (йа) пȕл'а дȕшата** — грижа се за себе си. **Ми мирѝса дȕшата** — устата му мирише. **Дȕша дàвам** — премного обичам и желая. **Дȕша фàти, дȕша звè мèсото** — мирише месото, развалено е. **Глàдна дȕша** — гладен човек.
дȕшек *м.* (тур.) — дюшек.
душèмè *с.* (тур.) — дюшеме.
дȕши *мн.* — души, хора, люде. след число или наречията *мнòгу, мàлу, кèлку, некèлку. Пèт дȕши. Мнòгу дȕши.* Смърд.
душмàнин *м.* (тур.) — враг, душманин.
душмàнка *ж.* — враг, душманка.
душмàнцки *прил.* — вражи.
дълба *нсв.* (Поп.), **длъмба** (Конд.), **глъмба** (Смърд.) — дълбая.
дълбок и **длъмбок, глъмбок** *прил.* — 1) който има сравнително голяма дълбочина. *Дълбòко изèро* (Чер.). 2) който има определена дълбочина. *Рèката до колèната е длъмбòка*(Конд.).3) който прониква доста навътре в нещо. *Дълбòка рàна.* □ **Дълбок чòвек** — сериозен човек. **Глъмбòко збòрвам** — говоря добре (чужд език). **Глъмбок сòн** — сън, от който човек *мъчно се събужда.* Смърд.
дълбочѝна *ж.* (Поп.), **длъмбочѝна** (Конд.) и **глъмбочѝна** (Смърд.) — дълбочина.
дълго *нареч.* — дълго. *Дълго врèме те чèка.*
дължа се *нсв., възвр.* — опъвам се. *Лèгна и се дължи на крèвето.*
дълк, -га *прил.* — дълъг. *Дълга ръка. Дълк конец.* □ **Дълга жѝвот** — много години живее. **Дълги годѝни** — много време. **Дълга кòса** — **кусаȕма** — малоумна жена.
дъмбѝца *ж.* — отделно дърво дъб, дъбица.
дъмбйак *м.* — дъбова гора, дъбак.
дъмбоф, -ва *прил.* — дъбов. *Дъмбово дърво. Дъмбова шчѝца.*
дъп, *дъмбо м.* — дъб. *Дъмбйата се висòки дърва* (Кор.).
дърва *мн.* — 1) от *дърво.* 2) мн. число дърва за топлене.
дървар *м.* — дървар. *Дървàри оде за сȕви дърва.*
дървàрка *ж.* — дърварка.
дървàрцки *прил.* — дърварски. *Дървàрцки път.*
дървен, -èна *прил.* — дървен. *Дървèна вѝла.*
дървенѝйци *мн.* — страничните дървени летви на самара (Чер.).
дърво *с.* — 1) многогодишно растение с едро и твърдо стъбло (бук, дъб, слива, круша и др.). *Върбата èсти висòко дърво. На каменлѝво мèсто дърва нè расте.* 2) *прен.* неразбран човек, тъп. *Аре дърво неделàно, бèгай, оттȕка.* Смърд. □ **Дърво ке йаш** — ще те бият с тояга. **Дърво сàкаш** — заслужаваш да те бият с тояга.
дърводèлец *м.* — дърводелец. *Дърводèлците и дèлке дървата за потрèпка* (Смърд.).
дърводèлсво *с.* — дърводелство. *Уд дърводèлсво жѝви Кѝро Зèкуф* (Чер.).
държа *нсв.* — 1) не пускам нещо хванато. *Гу държа нъ дèтто зъ ръците, дъ не пàдни* (Чер.). 2) хващам. *Дърш го арамѝйата, да не избèга.* 3) крепя. *Къшчата е държе темèл'ата и грèдите* (Поп.). 4) наемам, имам. *Иас държа двȁ измик'àри.* 5) имам под своя власт. *Партизàните го държèе Вѝчо и Грàмос*

6) имам у дома, отглеждам. *Държиме кокошки за йайца и месо. Бише не държиме, не чини да йайме бишково месо.* 7) съхранявам. *Парите и държа дома.* 8) пазя, спазвам нещо прието, държа за нещо. *Нийа многу държиме зъ Бугарийа* (Чер.). 9) поддържам. *Рошките не държе добар оган.* 10) прави (за времето). *Топло държи времето. Студено държи.* 11) топли (за дреха). *Вълнените пл'ачки топло държе.* 12) простирам се в пространство и време. *Нашйо сйнур държи ду Футйнишча, ду Кундорби и Тиовлишча* (Чер.). □ **Държа сметка** — помня, смятам. *Му е знам сметката* — зная какво мисли. **Държареч** — говоря пред множество хора. **Ми държи** — имам смелост. *Не ни държи дъ речиме, шу сне бугари* (Чер.). **Държа инат** — продължително упорствувам. *Държи влага* — 1) земята има влага. 2) дълго време ще бъда сит (когато ям много). **Да ми държиш** — да ми помагаш в работата, държейки някои предмети или инструменти. *Аку ми държиш, бъргу ке свърша.* **Не ми държе нойзте** (Чер.) — не мога да ходя (от старост или болест). ○ **се** *възвр.* — 1) хванал съм се за нещо и не се пущам. *Нема да падна, се държа за фъртомата* (Конд.). *Се държа заветката* (Кор.). 2) добре съм със здравето. *Ешче работа, се държи* (Кор.). 3) добре съм икономически. *От старите име пари тийа, се държе.*

държава *ж.* — държава. *Се истури гърцката държава* од германците.

държале *с.* (Конд.), **държалйе** (Чер.) и **държел'е** (Смърд.) — държале. *Държел'йето от сакавйцата се скърши.*

дърмел'а *нсв.* — насила целувам и прегръщам мома, жена.

дърмън *м.* (гр.) — вид решето, дърмон. *Со дърмъно го дърмонйсваме житото.*

дърмънйсвам *нсв.*, **дърмънйсам** *св.* — с дърмона почиствам жито, фасул, царевица и др. от плява.

дърпа *нсв.* — 1) изтривам. *Го дърпи стйсо со райо.* 2) боде (вълнена дреха). *Ме дърпе чорапите.* 3) сърби ме. *Ме дърпи нешчо на райо.* 4) ограбвам някого с хитрост. *Тро пу-тро гу дърпи, му и зева парите* (Чер.) ○ **се** *възвр.* — чеша се.

дърпл'а *ж.* — която постоянно се чеше, въшла.

дърпл'аф, -ва *прил.* — грапав. *Стйсо не е мазън, стйсо е дърпл'аф* (Чер.).

дърпл'о *м.* — който постоянно се чеше, въшльо.

Џ

џаба *нареч.* (тур.) — 1) напразно. *Џаба ни ойде мъката.* 2) на безценица. *Џаба му и прodаду бишките.* Конд.

џам *м.* (тур.) — стъкло. *Од ветеро се скършйе џамовите* (Конд.).

џафкам *нсв.*, **џафна** *св.* — 1) лая, джафкам. *Џафна кучето и мълкна, вълците го изедде.* 2) *прен.* викам на някого. ○ **се** *взаим.* — 1) лаем се взаимно (за кучета). 2) *прен.* викаме си. *Се џафке жените, не се търпе* (Конд.).

џелеп *м.* (тур.) *остар.* — данък за добитък.

џенебет *прил. неизм.* (тур.) — зъл, луд. *Џенебет дете.*

џибирина *ж.* (Поп.) — пръжка. *Йада џибирини су леп* (Чер.).

џици *нсв. безл., дет.* — пари.

џиш *межд.* — пази се, пари!

џитка *ж.* (Чер.) — стрела. *Дивите л'уг'а су џитка тепайа животни.*

џитнувам *нсв.*, **џитна** *св.* — мятам.

□ **џом да се сториш** — махай се, да те няма оттук.

џуџе *с.* (тур.) (Чер.) и **џонџе** (Бап.) — джудже.

џумага *ж.* (тур.) (Кон.) — коледарска тояга.

џумба *ж.* (Руля) — подутина на главата от удар.

џумка *ж.* в съч. със *се собра* — 1) свил се в кълбо. 2) станал кожа и кости, много слаб.

џунџугледец *м.* (тур.-бъл.) — слънчоглед.

џунџуле *с.* (тур.) — вид жълто градинско цвете.

џур-џур *межд.* — за силен дъжд.

џуркам *нсв.*, **џурна** *св.* — 1) тека силно (за вода, дъжд). *Џурка чезмата вода. Џурка дожо.* 2) изливам вода от съд. *Е џурна вода уд г'умо* (Поп.). 3) слагам без мярка течност в нещо. *Му џурна масло на манџата, не се йади. Му џурна вода на млекото.* Чер.

Ѕ

ѕвезда *ж.* и **звезда** (Дъмб.) — 1) небесно тяло. *Не се пуле ѕвезди на небето.* 2) предмет, който наподобява такова тяло. *Чарвени ѕвезди носее партизаните* (Ян.). □ **Има ѕвезда, му игра ѕвездата** — бележит.

ѕвезделййа *прил. неизм.* — който изпъква, който се отличава с външните си качества. *Ѕвезделййа чупа. Ѕвезделййа кон.* Конд.

ѕвер *м.* — човек или животно с изключителни физически качества.

ѕвил' *м.* — вид звънец. *Ѕвил'ови му клаваме нъ козите* (Чер.).

ѕвил'а *гл. нсв.* — 1) звъня (за звънец). *Ѕвили ѕвил'о.* 2) *прен.* пея звънко. *Ѕвиле чупите на нивйата.* Конд.

ѕвонец *м.* — звънец. *Му забеси ѕвонци на козите и на пърчовите* (Конд.).

ѕвонче *с.* — малък звънец. *Магарето го загина ѕвончето* (Конд.).

ѕепка *ж.* (Чифл.) — бримка.

ѕимбил' *м.* (тур.)—кутия, в която строителите слагат инструментите си.

ѕипираф, -ва *прил.*—човек или животно с болни червени очи и с гурели на очите. *Ѕипираво е детто, гу боле очите* (Поп.).

ѕыграна *ж.* (Чер.) — гребен.

ѕулуфат *прил.* — мъж или животно с дълги бакембарди. *Нъ ѕулуфатйо петъл гу изеде лисйцата* (Чер.).

ѕулу̀фи *мн.* — бакенбарди.
ѕънга̀ло *с.* — малко клепало на портата.
ѕънгам *нсв.*, **ѕънгна** *св.* — звъня. *Ѕънгам на вра̀тата* (Конд.).

Е

е (Поп.), (**ѐсти** Дк. и Кор.) — 3 л. ед. ч. от *со̀м (ѐсе, ѐсам). Той е (ѐсти) до̀бар чо̀век. До̀ма ѐ (ѐсти) ма̀йка ти?*
ѐ *межд.* — 1) за израз на безразличие. *Е́, ни̇̀шчо нѐ стана. Е́, ке до̀йме, шом не ви̇̀ка.* 2) за недоволство. *Е́, дуркѐга ке и тъ̀рпиме.*
е *мест.* — кратка безпредложна форма от *нѐйа. Е ви̇̀ду на нѐйа. Е но̀са то̀рбата* (Поп. и част от Корешчата и Долнокостурско).
Вангелизмо̀ *с.* (гр.) *нова заем.* — Благовещение.
евзо̀нин *м.* (гр.) *остар.* — пехотинец от гръцката армия.
еврѐин *м.* и **аврѐин** (Дк.) — 1) човек от семитски народ. *Германците и звѐе еврѐйте от Костур и и пушчи̇̀е о Германи̇̀йа, са̀пун и направи̇̀е* (Кос.). 2) *прен.* стиснат, скъперник. *Той ѐсти еврѐин, па̀ри нѐ ти да̀ва.*
еврѐйка *ж.* и **аврѐйка** — 1) жена от семитски произход. 2) *прен.* скъперница.
европѐец *м.* — европеец. *И ни̇̀е сне европѐйци* (Смърд.).
европѐйцки *прил.* — европейски. *Европѐйцка сто̀ка.*
ѐден, ѐдна, ѐдно *числ.* (Поп.) и **ѐн**, ѐна, ѐно (Дк., Кор.) — 1) бройно числително 1. *Ймам ѐден си̇̀н, ѐдна кѐрка и ѐдно мну̀че.* 2) отделен човек (като съществително). *Е́н рабо̀та, пѐт йа̀де.* 3) единствен, сам (като прилагателно). *Той бѐше ѐн на ма̀йка му и та̀тко му.* 4) някое (като местоимение). *Е́дно врѐме цѐли ридо̀ви бѐйа орма̀ни, а̀ма ту̀рците и пусекѐйа дъ̀рвата* (Чер.). 5) за окръгляване на израза (казва се без особено значение). *Йадѐ̀ме ѐден лѐп цъ̀рн къту гла̀мна.* ☐ **Е́н со дру̀к** — взаимно. **Е́н път** — веднъж. **Е́но врѐме** — някога, отдавна. **Е́н по ѐн** — един след друг. **Е́но - дру̀го** — различни неща. **Е́но на дру̀го** — слагам едно върху друго. **Е́н ѐсти** — подобен на него няма.
ѐди *част.* — превръща въпросителните местоимения и наречия в неопределителни, вж. по-долу.
ѐди-ко̀га *нареч.* — еди-кога. *Му рѐку ѐди-кога да до̀ш.*
ѐди-кой *нареч.* *Му каза, ѐди-кой бѐше ту̀ка.*
едина̀йсе *числ.* — бройно числително 11.
едина̀йсегоди̇̀шен, -шна, *прил.* — единайсетгодишен.
едина̀йсти *числ.* — редно числително единайсети. *Едина̀йсти бѐше на рѐндо.*
еди̇̀чко *нареч.*—само ѐдно. *Еди̇̀чко дѐте имаше и то̀ у̀мре* (Чер.).
едногоди̇̀шен, -шна, *прил.* — едногодишен.
езѐро *с.* — езеро. *Косту̀рцкото езѐро и̇̀ма у̀бава ри̇̀ба* (Смърд.).
езѐрцки *прил.* — който се отнася до езерото. *Езѐрцка ри̇̀ба.*
ѐзик *м.* и **ѐнзик** (Кум.) — 1) орган в устата на човек и висши животни. *У̀тори му̀цката дъ ти гу ви̇̀да ѐзико* (Ол.). 2) средство за общуване. *Чу̀жи ези̇̀ци зна̀е то̀й. Гъ̀рците ни го забрани̇̀е ѐзико. Нѐ йади ѐзик, за̀ш трѐба ези̇̀ци да у̀чиш.* 3) нещо, което напомня човешки или животински език. *Е́зико нъ чѐло съ скѝна* (Чер.). ☐ **Го сѐча ѐзико** (калка от гръцки) — забранявам да се говори на майчин език. *Гъ̀рците ни го посекѐе ѐзико.* **Ло̀ш ѐзик и̇̀мам** — говоря неприлични неща. **Го̀лем ѐзик и̇̀мам** — много говоря. **Да ти се ису̀ши ѐзико** — да онемееш! **Да ти па̀дни ѐзико** — да онемееш! **Му фа̀тва ѐзико** — бързо научава чужди езици. **Го изва̀ва ѐзико** — изморен е (за животно). **По̀ган ѐзик и̇̀маш; Гну̀сен ѐзик и̇̀маш** — говориш неприлични неща. **Нѐ йай ѐзик** — не говори много.
ѐй *част.* — за обращение отдалеч. *Ей, ѐла ту̀ка брѐ!*
езо̀вец *м.* — язовец. *Езо̀фците нѐ йаде мѐсо, трѐва йа̀де.*
ексипна̀да *ж.* (гр.) *нова заем.* — хитрост. *До̀йде да ми пра̀ш ексипна̀ди.* ☐ **Ексипна̀ди продава̀м** — правя номера.
ѐксипнос, -пна, *прил.* (гр.) *нова заем.* — умен, хитър. *Е́ксипна жѐна.*
ѐкстра *прил. неизм.* (лат.) — екстра. *Ла̀пките се ѐкстра.*
ексори̇̀йа *ж.* (гр.) *нова заем.* — заточение. *А̀ку зборва̀ме на на̀ши, не пушва̀с на ексори̇̀йа гъ̀рците.*
ѐла, *мн.* **ѐлата** и **ѐлте** (гр.) — дойди, дойдете, елате. *Е́ла ту̀ка.*
ѐла *ж.* — елха. *Е́лата ѐсти мѐко дъ̀рво.*
ѐлек *м.* (тур.) — елек. *Зи̇̀мата облѐкваме елѐзи* (Смърд.).
ѐлен *м.* — ѐлен. *По на̀шче мѐста нѐма елѐни.*
елѐнцки *прил.* — който се отнася до елен. *Елѐнцко мѐсо.*
еми̇̀ши *мн.* (тур.) — плодове. *Мно̀гу еми̇̀ши и̇̀ма сѐга.*
енда̀кси *част.* (гр.) *нова заем.*—за одобрение, да. *Енда̀кси, ке до̀йда.*
ѐндек *м.* (ар.-тур.) — изкоп. *Пра̀йме ендѐци, да не влѐгва во̀да о ни̇̀вата* (Смърд.).
епархи̇̀йа *ж.* (гр.) *нова заем.* — окръг.
ѐр- *част.* — превръща въпросителните местоимения и наречия в обобщителни и неопределени, вж. по-долу.
ѐрбап и **ерба̀пен,** -пна *прил.* (тур.) — способен. *Ерба̀пна жѐна.*
ѐрген и **ергѐнин** *м.* (тур.) — ерген. *Нѐма ни жѐна, ни дѐци, ергѐнин ѐсти* (Кор.).
ергенлъ̀к *м.* — ергенлък. *Той ѐшче тъ̀рга ергенлъ̀к* (Смърд.).
ергѐнсво *с.* — ергенство.
ергѐнцки *прил.* — ергенски. *Ергѐнцка живо̀т, до̀бра живо̀т* (Кор.).
ѐрдека *мест.* — където и да. *Ѐрдека да до̀ш, па ту̀ка ке до̀ш.*

ѐркога *мест.* — когато и да. *Ѐркога да дȯш, дȯма ке ме наш.*
ѐркой *мест.* — който и да е. *Ѐркой нѐ можи да влѐзи тàму. Ѐркойа чўпа не мȯжи да се мъжи зà тебе* (Смърд.).
ѐркък *мест.* — както и да е. *Ѐркък не стàва тàйа рабȯта* (Конд.).
ѐршчо и **ѐршо** *мест.*—каквото и да е. *На ѐркой чȯвек ѐршчо нѐ се кàжва* (Смърд.).
ѐсен *ж.* — есен. *Ѐсента върни мнȯгу дȯш.*
ѐсен *м.* — ясен. *Ѐсено ѐсти сѝво и здрàво дърво* (Кор.).
есенѝца *ж.* (Дк.) — жито, посяно през есента.
есѐноф, -ва *прил.* — който се отнася до ясен (дърво). *Есѐнова шчѝца.*
есѐнцки *прил.* — есенен, есенски. *Есѐцкото врѐме ѐсти лошо. Есѐнцко сѐно. Есѐнцко сирѐнйе. Есѐнцка ўрда* (Кор.).
ѐтеси *ж.* (гр.) *нова заем.* — молба. *Той не мȯжи да напѝши ѐтеси.*
ѐто *част.* — за посочване на нещо, което става близко до нас. *Ѐто и дѐчките, си грѐде* (Кор.).
етърва *ж.* (Смърд.), **ентърва** (Кум.), **антърва** (Лич.) — етърва. *Етървите ѝч нѐ се мѝлве.*
етървин *прил.* — етървин. *Етървино чѐндо.*
ѐфтин *прил.* (гр.) — евтин. *Жѝтото ѐсти ефтѝно.* □ **Ѐфтин стàва** — поевтинява.
ефтинѝйа *ж.* — евтиния. *Голѐма ефтинѝйа ѝма на вѝното.*
ефтѝно *нареч.* — евтино. *Ефтѝно го дàваме вѝното.*
ѐчмен *м.* — ечемик. *Кȯга ѝаде прàвдата ѐчмен, се пȯ-здрàви.*
ечмѐноф, -ва *прил.* — ечемичен. *Ечмѐново брàшно.*
ѐш, ѐжо *м.* — таралеж, еж. *На ежȯвите кȯжата му ѐсти со дупѐл'ци* (Смърд.).
ѐшче *нареч.* и **ȯше** (Поп.) — още. *Ѐшче ѐсти болен тàтко ми.*

Ж

жàба *ж.* и **жѐба** (Гал.) — жаба. *Сàмо вȯда пѝеш кай жàба* (Смърд.). *Жàба на сўво не кърка* (погов.).
жàбйак *м.* — жабуняк. *О жàбйако жѝве жàби* (Смърд.).
жàлко *нареч.* — за жалост, жалко. *Жàлко, сь рьстўри сѐлто. Жàлко за нѐго, млàт ўмре.* Чер.
жàл'вам *нсв.* (Поп.) и **жѐл'вам** (Кор.) — жалея за умрял или убит. *Майка ѐшче жѐл'ва за тàтко, не мȯжи да о заборàви* (Смърд.).
жàр *ж.* и **жѐр** (Гал.) — жар. *На жàрта пѐчиме мѐсо.*
жвàкам *нсв.*, **жвàкна** *св.* — дъвча, жвакам. *Нѐма зъмби, сàмо жвàка, немȯжи да гълтни* (Смърд.).
жвакнѝвам *нсв.*, жвакам от време на време.
жглъпнўвам *нсв.*, **жглъпна** *св.* (Чер.) — 1) потъвам в блато. *Жглъпна у бàтако, сь андъкȯса.* 2) срутва се. *Уд мнȯгу дȯш жглъпна мѐстото.* □ **Му жглъпна ѐзико** — глътна си езика.
жг'àле *с.* (ал.) — невъзпитано дете. *Ѐла тўка, жг'àле ниѐдно* (Чер.).
ждрѐбе[1] *с.* — жребче. *Кобѝлата рȯди ждрѐбе.*
ждрѐбе[2] *с.* (Смърд.) и **ждрѐнче** (Чер.) — жребис. *Фърлѝйме ждрѐбе, на брàт ми му пàна пȯдȯбра нѝва.*
ждрѐбна *прил.* — бременна (за кобила). *Ждрѐбна кобѝла.*
ждрѐпвам *нсв.* (Чер.) и **срѐпвам** (Смърд.), **ждрѐпна** *св.* и **срѐпна** — дращя с нокти. *Мь ждрѐпна мàцката на ръката. Ме срѐпна дѐтето со нȯфтите.*
жѐгла *ж.* (Поп.) и **жеглѝна** (Кор.) — жегла. *Жѐглите и клàваме на йàръмо, и зъкупцўваме су пувъзѝна на тѝло на волȯвите и ȯраме* (Чер.). □ **Кътў жѐгла е у тѝло** — слаб е.
жегнўвам *нсв.*, **жѐгна** *св.* (Чер.) — чувствувам бодежи. *Мь жѐгна у бучѝнта.*
жеговѝна *ж.* — стомашна киселина. *Жеговѝна ми грѐй.*
жѐжа *нсв.* — лекувам от простуда, като обгарям определена част от гърдите с нагорещен връх на сърпа. ○ **се** *възвр.* — лекувам се с обгаряне. *Сàму нѝйа жѐнте сь жежѐйме су вьро на сърпо, за да пумѝне булѐвите ут стўдо* (Чер.).
желàнйе *с.* — искане, желание. *Сь желàнйе отѝду партизàнин* (Конд.).
железàрцки *прил.* — железарски. *Железàрцки дук'àн.*
желѐзен, -зна *прил.* — железен. *Желѐзна вѝла. Желѐзна врàта.*
желѐзо *с.* — 1) желязо. *Желѐзото ѐсти мнȯгу здрàво.* 2) ютия. *Со желѐзото и сидерȯсваме пл'àчките.* 3) *прен.* здрав и силен човек.
жѐлонт, -до *м.* (Дк.) — жълъд.
жѐл'ка *ж.* — 1) костенурка. 2) гуша (болест). *Жѐл'ки да извàш на гърлото* (клетва).
жел'ȯвит *прил.*— тъжен. *Жел'ȯвит чȯвек. Жело'вѝта пѐсна.*
жел'ȯвно *нареч.* — тъжно, жално.
жѐна *ж.* — 1) човек от противоположния на на мъжа пол. *Ѐна жѐна ве барàше, ама нѐ ве нàйде и си отѝде.* 2) омъжена жена. *Нѐ е жѐна Мѝтра, ѐшче чўпа ѐсти.* 3) съпруга. *Му ўмбре жѐната, сàм ѐсти.* 4) епитет на мъж с женски навици.
жѐна *нсв.* — женя. *И мъжи чѐрките, сѐга рѐндо ѐсти на сѝно, нѐго трѐба да о жѐна* (Смърд.). ○ **се** *възвр.* — женя се. *Сѐга млàдите сàми се жѐне, нѐ опитве ни тàтко, ни мàйка.*
жѐнат *прил.* — женен. *Женàтйо сѝн жѝви о Кȯстур* (Смърд.).
женàтйе *с.* — женене. *Ѝмам сѝн за женàтйе.*
жѐнкар *м.* — женкар.
жѐнцка *ж.* — жена, женска (униз.).
жѐнцки *прил.* — 1) който принадлежи на жена. *Жѐнцки грънди.* 2) предназначен за жени *Жѐнцки чѐли.* 3) който е от противоположния пол на мъжкия. *Жѐнцка чѐлет. Жѐнцко ро-*

жѐнѝе. □ **Жѐнцка работа** — несериозна работа. **Жѐнцко сърце ѝма** — страхливец е.
жѐртва *ж.* — жертва. *Жѐртва пàдна сѝн ми на бòрбата* (Конд.).
жѐтва *ж.* — жътва. *Жѐтва ѝмаме сѐга, нѐмаме врѐме за муабѐт.*
жѐтвар[1] *м.* — жътвар. *Жетвàрите жнѝе.*
жѐтвар[2] *м.—август. На мѐсец жѐтвар жнѝеме и вършиме* (Конд.).
жетвàрски *прил.* — който се отнася до *жѐтвар*[1]. *Жетвàрцки пѐсни.*
жѝва *нсв.* — 1) съществувам като организъм. *Нѐ умре, жѝви дше* (Поп.). 2) прекарвам времето си някъде или по някакъв начин. *При чùпата жѝви. Дòбро жѝве со снаùата.* 3) прехранвам се. *Жѝва со тàтковото имàние* (Кор.).
живòт *ж.* — 1) съществуване като жив организъм. *Ми е спàси живòтта на мѐне, мѐчка сакàше да мъ изѐй* (Поп.). 2) време от раждането до определен момент. *Дълга живòт му дàде гòспо. Жѝвотта му помѝна о чужѝна* (Смърд.). 3) начин на живеене. *Лòша ни бѐше жѝвотта о сѐлото, мнòгу не мъчѐе гърците* (Кос.).
животѝна *ж.* и **животѝнка** — насекомо, животинче.
живòтно *с.* — животно. *Домàшни живòтни. Дùви живòтни.*
жѝла *ж.* — 1) вена. *Од жѝлата ми тѐчи кърф.* 2) черна ивица до кората на ръжения хляб. *Ържѐнùо лѐп фàтва жѝла* (Кор.). 3) род, коляно. *Роднùни сне, ѐна жѝла сне* (Смърд.).
жѝлаф, -ва *прил.* — 1) гъвкав. *Жилàва пърчка.* 2) издръжлив. *Жилàва жѐна ѝмаш, мнòгу рабòта.* 3) месо, което не може да се дъвчи. *Жилàво ѐсти мѐсото, нѐ се жвàка* (Смърд.).
жѝр *м.* (Поп., Кор.) — жълъд. *Ѐсента бѐриме жирòви за òфците.*
жѝрка *ж.* — пъстра полска птица, подобна на див гълъб, кълве царевица. *Жѝрките и иступàйа пчѐнките* (Чер.).
жѝто *с.* — жито.
жѝф, -ва *прил.* — 1) който живее, който не е мъртъв. *Жѝва ѐсти тàс ѐшче, нѐ е умбрѐна* (Дк.). 2) същински. *Жѝф кумѝтин е тòй.* Поп. 3) като съществително, човек, жив човек. *Свѝчко жѝво избѐга от сѐлото* (Кор.). □ **Жѝва вòда стàна** — много се изпотих. **Жѝф вòглен** — разпален и незагаснал въглен. *Жѝф вòглен да лàпниш, пà нѐ те вѐрвам* (Смърд.). **Жѝти** (от жив ти) — моля ти се. *Жѝти Стѐфо, дàй ми пàри назàем.* **Жѝми** (от живи ми) — кълна се в някого. *Жѝми дѐците, бъргу ке ти и върна пàрите.* **Жѝви** (от живи ви) — моля ви се, живи да ви са. *Жѝви дѐците, дàйте ми зàем.* □ **жѝвоздрàво** — много здраве. *Ѝмате жѝво-здрàво од роднùните.*
жнàтѝе *с.* — жътва. *О жнàтѝе врѐме мнòгу се мъчѐеме* (Смърд.).
жу̀жа *нсв.* — бръмча (за насекомо).
жу̀жул *м.* (Конд.) и **жу̀жлек** (Смърд.) — майски бръмбар.
жу̀ли *нсв.* — духа тих вятър. *Вѐтър не жу̀ли, мнòгу е гурѐшчо* (Чер.).
жумѐл'кам *нсв.* (Чер.) — 1) бавно ям. 2) *прен.* бавно работя. *Цѐл сàат жумѐл'каш и нùшчо нѐ праш.*
жумѐрка *ж.* (Кос.) — пръжка. *Жумѐрките и прàйме от сланѝна.*
журѝло *с.* (Смърд.) — бутало.
жълбѝна *ж.* (Чер.) и **Цълбѝна** (Конд.) — венец на зъбите. *Жълбѝнте мъ бòле, нъ мòжа да йàда.*
жълт *прил.* — 1) който има цвят, подобен на злато. *Жълто цу̀тѝе.* 2) блед. *Жълто ѐсти дѐтето, нѐ е здрàво.* Кор.
жълтенѝца *ж.* (Поп.) и **жълтѝца** (Смърд.) — жълтица.
жълти *мн.* — жълтици. *Ѝма жълти тòй от стàрите.*
жълтѝло *с.* (Чер.) — жълта течност. *Жълтѝло извàди ут стòмако.*
жълтникàф, -ва *прил.* (Поп.) и **жълту̀наф, -ва** (Смърд.) — 1) жълтеникав. *Жълтникàва кушу̀л'а.* 2) блед. *Жълту̀наф чòвек.*
жълтнѝца *ж.*—жълтеница. *Од жълтнѝца у̀мбре чу̀пето.*
жълчка *ж.* — жлъчка. *Да ти пу̀кни жълчката* (клетва).

З

за *предл.* — означава: 1) предназначение на действие или предмет. *За дърва òда. За тѐбе нòса костѐни.* 2) предмет на действие при глаголи като *говòра (збòрвам), мѝсл'а, пùйа* и при производните от тях съществителни: *Говòра за комѝтите. Збòрвам за нѐго. Мѝсл'ата ми е за нѐго, не знàм кà е со здрàвѝето.* 3) цел на движение. *За Кòстур òда. Тързна за нùвата.* 4) причина. *Ме бу̀ве за òфците, шо и изѐде вълко. Не мъчи за ѐзико, зàш збòрваме бугàрцки.* Конд. 5) равностойност при размяна или преценка. *У Лѝчишча зъ рѝби и дàваме дърват*а (Чер.). *За тѐлето ке ми го дàш кòно.* **За да** *сз.* — подчинителен обстоятелствен съюз за цел. *Тòй бѐше на òрмано, за да собѐри дърва. За да йàш, трѐба да рабòташ.*
за *част.* — за образуване на бъдеще време на глаголите в повечето долнокостурски села. *За дòйме за вòда. У̀тре за ти кàжа.*
забàвам *нсв.* — забавям. *Мнòгу е забàваш рабòтата.* ○ **се** *възвр.* забавя се. *Се забàва да дòйди от пàзар.*
забàрвам *нсв.* — започвам да ходя. *Забàра дѐтето.*
забелѐжвам *нсв.*, **забелѐжа** *св.* — съзирам, забелязвам. *Вълко ми звѐ òфца, без да го забелѐжа нàс.*
заблàжва *нсв.*, **заблàжи** *св.* — 1) няма достатъчно сол. *Заблàжва чòрбата, сàка сòл',*

2) почва да минава (за болка). *Ми забла̀жи зъмбо, по̀ нѐ ме бо̀ли сѐга.* Смърд.
заблѐйвам *нсв.*, **заблѐйа** *св.* — заблейвам.
забога̀твам се *нсв. възвр.*, **забога̀та се** *св. възвр.* — ставам богат.
забойавѝвам се *нсв.* възвр., **забойа̀ва се** *св. възвр.* — израства гъста растителност. *Се забойа̀ви мѐстото, нѐ се върви.*
забо̀л'ва *нсв.*, **забо̀ли** *св.* — заболява ме. *Ѐшче ме забо̀л'ва зъмбо* (Смърд.).
заборавѝвам *нсв.*, **забора̀ва** *нсв.* — 1) преставам да помня. *Му го забора̀ви ѝмето на чу̀пата. Дѝп забора̀ви, шчо у̀тре ке ни до̀йде го̀сти.* Смърд. 2) оставам нещо поради невнимание. *Си го забора̀ви г'у̀мо на рѐката.* 3) пренебрегвам, не зачитам. *Забора̀ви ма̀йка и та̀тко, нѐ пушва па̀ри.* ○ **се** *взаим.* — 1) не се срещаме и не си общуваме. *Роднини снѐ, а̀ма се заборавѝйме.* 2) оставам повече, отколкото е нужно, забравям навреме да се върна. *Отѝде на го̀сти и та̀му се забора̀ви.* Конд.
забо̀рцвам се *нсв. възвр.*, **забо̀рца се** *св. възвр.* — 1) взимам пари назаем. *Се забо̀рци бра̀к да напра̀ви.* 2) имам морално задължение към някого. *Йа̀с се забо̀рци на нѐго, то̀й ми се на̀йде мно̀гу.* Конд.
забра̀двам *нсв.*, **забра̀да** *св.* (Кос.) — забраждам. ○ **се** *възвр.* — 1) забраждам се. *Со рѝза са забра̀дваме* (Кос.). 2) брадясвам. *Нѐ съ брѝчи, съ зъбра̀ди кътý по̀п ста̀на* (Чер.).
забра̀нвам *нсв.*, **забра̀на** *св.* — 1) не позволявам. *Гърците забра̀нве да збо̀рваме по на̀ши.* 2) не допущам нещо да стане предмет за ползване. *Го забрана̀аме дрма̀но да се сѐчи.* ○ **се** *безлич.* — 1) не се позволява. *Се забра̀на да се збо̀рва по на̀ши.* 2) не се допуща нещо да стане предмет на ползване. *Се забра̀нйе стърнѝшчата ду̀р да се крѐне вънда̀ците* (Конд.).
забранова̀тйе *с.* — забрана.
забру̀нчвам *нсв.*, **забру̀нча** *св.* — забръмчавам. *Бу̀мбаро забру̀нчи над гла̀вата.*
за̀бун *прил. неизм.* (тур.) — дребен на ръст. *За̀бун дѐте.*
забу̀нка *ж.* — дребна на ръст жена.
забу̀чвам *св.*, **забу̀ча** *св.* — забучвам. *Афтокѝното забу̀чи.*
забърбо̀рвам *нсв.*, **забърбо̀ра** *св.* — забърборя.
забързвам *нсв.*, **забързам** *св.* — забързвам. *За̀бързай да и стѝгниме дърва̀рите!*
забърквам *нсв.*, **забъркам** *св.* — 1) смесвам. *За̀бъркай трѝци и мѝсир за бѝшето!* 2) обърквам. *Ка̀ фа̀ти дъ гуво̀ри, мъ зъбъ̀рка* (Чер.). 3) посвещавам някого в нещо. *И на нѐго го забърка̀е да помо̀жва на партиза̀ните.* 4) неволно сгрешавам. *Го забъ̀рка пъ̀то.* ○ **се** *възвр.* — обърквам се.
зава̀рвам *нсв.*, **зава̀ра** *зава̀ра св.* — 1) спояваm металически късове. *Ра̀лнико бѐше скършен, го зава̀ри ко̀вачо.* 2) оставям да загори ядене или мляко. *Ба̀ба го зава̀ри млѐкото.* ○ **се** *безл.* — 1) заварява се. *Се зава̀ри мистрѝйата.* 2) зараства (за кост). *Се зава̀ри ко̀ската на ръ̀ката.* 3) загаря. *Се зава̀ри млѐкото.* 4) *възвр.* оставам малък по ръст. *Се зава̀ри йа̀гнето, нѐ порасте.*
завата̀рен, -рна *прил.* — който е на завет. *Ко̀га ду̀е сѝлен вѐтер, на завата̀рно место и па̀симе о̀фците. Завата̀рна лива̀да* (Конд.).
завѐвам *нсв.*, **завѐйа** *св.* — завявам. *Нъку̀й вѐтър дъ зъвѐе, тъ дъ тъ крѐни* (клетва, Чер.).
завѐрвам *нсв.*, **завѐра** *св.* — 1) карам, изкарвам (за едър добитък, овце и кози). *Говенда̀ро и завѐри говѐндата. За̀вери и о̀фците од нѝвата!* 2) подгонвам, тичам подир някого, за да го настигна. *Го завѐри прет мѐне и нѐ го стѝгна.* □ **му завѐри една (ѐна)** — ударих го по лицето.
завѝвам *нсв.*, **завѝйа** *св.* — 1) покривам със завивка. *Лѐбо го за̀ви со цедѝло. Мѐсото ми го завѝе со кнѝга.* 2) променям посока на движението си. *Намѐсто да о̀й напра̀во, то̀й за̀ви надѐсно и го згрѐши пъ̀то.* 3) навивам (за пояс, въже и др.). *Го за̀ви по̀йасо на полвѝнта. Е за̀ви фърто̀мата на о̀блако на са̀маро.* 4) издавам вой (за вълк и куче). *Одврѐме наврѐме завѝве вълците, ко̀га ке се загѝне.* ○ **се** *възвр.* покривам се със завивка, навивам се. *Зѝмата се завѝваме со то̀пли ложнѝци. Се за̀ви со по̀йасо.*
завѝждвам *нсв.*, **завѝда** *св.* (Конд.) — завиждам. *Тѝйа завѝждве, шо сна по̀-добри стопа̀ни нѝйа од нѝми. Ло̀шо о̀ко ѝма то̀й чо̀век, завѝждва.* ○ **се** *взаим.* — завиждаме си.
завижлѝф, -ва *прил.* — завистлив.
завѝтквам *нсв.*, **завѝткам** *св.* — навивам докрай (пояс, тел, въже и др.).
завладѐйа *св.* (Конд.) — завладея. *Гърците и завладѝе на̀шче мѐста.*
заво̀двам *нсв.*, **заво̀да** *св.* — карам някого или нещо да върви. *Го заво̀ди ко̀но по пъ̀то.* ○ **се** *възвр.* — сляпо вървя подир някого. *Се заво̀ди по нѝми и си е па̀ти бѐл'ата.* Конд.
за̀вой *м.* — залез. *Сълцето о̀й на за̀вой* (Кос.).
заврѝвам (завѝрвам, Поп.) *нсв*, **за̀вра** *св.* — 1) кипвам (за течност). *Го за̀вре млѐкото.* 2) гъмжа (за хора и животни). *За̀вре мѐстото од змѝй* (Смърд.).
завълдѝйа *прил. неизм.* (тур.) — горкият, бедният.
завързвам *нсв.*, **завърза** *св.* — 1) връзвам. *И завърза пѝнците и търна на нѝвата.* 2) образува плод. *Завързѐе ла̀пките. Завързве кру̀шите.*
завърнѝва *нсв.*, **завърна** *св.* — завалява. *По нѐкой път завърнѝва, а̀ма нѐ стига до̀жо. Снѐк завърна.*
завъртвам *нсв.*, **завърта** *св.* — 1) привеждам във въртение. *Го завърти търка̀лото и търна ко̀лата.* 2) обръщам. *За̀върти го ко̀но на дѐсно.* 3) обикалям. *Го загѝна во̀ло, цѐл дрма̀н го завърти, не мо̀жа да го на̀йда.* 4) обкръжавам, заобикалям. *Турц'о а̀скер и завърти на комѝтте, сака̀ше да и фа̀ти.* 5) проагитирам, убеждавам. *И завърти да*

дойде со мѐне на пазар. ○ **се** *възвр.* — 1) привежда се във въртение. *Търкалото се завърти.* 2) обръщам се. *Завърти се да те вида.* 3) минавам на други позиции. *Се завърти со гърците стана гъс и гашчи.* Конд.

загазвам *нсв.*, **загаза** *св.* — попадам в тежко положение, загазвам. *Зѝма голѐма не фати, немаше доста рана, загазийме со офците.*

загар *м.* (пер.-гр.) — 1) вид ловно куче. *Загарите тѐре заѐци.* 2) *прен.* полицейски агент. *Да се чувате од нѐго, загар го ѝме.* Конд.

загаснѝвам *нсв.*, **загасна** *св.* — загасвам. *Тури му вода, загасни го огано.*

загѝнвам *нсв.*, **загѝна** *св.* — 1) изчезвам безследно. *Ми загѝна вдло. На бдйо на нѐго му загѝна сѝн му.* 2) изгубвам. *Бѐ на пазар и загѝна парите.* □ **Си го загѝна умо** — полудя. Конд. **И загѝнвам кòнците** (Кос.) — губя следите.

заглòбвам *нсв.*, **заглòба** *св.* — съединявам части на нещо, сглобявам. *И заглобѝйме търкалата. Тързѝката го заглòби фустано.* ○ **се** *възвр.* — сглобява се. *Се заглòби оралото.* Конд.

заграбвам *нсв.*, **заграбам** *св.* — почвам да тичам.

заграчвам *нсв.*, **заграча** *св.* — заграчвам (за гарван).

загрѐвам се *нсв. възвр.*, **загрѐйа се** *св. възвр.* — затоплям се. *Студѐно е, да се загрѐйме на огано* (Конд.).

загрѝжвам *нсв.*, **загрѝжа** *св.* — натъжавам. *Доста му се тежѐвите, нѐ го загрѝжвай новеке човеко.* ○ **се** *възвр.* — натъжавам се, измъчвам се душевно. *Тѐшко му е бдлна жѐната, се загрѝжи горкйо* (Конд.).

загърмѝва *нсв.*, **загърми** *св.* — загърмява. *Загърми топо. Загърми и завърна.*

задивѝвам *нсв.*, **задѝва** *св.* — ядосвам, предизвиквам реакция на крайно раздразнение. *Го задѝви на кучето, ке те късни.* ○ се *възвр.* — раздразнявам се крайно. *Се задѝви дѐтето, нѐ ой при чужи л'уд'а.* Конд.

задѝшвам *нсв.*, **задѝша** *св.* — изморявам до задъхване. *Го задѝса на конот, остай го утре да си почѝни* (Гал.). ○ **се** *възвр.*—тежко диша от умора. *Се задѝса од грабанйе.*

задлъмбѝвам *нсв.*, **задлъмба** *св.* (Конд.) — правя нещо по-дълбоко. *Да и задлъмбиме дупките за колйата!* □ **Задлъмбѝвам на спайнето; на сòно** — дълбоко спя.

задник *м.* (Кор.), **ѕадник** (Чер.) **уздандѝк** (Гал.) — задната дървена част на самара. *Ѕаднико ѐ нъправън уд двѐ крѝви дърва. Ѐдното е дупѐно и другото влѐгва нътре. Нъ ѕаднико влѐгве и дървенѝци, пу трѝ утстранте.*

задно *нареч.* (Поп.), *зано* (Дк.) — заедно. *Задно бѐме за дърва.*

задрѐмвам *нсв.*, **задрѐма** *св.* — задрямвам.

задържвам *нсв.*, **задържа** *св.* — 1) възпирам, преча. *Шо те задърза и нѐ отиде на нѝвата?* 2) държа, забавям при себе си. *Задържи и гостите, йас бъргу ке се върна, сакам да и вида.* 3) арестувам. *Го задързае корофилаците.* 4) запазвам, спестявам. *Многу пари имаше татко, ама нѐ и задърза.* ○ **се** *възвр.* — намирам се някъде. *Пѐтрето многу се задърза у стрѝнини.* Конд.

заџафквам *нсв.*, **заџафкам** *св.* — заджафквам.

заек *м.* — заек. *Заѐците пасе трѐва.* □ **Душа ѝма од заек** — страхлив е.

заем *м.* — заем. *Му даду заем пари и ѐшче нѐ ми и върна* (Гал.).

зажал'вам *нсв.*, **зажал'а** *св.* — съжалявам някого. *Зажал'вай го, дай му тро лѐп да йай!*

зажул'ва *нсв.*, **зажули** *св.* — духа от време на време тих вятър.

заздравѝвам *нсв.*, **заздрава** *св.* — заздравявам. *Зимата мъчно заздравѝва рапта* (Конд.). ○ **се** *възвр.* излекува се (за рана). *Се заздрави раната на ногата,мджа да работам*(Смърд.).

заиграввам *нсв.*, **заиграм** *св.* — заигравам. *Заиграе йагнѝшчата на нѝвата. Зайгра тро чупето и па си дойде дома.*

заинатвам *нсв.*, **заината** *св.* — озлобявам. *Нѐ го заинатвай вдло, ралото ке ти о скърши.* ○ **се** *възвр.* — озлобявам се, заинатявам се. *Се заинати чупата, зашчо нѐ му купѝе фустан.* Смърд.

зайре *с.* (Гал.), **зайрѝе** (Чер.) (тур.) — 1) храна. 2) фураж. *Ѝма зайре и за правдата, и за нас.*

зайагнѝвам се *нсв. възвр.*, **зайагна се** *св. възвр.* — забременявам (за овца). *Офцата се зайагна* (Конд.).

зайдвам *нсв.*, **зайда** *св.* — 1) залязвам (за слънцето и луната). *Зайде сòлцето, битѝса дѐнот* (Гал.). 2) спя в болно състояние, бълнувам. *Зайде татка, не знаеме дали ке останѝ жѝф* (Гал.).

зайдисънце и **зайдисòлце** (Гал.) *с.* — залез. *На зайдисънце се върна од нѝвата.*

закадвам *нсв.*, **закада** *св.* — 1) почвам да кадя, да пуша (да димя). *Закади огно* (Гал.). 2) изпълням стая или друго помещение с пушек. *Со цигарата и закади одайте.* ○ **се** *възвр.* — изпълня се с пушек. *Се закадва одайата од џиако* (Конд.).

закачвам *нсв.*, **закача** *св.* — забивам в нещо, вбивам. *Го закачи коло.* ○ **се** *възвр.* — потъвам. *Коно съ зъкачи у мъклѝнта* (Чер.).

закашл'авам *нсв.*, **закашл'а** *св.* — кашлям от време на време.

закл'учвам *нсв.*, **закл'уча** *св.* — 1) затварям врата на помещение с ключ. *Йа закл'учи плѐмната со кл'уч* (Кос.). 2) затварям някого под ключ. *Корофилаците ни закл'учйе на астаномѝйата* (Гал.). ○ **се** *възвр.*— затварям се под ключ. *Съ зъкл'учи дома у удайата и нѐ утвдрва* (Чер.). □ **Му се закл'учи сърцето** — болен е и не поема никаква храна.

заковѝвам *нсв.*, **закова** *св.* — заковавам. *И закови шайките на шчѝцата.* ○ **се** *възвр.* —

влиза добре (за гвоздей). *Се закòви шай-ката.*

закòл'вам *нсв.*, **закòл'а** *св.* — заколвам. *За бràко тòй вòл зàкла. Гърците и заклàе бул-гàрцките даскàли.* ○ **се** *възвр.* — заколвам се, слагам край на живота си. *Сàм се зàкла со брùчо.* Кос.

зàкон *м.* и **закòн** (Гал.), **зъкòн** (Поп.) — закон. *Зъкòн съ пудпùса дъ нè се гувòри бугàрцки у Мъкедòнùйа* (Чер.).

закòпвам *нсв.*, **закòпам** *св.* — 1) заравям. *Патàтите и закòпваме, да нè замързнùва зùмата* (Конд.). 2) погребвам мъртвец. *Дàн си го ùмаш чùпето, да го закòпаш* (клетва).

закòпцвам и **закопцùвам** *нсв.*, **закòпцам** *св.* — закопчавам. *Зàкопцай си панталòните, дùк'а-пот ти е отòрен* (Гал.). ○ **се** *възвр.* — закопчавам се. *Зàкопцай се àрно, вèтер дùе* (Конд.).

закрèпвам *нсв.*, **закрèпа** *св.* — заяквам, засилвам. *Зàкрепи го вòло, дàй му зòп да йàди* (Конд.). ○ **се** *възвр.* — засилвам се. *Од зòбо се закрèпи кòно* (Смърд).

закрùвам *нсв.*, **закрùйа** *св.* — скривам, затулям. *И зàкри дървата дàн и вùди мамùрино.*

закùквам *нсв.*, **закùкам** *св.* — кукам от време на време. *Закùква по нèкой път куковùцата.*

закùчвам се *нсв. възвр.*, **закùча се** *св.* — оставям да живея някъде. *Утùде у чужùна и тàму съ зъкùчи, тàму устàна* (Чер.).

закùцвам *нсв.*, **закùцам** *св.* — куцам малко, накуцвам. *Дèтето нè криви многу, мàлко закùцва* (Поп.).

закълквам *нсв.*, **закълкам** *св.* — запушвам. *Го закълка шùшето.*

закълнùвам *нсв.*, **закълна** *св.* — обвързвам някого с клетва, заклевам. *Зàкълни се у дèцата, шу нè знàеш нùшчо кòй гу утèпа на пòпо* (Чер.). ○ **се** *възвр.* — заклевам се.

закърлùвам *нсв.*, **закърлам** *св.* — люлея някого на люлка от време на време, за кратко. ○ **се** *възвр.* — люлея се от време на време за кратко.

закърпвам *нсв.*, **закърпа** *св.* — закърпвам. *Мàйка ми и закърпи гàшчите.*

закъснùвам *нсв.*, **закъсна** *св.* — закъснявам. *Закъсна дъ òда нъ скòл'ùе* (Чер.).

залèвам *нсв.*, **залèйа** *св.* — 1) обливам, поливам. *Залèй го мàзнико со мàс! Го зàле мàзнико.* 2) насища бързо, защото е много мазен. *Ме зàле бùреко, многу сàло му клàде.* Конд.

залèпвам *нсв.*, **залèпа** *св.* — прикрепвам с лепило едно за друго. *Плùко го залепùйме со лепùло.* ○ **се** *възвр.* — 1) залепва се. *Сèга и чèлите се залèпве со лепùло.* 2) ходя подир някого като сянка. *Чùпата се залèпи до нèго и нè бега* (Конд.).

заливàдвам *нсв.*, **заливàда** *св.* — от нива права ливада. ○ **се** *възвр.* — от нива става ливада. *Нùвата е вàлта, ке е остàва да съ зъливàди, ливàда ке е пъпрàва* (Поп.).

залùсвам *нсв.*, **залùсам** *св.* (от гр.) — замайвам, уморявам до задъхване. *Го залùса на дè-тето от мàка* (Гал.). ○ **се** *възвр.* — свят ми се вие. *Кà се върти-върти, му се зàви ùмо, се залùса* (Конд.).

залùдвам *нсв.*, **залùда** *св.* — полудявам. *За-лùде по чùпата, збèсна.*

зал'ùбвам *нсв.*, **зал'ùба** *св.* — залюбвам. *Го зал'ùби и ке го зèми.* ○ **се** *взаим.* — влюбваме се взаимно. *Се зал'ùбùе дèтето и чùпата и се звèе.*

замàжвам *нсв.*, **замàжа** *св.* — запълням чрез мазане. *Зàмажи мàлко ципитùнте пу стùсо* (Чер.).

замàмвам *нсв.*, **замàма** *св.* — залъгвам, замамвам. *Зàмами го дèтето да не плàчи* (Гал.). ○ **се** *възвр.* — залъгвам се. *Се замàми дè-тето, нè плачи.*

зàман *м.* (ар.-тур.) — време. *Многу лòшо бèше на стàрите замàни.*

замàнцки *прил.* — старовремски. *Замàнски пл'àчки.*

зàмет[1] *м.*—ум (Кос, Гал.). *Нè ми грей на зàмет.*

зàмет[2] *м.* (Чер.) — време. *Многу зàмет трèба да съ битùса стùсо.*

замèсвам *нсв.*, **замèса** *св.* — почвам да меся. *Го замèсвам лèбо.*

замèшвам *нсв.*, **замèша** *св.* — смесвам, размесвам. *Мùсир и ърш замешвàме и пра-вèёме лèп* (Конд.). ○ **се** *възвр.* — 1) смесва се, размесва се. *Мùсиро и ършта се раз-мèша.* 2) ставам съдружник (ортак) с някого. *Се замешàме, зàдно и пàсиме òфците.* 3) участвувам. *И тòй се замèши на тàс рабòта* (Гал.).

замùжвам *нсв.*, **замùжа** *св.* — 1) затварям си очите. *Зàмижи òчите, ке ùграме миженùца* (Гал.). 2) почвам да заспивам. *И замùза тòй òчите, нè се разбùдва, зàспа.* 3) умирам. *И замùза òчите тòй, свърши.*

замùзан *прил.* — ненаходчив, заспал. *Замùзан мàш èсти, спù и бàра* (Гал.).

замùлвам *св.* — заобичам. *Го замùлва на чù-пето и го звè* (Конд.). ○ **се** *взаим.* — заобичаме се. *Се замилвàе и се звèе.*

замùнвам *нсв.*, **замùна** *св.* — 1) потеглям, тръгвам. *Рàно замùна за грàдо, нè можиш да го фтàсаш.* 2) надминавам. *И стигнàме и и заминàме на дърварите.* Конд.

замирùсвам *нсв.*, **замирùсам** *св.* — почвам да вонея. *Замирùсва мàлу мèсото, нè се йади.* ○ **се** *възвр.* — вмирисвам се. *Се замерùса сирèнùето, нè се йади.*

замùслен *прил.* — загрижен.

замислùвам *нсв.*, **замùсл'а** *св.* — замислям. *Тòй и замùсли тùйа рабòти.* ○ **се** *възвр.* — почвам да мисля. *Се замùсли кòно да о продàда и да кùпа вòл* (Кос.).

замлàсквам *нсв.*, **замлàскам** *св.* — замлясквам.

замрàзвам *нсв.*, **замрàза** *св.* — почвам да мразя. *Го замразùйме на нèго, нè му збòр-вам.* ○ **се** *взаим.* — почваме да се мразиме. *Се скарàме и се замразùйме.* Конд.

замрàчва се *нсв. безл.*, **замрàчи се** *св. безл.* — замрачава се, става тъмно. *Се замрàчи, се стèмна, говèндата грèде* (Конд.).
замълчвам *нсв.*, **замълча** *св.* — замълчавам. *Замълчи брè, нè зборвай!*
замънглѝва се *нсв. безл.*, **замънгл'а се** — пада мъгла. *Се замънгли мèстото, нѝшчо нè се пули.*
замърдвам *нсв.*, **замърдам** *св.* — разклащам, раздрусвам. *И замърда вèтеро дървата и панàе лѝстйата* (Кос.). ○ **се** *възвр.* — разтърсва се, раздрусва се. *Се замърда дървото, панàе крушите.*
замързнѝвам *нсв.*, **замързна** *св.* — 1) превръщам се на лед. *Замързна рèката.* 2) измръзвам, страдам от студ. *От студ му замръзнàе ръците.*
замътвам *нсв.*, **замъта** *св.* — 1) правя негодни за излюпване яйца (за кокошка, птица). *Йарембùцата и замъти йàйцата, лèза шо лèза и и остàви.* 2) уморявам от много говорене. *Ка фàти да збòрва, ỳмо ми го замъти* Конд.
занàет *м.* (ар.-тур.)—занаят. *Дòбар занàет ѝма, търгòвец èсти* (Смърд.).
занатчѝйа *м.* — занаятчия.
занàпре *нареч.* — употребява се в съчетание с глаголите *зèвам, òда* — успявам, прогресирам. *Звè занàпре тòй, лèкар стàна. Занàпре ни òй работата* (Гал.).
зандàна *ж.* (пер.-тур.) — 1) затвор. 2) *прен.* голяма и неуредена къща.
занèсвам *нсв.*, **занèса** *св.* — отнасям, занасям. *Занеси му вòда на тàтко ти на нѝвата. Занèкле сòл' о сèлото от Кòстур* (Кос.).
занѝжвам *нсв.*, **занѝжа** *св.* — занизвам. *Цирòни занѝжвам.*
заострѝвам *нсв.*, **заòстра** *св.* — почвам да остря, заострям. *И заòстри кòл'йата за ливàдата.*
заòстрен *прил.* — заострен.
зàпат, -до *м.* — запад. *Откàму зàпат дỳва вèтър* (Смърд.).
запàден, -дна *прил.* — западен. *Запàден вèтър.*
запàзвам *нсв.*, **запàза** *св.* — оставям, съхранявам. *Да ми запàзиш патàти за сèме.*
запàл'вам *нсв.*, **запàл'а** *св.* — 1) въздействувам на нещо да почне да гори, да тлее или да свети. *И запàли рòшките и се стòпли. Фашѝстите ни е запалѝе къшчата.* Конд. 2) подстрекавам. *Му кàза свѝчко зъ сѝн му, гу зъпàли йàс нъ нèго, кòга ке гу вѝди, ке гу утèпа су бòй* (Чер.). ○ **се** *възвр.* — 1) почвам да горя. *Се запàли, брè, ке ми изгòре пл'àчките.* 2) почвам да гния (за тор). *Го сòбра кỳп бунѝшчето, да се запàли гнòйо* (Конд.).
запàрвам *нсв.*, **запàра** *св.* — стоплям се много, сгарвам се. *Мнòгу го облекòòте чỳпето, го запарѝйте.* ○ **се** *възвр.* — подсичам се от пот и топлина, кожата ми се почервенява и разранява на места. *Се запàри чỳпето на гъзо, бỳдра трèба да кỳпиме.* Конд.

запèвам *нсв.*, **запèйа** *св.* — почвам да пея. *Си òй по пъто и си запèва.*
запèквам (запèчвам) *нсв.*, **запèча** *св.* — 1) пека малко, пека отгоре. *И вàриме макарòнте и сèтне и запèкваме.* 2) причинявам запек. *Запèква òризо.* ○ **се** *възвр.* — 1) запича се повече, отколкото е нужно. *Се запèче йадèнйето, изгòре.* 2) имам запек, *Се запèче чỳпето, не мòжи да се стòри.* Конд.
запѝрвам *нсв.*, **зàпра** *св.* — спирам.
запѝшвам *нсв.*, **запѝша** *св.* — 1) отбелязвам на книга, правя писмени бележки. *Назàем му дàвам пàри, бòрцо го запѝшвам на тèфтеро.* 2) давам го (да учи, да следва). *Го запѝса сѝн ми да ỳчи на гимнàсйото.* ○ **се** *възвр.* — записвам се. *Се запѝса на скòл'йе да òди.* Конд.
заплàквам (заплàчвам) *нсв.*, **заплàча** *св.* — почвам да плача, заплаквам. *Се разбỳди дèтето, заплàчи.*
заплàта *ж.* — заплата. — *Дàскал èсти, дòбра заплàта зèва* (Смърд.).
заплàтвам *нсв.*, **заплàта** *св.* — заплащам.
заплàшвам *нсв.*, **заплàша** *св.* — заканвам се. *Го заплàши, му рèку ке те отèпам и тòй ми кàза свѝчко.*
заплèтвам *нсв.*, **заплèта** *св.* — вплитам в нещо. *Кошòвите се скършèни, трèба да и заплèта. Го заплèти плèто.* Конд.
запл'ỳвам *нсв.* — плюя от време на време.
заповèдвам *нсв.*, **заповèдам** *св.* — заповядвам. *Тàтко ми заповèди да òда на пàзар* (Конд.).
заповèт, -до *м.* — нареждане, заповед. *Йма заповèт да се вързве псѝте* (Конд.).
запознàвам *нсв.*, **запознàйа** *св.* — става ми познат. *Го запòзна йàс на нèго.* □ **се** *възвр.* — запознаваме се. *По пъто се найдòòме и се запознàòме.*
запомнѝвам *нсв.*, **запòмна** *св.* — запомням. *Ми го кàза ѝмето, ама йàс нè го запòмна.*
запòствам *нсв.*, **запòста** *св.* — запоствам. *Снòшчи ѝмеме прошвàйне, запостѝйме за велѝйден* (Гал.).
запоствàйне *с.* (Конд.) и **запостèнйе** (Смърд.) — заговезни.
запòчвам и започнѝвам *нсв.*, **запòчна** *св.* — пристъпвам към извършване на нещо. *Ке запòчниме да и òреме нѝвйата* (Гал.).
запрèндвам *нсв.*, **запрèнда** *св.* — почвам да преда, запридам. *Му запрèнди мàло йàс, за да вѝди ка трèба да се прèнди* (Смърд.).
запрèтвам *нсв.*, **запрèта** *св.* — запретвам. *Зàпретай ми и ръкàвите, сàкам дъ мèса лèп* (Чер.). ○ **се** *възвр.* — подгъвам си нагоре ръкавите на ризата, крачолите, роклята при работа. *Се запрèта невèстата, òй за вòда. Се запрèта и рабòта.* Смърд.
заприкàжвам се *нсв. взаим.*, **заприкàжа се** *св. взаим.* — почвам да говоря, заприказвам. *Се заприкàза йàс со нèго и ми остàна рабòтата несвършèна* (Конд.).
запỳствам *нсв.*, **запỳста** *св.* — изоставам. *И запỳсти нѝвйата, нè и òра. И запỳсти дèците,*

нѐ и бàра. ○ **се** *възвр.* — запустявам, опустявам. *Се запусти сѐлото, нѐ остàна нàрот. Да се запỳстиш, пỳст да те вѝда* (клетва). Смърд.

запỳстен *прил.* — запустял. *Запустѐна къщча.*

запържвам *нсв.*, **запържа** *св.* — 1) опържвал леко, подпържвам. *Мѐсото го запържваме и сѐтне го вàриме.* 2) препичам. *Зàпържи лѐп дъ йàда, зàш мъ бòли стòмако* (Чер.).

заради *пред.* (Гал.), **зърдѝ** (Конд.), **задурѝ** (Смърд.) — заради. *Зарадѝ нѐго се мàча и нàс. Задурѝ тѐбе дòйду тỳка.*

зарàдвам *св.* — причинявам радост, зарадвам. *Зàрадвай го чỳпето, кỳпи му шекѐрки.* ○ **се** *възвр.* — зарадвам се.

зарàзвам *нсв.*, **зарàза** *св.* — предавам зараза някому, заразявам. *Нѐ гу гѝбай нъ дѐтто, зърпа ѝмаш, ке гу зърàзиш* (Чер.). ○ **се** *възвр.* — заразявам се.

зарамнѝвам *нсв.*, **зарàмна** *св.* — правя нещо да е съвсем пълно. *Го зарàмна кỳтело* (Конд.).

зарàства се *нсв. възвр.*, **зарàсти се** *св. възвр.* — заздравява, затваря се (за рана). *Се зарàсти раната на нòгата.*

зàрек *м.* — поглед, причиняващ болест, урóки. *Лòш зàрек ѝма вòй чòвек, àку ти го вѝ вòло, ке ти гò пỳкни* (Конд.).

зарѐквам *нсв.*, **зарѐча** *св.* — урочасвам. *Лòши òчи имàше Тѝпо Рòгуф, сѐкаше дъ ти гу вѝ дѐтто, дъ гу зърѐчи и дъ съ сньмòджи* (Чер.). ○ **се** *възвр.* — разболявам се от хвалби или зъл поглед.

зарѐндвам *нсв.*, **зарѐнда** *св.* — почвам да ридая.

зарзавàт и **sарsавàт** *м.* (пер.-тур.) — зеленчук. *Мнòгу sарsавàт се рòди тàс годѝна* (Гал.).

зарзаватчѝйа *м.* — производител и продавач на зеленчук.

зарзавàцки *прил.* — зеленчуков. *Зарзавàцки дỳк'ан.*

зарòбвам *нсв.*, **зарòба** *св.* — заробвам. *Го глàви дѐтето на лòш стòпан, мнòгу го рабòта, нѐ го рани, го зарòби дѐтето.* ○ **се** *възвр.* — заробвам се. *Се жѐни млàт и се зарòби.*

зарòнвам *нсв.*, **зарòна** *св.* — почвам да роня. *Сълзи зарòни.*

зарòсва *нсв.*, **зарòса** *св.* — слабо вали, заросява. *Рòса зарòси.*

засвѐтвам *нсв.*, **засвѐта** *св.* — 1) почвам да светя. *Кà му шлàпна ѐдна шльпьнѝца, му зъсветѝйа òчите* (Чер.). 2) светя някому, осветявам. *Му засвѐти по скàлата да слѐзи дòлу* (Конд.).

засвѝрвам *нсв.*, **засвѝра** *св.* — почвам да свиря. *Засвѝри Йàнкоф бурѝйа / на Бобѝцката корѝйа* (нар. песен). (Конд.)

засѐга *нареч.* — засега. *Засѐга òфчаро дòбре и пàси òфците* (Кос.).

засѐйвам *нсв.*, **засѐйа** *св.* — хвърлям повече семе, отколкото е нужно. *Мнòгу сѐме му фърли, е зàсе нѝвата!* (Чер.)

зàсек *м.* — гънка на дреха. *Засецѝ ѝме пл'àчките* (Конд.).

засѐл'вам *нсв.*, **засѐл'а** *св.* — заселвам. *Гърците влàси засѐл'ве по нàшче мѐста.* ○ **се** *възвр.* — установявам се на ново местожителство. *Нàшче бѐге, се засѐл'ве по чỳжи държàви.*

засѝл'вам *нсв.*, **засѝл'а** *св.* — правя нещо да стане по-силно. *Мнòгу слàби ти се волòвите, трѐба да и засѝлиш, да и рàниш дòбро.* ○ **се** *възвр.* — ставам по-силен, по-здрав. *Се засѝли чỳпето, звѐ занàпре.* Конд.

засѝпвам *нсв.*, **засѝпа** *св.* — 1) покривам, изпълвам с нещо, което се сипе. *Со пѐсок и засѝпа дỳпките на пъто.* 2) заравям. *Ѐсента и засѝпваме патàтите, за да не замързне зѝмата.* Конд. ○ се *възвр.* — покривам се с нещо, което се сипе. *Се засѝпи пъто со снѐк.*

засмѐвам *нсв.*, **засмѐйа** *св.* — разсмивам някого. *Дѐдо вѐли шàки и не расмѐва. Ме рàсме со шàките.* ○ **се** *възвр.* — усмихвам се, засмивам се. *Ме вѝде чỳпата отделѐку и се зàсме.*

засмѐен *прил.* — засмян. *Засмѐена чỳпа.*

засмърдвам *нсв.*, **засмърда** *св.* — започвам да смърдя. *Засмърдва нѐшчо, тỳка блѝзо ке ѝма лѐш.* ○ **се** *възвр.* — завонявам. *Се засмърди мѐсото, нѐ се йади.*

зàспан *прил.* — 1) който вече спи. *Дѐтето ѐсти заспàно, нѐ викай, ке се разбỳди.* 2) *прен.* с несъобразителен ум. *Зàспан чòвек ѐсти, нѝшчо нѐ разберва.* Смърд.

заспѝвам *нсв.*, **зàспа** и **заспѝйа** *св.* — почвам да спя. *Заспѝва чỳпето, мълчите.*

застàвам *нсв.*, **застàна** *св.* — спирам се. *Застàна прет къшчата да и чѐка сватофчѝйните.*

застàнат *прил.* — застоял. *Застанàта вòда.*

застѝшвам *нсв.*, **застѝша** *св.* — почвам да зидам стена.

застỳдва (се) *нсв. (възвр.)*, **застỳди (се)** *св. (възвр.)* — застудява (се). *Застỳде врѐмето (се застỳде врѐмето).*

засỳквам и **засỳчвам** *нсв.*, **засỳча** *св.* — 1) завивам, засуквам. *Дѐдото и засỳква муснѝците.* 2) точа (за кори). *Засỳчи кòри за пѝта.*

засỳшвам *нсв.*, **засỳша** *св.* — изсушавам малко. *Зàсуши и мàлко нъ òгано пл'àчките* (Чер.). ○ **се** *възвр.* ставам малко сух. *Се засỳши зѐмата.*

зат *предл.* — означава положение откъм гърба на даден предмет. *Зат къшчата ѝма градѝна. Зад рѐката ѐсти нѝвата.* Смърд.

зàтвор *м.* — затвор. *Затвòрите бѐйа пълни су бугàри* (Поп.).

затвòрвам и **затòрвам** *нсв.*, **затвòра** и **затòра** *св.* — 1) приближавам или поставям врата, прозорец да прилепне към съответен отвор. *Зàтвори е врàтта* (Чер.). *И затòри пенџѐрите.* Гал. 2) прекратявам работата с посетители и клиенти в учреждение или търговско помещение. *Затвòри дỳк'ано. Затвòри пòстата.* Конд. 3) арестувам. *Го затòрѝе нътре и лѐза пѐт годѝни* (Смърд.). 4) оставям човек или животно в помещение или ограда, откъдето не може да излезе. *Óфците и зътворѝйме у грàдьшо* (Чер.). ○ **се** *възвр.* —

1) затварям се (за врата, прозорец). *Се затори вратата.* 2) фалира (магазин, банка, предприятие). *Се затори дук'ано. Се затори банката.* □ **Кьшчата да ти се затори** (клетва) — да ти умрат близките. Смърд.

затемнйва се *нсв. безл.*, **затèмни се** *св. безл.* — става тъмно.

зàти *нареч.* (Чер.) — наистина. *Зати така беше.*

затвòрник *м.* — затворник. *Затворнйците се пушве.*

затлèвам *нсв.*, **затлèйа** *св.* — почвам да тлея (за огън).

затò (зътò) и затòва, затòс *сз.* — затова, затуй. *Падна и съ удри, зъто куцам* (Поп.). *Пана и се удри, затова куцам* (Кос.). *Ме боли главата и затос плача* (Гал.).

затоплйвам *нсв.*, **затòпл'а** *св.* — правя нещо да стане топло. *Го стопли фасул'о, ела да йаш.* ○ **се** *възвр.* — става топло, става ми топло. *Завали оган и се стопли одайата. Се напи рекийа и се стопли.* Смърд.

затрèвен, -èна *прил.* — пуст, проклет. *Затревèна Мèрика* (Кор., Гал.).

затревйвам *нсв.*, **затрèва** *св.* — засявам с трева. ○ **се** *възвр.* — 1) никне трева. *Се затрèви пъто.* 2) опустявам. *Кьшчата да ти се затрèви* (клетва)!

затрèсвам *нсв.*, **затрèса** *св.* — почвам да треса, да друсам силно. *Го затрèси дървото и панàе лапките.* ○ **се** *възвр.* — почвам да се друсам силно. *Се затрèси дфцата.* Смърд.

зафàтвам *нсв.*, **зафàта** *св.* — започвам. *Пà зафàти да се бува со жèната. Зафàти да върни. Зафàти да пèе.* ○ **се** *възвр.* — 1) почвам да преуспявам с нещо. *Од търговййата се зафàти тòй.* 2) почвам отново да враждувам. *Свекървата и снайата пà се зафатѝе.*

зафàтен, -èна *прил.* вж. *потфàтен.*

зафучвам *нсв.*, **зафуча** *св.* — зафучавам. *Фъртуната зафучи.*

зацърпвам *нсв.*, **зацърпа** *св.* (Поп.) — зачерпвам. *Зацърпи су мъстрàпчето вòда* (Чер.).

зачувам *нсв.*, **зачуйа** *св.* — чувам отдалеко. *Кòга викàе, уддьлèку и йас зачу* (Поп.).

зачудвам се *нсв. възвр.*, **зачуда се** *св. възвр.* — учудвам се, зачудвам се. *Ка и вйду, се зачуди.*

зашйвам *нсв.*, **зашййа** *св.* — зашивам. *Ти го заши чòрапо на пèтата* (Конд.).

зашчйсвам (се) *нсв., възвр.*, **зашчйсам (се)** *св. възвр.* — залисвам.

зàшчо и зàш, зашò (Конд.) *нареч.* — 1) поради какво, по каква причина. *Зàшчо ми се л'утиш?* 2) за какво, за каква цел. *Зàш ме бàраш?* Смърд. *Зашò дòйде тука?* 3) *сз.* по тая причина, с тая цел, понеже, че. *Йас забàва, зàшчо завърна сйлен дòш* (Кор.). *Куцам, зàш пàдна и съ удри* (Поп.).

збèрвам *нсв.*, **збèра** *св.* — сьбирам. *Збèри и полòзите на двè — патрй, зàшчо ке завърни* (Кос.). ○ **се** *взаим.* — срещам се, виждам се с някого. *Планйна со планйна нè се збèрве, а чòвек со чòвек се збèрва* (Кон.).

збйвам *нсв.*, **збййа** *св.* — степвам. *Валивичàро мнòгу ни го збй велèнцето* (Смърд.). ○ **се** *възвр.* — степва се, сбива се.

збòра *св.* — повалям на гръб, надвивам. *Йас гу збòри нъ нèго* (Чер.). ○ **се** *взаим.* — сборя се. *Се зборййме сò него, го кутна* (Смърд.).

збòрвам *нсв.* — говоря. *Страмлйва èсти чупата, нè збòрви со гòстите* (Гал.). □ **Сàма си збòрвам** — говоря на себе си. **Сàм си збòрва, сàм си шчука** — говори, но никой не му обръща внимание.

зборовйт *прил.* — разговорлив. *Зборовйто дèте.*

збувам се *нсв. взаим.* — започвам да се бия с някого, сбивам си. *Съ збува су дèцата* (Поп.).

збунвам *нсв.*, **збуна** *св.* — 1) набъбвам, шупвам (за тестени изделия). *Збуна лèбо.* 2) отваря се (за рана). *Збуна сйпако на нòгата и истèче* (Кос.).

звàрна *нареч.* (гр.) — на подигравка, на прицел. *Звàрна ме звèе, ме тушке* (Смърд.).

звèн *прил.* — осиновен. *Звèна е йма чупата* (Конд.).

звèта се *нсв. възвр.* — зяпам и не си върша работата. *Цèл дѐн сàму съ звèти и нйшчо нè прàви* (Чер.).

згàзвам *нсв.*, **згàза** *св.* — тъпча. *Гу згàзи сèното* (Поп.).

зглàвйе *с.* (Снич.) — възглавница.

згòдвам *нсв.*, **згòда** *св.* — уреждам, управям. *Му и згòди нèшчата на нèго.* ○ **се** *възвр.* — бивам, намирам се. *На кàвгата и тòй съ згòди тàму* (Поп.).

згòдно *нареч.* — употребява се в израза: *Свè згòдно йади* — яде, което харесва.

згòйвам *нсв.*, **згòйа** *св.* — угоявам. *Йагнйшчата и згòйваме за клàнйе.* ○ **се** *възвр.* — пълнея. *Дèтето се згò.* Смърд.

зготвйвам *нсв.*, **згòтва** *св.* — готвя от време на време.

згрàбвам *нсв.*, **згрàба** *св.* — прегръщам. *Згрàби го чупето и дòнеси го* (Чер.). ○ **се** *взаим.* — прегръщам се.

згрàбей *м.* (Чер.) — наръч.

згрèшвам *нсв.*, **згрèша** *св.* — сгрешавам. *Згрèши йас, нè требаше вàйа рабòта тàка да стàни.* ○ **се** *безлич.* — става грешка. *Се згрèши фустàно, мàл стàна, нè ми става.* Конд.

згрèшен, -èна *прил.* — ненормален. *Згрешèна жèна.*

згушвам *нсв.*, **згушна** *св.* — гушвам. *Го згушна дèтето.*

здàнйе *с.* — здание. *Тòй йма здàнйе у Сòлун* (Чер.).

здебèл'вам *нсв.*, **здебèл'а** *св.* — 1) угоявам. *И здебèл'ваме йагнйшчата и и продàваме.* 2) изострям отношенията. *Мнòгу е здебелййа кàвгата, нè саке дъ съ нъвйде* (Чер.).

здйвам *нсв.*, **здйна** *св.* — въздишам, пъшкам. *Здйва, бòлен èсти, глàвата о бòли* (Смърд).

здиòви *мн.* — пъшкане.

здиплйвам *нсв.*, **здйпл'а** *св.* — дипля. *И здйпли пл'àчките, и клàду на дòлапо.*

здодèва ми се *нсв. възвр.*, **здòде ми се** *св. възвр.* — дотяга ми.

здрàвйе *с.* — здраве. *Здрàвйе да ùмаме, свè ке стàни. На здрàвйе да е* — благопожелание при пиене. Конд.

здрàвец *м.* — здравец. *Здрàвецо го бèриме за здрàвйе да нòси.*

здравùца *ж.* — наздравица, *Кòй ке е пùе вàйа здръвùца! / Пùе Стèфо, пùе, / òпет нъпълнù е* (сватбарска пес., Чер.).

здрòбвам *нсв.*, **здрòба** *св.* — правя нещо да стане дребно, дробя. *Го здробùйме мèсото и кръмидо. Ке ти е здрòба глàвата* (закана). Конд.

здрàф, -ва *прил.* — 1) който не е болен. *Здрàва èсти шчèрка ми.* 2) полезен за здравето. *Здрàва àва. Здрàво йадèнйе.* 3) който е в пълна изправност. *Здарàва кошỳл'а. Здрàви чорàпи.* 4) силен. *Здрàф чòвек. Здрàва крàва.* Смърд.

здрỳжвам се *нсв. възвр.*, **здрỳжа се** *св. възвр.* — работя заедно с някого на равни начала. *Се здружùйме, ортàци станàйме, дỳк'ан фатùйме.*

зèвам *нсв.*, **зèма (зèм)** *св.* — 1) поемам нещо в ръце, в уста и др. *Бùл'ки зèвам. Зèми и гàшчите од дрънго.* 2) получавам. *Зèвам пàри от сùн ми, ми пỳшва, не мòжа да се плàча.* Конд. 3) обсебвам, отнисам. *Ни о звè държàвата иманùето и го дàде на гъркомàните* (Смърд.). 4) купувам. *Скъпо го звè жùтото.* 5) женя се. *Ке йа зèвам за невèста чỳпата.* □ *Му йа звè глàвата* — убих го. **Дàде — звè** — изгубил сили, мощ (от старост или болест). **Зèвам вèтер** — диша чист въздух. **Зèвам стỳт** — изстивам. **На лòшо òко го зèвам** — намразвам. **Го зèвам занàето** — уча занаят. **Зèва мирùзмо** (за месо, риба)—вмирисва се. **Му го звè здрàвйето** — съсипах го от бой. **Зèвам мèра** — премервам. **Зèвам мèрки** — обмислям, прилагам. **Му го звè страо** — не се страхувам. **Не зèва од лàф** — не слуша, не разбира. **Ме звè вèтер глàвата** — лекомислен съм. **Зèвам лòш път** — имам лошо поведение. ○ **се** *взаим.* — 1) сключваме брак. *Се сакàе и се звèе. Се звèе и се оставùе.* Конд. 2) тръгвам заедно с някого. *Съ звèйа и ойдòйа нъ гòсти* (Чер.).

зèйа *нсв.*, *зèна св.* — 1) стоя с отворена уста. *Àре зèйко, шò зееш тàка? Зèна и ỳмбре.* Конд. 2) отворен е (за прозорец и врата). *Врàтат зèе, зàтвори е дòбро* (Чер.).

зèйка *ж.* — жена, която зяпа.

зейко *м.* — мъж, който зяпа.

зèлен, -èна *прил.* — 1) който има цвят на прясна трева. *Зелèно пàлте нòси чỳпата.* 2) покрит със свежи листа или зеленина. *Зелèна планùна* . 3) неузрял (за плод). *Шлùвите èсе зелèни* (Дк.). 4) *прен.* неопитен, *млад. Дèца сте òще, зелèни стè, ви лùта ỳмо* (Чер.). **зеленùла** *мн.* недозрели плодове. *Нè йай зеленùла, мèво ке те бòли.*

зèл'йе *с.* — зеленчук на листа (лапад, киселец, лобода, коприва, спанак). *Дрòба зèл'йе пùта да мèса* (Поп.).

зèл'ка *ж.* — 1) зеле. *На òбет за йàйме мèсо со зèл'ка* (Кал.). 2) отделна глава зеле, зелка. *Сàму èна зèл'ка сàкум да кỳпа* (Нестрам).

зèма *ж.* — 1) планетата, на която живеем. *За мъки се родùйме на вàйа зèма.* 2) почвата, на която стоим. *Нè сèй на гòла зèма, ке ти престỳди и ке се знамòжиш.* 3) горният слой от земната кора, почва. *За да рòдва зèмата трèба да се рабòта и да се гнòе.* 4) суша. *Оддалèку зèма се пỳли, бъргу на сỳво ке стъпниме.* 5) полски имот. *Тòй ùма мнòгу зèма, бòгат е.* □ *Нè ме бèри зèмата* — неспокоен съм. Конд.

земùшче *с.* — куп пръст. *Сòбра земùшче зъ кàл* (Поп.).

зèмнен, -èна *прил.* — направен от пръст. *Земнèно гърне.*

земотресèнùе *с.* — земетресение. *Стисòвите се пукнàти од земотресèнйето* (Смърд.).

зèт *м.* — зет. *Зèт ми си — мèт ми си, сùн ми си — кỳче ми сù* (погов). □ **Зèт на къшча** — приведен зет.

зèтоф, -ва, *прил.* — който се отнася до зет. *Зèтови гòсти.*

зùйан *м.* (пер. -тур) — загуба, щета, пакост. *Гòлем зùйан му стàна, му пỳкна крàвата* (Смърд.).

зùма *ж.* — зима. *Тèшка зùма не фàти, рàната ни битùса, ке ни псувùсе òфците.*

зùмас *нареч.* (Дк.) — зиме. *Зùмас èсти студèно врèмето* (Ян.).

зùмен, -мна *прил.* — 1) присъщ на зимата. *Зùмно врèме.* 2) предназначен за зима. *Зùмно пàлте. Зùмни чèли.* 3) студен (Дк.). *Зùмна вòда* (Ян).

зимовùшче *с.* — хранителни продукти и отоплителни материали, приготвени за през зимата. *Кладòбме мнòгу зимовùшче вàйа годùна, нèмаме стрàй од зùмата* (Конд.).

зимỳвам *нсв.* — зимувам. *Òфците и зимỳваме у кушàрйата* (Чер.).

злàтен, -тна *прил.* — 1) направен от злато. *Злàтен пъ̀рстен.* 2) *прен.* много ценен, добър. *Злàтна рабòта. Злàтно дèте.*

злàто *с.* — 1) скъпоценен метал. *Од злàто зъмби ùма тòй.* 2) златни монети. *Ут стàрите òше ùме злàто, нè се зъ жъл'вàйне* (Чер.).

злò *с.* — беда, зло. *Голèмо злò го нàйде, му псувùса вòло* (Конд.).

змèй *м.* — много силно и бързо животно, което съществува само във въображението на хората. *Кà е фàти ръбòтата нъèднаш е свърши, ръбòта кътỳ змèй* (Поп.).

змùйа *ж.*—1) вид влечуго. *Пòвекето змùй се отрòвни, аку те късне, ке òш на друг'о свèт.* Смърд. *прен.* коварен, зъл човек. *Чỳвай се òд него, змùйа èсти тòй.* □ **Змùйа у пъзува не съ държи (клàва, Чер.)** — коварен, опасен човек.

змѝчук *м.* — ечемик на окото. *Змѝчуко излѐгва нъ клѐпките нъ ѐкото. То̀ е нъгнуѐно цървѐно зъ̀рно* (Чер.).

зна̀ен, зна̀йна *прил.* — сръчен в работата, който разбира от много работи и върши всичко безупречно. *Зна̀йна жѐна е, шу дъ фа̀ти — фатѐно, пузна̀ва уд ръбо̀та* (Чер.).

зна̀к *м.* — сигнал. *Да̀де зна̀к о̀ти грѐди а̀скер* (Чер.).

зна̀м и **зна̀м** (Поп.) нсв. — 1) мога, умея, разбирам нещо. *Зна̀м да пѝша, зна̀м да чѐтам. Зна̀м да сѐча дъ̀рва.* 2) осведомен съм. *Зна̀м, шу си до̀йде стрѝко уд Ъмѐрика* (Поп.). *Зна̀м дѐка ѐсти то̀й* (Кос.). 3) познавам. *И зна̀м на̀шче руднѝни уд Вѝшени* (Чер.). 4) помня. *Зна̀м ко̀га бѐме на го̀сти.* 5) зачитам. *То̀й нѐ знае ни дѐлник, ни пра̀зник, са̀му рабо̀та.* □ *Са̀му нѐговото си го зна̀е* — поддържа непрекъснато едно и също. **Нѐ знае стра̀м** — не се срамува. **Нѐ знае стра̀й** — не се страхува от нищо. ○ **се** *възвр.* — познавам се. *Со нѐго се зна̀еме од а̀скеро.* Конд. □ **Се зна̀е** — 1) известно е. *Се зна̀е, шчо ѐсти до̀бар чо̀век* (Кос.) 2) личи, изглежда, вижда се. *Къту̀ лепѐшки — лепѐшки съ зна̀е стѝсо* (Чер.).

зна̀ме *с., остар.* — знаме. *Нъ свѝчките сел'а̀ни нъ пътера̀йа дъ нъпра̀йме гъ̀рцки знаменѝшча* (Поп.).

значѐние *с.* — смисъл. *Има значѐние то̀й ла̀ф, шчо ти о рѐче* (Смърд.).

зна̀чи *нсв. безл.* — следователно, и тъй. *Не измамѝйа, зна̀чи нѐ ни е да̀ве чу̀пата зъ нивѐста* (Поп.).

зогра̀ф и **зографчѝйа** *м.* (гр.)—живописец.

зографѝсвам *нсв.,* **зографѝсам** *св.* — рисувам.

зо̀лва *ж.* — зълва.

зо̀лвин *прил.* — зълвин. *Зо̀лвина шчѐрка* (Смърд.).

зо̀р *м.* (пер. -тур) — 1) принуда, насилие. *Го̀лем зо̀р ни дадо̀е да не збо̀рвиме булга̀рцки* (Дк.). 2) усилие, труд, мъка. *Со го̀лем зо̀р и свъ̀рши рабо̀тите.* 3) нужда, потреба. *Мно̀гу зо̀р вѝду за па̀ри.* 4) тормоз. *Зо̀р ми да̀де да му и пла̀та па̀рите.* Смърд.

зо̀ра *ж.* — 1) утринна румена светлина, при разсъмване. *Трѐсна зо̀ра, се опу̀ли, трѐба да бъ̀рзаме* (Конд.). 2) рано утро. *Дъ тъ̀рниме у зо̀рата нъ ура̀йне, за̀ш ке фа̀ти гурешчѝна и ке ни штрѐкне вуло̀йте* (Поп.).

зо̀рен, -рна, *прил.* — труден, мъчен. *Зо̀рна рабо̀та.*

зорлѝйа *прил. неизм.* — който принуждава, дава зор.

зу̀лум *м.* (ар. -тур) — пакост. *О̀фчаро со о̀фците пра̀ви мно̀гу зу̀лум, нѐ брани, и осака̀ти нѝвйата* (Смърд.).

зулумџѝйа *м.* (Конд.) — пакостник.

зулумџѝйка *ж.* (Конд.) — пакостница.

зъгъ̀ръчен, -чна, *прил.* (Чер.) — неспособен, несръчен. *Зъгъ̀ръчна жѐна е, уд нѝшчо нѐ му грей уд ръ̀ка, нѝшчо нѐ знае дъ фа̀ти: нѝту лѐп дъ мѐси, нѝту ма̀нца дъ нъпра̀й, нѝту дъ зъкъ̀рпи, нѝту дъ съ испѐри.*

зъ̀мбар *м.* и **зъмболѐкар** — зъболекар.

зъ̀мбл'а *ж.* — зъбла.

зъ̀мбл'о *м.* — зъбл'о.

зъп, зъ̀мбо *м.* — 1) зъб. *Мно̀гу бъ̀ргу йа̀ди, йма здра̀ви зъ̀мби. Кътни зъ̀мби. Прѐдни зъ̀мби.* 2) остър издатък като елемент от редица такива издатъци на инструмент, машина или друг предмет. *На маша̀йната за тризайне му се скъ̀ршйе зъ̀мбите.* □ *И зъ̀мбите му и зна̀м* — познавам го много добре. *Йма зъ̀п — на* власт е. **Му сѐчи зъ̀мбо**—упражнява власт. Конд.

зъпърнѝна *ж.* (Чер.) — задушно време.

зър — зъ̀р *межд.* — за дразнене на магаре да реве. *Зъ̀р-зъ̀р, зъ̀р мага̀ре за трѝци!*

И

и *сз.* — 1) свързва еднакви части в просто изречение или отделни прости изречения в сложно изречение. *Та̀тка и ма̀йка ѐсе до̀бре* (Ян). *Се навечѐра уба̀во и лѐгна да спѝйа* (Конд.). 2) свързва еднакви части при изреждане. *И та̀тка, и ма̀йка, и ба̀ба ѐсе до̀бре* (Ян.).

и мест. — кратка форма, съответна на облика *нѝй* (<них) — тях. *И вѝду на нѝвата. И на-ра̀ни говѐндата.*

ѝгла *ж.* — 1) специална металическа пръчица за шиене. *Со ѝглата шѝеме.* 2) металическа пръчица, с която се плете. 3) инжекция. *Бѐ на лѐкар и ми фъ̀рли ѝгли.* 4) металическа пръчица със заострен край за забождане или за дращене. *Йгла за грамофо̀н.* □ *Од ѝгла до ко̀нец.* — всичко, което е нужно.

ѝграм *нсв.* — 1) забавлявам се, развличам се. *Дѐчките ѝграе на дво̀ро.* 2) хващам се на хоро. *Йграм о̀ро.* 3) прекарвам времето в някаква игра. *Йграм скамбѝли. Йграм шу̀ка.* 4) представям на сцена. *На тѐатро ѝгре.* Смърд. 5) разигравам, мамя. *Е ѝгри чу̀пата и ке е оста̀й* (Конд.) □ **Со о̀ган нѐ се ѝгра та̀ка** — не бъди лекомислен. **Ми ѝгра о̀кото** — неволно потрепва веждата.

ѝграч *м.* — участник в игра.

игра̀чка *ж.* — 1) забава, развлечение, игра. *Игра̀чка ѝгре дѐцата* (Поп.). 2) предмет, който служи за забавление. *Игра̀чка му ку̀пи на дѐтето.* 3) *прен.* лека работа.

идѐйа *ж.* (гр.) — замисъл. *До̀бра идѐйа ми до̀йде.*

иждрѐпвам *нсв.,* **иждрѐпа** *св.* — издрасквам с нокти. *Ме иждрѐпа ма̀цката* (Чер.).

ѝзба *ж.* — мазе. *У ѝзбата и дъ̀ржиме пъта̀тте* (Чер.).

изба̀рвам *нсв.,* **изба̀рам** *св.* — претърсвам. *Е изба̀ра цѐлата къ̀шча и нѐ и на̀йду скриѐните па̀ри* (Чер.).

избегàшчум *нареч.* — след като излязох. *Избегàшчум йàс уд дòма, тòй дòйде и нè мъ нàйде* (Чер.).
избèгвам *нсв.*, **избèгам** *св.* — бягам далече, избягвам. *Се нал'ути дèтето и избèга од дòма. Мацката избèгва од дòма и пà грèди.* Смърд.
избèл'вам *нсв.*, **избèл'а** *св.* — права нещо да стане по-бяло. *Плàтното го избел'вàме на рèката* (Конд.).
избѝчвам *нсв.*, **избѝча** *св.* — избичвам. *Го избѝчи трумбуко за шчѝци* (Смърд.).
избрѝчвам *нсв.*, **избрѝча** *св.* — избръсвам. *Го избрѝчи на зèто* (Конд.) □ **се** *възвр.* — избръсвам се.
избрѝшвам *нсв.*, **избрѝша** *св.* — 1) чрез бърсане с кърпа, с плат изсушавам мокро лице, ръце и др. *Дèтето се ѝзми, ѝзбриши го со рѝзата.* 2) с парцал премахвам прах, нечистотии и др. *Шѝшето ѝма прàй, трèба дàго избрѝшиш.* 3) задрасквам, зачертавам. *Го напѝса и го избрѝса.* □ **Тòй пѝши, тòй брѝши** — пълен господар. **Ме избрисàе от тèфтеро** — изключиха ме от списъка. Конд.
избълвѝвам се *нсв. възвр.*, **избълвам се** *св. възвр.* — повръщам от време на време. *Йàде йàйца и се избълва чупето* (Смърд.).
извàвам *нсв.*, **извàда** *св.* — 1) вадя от нещо. *Извàди тòй пàри от кесѝйата и му дàде.* 2) изтеглям, изтръгвам, изкоренявам. *Зъмбо ми го извàди лèкаро. Èсента и извàваме патàтите.* 3) снабдявам се с документ. *Извàди àдйа от керèсте да сèча, къшча ке прàва.* Конд. 4) измислям, съчинявам. *Парàном му извадѝе. Лòши лафòви му извадѝе на кутрата.* Смърд. 5) добивам, произвеждам, получавам. *Од грòзйето извàваме вѝно, от пършчѝните рекѝйа.* 6) изкарвам, излагам. *Извàваме патàти на пàзаро да продàваме.* 7) изкарвам, печеля, придобивам. *Тòй со òфците си го извàва лèбо.* Конд. □ *Душàта* **ми га извàва** (Смърд.) — тормози ме.
извàрвам *нсв.*, **извàра** *св.* — както вря на огън, изпарявам се (за вода). *Се извàри вòдата о кòтлето* (Смърд.).
изведрѝва се *нсв. безлич.*, **извèдри се** *св. безлич.* — разведрява се. *Се изведрѝва, ке се испрàй врèмето* (Конд.).
извèвам *нсв.*, **извèйа** *св.* — извявам. *Нèма вèтер, со мъка и извèваме врадòвите* (Смърд.).
извлàчвам *нсв.*, **извлàча** *св.* — извлачвам. *Е извлачѝйме вълната* (Поп.).
ѝзвор *м.* — 1) място, дето извира вода. *У Вѝчо ѝма студèни изворѝйа* (Чер.). 2) начало на река. *Изворѝата на Бѝстрица се на Бѝгла.*
извòрвам *нсв.*, **извòра** *св.* — извирам. *Ѝзворо извòрва вòда.* □ **Извòрва кътỳ** *ѝзвур* (Чер.) — има в изобилие.
извързвам *нсв.*, **извърза** *св.* — връзвам докрай, извързвам. *И извързвам бàлите сèно.*
извършвам *нсв.*, **извърша** *св.* — вършея докрай.
изгàзвам *нсв.*, **изгàза** *св.* — изгазвам. *Óфците влегòе о нѝвата и га изгазѝе* (Смърд.).
изгàл'вам *нсв.*, **изгàл'а** *св.* — разглезвам. *О изгàли дèтето, затòво èсти галèно* (Кос.).
изгѝйа *ж.* и **азгѝйа** (Смърд.) *гр.* — свирене в чест, за здраве на някого. *На нункòвите му свѝре изгѝйа* (Чер.).
изгнѝвам *нсв.*, **изгнѝйа** *св.* — изгнивам. *Тàка изгнѝве дървата, нèма кòй да и бèри.*
изгòрвам *нсв.*, **изгòра** *св.* — 1) горя нещо, докато се свърши. *Зѝмата изгòрваме пèндесе товàри дърва.* 2) опарвам. *Млèкото бèше горèшчо, си го изгòре èзико.* 3) попарвам. *Слàната и изгòре фасул'йата и тѝквите.* 4). *прен.* сполетява ме голямо нещастие. *Арамѝй ми и открадѝе òфците, ме изгорèе.* Конд.
изгрèвам *нсв.*, **изгрèйа** *св.* — изгрявам. *Лèтото сълнцето рàно изгрèва.* Смърд. ○ **се** *възвр.* — топля се. *Се ѝзгре на òганои и злèзе да рабòта.* Смърд.
изгрѝбвам *нсв.*, **изгрѝба** *св.* — събирам докрай сено с гребло. *Е изгрѝби ливàдата, гу сòбра цèлото сèно* (Чер.).
изгрѝзвам *нсв.*, **изгрѝза** *св.* — изгризвам. *Глуфците го изгризѝе лèбо.*
изгърбавѝвам се *нсв. възвр.*, **изгърбàва се** *св. възвр.* — ставам гърбав, изгърбвам се. *Остàре и се изгърбàви.*
издàвам *нсв.*, **издàда** *св.*—давам всичко, раздавам докрай. *И издàде пàрите на роднѝните и сèтне цèла живот гладвàше* (Кор.).
издèлквам *нсв.*, **издèлкам** *св.* — дялкам докрай с малко сечиво. *Со нòжо го издèлка стàпо.*
ѝздик *м.* (Чер.) — душевна мъка. *Ѝздик ѝмам уд гулèма грѝжа.*
издѝшвам *нсв.*, **издѝша** *св.* — 1) поемам чист въздух. *Èла да излèзиме нàдур да издѝшиме* (Смърд.). 2) проветрявам се (за помещение). *Ўтвори пинцèрата, да съ издѝши удàйата* (Чер.). 3) олеква ми на душата. *Си и кàза цèли дердòви, издѝса.* 4) изпущам въздух (за бутилка, гайда, топка, балон и др.) — *Се скѝна, се издѝса тòпката.*
издѝнвам *нсв.*, **издѝна** *св.* — въздъхвам.
издрѝсквам *нсв.*, **издрѝскам** *св.* — надрисквам. *Дèтето и издрѝска гàшчите.* ○ **се** *възвр.* — надрисквам се.
издължвам *нсв.*, **издължа** *св.* — поставям нещо на длъж. *Ѝздължи го шàеко!* ○ **се** *възвр.* — опъвам се от време на време. *Се издължва на крèвато и си почѝнва* (Конд.).
издърмèл'вам *нсв.*, **издърмèл'а** *св.* — *дърмèл'а* докрай.
изèдвам *нсв.*, **изèда** *св.* — 1) изяждам докрай. *Цèл леп го изèде.* 2) пускам овце да пасят в нива или ливада. *Со òвците и изèде нѝвйата* Смърд.
изѝграм *св.* — 1) играя хоро докрай. *Ке го изѝграм дрòто и ке си òда дòма.* 2) измамвам. *Гу изѝгра, му звè ил'àди дракмѝй* (Чер.).
изѝдва се *нсв. възвр.*, **изѝди се** *св. възвр.* — избухва (тестото от мая). *Се изѝди тèстото,*

трѐба да се премѐси лѐбо, да се напрàви пешнѝци.

излѐвам *нсв.*, **излѐйа** *св.* — изливам.

излѐгвам *нсв.*, **излѐзе** *св.* — 1) движа се отвътре навън. *Излѐзе от къщичата и влѐзе о плѐмната* (Кос.) 2) появявам се, показвам се. *На рàното бѐше мѝрно врѐмето, от плàйна вѐтър излѐзе. Излѐзе на пѐнжеро.* 3) ставам. *Нѝщчо нѐ излезе од мъ̀ката, напрàзно дòйде рабòтата.* 4) избелява — за боя и нещо боядисано. *Му излѐзе бòйата, сàка да се фàпса нàза.* 5) е — при сметка. *Сметката излѐзе тòкму.* 6. изниква, покарва — за семе. *Излѐзе фàсул'о. Излѐгва пченѝцата.* Смърд.

излѝжвам *нсв.*, **излѝжа** *св.* — излизвам. *Òфците и излѝжве йагнѝшчата, кòга и рòдве.*

излòквам *нсв.*, **излòкам** *св.* — лоча докрай. *Кỳчето го излòка млѐкото.*

изл'ỳпвам *нсв.*, **изл'ỳпа** *св.* — обелвам. *И изл'ỳпваме патàтите и и клàваме на чòрбата* (Конд.).

измàвам[1] *св.* — пресуквам вълната докрай.

измàвам[2] *нсв.*, **измàна** *св.* — изхвърлям.

измазнѝвам *нсв.*, **измàзна** *св.* — 1) променям. *Го измàзна чỳпето и го пỳши на дрòто* (Конд.). 2) правя нещо съвсем гладко. *И измàзни шчѝците.* ○ **се** *възвр.* — 1) докарвам се съвсем. *Се измàзна и дòйде на дрòто.* 2) *безлич.* става гладък. *Се измàзва стѝсо.*

измàмвам *нсв.*, **измàма** *св.* — измамвам. *Ме измàми пòпо* (Смърд.).

измàрвам *нсв.*, **измàра** *св.* — държа някого или нещо да го пече слънцето от време на време. *И ѝспра и и измàри пл'àчките* (Чер.). ○ **се** *възвр.* — пека се от време на време на слънце.

измѐк'ар и **измек'àрин** *м.* (ар. -тур.) — слуга.

измек'àрка *ж.* — слугиня.

измек'àрцки *прил.* — което се отнася до *измек'ар* и *измек'àрка. Измек'àрцки сѝн.* Смърд.

измѐрвам *нсв.* **измѐра** *св.* — измервам. *И измѐрва тòй дървата нъ дължѝна* (Чер.).

измѐсвам *нсв.*, **измѐса** *св.* — измесвам, омесвам напълно. *Невѐстата убàво го измѐсва тѐстото* (Конд.).

измѐствам *нсв.*, **измѐста** *св.* — 1) отмествам, премествам. *Го измѐсти плѐто пò-горе.* 2) отстранявам някого и заемам място или службата му. *Го измѐсти нѐго и тòй стàна прòедро на сѐлото.* Смърд.

ѝзмет *м.* (ар. -тур.) — слугуване. □ **Прàва ѝзмет** — слугувам.

измѐтвам *нсв.*, **измѐта** *св.* — измитам. *Мнòгу дòбро и измѐтва удàйте* (Поп.).

измѐшвам *нсв.*, **измѐшам** *св.* — 1) бъркам, смесвам. *Пѐсокта и вàрта и измѐшваме да стѝшиме* (Конд.).

измитàрвам се *нсв. възвр.* (Конд. Смърд.). и *изминтàрвам се* (Чер.), **измитàра се** *св. възвр.* и **изминтàра се** — хвърлям космите си през пролетта (за добитък, котка и др.). *Прòлетта се измитàрве прàвдата, му падѝнва вѐткото влàкно и му излѐгва нòво* (Конд.).

измолѝтвам *нсв.*, **измолѝта** *св.* — изразявам благопожелания.

измурфѐл'вам *нсв.*, (Чер.) и **измърфѐл'вам** (Конд.), **измурфѐл'а** *св.* и **измърфѐл'а** — измачкам (за дреха). *И измурфѐли сидеросàните пл'àчки.* ○ **се** *безлич.* — измачкват се. *Се измърфѐли кошỳл'ата.*

измъркам се *св. възвр.* — свършвам периода на заплождане (за овце). *Рàно ке ни рòде òфците, рàно се измъркàе.*

измъ̀чвам *нсв.*, **измъ̀ча** *св.* — измъчвам. *Мнòгу го измъчѝйме кòно, мнòгу го работàйме.* ○ **се** *възвр.* — изморявам се, измъчвам се. *Мнòгу се измъчѝйме, цѐла нѝва га испрашѝйме.* Смърд.

изрòда *св.*—привършвам с раждането. *Изродѝе òфците.*

изрòнвам *нсв.*, **изрòна** *св.* — събарям зърна от царевица или правя трохи. *Мѝсеро го изрòнваме ѐсента. Го изрòни лѐбо на кокòшките.* ○ **се** *възвр.* — изронва се. *Се изрòни жѝтото.* Конд.

изỳмвам *нсв.*, **изỳма** *св.* — забравям. *Изỳми дѝп кѐлку пàри му дàду* (Чер.).

изỳчвам *нсв.*, **изỳча** *св.* — 1) достигам нещо чрез учене. *Занàето дòбро го изỳчи.* 2) давам някого на училище. *Се поàрци, àма го изỳчи дѐтето.* Конд.

изъ̀ртвам *нсв.*, **изъ̀рта** *св.* — покарвам изцяло (за семе). *Изъртѝе патàтите. Изъ̀рти фàсул'о.*

икавѝца *ж.* — хълцавица. *Му престỳде, икавѝца го фàти* (Конд.).

ѝкам *нсв.*, **ѝкна** *св.* — хълцам. *Ѝка дѐтето, му престỳде.*

икономѝйа *ж.* (гр.) — икономия. *Со икономѝйа живи, ѝма чỳпи за мъжѐнйе* (Смърд.).

икономѝсвам *нсв.*, **икономѝсам** *св.* — икономисвам.

иликѝйа *ж.* (гр.) — 1) възраст. *Шò иликѝйа е твòйо сѝн* (Конд.) 2) набор. *Уд мòйта иликѝйа е тòй, заàдно бѐме войнѝци* (Чер.). □ **На иликѝйа ѐсти** — зрял човек.

ѝл'ач *м.* (тур.) — лек. *Лòша бòл'а го фàти, нѐма ѝл'ач за него* (Смърд.).

ил'ачлѝйа *прил. неизм.* — лековит. *Ил'ачлѝйа вòда.*

ѝмам *нсв.* — 1) притежавам, разполагам с нещо. *Ѝмам пàри за къ̀шча.* 2) извършил съм нещо. *Гòлем бòрч ѝмам, се ỳма и дѐнйа и нòшйа кàке о плàта.* 3) мисля. *Те ѝмам на ỳмо, нѐ те заборàвам, ти държа патàти за сѐме.* ○ **се** *взаим.* — уважаваме се, обичаме се. *Мнòгу се ѝмаме сò него, си дѝме — си грѐйме, си дàваме — си зѐваме.* ○ *Ѝма безлич.* — намира се, съществува. *При нàшчо мѐсто ѝма мнòгу въ̀лци.* Смърд.

имàнйе *с.* — имущество. *Голѐмо имàнйе ѝме тѝйа.* □ *Жѝво имàнйе* — жива стока. □ **Нѐ е имàнйе** — не струва (за човек). Смърд.

ѝме[1] *с.* — 1) отличително название на човек, животно или местност. *Ка̀ се ка̀жваш, ка̀ ти е ѝмето?* 2) именден. *У̀тре ѝмаме ѝме, ве чѐкаме да ни до̀йдите на го̀сти.* Конд.

ѝме[2] *с.* — виме. *Се потѐче ѝмето на кра̀вата.*

имо̀ник *м.* (Кос.) — диня.

имо̀т *м.* — земя, къща, стока, имот. *Се жѐни за чу̀па со мно̀гу имо̀т* (Смърд.).

ѝнак *нареч.* — иначе, инак. *Ѝнак ти вѐл'а йа̀с, ѝнак пра̀виш тѝ.*

ина̀коф, -ва *мест.* — инакъв. *Нѐ тъкво̀й ста̀п са̀кам, ина̀куф, пу̀-дълк* (Чер.). *Мо̀йта мистрѝйа бѐше по̀-ина̀ква, ми е мена̀е* (Конд.).

инаџѝйа *прил. неизм.* (ар. -тур.). *Конд.* — безсмислено упорит, инатчия.

инаџѝка *ж.* — безсмислено упорита.

ѝна̀т *м.* (ар.-тур) — инат. *Го̀лем ѝнат държи. Пра̀ви ѝнат, нѐ оди со о̀фците* (Смърд.).

инџенѐр *м.* (фр.) — инженер.

инџенѐрка *ж.* — инженерка.

ѝнка *ж.* — фуния. *Со ѝнка ту̀рваме вѝно на шишинѝшчата.* □ *И со ѝнка да му ту̀рваш на гла̀вата, то̀й па нѐ разберва* (Конд., погов).

интерѐс *м.* (от лат.) — полза, изгода, интерес. *Има интерѐс то̀й о̀д нѐй. Зато̀ва о̀ди прѝ нѐй* (Смърд.).

интерѐсен, -сна *прил.* — 1) който си гледа интереса. *Интерѐсна жѐна ѐсти, са̀му за нѐйа пу̀ли* (Кор.) 2) чудноват, особен. *Интерѐсна рабо̀та. Интерѐсно дѐте.*

интересу̀вам се нсв. *възвр.*, **интера̀сам се** *св. възвр.* — интересувам се. *То̀й се интересу̀ва за роднѝни.*

ѝсан *м.* (тур.) — народ. *Се мѐна ѝсано, ло̀ш ста̀на, нѐ верва, нѐ пости.*

иска̀двам *нсв.*, **иска̀да** *св.* — изпълвам с дим, опушвам. *Со̀бата е иска̀два уда̀йата* (Поп.). ○ **се** *възвр.* — изпълва се с дим, опушва се. *Се иска̀ди къ̀шчата* (Конд.).

искастрѝвам *нсв.*, **иска̀стра** *св.* — кастря всичко, изкастрям. *И иска̀стри върбите.*

искашлѝвам се *нсв. възвр.*, **иска̀шл'ам се** *св. възвр.* — кашлям от време на време. *По нѐкой път се изкашлѝва дѐдо.*

исква̀чвам нсв., **исква̀ча** *св.* — измътвам яйца (за кокошка). *Ква̀чката на̀ша и исква̀чва йа̀йцата, нѐ и оста̀ва.*

искиснѝвам *нсв.*, **искѝсна** *св.* — 1) изкисвам. *Го искѝсна сирѐнйето, мно̀гу солѐно бѐше.* 2) измокрям. *Фърлѝе во̀да и ме искиснѝе* ○ **се** *възвр.* — 1) *Се искѝсна сирѐнйето, мо̀жиш да йа̀ш, нѐ е солѐно.* 2) ставам мокър. *Се искѝсна од до̀жо.* Кос.

искла̀свам *нсв.*, **искла̀са** *св.* — изкласявам (за житно растение). *Искла̀сѝе нѝвйата.*

иско̀нтвам *нсв.*, **иско̀нта** *св.* (—от ит.) — наконтвам. *Гу иско̀нти чу̀пето и гу пу̀ши нъ дро̀то* (Чер.). ○ *се възвр.* — наконтвам се.

ископа̀чвам *нсв.*, **ископа̀ча** *св.* — изкоренявам изцяло. *И ископачѝйме търнѝйата од нѝвата.* ○ **се** *възвр.* — погубвам се, затривам се. *Цѐлата фамѝл'а се ископа̀чи, нѝкой нѐ остана жѝф. Ко̀рено да му се ископа̀чи* — никой да не остане от тях (клетва).

иско̀пвам *нсв.*, **иско̀пам** *св.* — 1) прекопавам известно място. *Мъ̀жите е иско̀пве градѝната* (Конд.). 2) с копаене изравям яма, трап. *О̀ше пу̀-дълбок гу иско̀пве бу̀наро, дъ извѐй, по̀вике во̀да* (Чер.) *Гро̀бо да̀ ти го иско̀пе* (клетва). Конд. 3) с копаене изваждам от земята. *Йа̀с иско̀па пата̀ти ва̀йа го̀дѝна и за па̀зар.*

искорѐнвам *нсв.*, **искорѐна** *св.* вж. *ископа̀чвам.*

ѝскра *ж.* — искра. *Од ѝскри се запа̀ли кушѐрата* (Дъмб.).

искра̀двам *нсв.*, **искра̀да** *св.* — открадвам, крада всичко. *Не искра̀ди о̀фчаро и си отѝде.*

искрѐвам *нсв.*, **искрѐна** *св.* — 1) ора докрай първа оран. *Пролѐтта и искрѐваме нѝвйата.* 2) вдигам, взимам. *И искрѐна дървата.*

искривѝвам *нсв.*, **искрѝва** *св.* — изкривявам. *Го искрѝви желѐзото* (Конд.).

искро̀йвам *нсв.*, **искро̀йа** *св.* — изкроявам.

иску̀бвам *нсв.*, **иску̀ба** *св.* — отскубвам. *И искубѝйме коко̀шките и и испеко̀ме бѐс сол'* (Смърд.).

иску̀пвам *нсв.*, **иску̀па** *св.* — купувам в голямо количество. *Иску̀пи йа̀с нѝвйа и за дѐцата* (Поп.).

искъпвам *нсв.*, **искъпа** *св.* — изкъпвам. *Во̀йден и искапѝйме дѐцата на копа̀нката* (Конд.). ○ **се** *възвр.* — изкъпвам се.

искърквам *нсв.*, **искъркам** *св.* — изплюсквам, изяждам докрай. *Цѐли йа̀йца и искърка.*

испа̀рвам *нсв.*, **испа̀рам** *св.* — 1) разпарям. *Вълците и испа̀рве о̀фците и на̀й-напре и изло̀кве однъ̀тре.* 2) разплитам. *Ба̀ба и испа̀рва вѐтките чора̀пи и плѐти но̀ви.* ○ **се** *възвр.* — разплита се. *Се испара̀е чора̀пите.*

испѐвам *нсв.*, **испѐйа** *св.* — пея песен отначало докрай. *И фа̀тваме пѐсните, ама нѐ и испѐваме докра̀й.*

испѐрвам *нсв.*, **испѐра** *св.* — изпирам, пера докрай. *И ѝспра йа̀с пл'а̀чките и и фърли на дръ̀нго да̀ се су̀ше.*

испѐчвам *нсв.*, *испѐча св.* — 1) готвя нещо за ядене чрез печене. *Ке испѐчиме мѐсо со пата̀ти.* 2) с печене правя нещо да стане кораво. *Нъ тула̀рната и испѐчве ту̀лите* (Чер.) 3) научавам нещо основно. *Го испѐче зана̀ето, до̀бар занатчѝйа ста̀на.* Конд. 4) нагласявам добре. *Нѐ е испѐче а̀рно ръбо̀тта* (Поп.). ○ **се** *възвр.* — 1) приготвям чрез печене. *Се испѐче лѐбо.* 2) изработвам чрез печене. *Киримѝдите съ испеко̀йа* (Поп.) 3) ставам опитен, измайсторявам се. *Се испѐче на ра̀бо̀тата* (Смърд.).

испѝвам *нсв.*, **испѝйа** *св.* — 1) пия докрай, изпивам. *Го ѝспи вѝното.* 2) *изтощавам. Бо̀л'ата дѝп го ѝспи, нѐ му оста̀й ду̀ша на нѐго.* Конд. □ **се** *возвр.* — 1) свършва чрез пиене. *Се ѝспи вѝното.* 2) изтощавам се, отслабвам.

испѝтвам *нсв.*, **испѝтам** *св.* — с просене добивам хляб. *Си го испѝтва лѐбо Глигòри пѝтачо од Àпоскеп* (Конд.).

исплàквам *нсв.*, **исплàча** *св.* — плача от скръб за някого, оплаквам. *Гу изплàка мàйка му на умрѐнйо* (Поп.). ○ **се** *възвр.* — оплаквам се. *Стàрите се исплàкве од млàдите, а млàдите от стàрите.*

исплакнѝвам *нсв.*, **исплàкна** *св.* — измивам с вода.

исплàтвам *нсв.*, **исплàта** *св.* — изплащам. *Го исплàти бòрцо* (Конд.).

исплѐвам *нсв.*, **исплѐйа** *св.* — плевя докрай. *И ѝсплe йàс патàтите, нѐме трѐва.*

исплѐтвам *нсв.*, **исплѐта** *св.* — изплитам.

исплѝсквам *нсв.*, **исплѝска** *св.* — изплисквам. *Ме исплѝска со вòда.* ○ **се** *възвр.* — изплисквам се.

испл'ỳвам *нсв.*, **испл'ỳна** *св.* — изплювам. *Свѐ изпл'ỳна од нътре* (Конд.).

испл'ỳсквам *нсв.*, **испл'ỳскам** *св.* — 1) изстрелвам патроните докрай. 2) *прен.* изяждам всичко докрай.

испогàнвам *нсв.*, **испогàна** *св.* — върша зло: крада, ругая и под. *Ме испогàни вълкобрàф ми звѐ. Не изпоганѝе, ни открадѝе кокòшки. Глỳфците го испоганѝе лѐбо, нѐ се йади. Ме испогàни, мàйка и тàтко ми псувàше.* Конд.

испòлзвам *нсв.*, **испòлзам** *св.* — използвам. *Го испòлзвам магàрето за дърва, за пàзар и за гноѐтйе* (Конд.).

испосѐрвам *нсв.*, **испосѐра** *св.* — 1) изсирам. *И испòстра гàшчите от стрàа.* 2. развалям нещо. *Е испòстра рабòтата* (Конд.).

испотнѝвам *нсв.*, **испòтна** *св.* — изпотявам се бързо.

исправѝва *нсв.*, **испрàва** *св.* — права нещо криво или изкривено да стане право. *Стàпо бѐше крѝф, го испрàви йàс.* ○ **се** *възвр.* — изправям. *Се испрàви стàпо.* Конд.

испразнѝвам *нсв.*, **испрàзна** *св.*—1) изваждам от нещо съдържанието. *Го испрàзна г'ỳмо, нѐма вòда.* 2) напущам, освобождавам. *И испрàзна одàйте, си отѝде.* Конд.

испрàшвам *нсв.*, **испрàша** *св.* — прекопавам пролетните култури. *И испрашѝйме патàтите.*

испрѐндвам *нсв.*, **испрѐнда** *св.* — изпридам. *Га испрѐнди къндѐл'ата* (Смърд.).

испродàвам *нсв.*, **испродàда** *св.* — изпродавам. *Свѝчко испродàва тòй, на чужѝна ке òй. И испрòда (испродàде) тòй òфците.*

испсỳвам *нсв.*, **испсỳйа** *св.* — изругавам, изпсувам. *Ме ѝспсу на тàтко и на мàйка.*

испълнѝвам *нсв.*, **испълна** *св.* — 1) прекопавам пролетните култури, като около корена натрупвам пръст. *И испълнѝйме патàтите.* 2) навършвам. *Испълна двàйсе годѝни.* 3) попълвам документи. *Йàс не знàм да пѝша, друк ми и испълна кнѝгите за чужѝна.* Конд.

испържвам *нсв.*, **испържа** *св.* — изпържвам. *Йспържи йàйца за зѐто!* ○ **се** *възвр.* — изпържва се. *Се испържи мèсото.*

истелѐгвам *нсв.* — употребявам нещо докрай, износвам. *Го истелегвàаме г'ỳмо, дѝп се дỳпи, нòф сàка да се кỳпи. И истелѐгва чѐлите.* ○ **се** *безлич.* — износи се, не е годно за употребяване. *Се истелѐгва г'ỳмо, нòф трѐба да кỳпиме.* Конд.

истелѐгван *прил.* — употребяван. *Истелегвàни пл'àчки ни донѐсе стрѝко од Амѐрика.*

истѐрвам *нсв.*, **истѐрам** *св.* — 1) изгонвам. *Го истѐра дѐтѐто од дòма.* 2) изкарвам говеда, овце на паша. *И истѐра говѐндата да пàсе.*

истѐчва *нсв.*, **истѐчи** *св.* — изтича, излива се. *Истѐче вòдата од брàздата.*

истѝна *ж.* — 1) правда, истина. *Нѐма истѝна на тòй свет.* 2) *нареч.* навярно. *Истѝна, тàка бѐше рабòтата. Истѝна, тòй и открàди òфците.* Смърд.

истѝнцки *прил.* — същински, истински. *Рабòтата е истѝнцка, нѐ е маманѝца* (Конд.)

истѝсквам *нсв.*, **истѝскам** *св.* — изстисквам. *Го истѝска лѝмоно.*

истлѐйвам *нсв.*, **истлѐйа** *св.* **и исклѐвам, исклѐйа** (Кос.) — изтлявам. *Йстле òгано* (Чер.).

истрѐбвам *нсв.*, **истрѐба** *св.* — отстранявам изцяло нещо ненужно или вредно (камъчета от фасул, камъни от нивата и др.).*Го истрѐбваме фàсул'о и сѐтне го клàваме да се вàри* (Конд.).

истрѝжвам *нсв.*, **истрѝжа** *св.* — стрижа докрай. *Вдòйден и истрѝжваме òфците* (Конд.)

истрѝйвам *нсв.*, **истрѝйа** *св.* — с триене почиствам, измивам или изпирам докрай.

истружвам *нсв.*, **истрỳжа** *св.* — 1) обработвам с ронене, оронвам. *Е иструзàаме пчѐнката* (Чер.). 2) махам докрай люспите на рибата. *И истрỳжваме рѝбите, сѐтне и пържиме.*

ѝстум *нареч.* (гр.) — точно там. *Йстум на вòро бѐше* (Поп.).

истỳрвам *нсв.*, **истỳра** *св.* — изливам. *Йа истỳри вòдата од г'ỳмчето* (Кос.).

истъпчѝвам *нсв.*, **истъпча** *св.* — изтъпчвам. *Дà го истъпчиме снѐго, да мòже прàвдата да помѝне* (Конд.).

истъркàл'вам *нсв.*, **истъркàл'ам** *св.* — изтъркалвам.

исỳквам *нсв.*, **исỳча** *св.* — засуквам. *И исỳчи муснѝците.*

исỳшвам *нсв.*, **исỳша** *св.* 1) изсушавам. *Сѐнто го исỳшваме на сънце* (Конд.) 2) изсъхвам. *На дръ̀нго и исỳшваме пл'àчките.* 3) правя някой да отслабне. *Бòл'ата го исỳши.* ○ **се** *възвр.* — 1) исушава се. *Се исỳши ливàдата, нѐма дòш.* 2) стават съвсем сухи. *Се исушѝе пл'àчките.* 3) отслабвам. *Се исỳши чỳпата од грѝжи.*

исфъргам *св.* и исфърл'а — изхвърлям. *Му и исфърга пл'àчките, го истѐра* (Конд).

исцàпвам *нсв.*, **исцàпам** *св.* — намокрям някого. *Го исцàпа чỳпето на рѐката.* ○ **се** *възвр.* — намокрям се. *Се исцàпа тòй.*

исцѐвам *нсв.*, **исцѐйа** *св.* — отсявам. *Жѝтото го исцѐваме со решѐто, а брашното со сѝто.*
исцѐдвам *нсв.*, **исцѐда** *св.* — изцеждам.
исцѐпвам *нсв.*, **исцѐпа** *св.* — цепя докрай, изцепвам. *И исцѐпи дървата и и клàду на óгано* (Поп.).
исцѝцвам *нсв.*, **исцѝцам** *св.* — изсуквам. *Дѐдето нѐ го исцѝцва цѐлото млѐко* (Конд.)
исцъ̀рквам *нсв.*, **исцъ̀ркам** *св.* — издоявам до последна капка. *И искъ̀рка óфците, нѐ му остàви млѐко.*
исцъ̀рпвам *нсв.*, **исцъ̀рпа** *св.* — издълбавам дърво. *Гу исцъ̀рпи дъ̀рвото зъ купàнка* (Чер.).
исцу̀твам *нсв.*, **исцу̀та** *св.* — прецъфтявам (за цъфнало растение). *Исцутѝе лàпките.*
исчѐпквам *нсв.*, **исчѐпкам** *св.* — изчепквам. *Е исчѐпка и е извлàчи въ̀лната* (Конд.).
исчѐшвам *нсв.*, **исчѐшам** *св.* — почиствам от време на време със специален гребен козината на кон, вол и др. *Гу исчѐша нъ кóно су чешàло* (Чер.).
исчешлѝвам *нсв.*, **исчѐшл'а** *св.* — сресвам от време на време със специален гребен, за да падат въшките. ○ **се** *възвр.* — със сресване отстранявам въшки от главата.
исчѝствам *нсв.*, **исчѝста** *св.* — 1) чистя докрай, изчиствам. *И исчѝсти одàйте.* 2) изтребвам. *Нѐмаме тафтабѝди и исчистѝйме тафтабѝдите.*
исчу̀квам *нсв.*, **исчу̀квам** *св.* — чукам докрай.
ѝтам *нсв.* — милвам, галя. *Го ѝтам дѐтето* (Кор.).
ѝтар, итра *прил.* — хитър, умен и лукав. *Ѝтра жѐна.*
итрофчѝна *ж.* — хитрост, хитрина. *Го фàти со итрофчѝна и го измàми.* □ **Итрофчѝни продàвам** — хитрувам. Конд.
ишкинàр *м.* — кукер. *На Нóва годѝна млàдите се прàве ишкинàри* (Конд.)
ѝшчà *ж.* (ар.-тур.) — апетит. *Нѐмам ѝч ѝшча за йадѐн'е* (Смърд.).
ишчàрвам *нсв.*, **ишчàра** *св.* — ожилвам (за коприва). □ **се** *възвр.* — ожилвам се. *Се ишчàри от копрѝвата* (Конд.).
исчѝпвам *нсв.*, **исчѝпа** *св.* — нащипвам. *Нѐ шчу̀каше дѐтето и го ишчѝпи мàйка му* (Конд.).

Й

йà межд. — 1) за подкана, молба, насърчаване. *Йà óди да налѐеш вóда! Йа зàпей ѐдна пѐсна, да вѝме каква пѐсна знàеш да пѐеш.* 2) за изненада. *Йà, пà грѐди дóма.* 3) за сочене нещо близко. *Йà дека е тàтко, рàзбери се съ нѐго* (Конд.).
йа мест. (Дъмб., Ян., Кос.) — кратка безпредложна форма на **нѐйа**, вж. и *е*. *Йа вѝду невѐстата на рѐката.*
йàбана *ж.* (пер.-тур.) — напразно.
йабанцѝйа *м.* (Конд.). — другоселец.
йабанцѝйка *ж.* — жена от друго село.
йавàш-йавàш *нареч.* (тур.) — бавно, умерено. *Йавàш-йавàш рабóта тóй.*
йавашлѝйа *м.* — бавен в работата.
йавашлѝка *ж.* — бавна в работата.
йàвно *нареч.* — явно. *Йàвно нѝкуй нѐ излѐгва да рѐчи, шу ѐ бугàрин* (Поп.).
йàвор *м.* — явор. *Вишѐнцката бу̀ка ѝма мнóгу йавóри* (Чер.).
йавóроф, **-ва**, *прил.* — яворов. *Йавóрова шчѝца.*
йавѝвам се *нсв.* възвр., **йàва се** *св. възвр.*— явявам се. *У̀тре трѐба да се йàвиш на астономѝйата.*
йàгне *с.* — агне. *Йагнѝшчата и рàниме со прѐбой.* □ **Крóткото йàгне двѐ мàйки цѝца** — обичат и помагат на кроткия и тактичен човек — пог. *Кай* **йàгне** — кротък.
йагнѐшки *прил.* — агнешки. *Йагнѐшко мѐсо.*
йàда *нсв.* — 1) храня се. *Ела да йàйме.* 2) употребявам нещо за храна. *Йàда лѐп. Óфците йàде сѐно.* 3) харча. *Тóй и йàди пàрите, нѐ и бѐри.* □ *Нѐшчо ме йàди* — сърби ме, хапе ме. ○ **се** *взаим.* — карам се. *Се йàдиме сò него за нѝвйа.* **Нѐ се йай тóй** — противен е. Смърд.
йàдвам *нсв.* — съжалявам някого. *Му се отѐпа дѐтето, мнóгу и йàдваме.* ○ **се** *възвр.* — скърбя. *Се йàдвам за нѐго* (Конд.).
йадѐнйе *с.* — ядене. *Нѝшчо нѐмаме за йадѐнйе.*
йадовѝшче *с.* — храна. *Пъ̀лни ѐсти дóлапо со йадовѝшче* (Смърд.).
йадóсвам *нсв.*, **йадóсам** *св.* — ядосвам. *Зил'а фчѝни ми збóрва свекъ̀рвата, мнóгу ме йадóсва.* ○ **се** *възвр.* — ядосвам се.
йàйце *с.* — 1) покрито с черупка валчесто тяло, което снасят птиците. *Кокóшката снѐсе йàйце.* 2) зрънце или мехурче със зародиш на някои животни. *Йàйца од жàби.* 3) част от мъжкия полов орган. □ **Мàзен кай йàйце** — закръглен. **Йàйцата ке ми и йàш** — нищо не можеш да ми направиш. **Йàйца варѐни** — глупост. Смърд.
йàйчар *м.* — 1) който яде много яйца. 2) *прен.* неспособен човек.
йàк *прил.* — 1) силен, мощен. *Тóй ѐсти йàк човек.* Смърд. 2) траен, здрав, издръжлив. *Йàко дъ̀рво. Йàки панталóни.* 3) плодороден (за земя). *Йàка зѐма ѝма нѝвата.*
йàка *ж.* (тур.) — яка. *Се скѝна йàката на кошу̀л'ата.*
йàко *нареч.* — силно, здраво. *Йàко го дъ̀ржа чу̀пето, нѐма да пàдни* (Конд.).
йàлоф, **-ва**, *прил.* — ялов. *Йàлова óфца.*
йалóфче *с.* — недоносено малко на животно.
йалòва се *нсв. възвр.* — преждевременно се освобождавам от плода (за животни). *Се йалóви óфцата.*
йàма *ж.* (тур.) — грабеж.
йàнглаш *м.* (тур.) и **англàш** (Смърд.) — грешка. *Йàнглаш ѝмаш, йàска нѐ ти бóрца нѝшчо* (Конд.).
йанкисицѝйа *м.* (тур.), Конд. — разбойник.
йановѝнки *мн.* — цветя, събрани на Яновден за здраве, според местните обичаи.

□ йàново дъ̀рво (Конд.). йàново дрèво. Смърд.— вид розово полско цвете.
йàре *с.* — яре, козле. *Кòзата рòди двè йарени́шча.*
йàра се *нсв. възвр.* — ходя прав.
йарембѝца *ж.* — яребица.
йарембѝчин *прил.* — яребичин. **Йарембѝчино йàйце.**
йàрем *м.* — ярем. *Волòвите го скъ̀ршийе йàремо* (Конд.).
йарѝна *ж.* — вълна от агнета.
йарѝчка *ж.* (Смърд.) и **ирѝчка** (Чер.) — ярка. *Ирѝчката е крèна дръ̀ло.*
йàс и **йàска** *мест.* — аз.
йàсли *мн.* — ясли. *На йàслите му клàваме сèно на прàвдата* (Конд.).
йàт, йàдо *м.* — яд. *Йàт ми е за нèго, млàт загѝна* (Конд.)
йàфка *ж.* (тур.) — ятак. *Йàска бè йàфка на комѝтите* (Смърд.).
йòба, *йòби мест.* — двàма, две. *Йòбата брàтйа се отепàе. Йòбите сèстри дойдде на гòсти.* Смърд.
йòрнак *м.* (тур.) — образец. *Ти и нòса чèлите за йòрнак.*
йòк *нареч.* (тур.) — не. *Йòк ке ти дàм пàри на зàем.*
йу̀гуч *м.* — скопен овен, който води стадото. *Йу̀гучо и вòди на òфците, той е вѝен* (Поп.).
йу̀к, йу̀го *м.* — южен вятър, южняк. *Àма поцу̀фа йу̀го, снèго си бèга* (Конд.).
йу̀ли *м.* (лат.) — юли. *На йу̀ли мèсец въ̀ршиме* (Конд.).
йу̀нак *м.* — юнак.
йунàчка *ж.* — силна и сърцата жена.
йу̀нец *м.* — юнец. *Йу̀нците и вòде крàвите.*
йу̀ни *м.* (лат.) — юни.
йу̀руш *м.* (тур.) — смело нападение.

К

кабàет *м.* (ар.-тур.) — вина. *Кабàето èсти твòй. Тѝ ѝмаш кабàет.* Смърд.
кабардѝна *ж.* (от исп.) — пролетно палто от габардин.
кабардѝсвам *нсв.*, **кабардѝсам** *св.* (тур.) — 1) набъбва тестото — при ферментация. *Тèстото кабардѝса, трèба да се премèси, пешнѝци да се напрàви.* 2) предавам си важност. *Мнòгу кабардѝсва тòй, мнòгу се крèва на голèмо.* Конд.
кабатлѝйа *м.* — виновен. *Èм е кабатлѝйа, èм се л'у̀ти* (Конд.).
кабатлѝка *ж.* — виновница.
кàбул *прил. неизм.* (ар.-тур) — склонен. Употребява се в съчетание с глаголите *чѝна, прàва. Нè прави кàбул да збòрва сò мене тòй. Сиромàси смè, нè чини кàбул да грèди прѝ нас.* Смърд.
кавалèрйа *ж.* (фр.) — кавалерия. *Партизàните имàе и кавалèрйа.*
кàвга *ж.* (тур.) — караница, крамола. *Лòша жèна е, сàму кàвги прàви дòма* (Конд.).
кавгаџѝйа *м.* (Конд.) — кавгаджия.
кавгаџѝка *ж.* — кавгаджийка.
кавгалѝйа *прил. неизм.* — който се кара. *Кавгалѝйа жèна.*
кàвал *м.* (тур.) — кавал. *Свѝра на кàвал* (Смърд.).
кавалџѝйа *м.* — кавалджия. *Кòга бèше òфчар, тòй бèше гòлем кавалџѝйа* (Конд.).
кàда *гл. нсв.* — димя. *Кàди òгано, ке пуцъ̀рни удàйата* (Чер.).
кàдеш *м.* (тур.) — дим. *Кàдеш излèгва от сòбата.*
кадѝйа *м.* (ар.-тур.) *остар.* — съдия.
кадѝфе *с.* (ар.-тур.) — кадифе. *Фу̀стано е от кадѝфе* (Конд.).
кадѝфен, -èна *прил.* — кадифен. *Кадифèни панталòни.*
кадъ̀на *ж.* (тур.) — ханъма, кадъна. □ **Кай кадъ̀на** — много хубава.
кадъ̀рен, -рна, *прил.* (ар.-тур.) — способен. *Кадъ̀рна жèна.*
кàжвам *нсв.*, **кàжа** *св.* — казвам. *Нèшчо ке ти кàжа, àма на нѝкой нè кажвай.* ○ **се** *възвр.* наричам се, именувам се. *Кàк се кàжваш тѝ? Тòй се кàжва Стòйан.* Смърд.
кàзан *м.* (тур.) — казан. *Во кàзано вàриме у̀рда, вòда за прàнйе и вапсу̀ваме о нèго* (Дъмб).
кàик *м.* (тур.) — лодка. *Со кàйци òде да фàтве рѝби.*
каикчѝйа *м.* — лодкар.
кàил' *прил. неизм.* (тур.) — съгласен, склонен. Употребява се с глагола *се чѝна. Нè се чѝни кàил' да дòй при нàс* (Конд.).
кай *нареч.*, **кàто** и *къту̀* (Поп.), *кò* (Руля) — като. *Кай тèбе èсти лèпа шчèркатa* (Кар., Дк.).
кайгòре *нареч.* (Дк.) — нагоре. *Заòдиш кайгòре, за и вѝш* (Ян.).
кайдòлу *нареч.* (Дк.) — надолу.
кайкѝца *ж.* (Нестрам) — орех, плод без зелена обвивка.
кàймак *м.* (тур.) — пяна при кафе. *Кàфе со кàймак.*
каймаклѝйа. *прил. неизм.* с каймак. *Каймаклѝйа кàфе.*
каймакàм *м.* (тур.) *остар.* — околийски управител.
кайсѝйа *ж.* (тур.) — кайсия (дърво и плод). *Се ису̀ши кайсѝйата, нè рòдва кайсѝй.*
кàк и **ка, кък** *нареч.* (Поп.) — как. *Кàк ести со здрàвйето* (Кор.)?
какарèшка *ж.* — овче изпражнение. *Млèкото ѝма какарèшки* (Конд.).
какàо *с.* (мекс.) — какао. *Пѝйа какàо со млèко.*
кàкоф, кàква, кàкво, кàкви *мест.* — какъв. *Кàква èсти тàс рабòта* (Дн.) ?
кàкво — гòдно *нареч.* — как да е. *Кàкво — гòдно ѝзорайте е нѝвата и пу-бъ̀ргу да си дòйте дòма, гòсти ѝмаме* (Чер.).

кàл *ж.* — кал. *Магàрето пàна о кàлта* (Кос.).
калабалък *м.* (ар. -тур.) — множество. *Калабалък станàаме.*
калавỳс -зо, *м.* (тур.) — разузнавач. *Тỳрците пушийа калавỳс у сèлто* (Чер.).
кàлай *м.* (тур.) — калай.
калайдѝсвам *нсв.*, **калайдѝсам** *св.* — калайдисвам.
калайџийа *м.* — калайджия. *Калайџийата калайдѝсва со кàлай* (Конд.)
кàлем *м.* (гр.-тур.) — тръстикови цеви. *От калèми прàве кòци. На кàлем вѝе жèните прендèно.* □ **Дебèло кай кàлем** — силно, високо и дебело (за стъблото на пшеница, ръж и ечемик).
калèндàр *м.* (лат.) — календар. *Календàро го държиме на стѝсо* (Конд.).
калèсвам *нсв.*, **калèсам** *св.* (гр.) — каня. *Ве калèсваме на гòсти, да дòйте бèз друго* (Смърд.).
калèсник *м.* — който калесва за сватба.
калеснѝца *ж.* — която калесва за сватба.
кàлеш *прил.* (тур.) — кестеняв. *Калèша òфца. Калèшо дèте.*
калѝва *ж.* (гр.) — кошара. *Àскеро и запàли калѝвйата* (Конд.).
калимèра *ж.* (гр.) — добър ден. Употребява се само в изрази като: *Нèмам калимèра со нèго, е расипàаме калимèрта* — не сме в добри отношения. Конд.
калѝнка *ж.* — дребно горско дърво с кичести като на бъз бели цветове и гроздовидни червени плодове, калина.
калòфер *м.* — градинско цвете, калофер.
калпузàн и **калпузàнин** *м.* (тур.) — лош, негодник.
калпузàнка *ж.* — калпава.
калỳгер *м.* (гр.) — калугер. *Калỳгер ке стàна, на манàстир ке òда.* □ **Сàм кай калỳгер** — неженен. Смърд.
калугерѝца *ж.* — калугерка. *Калугерѝца да те вѝда на манàстиро* (клетва).
кàлфа *ж.* (ар.-тур.) — занаятчийски помощник.
камàра *ж.* — мястото, където снасят кокошките.
камàтен, -тна *прил.* — човек, който се прави на важен.
камбàна *ж.* (ит.-гр.) — камбана. *Бѝе камбàната, нè знам шò става* (Конд.)?
камбанарѝо *с.* — камбанария. *На камбанарѝото се намèрва камбàната.*
кàмен *м.* — 1) твърд, тежък и чуплив минерал. *Со камèнйа и прàйме къщите.* 2) воденичен камък. *Трò е вòдата, нè го върти на кàмено.* 3) единична скала. *Гòре на кàмено òрлите прàве седèла.* 4) неразтворимо тяло, което се образува при някои заболявания в бъбреците, жлъчката и др. *На бубрèците ѝма кàмен.* □ **Кàмен ѝма на сърцето** — тежко му е. **И пот кàмен и нат кàмен (барàаме)** — навсякъде. **Кàмен стàна** — много твърд (за хляб). **Сѝн кàмен** — меден сулфат. **Камèнйа ке йàш**—нищо не можеш да правиш. **Кàмене — ке ти клàда на глàвата** — ще се погубиш.
каменлѝф, -ва *прил.* — каменист, каменлив. *Каменлѝва нѝва.*
каменодèлец *м.* (Кос.) — каменоделец.
кàму и кàм *нареч.* — в съчетание с местоимение във винит. падеж: къде е, де е. *Кàму е мъскàта. Кàму и говèдната? Кàм го вòло?* Конд.
кàмшик *м.* (тур.) — камшик. — *Гърците и киснèе къмшѝците на рèката и и бувàе на сèл'àните* (Тиол.).
кàна *св.* — каня. *И кàниме и при нàс, но нè грèде* (Поп.).
кàнат *м.* (Кос.) (тур.) — крило от прозореца. *Отвори го èнйо кàнат.*
канàта *ж.* (нем.) — кана. *Дàй ми канàта со вѝно.*
кандѝло *с.* (гр.) — кандило. *Зàпали го кандѝлото. Кандѝлото да ги огàсни* (клетва). Конд.
канòни *мн.* (гр.) — мъки. *Нàшче канòни нème крàй.*
кàпа *ж.* (лат.) — шапка. *Клàй си кàпа, студèно èсти* (Смърд.).
кàпи *гл. нсв.* — капи. *Кàпи на тàвано.*
кàпак *м.* (тур.) — капак. *Клàй му го кàпако на кòтлето.* □ *Се овàл'а кàпако, си го нàйде тенџèрето* — подхождат си. Конд.
капѝдàн *м.* (от лат.) — 1) мъжага, юнак. *Капѝдàн чòвек.* 2) водач. *Пàвлос Мèлас бèше капидàн на ъндàрите, шу колèйа и бесèйа* (Поп.).
капѝца *ж.* — сено, събрано на куп. *Сèнто го прàйме капѝца* (Конд.).
кàпка *ж.* — капка. *Кàпка по кàпка стàва вѝр* (погов.).
кàпсул' *м.* (фр.) — капсула.
караг'òс, -зо *м.* (тур.) — хуморист.
карабѝна *ж.* (фр.) — вид пушка, карабина.
кàрам *нсв.* — 1) укорявам някого с висок глас. *Гу кàраме на дèтто, пà не шчỳка, лòшо дèте стàна* (Поп.). 2) ругая, псувам. *Тàтко и мàйка ме кàра.* ○ **се** *възвр.* — 1) викам с висок глас, хокам, гълча. *Лòш чòвек е (èсти) мнòгу се кàра со жèната.*2) намирам се във враждебни отношения.*Нѝйа се кàраме со нèго, не збòрваме. Òрлите да се скàре за тèбе* (клетва). Конд.
каранѝци *мн.* — кавга. *Сòбра каранѝци от тàтко му и от мàйка му.*
карàфил' *м.* (от санскр.) — карамфил.
кàрван *м.* (пер.-тур.) — керван. *Цèл кàрван мъски върве.*
карванџийа *м.* — керванджия. *Карванџийата го тèра кàрвано* (Конд.).
карèкла *ж.* (гр.) — стол. *На карèкла сèди.* □ **Ке те клàда на карèклата** — ще заведа дело срещу теб.
карòца *ж.* (ит.-рум.) — каруца. *Со карòци одèème — гредèème.*
карполòк *м.* — желязна вила за тор, сено и слама.
карфѝца *ж.* (гр.) — карфица.

касàба *ж.* (ар.-тур.) — градец. *Касàба стàна сèлото* (Тиол.).
касàпин *м.* (ар.-тур.) — месар, търговец за месо. *Касàпин дòйде за йагнѝшчата.*
касàпка *ж.* — жена касапин или жена на касапин.
касапнѝца *ж.* — кланица. *На касапнѝцата и кòле йагнѝшчата, бѝшките, говèндата.*
касàпцки *прил.* — касапски. *Касàпцки нòш.*
кàстра *нсв.* — 1) подрязвам клони на дърва. *Кàстра шу̀ма за дфу̀ците и кòзите.* 2) коря, мъмря. *Àку го нàйда, ке го кàстра, зил'àви рабòти върши.* Конд.
кастратѝна *ж.* — отсечена клонка. *Кастратѝни бèриме за фу̀рната.*
кàт *м.* (тур.) — слой. *У пѝтата клàваме èдън кàт прàс и èдън кàт у̀рда* (Чер.).
кàта *нареч.* (гр.) — всеки. Употребява се само пред думи, означаващи време: *кàта-дèна, кàта-у̀тро, кàта-мèсец, кàта-годѝна, кàта-вèчер.*
кàтар *м.* (Кон.) (гр.) — дявол.
катàлого с. (гр.) *нова заем.* — регистър. *Писàни снè на каталòгото кàкви сне* (Конд.).
катандѝсвам *нсв.*, **катандѝсам** *св.* (гр.) — изпадам в лошо положение. *На шчò катандѝса йàс, дèтето ми пѝе* (Кос.).
катастрèпсвам *нсв.*, **катастрèпсам** *св.* (от гр.) — разорявам. *Дòйде àскеро и ни звè свѝчко, не катастрèпса.* ○ **се** *възвр.* — разорявам се. *Се катастрепсàйме на бòйо, нѝшчо нè ни остàна.* Конд.
катастрòфа *ж.* (гр.) — бедствие. *Голèма катастрòфа стàна, бу̀рата и бурòса нѝвйата.*
категорѝйа *ж.* (гр.) *нова заем.* — вина. *Ме заторѝе бèс категорѝйа.*
категорѝсвам *нсв.*, **категорѝсам** *св.* — обвинявам, клеветя.
катѝна *ж.* (гр.) — брава. *Ни се скърши катѝната.*
катѝнар *м.* (гр.) — катинар. *Со катинàри закл'у̀чваме плèмни, пандѝли и дру̀ги нèшча* (Смърд.).
кàтил' *м.* (ар.-тур.) — подлец, лъжец. *Тòй е кàтил' на свèто, сàму лъжи и крàди* (Конд.).
катѝца *ж.* и **кастѝца** (Смърд.) — плод на орехово дърво без зелената обвивка. *Нàшйо дрей мнòгу катѝци рòди вàйа годѝна* (Конд.).
кàтран *м.* (ар.-тур.) — катран. *Со кàтран и мàжиме търкàлата на кòлите. О чърн кàтран да гòриш* (клетва, Кос). *Кàтран да тъ пупàри* (клетва, Чер.).
катранòсвам *нсв.*, **катранòсам** *св.* — изяждам, изпивам, прахосвам. *Тòй и катранòса пàрите.* ○ **се** *възвр.* — падам в бедствие. *Се катранòса тòй, и двèте дèци му и отепàе.* Кос.
кау̀рин *м.* (пер.-тур.) — гяурин. *Ту̀рците мнòгу и мъчèе на кау̀рите* (Конд.).
кау̀рка *ж.* — гяурка. *На кау̀рките и одбервàе бегòвите за жèни* (Конд.).
кау̀рцки *прил.* — гяурски. *Кау̀рцки мъки.*
кàфе *с.* (ар.-тур.) — 1) сурови и опечени зърна от южно растение, питие от опечени и смлени зърна. *Ку̀пи кàфе и гу испèче у дòлапо. Нъ гòстите и керàса су кàфе.* Чер.— гледам на кафе. 2) кафене. *Òйме на кàфето. На кàфето се збувàе мъжите* (Конд.). □ **Пул'а на кàфе** —гледам на кафе.
кафецѝйа *м.* — кафеджия. *Кафецѝйата прàви кафенѝшча* (Конд.).
кафецѝйка *ж.* — кафеджийка.
кафецѝйцки *прил.* — кафеджийски. *Кафецѝйцка кèрка* (Конд.).
кàфта *нсв.* — беля орехи. *Орèйте и кàфтиме со нòш, му го извàваме черèшлано.* ○ **се** *възвр.* — обелват се орехите, делят се от черупките. *Се кàфте орèйте, трèба да и собèриме* (Конд.).
каф'àф, **-ва** *прил.* — кафяв. *Каф'àво пàлте.*
кàца *ж.* — каца. *О кàцата ѝма èшче тру̀шйа* (Дълб.).
кацнѝвам *нсв.*, **кàцна** *св.* — кацвам. *Врàпчето кàцна на вèйката* (Конд.).
кàцар *м.* — който прави каци, кацар.
кацàрцки *прил.* — кацарски. *Кацàрцки ду̀к'ан.*
кацѝйа *ж.* — инструмент за пренасяне на въглени.
кàча *нсв.* — 1) дигам на по-високо, вдигам. *Врèшчата со вълна и кàча на гòрната одàйа.* 2) слагам, турям на по-ниско място. *Го кàчи дèтето на мàсата. Го кàча чу̀пето на капѝцата.* 3) увеличавам цената. *И кàчи патàтите, пòвике плàтва, да му и дàйме на нèго.* 4) взимам някого или нещо на превозно средство. *Нèго го кàчи на пу̀лмано, мèне не сакàше да ме кàчи. И кàчи патàтите на афтокѝнто.* ○ **се** *възвр.* — 1) издигам се на нещо по-високо. *Се кàча на планѝната. Се кàча на дъмбо.* 2) използвам превозно средство. *На трèн се кàчи од Вòден за Сòлун.* 3) поскъпява. *Се кàче цèните на стòките.* □ **Му се кàчи на глàвата** — кара някого да му изпълнява всички желания. Конд.
качàмак *м.* (тур.) — качамак.
качардѝсвам *несв.*. **качердѝсам** *св.* (от тур.)— оглупявам. *Дип качардѝса, нè знае шо прàви* (Конд.).
кàче *с.*— малка каца. *Во кàчето държиме мас* (Конд.).
качелѝшче *с.* — тресавище. *Àку се закàчиш на качелѝшчето, нè можиш да излèзиш* (Конд.).
кàша *ж.* — конопено семе. *Кàшата е сèйме за кòнуп. Кàшата пу̀-рàно е йадèйа сурумàсите* (Чер.).
кашèр *м.* (тур.) — кашкавал.
кашлѝца *ж.* — кашлица. *Бòлен èсти, ѝма голèма кашлѝца.* □ **Чърна кашлѝца** — магарешка кашлица. Смърд.
кашличàф, **-ва** *прил.* — кашличав. *Кашличàва бàба.*
кàшл'ам (се) *нсв.* (възвр.) — кашлям. *Му престу̀де, (се) кàшл'а чу̀пето.*
кàшчо *нареч.* — както. *Кàшчо фатѝе гърците, ке не ископàче од рòдното мèсто.*

квàс *м.* — квас. *Майка мèси пùта со квàс.* □ Зафàтвам **квàс** — приготвям квас.
квàча *нсв.* — мътя яйца. *Квàчката и квàчи йайцата.*
Квàчката *ж.* — съзвездието Плеяда. *Ўдри Квàчката, ке осўни.*
квъ̀рча *нсв.* (Кос.) — квакам (за жаба). *Жàбите квъ̀рче.*
ке *част.* — за образуване на бъдеще време. *Утре ке ода на пàзар.*
кèку *нареч.*, **кèлку** (Поп.)— колко. *Кèку шчèрки ùмаш* (Дк.)? *Кèку врèме ке бъ̀ндиш тўа прù нас* (Кос.)?
келепу̀р *м.* (тур.) — аванта, келепир. *Нè рабòта, сàму келепу̀р чèка од некàде.*
келепурџùйа *м.* (Конд.) — келепирджия.
келепурџùка *ж.* — келепирджийка.
кèлеш *м.* (тур.) — неразбран, нищожен човек, келеш.
кел'àф, -ва *прил.* — неразбран, прост. *Кел'àво кўче е тòй, пийанùца* (Конд.).
кèмер *м.* (пер.-тур.) — 1) кожен пояс за пазене и носене на пари. *Старите пàрите и дъ̀ржèе во кèмер* (Конд.). 2) свод, дъговиден покрив.
кемерлùйа *прил. неизм.* — дъговиден. *Кемерлùйа мòст. Кемерлùйа врàта.*
кèнди *нареч.* (Чер.) — колко малко. *Кèнди сирèйне ми дàде!*
кèндро *с.* (лат.-гр.) *нова заем.* — сред село, център.
кèрал *м.* (гр.) — килер. *О кèрало дъ̀ржиме рàна* (Смърд.).
керàсвам *нсв.*, **керàсам** *св.* (гр.) — черпя някого. *Кèрасай и со рекùйа и со локўми.*
keратà *неизм. прил.* (гр.-тур.) — ругатня, керата.
кèрка *ж.* (Поп.) вж. *шчèрка.*
керемеднùца *ж.* — керемидарница.
керемеџùйа *м.* — керемеджия.
керèсте *с.* (пер.-тур.) — дървен строителен материал, кересте. *Керèсте сèчиме за плèмна.*
кермùда *ж.* (гр.) — керемида. *Къ̀шчите и покрùваме со кермùди* (Смърд.).
кесаџùйа *м.*, (Конд.) (тур.) — убиец, явен обирник.
кèсе *с.* (тур.) — кесия. *Пъ̀лно кèсе со пàри.* □ **Му се скùна кèсето** — има възможност, но подарява нещо незначително.
кесèлè *с.* (тур.) — гьон. *Чèлите и подлòза съ кеселè* (Конд.).
кесèна прил. само в съч. с **чинùйа** (Кос.) — порцеланова чиния. **кèсим** *нареч.* (тур.) — кесим. *Нùвйата и дàвам на кèсим.*
кèф *м.* (ар.-тур.) — добро настроение, кеф. *Со кèф работа. Нèма кеф, нè върви стòката.* □ *Му го къ̀рша кèфо* — не изпълнявам желанието му. Конд.
кèфил' *м.* (тур.) — препоръчител. *Кèфил' се фàти за нèго* (Конд.).
кефлùйа *прил. неизм.* — 1) който е в добро настроение. *Сèкой път е кефлùйа, тъквòй му е тъбъèто* (Чер.). 2) пийнал. *Кефлùйа е, вùно пù, нè го борàвите* (Конд.).
кибàрин *м.* — надут. *Кибàрин чòвък е, нè гувори су ѐркой* (Чер.).
кибàрка *ж.* — надута жена.
кибàрцки *прил.* — който се отнася до кибарин или кибарка. *Кибàрски сùн.*
кùвур *м.* (Кос.) (гр.) — ковчег.
кùйа *нсв.* (Кос.) — кихам.
кùкам *нсв.* (Навос.) — кукуригам (за петел). *Кùке пèтлите.*
кùлим *м.* (пер.-тур.) — килим. *Къ̀шчата èсти послàна со килùми* (Смърд.).
килимàрка *ж.* (Конд.) — уред за тъкане на килими.
килимùйафка *ж. остар.* — вид старовремска риза.
кùло *с.* (гр.) — килограм. *Ви кўпи двè кùла лимòни.*
кùл'а *нсв.* (Кос.) — търкалям. *Шчò килиш тàму, со шчò си игрàш?* ○ **се** *възвр.* — търкаля се. *Търкàлото се кùли.*
кùмка *ж.* — обект на нападки и вражда. *На кùмка ме ùме, нè ми збòрве* (Конд.).
кùна *нсв.* — 1) правя нещо на парчета. *Дèтето го кùни тèфтеро со смèтките.* 2) бера плодове от дърво, цветя и т. н. 3) чрез носене употребявам, хабя дрехи, обувки и др. *Мнòгу бъ̀ргу и кùни чèлите. И кùни чорàпите тòй а йас и къ̀рпа.* 4) нанасям побой. *Го кùна со бòй.* ○ **се** *възвр.* — 1) износва се, цепи се, хаби се (за дреха, обувка, въже и др.). *Палтето нàй-напре се кùни на лàкото.* 2) ядосвам се, измъчвам се. *Се кùна од йадòви. Се кùна од рабòта.* 3) изкилям се. *Се кùне мъ̀жите от тèшко кревàйне.* Конд.
кинùсан *прил.* — 1) който е „пътник" за другия свят. *Кинисàна е, бъ̀ргу ке ўмри* (Чер.). 2) побъркан. *Устави е, нъ̀ка вùка, кинисанà е* (Чер.).
кинùсвам *нсв.*, **кинùсам** *св.* (от гр.) — 1) тръгвам. *Кинùса да òда на Въ̀мбел на гòсти* 2) болен е на умиране. *Дùп кинùса, свъ̀ршва, нèма да живи.*
кинисвàтйе *с.* — тръгване. *На кинисвàтйето на пумùните пу нàс да съ вùдиме* (Поп.).
кирùйа *ж.* (ар.-тур.) — наем за жилище или помещение. *Голèма кирùйа се плàтва на Кòстур за къ̀шча* (Конд.).
кùрйе *с.* (гр.) *нова заем.* — господин.
кùсел *прил.* — кисел. *Кисèло е вùното, нè се пие* (Конд.).
кисèлец *м.* — киселец. *Кисèлеџо го бèриме за пùта и чòрба* (Конд.).
киселùна *ж.* — 1) оцет. *На салàтата му клàваме киселùна.* 2) нещо много кисело. *Скùсна чòрбата, киселùна е, нè се йади.* 3) (множ. число) — киселини. *Киселùни му грèде от стòмако.* Конд.
киселнùца *ж.* (Кос.) — вид погача. *Киселнùцата èсти мèк леп, шчо о мèсиме о черèпната.*
кùска *ж.* — китка. *Кùна цвèтйа и прàва кùска* (Конд.).

кискѝйа *ж.* (тур.) — длето за пробиване на земя и дигане на камъни. *Со кискѝйата дупиме дупки, изваваме камѐнйа* (Смърд.).
кѝсло *прил. неизм.* — намокрен, вир вода. *Кѝсло стана од дожо.*
кисловѝна *ж.* — киселина. *Кисловѝна мирѝса чорбата, нѐ се йади. На кисловѝна мирѝса, нѐ се мие той.*
кѝсна *нсв.* — мокря, кисна. *И кѝсна пл'ачките за прайне. И кѝсна пърчките за кушнѝца да плѐта* (Поп.). ○ **се** *възвр.* — мокря се. *Се кѝсни дѐтето, ке му престуди.*
кѝта *нсв.* (Поп.) и **кѝшча** (Кор.) — слагам нещо върху нещо. *И кѝта пл'ачките на сѐндуко. И кѝтаме рошките, ке и товариме на магарето.* Конд.
кѝфам *нсв.*, **кѝфна** *св.* — кихам. *Му престуде, кѝфна чупето.*
клàвам *нсв.*, **клàда** *св.* — 1) турям, поставям. *Нѐ знам дѐка го кладу ножо, не можа да го намѐра.* 2) нося, обличам. *Саму по добрите дѐна и клàвам новите чѐли.* 3) слагам ядене на трапеза. *Ви кладу чорба, ѐлте да йайте.* ○ **се** *безлич.* — слага се (и в трите значения на *клàвам*). Конд.
кладѐнец *м.* — извор. *О сѐлото имаше многу студни кладѐнци* (Кос.).
кладѐнчеф, -ва *прил.* — кладенчов. *Кладѐнчева вода.*
клàник *м.* — огнище. *На клàнико палиме оган.*
клапатàр *м.* — вид хлопатар.
клàс *м.* — клас. *Зелѐни се класйата на ършта.*
клàса *нсв.* — пуща клас, класи (за житно растение). *Класе нѝвйата.*
класàта *прил.* само в съчет. с **трѐва** — вид трева.
клàчкам *нсв.* — 1) изплаквам с вода затворен съд. *И клачкам г'умовите, ке и напълна млѐко.* 2) правя гаргара. *Аку тъ боле жълбѝнте, клàчкай е муцката су сулѐна вода* (Чер.).
клàшна *ж. остар.* — плат във форма на чорап без пета и се закопчава с телени копчета.
клѐйа *нсв.* (Кос.) — вж. *тлѐйа.*
клекнѝвам *нсв.*, **клѐкна** *св.* — 1) клякам от време на време. 2) *прен.* подчинявам се. *Той нѐ му клѐкна на гърците.*
клѐнѕа *ж.* — игра с късо дръвце, клендза. *Дѐцата ѝгре клѐнѕа* (Конд.).
кленѝка *ж.* — клен (растение).
клѐпам *нсв.* — 1) с чукане изтънявам острилото на сечиво. *Косите и клѐпаме, за да косиме. Му се здебѐли сѐко на балтѝйата, нѐ сечи, ке е дам да е клѐпе.* 2) бия клепало, камбана. *Попо е клѐпа камбаната.* Конд.
клепнѝвам[1] *нсв.*, **клѐпна** *св.* — 1) клепя небрежно и бързо острило на сечиво. *Лѐтото и клепнѝваме косите и косиме.* 2) бия клепало от време на време. *Понекога е клепнѝве камбаната и се бѐриме.* Конд.
клепнѝвам[2] *нсв.*, **клѐпна** *св.* — мигам с очи от време на време.
клепàшка *ж.* (Кос.) — специална тояга, която се употребява за чистене на палешника. *Со клепàшката о трѐбиме рàлнико.*
клѐпкам *нсв.* — клепвам, мигам с двете си очи. *Той клѐпка.*
клѐт *прил.* — лош. *Клѐто дѐте. Клѐта чупа.* □ **Жѝф да клѐт** — тежко болен.
клетѝна *ж.* — гняв. *Голѐма клетѝна ѝма, лоша жѐна е* (Конд.).
клѐтка[1] *ж.* — бримка. *Се испуши клѐтката от чорапо* (Конд.).
клѐтка[2] *ж.* (Чиф.) — игла за плетене.
клѐча *нсв.* — клеча. *Шу клѐчиш кътỳ кỳче, стани горе* (Поп.).
клѐч *м.* — крайната част на клонката. *Козите многу го гризе зимата клѐчо.* □ **Клѐч ме фàтве (ръците, ноѕите)** — изтръпват. Конд.
клѐчка *ж.* — 1) къс от пръчка, дръвце, треска. *Немаше рошки, клѐчки собра за огано.* 2) заострено късче дърво за някаква цел. *Клѐчка за зъмби. Клѐчка от шпѝрто.* □ **Суф кай клѐчка** — слаб.
клѐшч *м.* — къси греди за покрива. *Носа клешчови зъ читѝйата нъ къшчата* (Чер.).
клѐшчи *мн.* — клещи. *Со клѐшчите сѐчиме тел'ови.* □ *Со клѐшчи му изваваш лаф* — трудно говори.
климỳча *нсв.*(Чер.) и **скимỳча** (Смърд.) — почвам да плача. *Фати да климỳчи чупето, зѐвай го нъ ръците, дъ съ смѝри.*
клѝн *м.* — 1) клин. *Со клѝнйа и цѐпиме дебѐлите дърва.* 2) клиновидно парче, вшито в дреха, обикновено под мишницата.
клѝнец *м.* — гвоздей за подкова, клинец. *Со клѝнци и ковиме праàвдата.*
клѝп *м.* (Снич.) — баста. *Фустан со клипови.*
клѝфун *м.* — човка, клюн. *Врапците су клѝфуно тупе* (Чер.).
клòмко *с.* — кълбо прежда. *Пренденото го бѐриме кломко.* □ **Клòмко се собра** — свил се от болест или старост. **Се бѐри кломкото** — идва край на живота. Конд.
клòца *ж.* (гр.) — ритник. *Со клоца ме удри.*
клòцам *нсв.*, **клòцна** *св.* — ритам. *Мъската ме клоцна.*
клънка се *нсв. възвр.* — плиска се водата в затворен съд.
кл'ỳмвам *нсв.*, **кл'ỳмна** *св.* — грохвам. *Кл'умна од йадови* (Кос.).
кл'ỳч *м.* — ключ — за отваряне или затваряне на брави или катинари. *Кл'учо нѐ уйдисва на врàтата.* □ **Кл'ỳч ỳдри водата** — ври. **Вързвам кл'ỳч** — завързвам на клуп.
кнѝга *ж.* — 1) печатно произведение. *Гърците и изгорѐйа бугàрцките кнѝги* (Поп.). 2) писмо. *Зѐвам кнѝги од Мѐрика.* 3) хартия. *Во кнѝга да го завѝеш сирѐнйето* (Кон.).
кнòк, кнонт- да и **кнòчок, -чка** *прил.* — тънък. *Кнока нога. Кноко ѐсти дàрвото* (Ян.). *Кнонди кори. Кночка пърчка.* Чер.
кобѝла *ж.* — 1) женски кон. *Роди кобѝлата.* 2) прен. едра, висока жена.

кòва *нсв.* — кова. *Кòва шайка на шчѝцата. Го остàви кòно при кòвачо, да го кòви.* Конд.
кòва *ж.* (нем.-рус.) — кофа. *Ѝзвади вòда од бу̀нарo со кòвата.*
кòва *нсв.* — 1) вбивам, забивам. *Со шайки и кòва шчѝците.* 2) поставям подкови на добиче. *Ги кòви кòно.* 3) заварявам желязо. *Гу даду пълѝчнико да гу кòве, фчѐра съ скъ̀рши.* Чер.
ковàлно *с.* — наковалня. *На ковàлно и клѐпаме кòсите.*
кòвач *м.* — ковач. *Кòвачо работа на ковàлно.*
ковѐрта *ж.* (фр.) — купено одеяло. *Си ку̀пи убàва ковѐрта за постел'вàнйе* (Смърд.).
кòга *нареч.* — 1) кога. *Кòга ке ни дòш на гòсти?* 2) когато. *Кòга и да дòш, дòма ке ме нàш.*
кòго *мест.* — Винит. пад. от *кòй, кое.*
кòда *нареч.* — сякаш, като че ли, изглежда, че. *Кòда рòпа нѐкой на врàтта. Кòда е тòй* (Чер.).
кòдош *м.* (тур.) — клеветник.
кодòша *нсв.* — клеветя. *Кòдош е тòй, ме кодòши на гъ̀рците, шо шчу̀кам по рàдйото Сòфйа* (Конд.).
кодòшка *ж.* — клеветничка.
кодошлъ̀к *м.* — клевета, шпионство. *Со кодошлъ̀к живи Гѝри.*
кòжа *ж.* — 1) външна обвивка на човешко или животинско тяло. 2) такава телесна обвивка, одрана от животно, сурова или обработена. *Кòжите од йагнѝшчата и продàваме одѐлно. Рѐмен од кòжа нòса.* 3) каймак (при млякото). *Кòга вàри млѐкото, фàтва кòжа озгòра.* □ **Кòжа и кòски е** — много слаб. *Да си е спàса кòжата* — да си спася живота. **Кòжата му е дупѝе** — убиха го. **Кòжата ке ти е одѐра, кòжата ке ти продàда** — ще те убия. **На кòжа ке те клàде** — ще ядеш голям бой. Конд.
коцàмти (Конд.) и **кожàба** *нареч.* (Кос.) (тур.) — доста. *Кожàба голѐмо ѐсти дѐтето.*
кòжар *м.* — търговец на кожи. *Кожàрите и бѐре кòжите.*
кожѐвен, -ѐна *прил.* — направен от кожа, кожен. *Кожевѐно пàлте. Кожевѐни наръквѝци.*
кожу̀вар *м.* — кожухар.
кòжуф, -во *м.* — кожух. *Кòжуво мнòгу тòпли.*
кòза *ж.* — 1) домашно животно. *Кòзите ѝме мнòгу млѐко, àма слàбо.* 2) дива жена. 3) грък (пренебрежително).
козѝна *ж.* — козина. *Гу̀ните и прàвиме от козѝна.*
кòй, кòйа, кòе и кòйо, кòй *мест.* — 1) *Кòй човек бѐше ту̀ка? Кòе дете плàчи* (Кос.)? 2) Който. *Кòй дòйде, дòйде, кòй нѐ дойде, нѐма да го чѐкаме.* Конд. *Кòйо дете му съ утѐпа на глàмните, гулѐмото или стрѐдното* (Чер.).
кòко[1] *с.* — яйце (детска лексика).
кòко[2] *с.* — белег при овцете във форма на яйце.
кокòра се и *нсв. възвр.* — кокоря се.
кокошàрник *м.* — кокошарник. *Лисѝцата влѐзе во кокошàрнико и и изѐде кокòшките* (Конд.).
кокошѝни *мн.* — кокоши въшки.
кокòшка *ж.* — кокошка. *Кокòшките зѝмата нѐ несе йàйца.* □ **У̀м от кокòшка ѝма** — малоумен.
кокòшкар *м.* — който краде кокошки и изобщо дребни работи, кокошкар.
кокошкàрка *ж.* — кокошкарка.
кокошчѝна *ж.* (Кос.) — птицевъдство. *Тѝе от кокошчѝна жѝве.*
кòл *м.* — 1) право дърво, заострено на единия край, за да се забие в земята. *Чу̀каме кòл'йа на зѐмата и плѐтиме плѐт.* 2) забито дърво в земята със заострен връх или без такъв. *На кòл е забѐси тòрбата.* 3) право дърво, пригодено за работа. *Съ кòл'йа го чу̀каме фàсул'о.* Конд.
кòла *ж.* — 1) превозно средство с колела. *Вòлцка кòла. Кòнцка кòла.* 2) товар, колкото кара една кола. *Цѐла кòла пепòни продàде на пàзаро* (Конд.).
кòлай *прил. неизм.*, колàен, -колàйна (тур.) — лесен (за работа). *Кòлай ѐсти рабòтата. Колàйна рабòта* (Конд.). □ **Со кòлай** — по лек начин. *Му го знàе мурафѐто, со кòлай рабòта.* Смърд.
кòлак *м.* — колак. *За Велѝгден мѐсиме колàци* (Конд). □ **Кòлак сàбйа** — извита, турска сабя.
колàци *мн.* — дебелите черва. *Се оплàши и колàците му се превъ̀рнàе.*
колàшка *ж.* — количка (с която се возят децата).
Кòленда *ж.* — народен празник един ден пред църковния празник Рождество Христово. *Кòленда се празну̀ва на двàйсе и четѝри декѐмври. Прети двàйсе и четѝри дѐцата бѐре дъ̀рва, вечѐрта прàве лѝсник од дъ̀рва и го пàле. Сѐтне нòшйата въ̀рве по къ̀шчите, вѝке „Кòленда бàбо, Кòленда, дàй ми бàбо костѐнче, да ти ѐ жѝво чупѐнце, дàй ми бàбо колàче, да ти ѐ жѝво йунàче". Цѐла нош нѐ спие дѐцата.* Конд.
колѐндàр *м.* — коледар. *На Кòленда колендàрите въ̀рве по къ̀шчите и бѐре костѐни и дру̀ги нѐшча.*
коленѝца *ж.* — болест на крайниците при овцете и козете. *Òфците крѝве от коленѝца, одвàй òде* (Конд.).
колѐно *с.* — коляно. *Ме бòли колѐното.* □ **Од голѐмо колѐно** — от богат род.
колѐнце *с.* — 1) малко коляно. 2) чупка в стъблото на растение от рода хвощовите и др.
колѐстро млѐко — коластра.
колòжѐк *м.* — месец януари.
колòсвам *нсв.*, **колòсам** *св.* (от гр.) — колосвам. *И колòса кошу̀лите.*
кòл'а *нсв.* — коля. *Кòл'а бѝше къту̀ гудѝна* (Чер.).
кòл'ач *м.* — 1) който коли добитък за месо. 2) убиец.

команда *ж.* (фр.) — 1) заповед. *Кой прави команда дома?* 2) ред. *Расипана фамил'а се, неме команда.*
комитет *м.* (фр.) — комитска организация. *И на нашчо село имаше комитет* (Конд.).
комитин *м.* (от лат.) — български четник, комита. *Комитите се боре за бугарцка вера протиф турците, гърците и сърбите* (Конд.).
комицки *прил.* — комитски. *Комицки песни.*
комка *ж.* (лат.) — 1) църковно причастие, комка. 2) съд, в който се държи комката.
комкам *нсв.* — причестявам. *Ме комка попо.* ○ **се** *възвр.* причестявам се. *На Бджик се комкаме за здравйе.*
комбоста *ж.* (фр.) — компот. *Комбоста прайме от разни емиши.*
комунизмо *с.* (от лат.) — комунизъм. *Богатите се плаше от комунизмото.*
комунистин *м.* — комунист. *Комунистите се боре за народо.*
комшийа *м.* (тур.) — съсед. *Многу се имаме со комшийата.*
комшика *ж.* — съседка.
комшо *м.* — зват. форма от *комшийа. Шо праш комшо, дека ош?*
кон *м.* — кон. *Со коните ораме и вършиме.* □ **Граба кай кон** — бързо тича.
конак *м.* (тур.) — квартируване. *Ми кладое аскери на конак.*
конатка *ж.* — вид животно. *Кожата на конатката е многу скъпа, од нейа праве йаки за жените* (Конд.).
кондил' *м.* (гр.) — вид тебишир. *Кондил'о ести кай темеширо* (Кос.).
кондисвам *нсв.*, **кондисам** *св.* — непоканен оставям за ядене. *Кондиса, не става, сака да вечера.*
кондури *мн.* (тур.) — обувки.
кондурџийа *м.* (Конд.) — обущар.
кондра *нареч.* (лат.) — имам враждебно отношение към някого. *Той кондра ой су нас бугарте* (Чер.).
конџул *прил. неизм.* (тур.) — грохнал. *Се собра конџул стана и патардийа прай* (Конд.).
конец *м.* — 1) конец. *Со конци и кърпа чорапите.* 2) Нерв в гръбначния стълб. *Му се скина конецо на детето и умбре* (Конд.).
коноп *ж.* — 1) културно растение. 2) обработено лико от това растение. *От конопта прайме фъртоми* (Конд.).
конопен, пна *прил.* — конопен. *Конопните конци се здрави.*
коношчисвам се *нсв. възвр.*, **коношчисам се** *св. възвр.* (от тур.) — дружа, близък съм с някого.
консерва *ж.* (фр.) — консерва. *Ке йайме леп со консерва од риба.*
концки *прил.* — конски. *Концко месо. Концка сила.* □ **Концка мува** — овод.
копало *с.* — късче дърво, приспособено за копаене. *Су купало децата копе цикетки* (Чер.).
копам *нсв.* — 1) правя дупка, яма в земята с помощта на инструмент. *Дупки копам за кол'йа да закача.* 2) обработвам земята с лопата, мотика и дикел. *Лозйето го копаме со дикели.* 3) изваждам от земята. *Пататите и копааме.* □ **Гробо ми го копа** — гледа да ми стори зло. Конд.
копан *м.* — 1) бут от кокошка. *Дай му и копанте на зето, многу е гладен.* 2) бухалка. *Съ копано и чукаме големите пл'ачки.* □ **Копан стана** — замръзна. Конд.
копачка[1] *ж.* — храст. *Избега вълко, се скри во копачките* (Кон.).
копачка[2] *ж.* — търнокоп. *Со копачката копаме и изваваме каменйа.*
копиле *с.* — извънбрачно дете, копеле.
копил'арка *ж.* — която ражда извънбрачно дете.
копито *с.* — копито. *На коно му се изедое копитата, бос шо бара* (Конд.).
копрале *с.* — уред за чистене на ралото. *Съ копралето го чистиме оралто* (Конд.).
коприва *ж.* — коприва. *От младите коприви прайме пита, а старите коприви и бериме за бишките.*
копринен, -ена *прил.* — копринен. *Копринена кошул'а.*
копци *мн.* — телени копчета.
копче *с.* (тур.) — копче. *Ми се скина копчето од кошул'ата* (Смърд.).
кора *ж.* — 1) специално приготвено тесто за баница. *Суча кори за пита.* 2) твърд слой на пръстта. *Нивата беше пресна орана, фати силен дош и фати кора земата.* Конд.
кордан *м.* (Кон.) — украсен женски ремък.
корен *м.* — 1) подземна част на растение. *Му се исушийе коренйата на дървото.* 2) оная част от израстък, чрез която той се крепи и получава хранителни сокове. *Кътните зъмби име големи коренйа. И влакното си има корен.* 3) начало, произход. *На него корено му е от Стара Гърцийа.* 4) потомство. *Остави корен той. Корено да му се ископачи* (клетва). *Корен да не остани од ними* (клетва). □ **Корен фати** — установявам се. **От корен го изваваm** — напълно унищожавам. Конд.
корийа *ж.* (тур.) — гора. *Манастирцка корийа.*
корито *с.* — корито. *По коритото минава водата за воденицата.*
коричка *ж.* — коричка. *Немам зъмби за корички.*
корона *ж.* (лат.) — корона.
корофилак *м.* (гр.) — жандарм. *Корофилаците не мъчее най-многу. Тие не тушкае за езико* (Кос.).
корна *нсв.* — 1) събуждам. *Мама рано ме корни за вода да ода.* 2) изкарвам добитък на паша.
корупка *ж.* — кора на дърво. *Козите и йаде корупките и дървата се суши.*
коса[1] *ж.* — косми, които покриват главата на човека. *Нема коса, дип му пана* (Кос.).

кòса[2] *ж.* — оръдие за косене. *Со кòсата кòсиме трèва.*
косаци̇̀йа *м.* — косач. *Косацийите кòсе трèва* (Конд.).
кòсер *м.* — сечиво за кастрене на дървета, косер.
кòска *ж.* — 1) кокал, кост. *Дай и кòските на псѝте.* 2) костилка. *Нè и гълтай кòските от слѝвите.* 3) обувалка. *Чѐлите и обу̀вам со кòска.* □ **Кòжа и кòски** — много слаб.
кòстен *м.* (гр.) — кестен (дърво и плод). *Костèните и пèчиме и и вàриме.*
кòтар *м.* — ограда, където доят овцете. *У кòтаро и зътвòрваме и и мълзиме òфците* (Чер.).
кòтле *с.* — котле. *Кòтлето èсти пълно млèко* (Кос.).
котрабàнда *ж.* (Кос.) (ит.) — контрабанда. *Котрабàнда рабòта.*
коци̇̀на *прил.* само в съч. с **òфца** — бяла овца с жълтеникава предна част на главата.
кòчан *м.* (Поп.) — кочан царевица. *Пèчиме кочàни.*
кочѝна *ж.* — кочина. *Во кочѝната лèже бѝшките* (Кон.).
кòш *м.* — 1) кош, изплетен от пръчки съд. *Кошòвите и напълна гнòй. Во кошòвите го нòсиме грòзйето.* 2) кошер. *Во кошòвите òсите бèре мèт. Трѝдесе кошòви олѝшча ѝмам.* Кон.
кошни̇̀ца *ж.* — кошница. *Во кошнѝцата клàваме грòзйе, домàти, ѝайца и дру̀ги нèшча, да нè се мàчке* (Кон.).
кошу̀л'а *ж.* (лат.) — риза. *По кошу̀л'а бàра.*
кравà *ж.* — 1) женско говедо. *Мълтèските крàви дàве мнòгу млèко.* 2) *прен.* едра жена. □ **Стòй крàво, и дру̀га нѝва ѝма** — чака ни и друга работа.
кравàйче *с.* — вид погача. *Кравàйче èсти ѝак леп, шчо о пèчиме о черèпната* (Кос.).
крàда *нсв.* — крада. *Арамѝйа èсти, крàди òфци и и продàва.*
краденѝчкум *нареч.* — крадешком. *Краденѝчкум влèзе дòма, нѝкуй нè гу разбра* (Поп.).
крàдл'а *ж.* — жена, която краде.
крàдл'о *м.* — мъж, който краде.
крайшче *с.* — крайна част на нива, ливада и лозе. *Крайшчата на нѝвата нè се изорàни дòбро. Крайшчата на лòзйето и ѝме изедèно òфците.*
крàй[1] *предл.* — край (за близко съседство). *Крàй мèне помѝна и нè ми проговòри.*
крàй[2] *м.* — 1) място, където свършва едно нещо. *На крàйо на сèлото жѝвиме. Ту̀ка èсти крàйо на нѝвата.* 2) време, когато свършва нещо. *На крàйо на мèсецо. На крàйо на недèл'ата.* Смърд. 3) начален или краен предел. *Пà ут крàйо пучнàйме дъ прàвиме свѝчко* (Поп.). *Ти кàза от крàй до крàй кà сè рабòпите.* □ **На крàйо на крайшчата** — като заключение, като резултат от всичко. **На крàйо на свèто** — много далече.
крàй[3] *м.* — родна земя, област.
крас и **крьс** *предл.* — за пресичане от единия край на предмета до другия напряко. *Върва крьс нѝвата* (Конд.).
крàсàт *прил.* — леко кисел. *Красàта èсти чòрбата* (Чиф.).
крàсен, -сна *прил.* — красив. *Крàсна чу̀па.*
красѝф, -ва *прил.* вж. *крàсен.*
крàста *ж.* — 1) заразителна кожна болест. *От крàста èсти бòлен* (Смърд.). 2) *прен.* нищожен човек.
краставѝца *ж.* — краставица. *Салàта от краставѝца.*
крàстаф, -ва *прил.* — крастав. *Крàставо магàре.*
крàци *мн.* — бедра, горната част на крака. *Су гòли крàци бàре сèга чу̀пите* (Чер.).
крèвам *нсв.*, **крèна** *св.* — 1) вдигам нещо от земята, от пода. *Крèни о врèшчето од зèмата* (Смърд.). 2) повишавам цената на нещо. *Му е кренàйа цèната пъ пътàтте* (Поп.). 3) взимам нещо без позволение, крада. *Ми го кренàе дѝкел'о од нѝвата.* 4) отнасям чрез влачене, завличам. *Бу̀рата го крèна па плèто.* □ **Крèвам рька** — бия, нанасям побой. **Крèвам глàва** — 1) ставам непокорен. 2) забогатявам, оправям си положението. ○ **се** *възвр.* — 1) местя се. *Се крèна от тàйа кьшча, па дру̀га òйде.* 2) тръгвам. *Се крèна и òйде на гòсти.* 3) повишава се цената. *Се крèва цèната на мèсото, àла нèма кòй да пàси òфци и говèнда.* **Се крèвам на голèмо** — важнича. Конд.
крèве *с.* (гр.) — легло. *Дèтето спѝе на крèвето* (Конд.). *Кревàтите се готòви за спàнйе* (Смърд.).
крèм *м.* (фр.) — крем за мазане на кожата.
кремàстра *ж.* (гр.) *нова заем.* — закачалка. *Пàлтето èсти на кремàстрата* (Смърд.).
крèпа *нсв.*—1) крепя. *Го крèпа на тàтко, за да нè пàдни* (Конд.). *Дирèците йа крèпе кьшчата* (Кос.). 2) издържам. *Тòй крèпи бòй.* 3) оказвам материална или морална помощ. *Гърците и крèпе на гъркомàните* (Конд.). ○ **Се крèпи** — 1) добре е със здравето. 2) икономически е добре.
крèпа *ж.* (Чер.) — голяма филия. *Звè гулèма крèпа лèп и избèга.*
крèст и **крьст** (Поп.), *м.* — 1) символ на християнската вяра. *На гробòвите клàваме крестови от шчѝца.* 2) долният край на гърбнака с тазовите кости и съответната част от тялото. *Ме бòли крèсто* □ **Прàва крèст** — кръстя се. Смърд.
крèста *нсв.* — кръщавам. *Го крестѝйме чу̀пчето.* ○ **се** *възвр.* — кръстя се. *Се крèста и се мòл'а на гòспо.* Смърд.
крестѝчкум *нареч.* — във форма на кръст. *Крестѝчкум се пътѝшчата, да зèваш гòрнйо пьт* (Смърд.).
крѝва *нсв.* — 1) куцам. *Крѝви тòй, нòгата го бòли.* 2) извивам. *Го крѝва стàпо.* ○ **се** *възвр.*— плезя се. *Шò се крѝвиш тàка?* Конд.
кривалѝшче *с.* (Кос.) — скривалище.

кривѝна *ж.* — вина. *Бес кривѝна ми се кàре.*
крѝво *нареч.* — несправедливо. *Крѝво съиде.* □ **Крѝво — слѐпо** — върви някак работата. **На крѝво ме пу̀ли** — сърди ми се.
крѝйа *нсв.* — 1) вардя, пазя. *Гѐгата пу̀шката е скрѝ у му̀тлите, да нѐ е нъмѐре гърците* (Чер.). 2) старая се да не стане нещо известно. *Му се отѐпа момчето, нѐ му кажваме, крѝеме од нѐйа.* ○ **се** *възвр.* — крия се. *Йàс се крѝйа од нѐйа* (Конд.).
крѝло *с.* — крило. *Òрело ѝма голѐми крѝл'йа.* □ **Крѝл'йа ѝма, лѝта** — щастлив е. **Му се посекòе крѝл'ата** — сполетя го (го, ги) нещастие.
крѝф, -ва *прил.* — 1) извит. *Крѝва пъ̀рчка. Крѝво дъ̀рво.* 2) несиметричен, разкривен. *Стѝсо стàна крѝф.* 3) куц. *Пàдна си е скъ̀рши нòгата и остàна крѝф* (Конд.). 4) виновен, провинен. *За тò, шу стàна тàка у сѐлто, тòй е крѝф* (Чер.). 5) погрешен. *Крѝва смѐтка.* □ **Крѝф пъ̀т фàти** — поквари се. **Крѝво дъ̀рво** — неразбран човек.
крѝф-ку̀ц *межд.* — за подражание на куцането.
крòйа *нсв.* — 1) разрязвам тъкан или кожа за ушиване на дреха или обуща. *Терзѝйата и крòе пл'àчките.* 2) обмислям, планирам. *На свекъ̀рвата невѐстата му крòе плàн, да е истѐра од дòма* (Конд.).
крòйач *м.* — крояч. *Крòйачо му е мàйсторо на пл'àчките.* Конд.
кройàчка *ж.* — кроячка.
крòкар *м.* — лук за садене. *Крòкаро го сàдиме за крòмит* (Конд.).
крòмит, -до *м.* (гр.) — лук, кромид. *Чòрба со крòмит.*
крòнто бъ̀бек (Чер.) — чист, качествен памук.
крòсно *с.* — кросно.
крòток, -тка *прил.* — кротък. *Крòтка жѐна.*
кру̀ша *ж.* — круша (дърво и плод). *Кру̀шата ròди мнòгу кру̀ши.*
ку̀бе *с.* (ар.-тур.) — купол.
ку̀бик *м.* (гр.) — кубик. *Двà кубѝци пѐсок.*
кублѝца *ж.* — ведро за мляко. *Кублѝцата ѐсти пъ̀лна млѐко* (Смърд.).
ку̀вет *м.* (ар.-тур.) — мускули. *Нѐма ку̀вет, слàп е* (Конд.).
ку̀жна *нареч.* — кой знае, не се знае кога, как. *Ку̀жна кòга кѐ дòй дòма. Ку̀жна дѐка отѝде* (Конд.).
кузѝна *ж.* (фр.) *нова заем.* — кухня.
ку̀кам *нсв.* — кукам. *Кукувѝца ку̀ка на зелѐна бу̀ка.*
ку̀кла *ж.* (лат.-гр.) — 1) кукла. *Ку̀пи ку̀кла за чу̀пето.* 2) *прен.* — много хубаво момиче много хубава жена.
ку̀кле *с.* — стрък. *Пътàтте удрѝйа пу нъкòе ку̀кле. Скѝни нъкòе ку̀кле бусѝл'ук.* Чер.
ку̀ковден *м.* — куков, на куков ден — никога. *Тòй пàрите ке ти и въ̀рни на ку̀ковден.*
ку̀ку *межд.* — за подражание на звук, издаван от кукувица.
кукувѝца *ж.* — кукувица. *Дòйде прòлет и кукувѝцата заку̀ка. Кукувѝца да те вѝда, да ку̀каш од рѝт на рѝт* (клетва). □ **Катò (кàй) кукувѝца жѝви** — самотен е.
кукумàрец *м.* — комар. *Кукумàрците лòшо кàсе* (Чер.).
кукумѝàфка *ж.* — 1) нощна птица кукумявка. 2) *пен.* малка, грозна жена.
кукурѝгам *нсв.* — кукуригам.
кукурѝгу *межд.* — за подражание на звук, издаван от петел.
кулумбрѝйа *ж.* (Кос.) — вид трънка. *Бѐра кулумбрѝй.*
кулуфѝйа *ж.* (от тур.) — клетка за птици.
ку̀м *м.* (от гр.) — кум. *На ку̀мо голѐма пòгача му прàйме* (Смърд.).
ку̀ма *ж.* — кума.
кумалѝса *ж.* — лисица, кума лиса.
кумàр *м.* (Поп.) (ар.-тур.) комар (хазартна игра). *Кумàр ѝгра, нѐ носи пàри дòма.*
кумарџѝйа *м.* — комарджия.
кумàрец *м.* (Конд.) — комар (вид муха).
ку̀мбе *с.* (гр.) — копче. *Ми се скѝна ку̀мбето от пàлтето.*
кумџѝйа *м.* (тур.) (Чер.) — бижутер.
ку̀мес *м.* (Чиф.) — място, дето доят овцете.
кумовъ̀лчо *с.* — вълкът като олицетворен образ в приказките.
ку̀на *нсв.* — навеждам. *Е ку̀на глàвата, кòга въ̀рва пу врàтта* (Чер.). ○ **се** *възвр.* — навеждам се. *Ку̀ни се, ке не вѝде* (Конд.).
ку̀ндак *м.* (тур.-гр.) — кондак. *Се скъ̀рши ку̀ндако на пу̀шката.*
кунѐтйе *с.* — навеждане. *От мнòгу кунѐтйе ме бòли гъ̀рбо.*
ку̀п *м.* — куп. *Сòбери и камѐнйата ку̀п! Ку̀п и сòбра дъ̀рвата. Ѐн ку̀п сѐно му дàде на говѐндата.* Смърд.
ку̀пвам *нсв.*, **ку̀па** *св.* — купувам. *Сѐга нѐ купваме нѝвйа, нѐма кòй да рабòта.*
ку̀раш, -жо *м.* (фр.) — кураж. *Ку̀раш му дàвам да у̀чи.*
ку̀рбан *м.* (ар.-тур.) — курбан. *За Велѝгден кòлиме ку̀рбан йàгне* (Конд.).
курбàтин *м.* (Кос.) — циганин — занаятчия.
курбàтка *ж.* — циганка — занаятчийка.
курбàцки *прил.* — цигански.
ку̀рбет *м.* (ар.-тур.) — гурбет. *На стàро врѐме мъ̀жите одѐе на ку̀рбет во Анадòл* (Кон.).
курдѝсвам *нсв.*, **курдѝсам** *св.* (от тур.) — 1) навивам часовник. *Го курдѝса сàето.* 2) кондисвам. *Курдѝса и нѐ ставàше, цѐла нош седѐше у̀ нас* (Смърд.). ○ **се** *възвр.* — сядам отпуснато.
курешнѝца *ж.* — кокоше изпражнение.
куртулѝйа *ж.* (тур.) — спасение. *Нѐма куртулѝйа за нѐго* (Конд.).
куртулѝсвам *нсв.*, **куртулѝсам** *св.* — спасявам. *Му дàде ру̀швет на кужбашѝйата и го куртулѝса дѐтето, нѐ го отепàе.* ○ **се** *възвр.* — спасявам се. *Се куртулѝса тòй од гъ̀рците, избѐга за Сòфйа* (Конд.).

кỳршум *м.* — куршум. *Кỳршум го ỳдри на грѐндите. Кỳршум да те ỳдри* (клетва). Конд.

кỳс *м.* — дял от нещо, къс. *Кỳс мѐсо. Кỳс сланѝна.*

кỳс *прил.* — 1) който има големи размери на дължина. *Кỳсо фустàнче. Кỳса жѐна.* 2) който не заобикаля, пряк. *Той ѐсти нàй-кỳсйо път за Кòстур.* 3) краткотраен, непродължителен. *За кỳсо врѐме òйде о Германѝйа.* □ **Кỳс на ỳмо** — малоумен. **Дълга кòса, кỳс ỳм** — жена. **Кỳси лафòвите** — говори малко (Смърд.).

кỳсале *с.* — вид везан женски елек, по-дълъг от полката. *Кусàлето гу носѐйа нът фỳстано и гердѝйата* (Чер.).

кỳсмар *м.* — 1) дърво, чиято горна част, е отсечена. 2) *прен.* нисък човек.

кỳсо *нареч.* — късо. *Кỳсо го посѐче дървото.* □ **Кỳсо на кỳсо ме фàти**—принуди ме. Конд.

кутàле *с.* — малко куче. — *Кỳчката рòди кутàлина.*

кỳтел *м.* — най-малкият съд за зърнени храни. *Двà кỳтли прàве ѐн шѝник* (Смърд.).

кутѝйа *ж.* (лат.) — кутия. *Кутѝйа цигàри. Кутѝйа от лòкум.*

кỳти-кỳти *межд.* — за залъгване на куче. □ **Кỳти-кỳти и за òчите не фàти** — подмазваше се и ни излъга.

кỳткам и котнѝвам *нсв.*, **кỳтна** *св.* — 1) бутам, тласкам нещо или някого да падне; катурвам, повалям. *Се бòре йàс и го кỳтна дòлу на нѐго. И кỳтна ножѝците от дòлапо и се скършѝе.* 2) разрушавам. *Ке е кỳтниме стàрата кѐшча и нòва ке напрàйме.* 3) смъквам, свалям от власт. *Сакààме да го кỳтниме цàро, но нѐ можѐме да е испѐчиме.* Конд.

кỳтри *прил.* — горкият. *Се отѐпа кỳтрата чỳпа* (Кор.).

кỳфар *м.* — куфар. *Двà куфàри пл'àчки донѐсе.* □ **Зѐвай си го кỳфаро** — заминавай. Конд.

кỳцам *нсв.* — 1) куцам. *Кỳца, нòгата го бòли.* 2) липсва. *Нѝшчо нѐ му кỳца, свѝчко си ѝма* (Конд).

кỳцл'а *ж.* — куцла.

кỳцл'о *м.* — куцльо.

куцовлàà *м.* — куцовлах. *Куцовлàсите с голѐми гъркомàни.*

кучàл'ка *ж.* — ловно куче.

кỳче *с.* — 1) домашно животно. *Кỳчето лàва* (Кос.). 2) *прен.* отвратителен мъж. *Кỳче голѐмо ѐсти той, мнòгу лòшо ѝма правѐно.* □ **Рàни кỳче да те лàе** — непризнателен.

кỳчка *ж.* — 1) женско куче. *Рòди кỳчката.* 2) *прен.* зла, отвратителна жена.

кỳчоф, -ва, *прил.* — кучи. *Кỳчов сѝн. Кỳчова кѐрка.*

къде *предл.* — към. *Ела къде нàс* (Чер.).

кълвач *м.* (Дъмб.). — вид птица, кълвач.

кълдѝсвам *нсв.*, **кълдѝсам** *св.* (тур.) — изморявам се. *Кълдѝса вòло, гу изваѝ ѐзико, нѐ можи пòвике да дра* (Поп.).

кълк *м.* — бедро, кълка. *Мнòгу ѐсти слàп вòло, му се пỳле кълкòвите* (Смърд).

кълна *нсв.* — кълна. *На гъркомàнте сàму и кълниме, àма клѐтвите нѐ фатве.* ○ **се** *възвр.* — заклевам се, кълна се. *Се кълни на жѝво и умрѐно.* Конд.

кълкам *нсв.* — затулям отвор, запушвам. *И кълкам мỳтлите* (Чер.). *И кълкам шишинѝшчата.*

кълъп *м.* (гр.-тур.) — 1) модел, шаблон. *Кълъп за чѐли. Кълъп за свѐшчи. Кълъп за шàпки. Кълъп за чемѐнто.* 2) форма, подобна на тухличка, която се дава на някои изделия — сапун, мая. *Кълъп сàпун.*

кълъчка *ж.* — вид сабя. *Тỳрците и гърците су кълъчки колѐйа бугàри* (Поп.).

къмо *предл.* (Конд.), **къмỳ** (Чер.), **кàму** (Смърд.) — 1) означава посока на движение. *Ѐла къмо нàс, мàйка е бòлна.* 2) близост по място. *Да дѝме къмỳ кълѝвйата на Пòнъш.* 3) приблизителност на време, количество, брой, размер, около. *Те чѐкам кàму трѝ сàето.*

къндѐл'а *ж.* — къделя.

къпа *нсв.,* — къпя. *На копàнка го къпиме чỳпето.* ○ **се** *възвр.* — къпя се. *Се къпа на рѐката.* Конд.

кър *м.* (тур.) — поле. *Лѐтото на къро ѝма мнòгу рабòта.*

кървàва *нсв.* — разкървавям. *Нѐ га кървàви рàната* (Смърд.).

кърваф, -ва, *прил.* — 1) кървав. *Кървàва рàна.* 2) неприятен.

кърдар *м.* (тур.) — стадо. *Цѐл кърдар òфци ѝма.*

күркàло *с.* (Кос.) — запушалка, тапа. *Клàй му о кържàлото на шѝшето.*

кърқòта се *нсв. възвр.* — смея се с глас. *Шò се кърқòтиш тàка, дѐтето ке го разбỳдиш* (Конд.).

кърлеш, -жо, *м.* — кърлеж. *Кòзите и òфците ѝме мнòгу кърлѐжи.*

кърл'ак *м.* (Чер.) и **кърл'ук** (Кос.) — гега. *Фàти е òфцата су кърл'àко.*

кърл'ам *нсв.* — люлея. *И кърл'ам чỳпките на кърл'àшката.* ○ **се** *възвр.* — люлея се. *Се кърл'ам на кърл'àшка.*

кърл'àшка *ж.* — приспособление за люлеене (от дъски или въже). *На Велѝгден се кърл'аме на кърл'àшки од бỳка, а на Г'ỳргеф от фъртòма* (Конд.).

кърма *нсв.* — давам сол на овцете. *Е́днаш ѝли двà пъта нъ нидѐл'та и кърмиме òфците, му дàваме сòл' да йàде, зъ дъ пàсе пòвике* (Чер.).

кърпа *ж.* — парцал. *Со кърпите брѝшиме прàй.* □ *Кърпа нат кърпа* — окъсан.

кърпа *нсв.* — кърпя. *И кърпа скинàтите гàшчи на дѐдото.*

кърпач *м.* — който поправя стари обувки.

кърт *м.* — къртица. *Кърто жѝви сàму у зѐмата* (Чер.).

кърф *ж.* (мн. кървòви и кървѝшча) — кръв. *Се посèче, кърф му тèчи от ръката.* □ **От èдна кърф** — от един род.
кърцам *нсв.*, **кърцна** *св.* — скърцам. *Кърца вратата, кой грèй?* □ **Кърцам зъмби** — заканвам се.
кърша *нсв.* — чупя. *Кърша рòшки за òган.* ○ **се** *безлич.* — чупи се. *Чèшата се кърши.*
кърши *предл.* (тур.) — пред. *Кърши къшчата ке те чèкам* (Смърд.).
кърьч *м.* (тур.) — земя, която не пази влага; пригор.
късам *нсв.*, **късна** *св.* — 1) правя рана със зъби. *Ме късна кỳчето.* 2) жиля, бодя. *Кѐсе мỳвите, òсите.* 3) ям (само св.). *Късна и си отѝде.*
кьснѝвам *нсв.* — хапвам. *Късну̀ва по нèшчо.*
кьскъндѝсвам *нсв.*, **кьскъндѝсам** *св.* (тур.) — завиждам.
кьсмèт *м.* (ар.-тур) — късмет. *Бèс късмет смè родèни* (Конд.).
кьсметлѝйа *м.* — късметлия.
кьсметлѝка *ж.* — късметлийка.
кът[1] *м.* — под от пръст. *Стàрите къшчи бèйа съ кътòви* (Поп.).
кът[2] *прил. неизм.* (ар.-тур.) — оскъден, недостатъчен. *Мèсото е кът* (Конд.). □ **Кътно дèте** — едничко.
кътен, кътна *прил.* — кътен. *Кътни зъмби.*
кътърма *ж.* (тур.) (Кос.) — гем.
къшей *м.* — залък, къшей. *Дàй ми нèкой къшей лèп.* □ **Къшейо си го дàва од ỳстата** — услужлив. Конд.
къшча *ж.* — 1) сграда, постройка, в която живеят хора. *Стàрата къшча га кутнàаме и нòва направѝйме.* 2) апартамент, жилище. 3) семейство. *Къшча бèз рет нèма àир. Нè остàна кòрен от тàйа къшча.* □ **Расипàна къшча** — долно семейство. Смърд.

К'

к'àр *м.* (пер.-тур) — печалба. *От патàтите прàйме гòлем к'àр. Од òфците нèма к'ар, офчàрите се мнòгу скъпи.*
к'àсе *с.* (Кос.) — порцеланова чиния. *Пàна и се скърши к'àсето.*
к'ор *прил.* (тур.) — 1) който нищо не вижда, лишен от зрение. *Нè пули, к'òр èсти* (Смърд.) 2) който действува без размисъл. □ **К'òр сòкак** — задънена улица.
к'òраво *с.* (от тур.) — неочаквана печалба или наследство. *Тòй нèма работàно, к'òраво му дòйде.*
к'òраф, -ва, *прил.* вж. *к'òр.*
к'òсе *с.* (пер.-тур) — кьосе. *Свѝчко ке се стòри, сàму на к'òсето нèма да му порàсти брàда.*
к'òстек *м.* (Кос.) — сребърна окраса на младоженика
к'òтек *м.* (тур.) — бой. *К'òтек ке йàш.*
к'òфте *с.* (пер.-тур) — кюфте.
к'òш *м.* (тур.) — ъгъл. *Ке пàдни к'òшо на къшчата* (Конд.).
к'ошол'àт *прил.* — ъглест. *К'ошол'àт кàмен.*
к'ỳда *нсв.* — коря. *Ми и к'ỳди чỳпите, лòши лафòви збòрва за нѝй* (Конд.).
к'ỳмур *м.* (тур.) — въглища.
к'умурџѝйа *ж.* — кюмюрджия.
к'ỳнк — к'унго *м.* (от тур.) — тръба за печка или водопровод.
к'ỳп *м.* (тур.) — делва. *У к'ỳпо клàваме тршѝйа* (Поп.).
к'упèнѕи мн. — кепенци.
к'ỳрк *м.* (тур.) — кожух, шуба. *К'ỳрко зѝмата тòпли.*
к'уркчѝйа *м.* — кожухар.
к'ỳта *нсв.* — кротувам.

Л

лàбаф, -ва, *прил.* — хлабав.
лабòда *ж.* — растение с жълти листа от рода на спанака, което се слага предимно като плънка в баница.
лàвам *нсв.* и **лàйа** (Чер.) — 1) лая. *Кỳчето лàва* (Кос.). 2. *прен.* бърборя.
лàгъм *м.* (тур.) — подземен тунел. □ **Лàгъм кòпе мòйте дèци** (Кос.) — умряха моите деца.
лàден -дна *прил.* — хладен, студен. *Лàдно врèме. Лàдна вòда.*
лàдно *нареч.* — ладно, студено. *Лàдно ми е* (Конд.).
лàза *нсв.* — лазя. *Дèтето фàти да лàзи.*
лазенѝчкум *нареч.* — лазешком. *Лазенѝчкум дòйде дèтето до нàс* (Конд).
лàйно *с.* — 1) изпражнение. *Лàйна да йàш* (казва се като ругатня). 2) *прен.* долен човек. *Àре лàйно, бèгай оттỳа.*
лàко *с.* — лакът. *Си е скърши ръката на лàкото* (Конд.).
лàком *прил.* — лаком. *Лакòмо дèте.*
лакòмсво *с.* — лакомство. *От лакòмсво ỳмбре.*
ламарѝна *ж.* (от ит.) — ламарина. *Плèмните и покрѝваме со ламарѝна. Копàнка од ламарѝна.*
лàмба *ж.* (гр.) — лампа. *Лàмбата гòри со гàс.*
лàмйа *ж.* (гр.) — 1) чудовище от приказките. 2) *прен.* ненаситен човек или добиче. *Лàмйа е, свѝчко лàпна* (Конд.).
лàни *нареч.* — миналата година лани. *Лàни бèше тòпла прòлетта.*
лàнцки *прил.* — лански. *Èшче, ѝмаме лàнцко сèно* (Кос.).
лàп *межд.* — за лапане. *Лàп, наèднаш го изèде йàгнето* (Конд.).
лàпа *ж.* (тур.) — лапа. *Нàправи лàпа и клàй му, дèка го бòли дèтето* (Конд.).
лапавѝца *ж.* — лапавица. *Голèма лапавѝца вàрни.*
лàпам *нсв.* — лапам, ям. *Лàпа мнòгу и се запъ̀лтва.*
лапнѝвам *нсв.*, **лàпна** *св.* — лапам от време на време.
лàпка *ж.* — ябълка. *Чървèна лàпка му дàду на сънàта* (Кос.).

лапко *с.* (Чер.) вж. *лапка.*
лапуф, -во, *м.* (от гр.) — полско растение от рода на лапада, което хората и животните не ядат. *Лапувите расте на блатно место.*
ластар *м.* (гр.) — ластар. *Крушата пуши ластарйа.* □ **Ластар на майка** — обращение на майката към детето си.
ластагарка *ж.* (Кор.) и **въстагарка** (Конд.) — дълъг чатал, който се употребява при товарене на магаре, кон или кътър. Вж. и *индивачка.*
ластовичка *ж.* — ластовичка. *Ластовичките греде пролетта.*
ластун *м.* (Поп.) и **лостун** (Смърд.) — ластуна. *Тиквите пушийа многу ластуни, съ зъбуйави нивата* (Чер.).
лат, -до *м.* — хладина.
лаф *м.* (пер.-тур.) — дума. *Лоши лафови ми рече* □ **Од лаф на лаф** — от дума на дума. **Тешки лафови** — обидни думи. **Става лаф** — говори се.
лафа *нсв.* — говоря. *Лафиме за домашни работи.* О **се** *взаим.* разговарям. *Се лафиме за старото време, за младите години.*
лаф-моабет *м.* (пер.-тур) — забавен разговор. *Лаф-моабет праве мъжите.*
лафтарисвам *нсв.*, **лафтарисам** *св.* (гр.) — ужасявам. *Не викай така, ке го лафтарисаш детето.* О **се** *възвр.* — ужасявам се. *Мечка виде и се лафтариса.* Конд.
левен *прил. неизм.* (чужд.) — строен, подвижен млад човек. *Левен дете. Левен чупа.*
левенди *м.* — левент.
левечар *м.* — левичар. *Той е левечар, съ левата ръка работа* (Конд.).
левечарка *ж.* — левичарка.
легало *с.* — 1) място, където лягат животните. *Лисицата се скри на легалото, никой не можи да е извади оттаму.* 2) скривалище в гората. *Комитите се криее на легала.* Конд.
легаш *м.* — мястото, където спят кокошките. *И зътворийме кокошките у легашо* (Чер.).
леген *м.* (пер.-тур.) — леген. *О легените периме и се миеме.*
легнивам *нсв.* **легна** *св.* — лягам. *Легнааме да спиме. Легна болен и не стана.*
лежа *нсв.* — лежа. *Цел ден лежи, не му се работа.*
лежешкум *нареч.* — лежешком. *Су лежешкум нишчо не става* (Поп.).
лейа *нсв.* — наливам. *Лейа вода во г'умо* (Кон.).
лейа *ж.* — леха. *Лейата на нивата стана крива.*
лейка *ж.* — 1) кратуна, глава (ирон.). *Лейка зил'ава имаш.*
лек *м.* — лек. *Нема лек за него, лоша бол'а го фати* (Конд.).
леквам *нсв.* — лекувам. *Раната е лекваме съ мелем.* О **се** *възвр.* — лекувам се. *Со бил'ки се лекваа чупето* (Конд.).
лекар *м.* — лекар. *Лекаро леква болни.*
лековит *прил.* — лековит. *Лековита вода.*
леле *межд.* — за изразяване на чувства. *Леле, шо ми стана, магарето ми го изедое вълците* (Конд.).
лелек *м.* (Ез.) — вид голям сърп. *Со лилеци жнатйето фтурише по-брзо.*
лен[1] *м.* — лен — растение, от което правят такани, конци и платно. *Од лено правееме врешча, фъртоми, черги и други нешча.*
лен[2] *м.* — мързел, леност. *Лен му е да оди за вода* (Конд.).
ленгаф, -ва, *прил.* — ленив. *Ленгава жена* (Смърд.).
лендина *ж.* — поляна, изоставена нива.
ленифф, -ва *прил.* — ленив.
леп *прил.* — хубав. *Лепа чупа.*
леп, лебо *м.* — 1) изпечено тесто от брашно за ядене. *По-рано йадееме ръжен леп.* 2) храна, прехрана. *Саму за лебо работаме. Го изваваме лебо.* 3) зърнени храни. *Го собрааме лебо от нивйата.* □ **Леп се печи** — житата зреят. **Йада леп** — обядвам или вечерям. **Го йада лебо за него** — способен съм колкото него. **Го йайме лебо** — съществуваме. Конд.
лепа *нсв.* — лепя. *Со лепило и лепиме книгите.*
лепавец *м.* (Конд.) — репей.
лепешка[1] *ж.* (Дк.) — изпражнение на воловете.
лепешка[2] *ж* (Чер.) — нещо залепено.
лепка *ж.* (Руля) — череп.
лепина *ж.* — красота. *Голема лепина има чупата.*
лепнивам *нсв.*, **лепна** *св.* — удрям, цапам. *Му лепна ена лепница и пана на земата* (Смърд.).
лепница *ж.* (Ян., Смърд.) — плесница.
лепос *ж.* — хубост.
лера *ж.* (гр.) — мърсотия. *Лера има на палтето.*
леса *ж.* (Чер.) — носилка, тарга. *Нъ лесата гной носиме.*
лесен, -сна, *прил.* — 1) лек. *Вълната е лесна, не тежи многу.* 2) лесен. *Лесна работа* □ **Лесен човек** — глупав. Конд.
лесно *нареч.* — лесно. *Лесно живе дома.*
леснотийа *ж.* — леснота.
летва *нсв.* (Нестр.) — отивам на гурбет. *Можите летве, женете работе дома.*
летен, -тна, *прил.* — летен. *Летно време.*
летница *ж.* (Кос.) — овощно дърво, което през лятото дава плод.
лето *с.* — лято. *Летото имаме многу работа.*
летос *нареч.* (Дк.) — лете. *Летос ести суша* (Ян).
летошни *мн.* — летни посеви. *Тийа, шо и садиме пролетта, се веле летошни* (Ез.).
леш[1] *м.* (пер.-тур) — мърша, леш. *Смърди кьту леш* (Чер.).
леш[2] *м.* (Кос). — мястото, където лежат кокошките.
лешник *м.* (Смърд.) и **лешка** *ж.* (Чер.) — лешник.
либе *с.* — либе. *Първо либе. Верно либе.*
либиница *ж.* (Конд.) — любеница, диня.

лива̀да *ж.* (гр.) — ливада. *Ливаӣата и ќсиме два̀ пъта* (Чер.).
лива̀нто *с.* (от ит.) — парфюм. *Лива̀нто ми мирѝши.*
лѝвот *м.* — диво животно. *У Вѝчо ѝма ливо̀ти* (Чер.).
лига̀ва се *нсв. възвр.* — лигавя се. *Шо̀ сѫ лига̀виш та̀ка, шо̀ говориш зил'афчѝни* (Чер.).
лига̀вец *м.* — охлюв. *Лига̀фците се ва̀ре и се ӣаде.*
лѝгаф, -ва, *прил.* — 1) комуто текат често лигите. *Лига̀во ѐсти дѐтето.* 2) неприятно любезен или несполучливо духовит. *Лига̀ва жѐна ѐсти, мно̀гу говòри.* Смърд.
лѝги *мн.* — лиги. *Му тѐче лѝгите.*
лѝжа *нсв., лѝзна св.* — *О̀фцата лѝжи ӣагнето.* ○ **се** *възвр.* — лижа се. *Ӣагнето се лѝжи.* Смърд.
лизга̀ло *с.* — пързалка. *На лизга̀лото сѫ лѝзге дѐцата* (Поп.).
лѝзгам се *нсв. възвр.*, **лѝзна се** *св. възвр.* — хлъзсе. *Се лѝзна и па̀на о снѐго* (Кос.).
лѝзгар *м.* (Чифл.) — права лопата за копане, бел.
лѝко *с.* — дълга и груба вълна. *От лѝкото пра̀йме оснòва.*
лѝксур *неизм. прил.* (тур.) — лаком.
лѝл'ак *м.* — прилеп. *Лил'а̀ците са̀му пòшно време лѝте.*
лѝмон *м.* (пер.-гр.) — лимон.
лѝнѕе *нареч.* (Смърд.). — съвсем малко.
лѝпсвам *нсв.*, **лѝпсам** *св.* (гр.) — липсвам. *Нѝшчо нѐ му лѝпсва дòма, свѝчко си ѝме.* ○ **се** *възвр.* — изчезвам, махам се. *Лѝпсай се оттỳка, нѐ сакам да те пỳл'а.*
лѝра *ж.* (ит.) — жълтица.
лѝс *м.* — лист. *Пожълтѐе лѝсйата на дървата.*
лисечѝна *ж.* (Кос.) — вид грозде с големи, дълги зърна.
лисѝца *ж.* — 1) хищно животно, лисица. *Лисѝцата ни и изѐде кокòшките.* 2) *прен.* хитрец. *Тòй е (ѐсти) ѝтра лисѝца.*
листопа̀т, -до *м.* (Чер.) *остар.* —месец ноември.
лѝт *прил.* — лит. *Лѝт ша̀ск.*
лѝтам *нсв.*, **лѝтна** *св.* — летя. *Лѝте врапченѝшчата.* □ **Ми лѝта ỳмо** — несериозно разсъждавам.
лита̀рка *ж.* (Новосел.) — въже.
лита̀шка *ж.* (Кос.) — пеперуда.
лѝце *с.* — 1) лице на човек. 2) лицева страна на плат, басма. *Лѝцето на ба̀смото се зна̀е.*
лицомѐрин *м.* — лицемер. *Лицомѐрин чòвек е тòй* (Конд.).
лицомѐрка *ж.* — лицемерка. *Та̀йа е лицомѐрка, сѫ двѐ лѝца е. На мѐне та̀ка, збòрва, на тѐбе ѝнак* (Конд.).
лѝчен -чна, *прил.* (Поп.) — хубав. *Лѝчна мòма.*
лòва *нсв.* — ловя. *Заѐци лòва.*
ловцѝйа *м.* — ловец.
лòдос *м.,* — южен вятър, южняк. *Лòдос дỳе, снѐго се тòпи* (Смърд.)
лòжа *нсв.*, (гр.). — 1) правя сметка, смятам. *Па̀рите и лòжа.* 2) зачитам някого. *За нѝшчо нѐ ме лòжи сна̀йата.* Конд.
лозѐнка *ж.* — лозова пръчка.
лòзи *мн.* (Кос.) — вид украшение от гайтани.
лознѝца *ж.* и **лозѝна** (Смърд.) — лозница, асма. *Прет къшчата ѝмаме лознѝца* (Конд.).
лòй *м.* — лой. *О̀фците ѝме мно̀гу лòй.*
лòкам *нсв.* — лоча. *Кỳчето го лòка млѐкото от кòтлето* (Конд.).
лука̀ник *м.* — луканка. *Лука̀ници од бѝшето пра̀йме* (Смърд.).
лòква *ж.* — локва.
локавѝчка *ж.* (Кос.) — малка локва.
лòм *м.* — локва. *У лòмо сѫ кѫ̀пе дѐцата* (Чер.).
лопа̀та *ж.* — лопата. *Со лопа̀тата рѝниме гнòй* (Смърд.).
лòпка *ж.* (Чер.) — буца (за масло, извара, кръв).
лòст *м.* — лост (за врата). *Пòпо го ѝзвади лòсто и го ỳдри вѫ̀лко* (Тър.).
лòф, -во, *м.* — лов. *На лòф òда за заѐци.*
лòш *прил.* — 1) недобър, зъл, проклет. *Лòша жѐна.* 2) недоброкачествен, развален. *Лòши пл'а̀чки. Лòшо мѐсо.* 3) противен. *Лòш кеф.* 4) дъждовно, студено или изобщо неприятно. *Лòшо врѐме.* 5) тежка, опасна (за болест). *Лòша бòл'а ѝма.*
лошотѝйа *ж.* — зъл дух, лошотия.
лỳва *нсв.* (Гр.) — скитам. *Цѐл ден тòй лỳви, нѐ работа.*
лỳдвам *нсв.* — лудувам. *Лỳдва дѐтето, нѐ седи мѫ̀ндро.*
лỳдо *с.* — млад и буен човек, лудо.
лỳдос *ж.* — лудост. *Го фа̀ти лỳдос да се жѐни* (Конд.).
лудофчѝна *ж.* — лудория. *Лудофчѝни пра̀й дѐтето* (Кор.).
лỳзна *ж.* — белег на тялото.
лук *м.* — чесън. *На стълчѐна нòга му кла̀ваме стълчен лỳк.*
лỳн *м.* — пръст и пясък, докарани от буря. *Бỳрата дунѐсе мно̀гу лỳн, ни е нъпълна нѝвата* (Чер.).
лỳпам *нсв.* — работя без резултат.
лỳт, луда, *прил.* — луд. *Лỳда жѐна. Лỳд мъж.*
лъжа *нсв.* — лъжа. *Гу лъжи на чòвъко, нѐ му и вѫ̀рна па̀рите* (Чер.).
лъжѝчка *ж.* — стомах.
лъжѝца *ж.* — лъжица. *Су лъжѝцата сѫ̀ркаме чòрба* (Поп.).
лъжлѝф, -ва, *прил.* — лъжлив. *Лъжлѝва жѐна.*
лъ̀ча *нсв.* — лъча. *На вечерта и лъ̀чиме ӣагнѝшчата.*
лъшита̀рка *ж.* (Чер.). и **рашѐтка** (Смърд.) — растение, подобно на карфиол, чието съдържание се яде.

Л'

л'а̀л'а *ж.* (Чер.) — пасбище.
л'а̀то *с.* (Дъмб.)— голяма брадва за цепене на дърва.

л'ўба *нсв.* — обичам, любя. *Ме л'убèше, дрỳга найде и ме оставù.* ○ **се** *взаим.* — любим се. *Се л'убèèме, нè се звèèме.*
л'ўбар *м.* (Ян). — любовник, женкар. *Тòс èсти гòлем л'ўбар.*
л'ўди *мн.* (Кос.), **л'ўдиа** (Конд.) и **л'ўг'а** (Чер.)— хора.
л'ўле *с.* (пер.-тур.) — лула.
л'ўл'ка *ж.* — люлка. *Дèтето спùе на л'ўл'ката* □ *Од л'ўл'ка* **дур дỳпка** — цял живот. Конд.
л'ўпа *нсв.* — 1) беля. *Л'ўпа патàти. Л'ўпа лàпки. Л'ўпа мùсер.* 2) чупя яйце с човката и се появяват пилци — за птиците. *Квàчката и л'ўпи пилùшчата.* ○ **се** *възвр.* — излизат от яйцето (за пилета). *Се л'ўпе пилùшчата.*
л'ўспа *ж.* — обвивката на царевичния кочан.
л'ўт *прил.* — 1) който има остър вкус на дребни чушки, лютив. *Л'ўта чòрба.* 2) който има парлив вкус като спирт, сапун. *Л'ўта ре-кùйа. Л'ўт сàпун.* 3) буен, свиреп, зъл. *Л'ўто кўче.* 4) гневлив, сприхав, избухлив (за човек). *Л'ўта жèна.* □ **Л'ўта рàна** — която мъчно заздравява. **Л'ўта змùйа** — отровна змия.
л'ўти *нсв.* — 1) люта е, пари на езика (за храна). *Л'ўти чòрбата.* 2) силно дразни очите ми (сапун, пушек). *Л'ўти сàпуно.*
л'ўта *нсв.* — сърдя. *Шò чиниш су дèцата, зàш и л'ўтиш* (Поп.) ○ **се** *възвр.* — сърдя се. *Се л'ўти, нè ми зборва, зàшчо му и посàка пàрите* (Кос.).

М

ма *част.* — за обръщение към жена. *Шò праш ма? Дèка ош мà? Кòга ке дòш мà, при нàс?* Конд.
мàвам[1] *нсв.*, **мàна** *св.* — хвърлям. *Мàна со кàмен и ме ўдри по глàвата.*
мàвам[2] *нсв.* (Поп.).—пресуквам вълна. *Мàвам вълна.*
магàре *с.* — 1) магаре. 2. *прен.* упорит, лош, омразен човек. *Магàре ниèно, шчò бàраш тўва?* (Кос).
магарùца *ж.* — магарица.
магàрцки *прил.* — който се отнася до магаре (в 1 и 2 значение).
Магàрцки търн — магарешки бодил.
магданòс *м.* (гр.) (Кос.) — магданоз. *О мàн-жата нèма магданòс.*
магистрùца *ж.* (Кос.) — магьосница.
мàжа *нсв.* — 1) покривам нещо с тънък слой течност, каша, мазнина. *Со кàтран и мà-жиме тъpкàлата на кòлата. Мàжа лèп со мàс.* 2) варосвам. *И мàжиме одàйте.* 3) натривам лицето или кожата с някакво вещество. *За рематùзмото нòсите и мàжиме со гàс и мàс.* ○ **се** *възвр.* — мажа се (в значение *мàжа* 1, 2, 3). *Со кàтран се мàже търкàлата. Се мàжа со мèлем. Сò вар се мàжи одàйата.* Смърд.
мàзен -зна, *прил.* — гладък. *Стисòвите се мàзни.*
мàзна *нсв.* — 1) докарвам някого. *Тàй гу мàзна дèтто и гу пўши на гòсти* (Поп.). 2. правя нещо гладко. *И мàзна стисòвите.* ○ **се** *възвр.* — 1) докарвам се. *Тòй се мàзни, ке òй при чўпите.* 2) преструвам се, лицемеря. *Лòша жèна е дòма, пà кòга ке дòй нè-куй, дòбра съ чùни, многу съ мàзни* (Поп.).
мàзник *м.* — вид баница.
мàзно *нареч.* — гладко.
мàй *м.* (лат.) — месец май. *На мàй свè èсти зелèно* (Смърд.).
мàйа *ж.* (пер.-тур.) — квас, мая. *Ни свърши мàйата за лèп.*
мàйа се *нсв. възвр.* — бавя се, мая се. *Нè се май, рàботай бъргу!*
мàйка *ж.* — 1) жена, която е родила. *Тàа èсти мàйка на двè чўпи.* 2) жена, която го е родила. *Мàйка ми нè е дòма. Мàйка ми ўмбре.* 3) свекърва (за снахата). 4) почетно обръщение към стара жена. 5) женско животно с малки рожби. *Мàйка стàна кўчката, куталùна рòди.* □ **Тà му èсти мàйката** — това е най-важното. Смърд.
мàйката *межд.* — за учудване. *Мàйката, шò стàва* (Конд.).
мàйкин *прил.* — майчин. *Мàйкино млèко. Мàйкини грùжи.*
мàйкини *мн.* — домът и семейството на майката(за син и дъщеря,които живеят отделно). *У мàйкини на гòсти бèèме* (Чер.).
мàймун *м.* (ар. -тур) — 1) маймуна. 2) *прен.* грозен човек. □ **Ке те ùграм кай мàймуно** — ще те бия.
маймўнцки *прил.* — който се отнася до *маймуна. Маймўнцка мўцка. Маймўнцки сùн.*
мàйстор *м.* (от лат. -нем.) — 1) зидар. 2) добър занаятчия. *Мàйстор е, убàво шùе* (Конд.).
майстòрка *ж.* — добра шивачка, готвачка, плетачка.
майсторлък *м.* — зидарство. *Майсторлък ра-бòта мъш ми.*
майстòрсво *с.* — зидарство.
майтàп (пер.-тур) — майтап. *Майтàп прàва съ нèго* (Конд.).
майтàпвам се *нсв. възвр.*, **майтàпа се** *св. възвр.* — шегувам се.
майтапчùйа *м.* — шегаджия.
майтапчùка *ж.* — шегаджийка.
мàйцки *прил.* — майски. *Мàйцки дòш.*
мàйче *с.* — обръщение на майка към син или дъщеря. *Èла при мèне, мàйче* (Конд.).
макàло *с.* — 1) каша. *Макàло ке рўчаме.* 2) *прен.* пълен, отпуснат мъж.
макàлка *ж.* (Дк.) — вилица.
мàкам *нсв.*, **мàкна** *св.* — топя нещо в течност или чорба и го ям. *Го мàкам лèбо во чòрбата* (Кон.).
мàкàр *нареч.* (гр.) — поне, макар. *Макàр и тòй да бèше кай нèго* (Смърд.).
макàра *ж.* (ар-тур.) — макара. *Кўпи двè макàри со кòнци.*
макарòни *мн.* (ит.) — макарони. *За вечèра ма-карòни ке ùмаме.*

макаронџийа *м.* — който яде много макарони.
македонец[1] *м.* — 1) българин от Македония. *Нйе македонците от старо време живиме о Македонйа, не сне сега дойдени кай гърците и власите. Петстотини години беме пот турцко ропсво, ама не си га загинаиме булгарцката вера. Гърците за шейсе години дип не избрисае от свето.* 2) ново.Измислена национална принадлежност. *Йугославйа, за да не га смете за арамийа, измисли маменицата, шчо сне биле саму македонци. Йма многу наши сел'ани о Скопйе, шчо се праве македонци, а по-рано бее големи булгари. Шчо да чине, се плаше.* Смърд.
македонец[2] *м.* (от гр. Конд.)— магданоз. *Македонецо го клаваме на чорбите.*
макина *ж.* (гр.-фр.)—определен вид машина. *Макина за шиенйе, плетенйе, за тризанйе, за врзванйе на сено* (Смърд.).
максам *м.* — бебе, малко дете. *Максам е, шо сакаш од него.* Конд.
максул'*м.* (ар.-тур.) — млечни произведения. *Вайа гудина беше дождовна, многу максул' звееме* (Чер.).
максус *нареч.* (ар.-тур). — нарочно. *Максус му реку така.*
мал *прил.* — 1) незначителен по размери и пространство, което заема. *Мала градина имаме. Мала ни е кшчата.* 2) невръстен. *Мало дете. Мали чупи.* 3) малоброен. *Мала фамил'а сне.* 4) неважен дребен. *Мала работа. Мали нешча.*□**Мал пърст** — крайният най-тънък пръст на ръка или крак. **Мал Сечко** — февруари. **Малото име** — личното, кръщелното име. **Мало и големо** — всички (старци и млади) (Конд.).
мала *ж.* (тур.-тур.) — махала. *На горната мала жива.*
малафта *ж.* — плитка кошница от бели пръчки.
малина *ж.* (Кон.) (гр.) — вълнен, домашен фустан.
малко *нареч.* — малко. *Дай ми малко вода* (Поп.).
малко *с.* — бебе. *Малкото плачи* (Поп.).
мало *нареч.* малко, вж. и *малко.*
мало *с.* — бебе, вж. и *малко.*
малце *нареч.* — малко. *Малце вода ми даде.*
мал'ка *ж.* (Чер., Смърд.) — топче прежда, намотана на дълго чиле.
мама *ж.* — мама. *Мама ми купи шарени чорапи.*
мама *нсв.* —лъжа, мамя. *Ми йа мами чупата.*○ **се** *възвр.* — мамя се, лъжа се. *Йас не йа мама, сама се мами.* Кос.
мамалига *ж.* (рум.) — качамак. *Мамалигата е прайме од мисирно брашно* (Конд.).
мамалигар *м.* — 1) човек, който яде мамалига. 2) *прен.* румънец.
маменица *ж.* — лъжа. *Маменици ми велиш, не ти верван* (Смърд.).
мамин *прил.* — мамин. *Мамино дете.*
мамлицийа *м.* — лъжец.
мамлицика *ж.* — лъжкиня.
мамл'а *ж.* — лъжкиня.
мамл'о *м.* — лъжец.
мана *ж.* (гр.) — телесен или душевен недъг. *Чупата ести без мана, ке ни стани невеста.* □ *Со ена мана* — използувайки повода. Смърд.
манлийа *м.* — човек с недъг.
манастир *м.* (гр.) — манастир. *Детето ми е болно, двен такса на манастиро свети Врач, да ми го оздрави* (Конд.).
манга *м.* (гр.) — уличник. *Манга е той, не бери пари* (Поп.).
мангал *м.* (ар.-тур) — мангал. *Со мангал се топлиме.*
манда *сз.* — като. *Манда гу фати, гу бъпна уд земата, му пукна пърпаро. Манда падна долу, си гу скърши нсо.* Чер.
манџа *ж.* (ит.-тур.) — манджа, ястие.
мандийа *ж.* (от гр.) — шинел.
мара *нсв.* — държа някого или нещо да го пече слънцето. *На детто гу мара.* ○ **се** *възвр.* — пека се на слънце, на огън. *Съ мариме на сънцето.* Чер.
марангос *м.* (ит.-тур.) — дърводелец. *Марангйи дойдое на кшчата пенџерите да и праве* (Конд.).
марас, -зо, *м.* (ар.-тур.) — тежка неизвестна болест. *Го фати маразо и умре* (Конд.).
маразлийа *м.* — болен от *марас.*
маразлика *ж.* — болна от *марас.*
мари *межд.* — за обръщение към жена. *Мари, ела тука при мене! Дека беше, мари шута.* Смърд.
мармалада *ж.* (порт.-фр.) — мармалад. *Леп йада со мармалада.*
марница *ж.* — черпак. *Со марницата борадиме и клаваме чорба.*
март *м.* (лат.) — месец март. *На месец март влегойа ъндарите в село Загоричени да коле* (Поп.).
мартина *ж.* (от собс.) — стара бойна пушка.
мартинка *ж.* — мартеница. *На март праве жените мартинки, му и клаве на деците и чупите на ръците и на тило, му клаве и ена пара. И носе за здравйе.* Смърд.
марул'а *ж.* (гр.) — маруля. *Со марул'ата правиме салата.*
маскара, -рна, *прил.* (ар.-тур) — безсрамник. *Маскарна жена.*
маскарлък *м.* — безсрамие. *Голем маскарлък направи, ни го острами селото* (Конд.).
маслина *ж.* — маслина (дърво и плод). *Йайме леп со маслини.*
масло *с.* — олио. *Чорбите и правиме со масло.*
масничарка *ж.* — магьосница. *Мъсничарката прави мъйови* (Чер.).
мастраф *м.* (ар. -тур)—разноски. *За браковите прайме големи мастрафи.*
матарица *ж.* (Смърд.) — свиня за оплождане.
материна *ж.* — вид ниска трева с малки зелени листа.

матѝца *ж.* — черен израстък на мястото на класа на ръжта.

ма̀це *с.* 1) малкото на котката. *Ма̀цето го изло̀ка млѐкото* (Конд.). 2) *прен.* дребно, слабо дете.

ма̀цка *ж.* — 1) котка. *Ма̀цката нѐ фатва глу̀фци.* 2) *прен.* дребна, слаба жена.

ма̀чкам *нсв.* — мажа. *Ма̀чкам лѐп со ма̀с. Го ма̀чкам стѝсо.*

ма̀чор *м.* — котарак. *Ма̀чоро го изѐде мѐсото* (Конд.).

ма̀ша *ж.* (тур.) — маша. *Со ма̀шата го чѐпкаме о̀гано.*

ма̀шала *межд.* (тур.) — браво. *Ма̀шала, пора̀сте дѐтето.* ☐ **Не е за ма̀шала** — не е за похвала.

машчѐйа *ж.* — мащеха. *Нѐ му е аслѝ ма̀йка, машчѐйа му ѐсти* (Смърд.).

ме *мест.* — кратка винителна форма на *йа̀с. При нѐйа ме вѝде и ме по̀зна* (Конд.).

меа̀на *ж.* (пер.-тур) — механа. *По меа̀ни ба̀ра, вѝно и ракѝйа пѝе, до̀ма нѐ си грѐди.*

мѐгдан *м.* (ар.-тур.) — широко място. *Пред къ̀шчата ѝме го̀лем мѐгдан, цѐл ден та̀му ѝгре дѐците* (Смърд.).

мѐжду и **мѐгу** (Конд., Смърд.), **миг'у̀** (Чер.), **мѐжу** (Дк.) *предл.* — между (означава положение в пространството, което разделя два предмета или два момента). *Мѐжду на̀шче и ва̀шче нѝвйа ѝма мѐжа.* ☐ **Мѐжду на̀с да оста̀ни** — да си мълчим. Смърд.

мѐжа *ж.* — межда. *По мѐжите и па̀са о̀фците.*

мѐжа *нсв.* — паса овцете по междите.

мѐзе *с.* (пер.-тур) — мезе. *Пѝйа вѝно и йа̀да мѐзе.*

мѐк *прил.* — 1) който лесно се мачка, огъва или обработва. *Мѐко дъ̀рво ѐсти въ̀рбата, бла̀го се сѐчи. Мѐка пернѝца. Мѐка ѐсти зѐмата, се о̀ра.* 2) Което лесно се дъвчи. *Мѐк лѐп. Мѐка кру̀ша. Мѐка ла̀пка.* 3) който не съдържа нещо остро. *Мѐка ко̀са.* 3) кротък. *Мѐка жѐна.* 4) топличък (за време). *Мѐко врѐме.* Смърд.

мѐко *с.* — вътрешна част на хляб. *Ста̀рите го йа̀де мѐкото, мла̀дите и йа̀де корѝчките* (Конд.).

мѐкце *с.* умал. от *мѐко.*

мѐлан *м.* (гр.) — мастило. *Пѝша со пѐна и мѐлан.*

мела̀рин *м.* (Дъмб.) — тъмнокож.

мѐлем *м.* (Кос.) вж. *мѐлан.*

мѐлник *м.* (Смърд.) — Стръмно място с бяла и песъчлива пръст.

мѐл'—*м.* (Кос.) — стръмна височина с пясък и тръни.

мѐна *ж.* — размяна, смяна. *Мѐна ке напра̀йме: фа̀сул ке ти да̀м, пата̀ти ке ми да̀ш.*

мѐнвам *нсв.*, **мѐна** *св.* — 1) сменявам. *Пу̀-рано менва̀ме ъ̀рш су пчѐнка ут Тиѐвлишча, за да му да̀ваме на о̀фците пчѐнка* (Чер.). 2) променям. *Врѐмето мѐна, то̀пло ста̀на.* ○ **се** *възвр.* — 1) сменявам се. *Ке се мѐниме, ке му да̀да йа̀гне, ке ми да̀й йа̀ре.* 2) променя се (за време). 3) изменям се. *Се мѐна то̀й, нѐ е ка̀й по̀-рано, ло̀ш ста̀на.* ☐ **си о̀ мѐна умо** — полудя. Смърд.

мѐне *мест.*—1) винителен падеж от *йа̀с.* Смърд. мене. *И мѐне ме калеса̀е. Со мѐне. Без мѐне.* 2) дателен падеж. (Смърд.). *Мѐне ми да̀де.*

мѐра[1] *нсв.* — определям дължина, размери или количество с някаква мярка, меря. *Мѐра пла̀тно со ла̀кот. Мѐра жѝто со шѝник. Мѐра шчѝци со мѐтро.* ○ **се** *възвр.* — меря себе си. *Трѐба да се мѐриш кѐку си вѝсок и кѐку кѝла тѐжиш.* Смърд.

мѐра[2] *нсв.* — целя. *Му мѐри и фъ̀рли, го отѐпа за̀еко. Со ка̀мен мѐри да го у̀дри.*

мѐра[1] *ж.* — мярка. *Вѐдрото е мѐра за млѐко* (Конд.).

мѐра[2] *ж.* (ар.-тур) — общинска земя за пасище, мера.

мѐрак *м.* (тур.) — 1) силно желание. *Имам мѐрак убѝва къ̀шча да си напра̀ва.* 2) грижа, яд. *Бо̀лен лѐгна од мера̀ци.* ☐ **Фърли мѐрак** — хареса ми. **Мѐрак ми е** — драго ми е.

мераклѝйа *м.* — мераклия. *Мераклѝйа ѐ по о̀фците.*

мераклѝка *ж.* — мераклийка. *Мераклѝка ѐсти по веза̀нйето* (Смърд.).

мераклѝцки *прил.* — мераклийски. *Мераклѝцки ко̀н.*

мерако̀свам *нсв.*, **мерако̀сам** *св.* — 1) ядосвам. *Ло̀шо ѐсти чу̀пето и мно̀гу не мерако̀сва.* 2) нажалявам. *Бра̀т ми ѐсти бо̀лен, мно̀гу ме мерако̀са новѝната.* ○ **се** *възвр.* — ядосвам се, грижа се. *Се мерако̀сваме за дѐтето, цѐла годѝна пѝсмо не звѐеме од него.* Смърд.

мерѝзвам *нсв.* — пладнувам (за офце.) *О̀фците мерѝзве под дъ̀рвата* (Конд.).

мѐрис, -зо, *м.* — място, където пладнуват овце.

мѐрмер *м.* (тур.) — мрамор. *Пло̀ча от мѐрмер.*

мермѐрен, -рна, *прил.* — мраморен. *Мермѐрен ка̀мен.*

мѐса *нсв.* — меся. *Во̀йден мѐси и лѐп, и пѝта.*

меса̀ф, -ва, *прил.* и месат (Конд.) — месест. *Меса̀ва пипѐрка.*

мѐсец *м.* — месец.

месечѝна *ж.* — луна. *На пъ̀лнеш по̀вике свѐти месечѝната* (Конд.).

мѐсо *с.* — месо. *Мѐсо од бѝше. Мѐсо от во̀л. Мѐсо от о̀фца.* ☐ **Мѐсата му се пу̀ле** — окъсан човек.

мѐт, -до, *м.* — мед. *Мѐдо излѐгва од олѝшчата.* ☐ **Бла̀к ка̀й мѐт** — много сладък. **Мѐт му тѐчи од у̀стата** — сладкодумен.

мѐта *нсв.*, — мета. *Со голѐмата мѐтла о мѐта гу̀мното* (Смърд.).

мѐтач *м.* — метач. *Мѐтач е на Аргентѝна, улѝците и мѐти* (Конд.).

мета̀чка *ж.* — метачка.

метѐрис, -зо, *м.* (ар.-тур.) — военен окоп.

мѐтил' *м.* — метил, болест. *Метил' ѝме о̀фците.*

метил'а̀ф, -ва, *прил.* — метиляв, болен от метил. *Метил'а̀ва о̀фца.*

меткàшка *ж.* — великденска люлка, направена от дърво. *На меткàшката съ кърле дèцата на Велѝкден* (Поп.).
мèтла *ж.* — метла. *Со мèтлите мèтиме одàй, дворòви, гỳмна.*
мèтро *с.* (гр.) — метър. *Дàй ми го мèтрото да и мèра грèндите.*
мèф, -мево, *м.* — корем. *Мèво ме бòли. Гòли меòви.*
мèче *с.* — мече. *Мèчката рòди мечен ѝшча.*
мèчка *ж.* — 1) мечка. *На Вѝчо ѝма мèчки и вълци.* 2) *прен.* едър, тежкоподвижен и непохватен човек. **Като мèчка бàра.** □ **Нè си клàвам од мèчка кòжа** — не се залавям с опасна работа. **Мèчка стрàй, мèне не стрàй** (окуражаване пред опасност).
мèчкар *м.* — 1) който разиграва мечка. 2) циганин.
мечкàрцки *прил.* — мечкарски.
мèчкин *прил.* — мечи. *Мèчкин кàмен. Мèчкина кòжа.*
мèчкоф, -ва *прил.* — мечи. *Мèчкова дỳпка.*
мèшам *нсв.* — 1) бъркам, смесвам. *Мешàно пàйме, мèшаме ърш и пченѝца.* 2) ора повторно, преоравам. *Нѝвйата и мèшаме у мàй и йуни, а èсента и сèйме* (Поп.). ○ **се** *възвр.* — мешам се. *На цèли рабòти тòй се мèша* (Конд.).
мèше *с.*, *умал.* от *мèф.*
мèшим *м.* (ар.-тур.) — обработена кожа.
мешѝмка *ж.* (Кос.) — трънка. *Мешѝмки бèриме и и пàйме.*
мѝгам *нсв.*, **мѝгна** *св.* — мигам. *Му мѝгна на чỳната и се нал'ỳти тàйа.*
мѝгл'а *ж.* — мигла.
мѝгл'о *м.* — мигло.
мѝжа *нсв.* — мижа. *Мѝжи Àсен да ти бàйа* (погов.).
миженѝчкум *нареч.* — мижешком. *Миженѝчкум мòжа да си òда дòма* (Конд.).
мижитòрка *ж.*, **миженѝца** (Гал.) — криеница. *Дèцата ѝгре мижитòрка* (Конд.).
мѝйа *нсв.* — мия. *Му е мѝйа глàвата на чỳпето. Го мѝйа кòно.* ○ **се** *възвр.* — мия се. *Си и мѝйа ръцùте. На рàпто се мѝйа со сàпун.* Конд.
мийàло *с.* — мивка. *Мисỳрите, чàтлите и лъжѝците и мѝйме у мийàлото* (Чер.).
мѝл *прил.* — мил, обичан, драг. *Мѝла мàйко.*
мѝлвам *нсв.* — обичам. *Мнòгу те мѝлвам.* ○ **се** *взаим.* обичаме се. *Мнòгу се мѝлваме, ке се зèваме.*
мѝлос *ж.* — обич. *Ѝмаме голèма мѝлос.*
милослѝф, -ва *прил.* — любезен. *Милослѝва невèста. Милослѝви се роднѝните нàши.*
минàвам *нсв.*, **мѝна** *св.* — минавам. *За пàзар на Мàвруво минàваме пу Лѝчишча* (Чер.).
минỳта *ж.* (лат.) — минута. *Пèт минỳти го чекàйме и нè дойде.*
миншàнче *с.* (Кон.) — бродирано украшение за гърдите на рокля.
мѝр[1] *м.* — 1) покой, спокойствие. *Мѝр ѝма òдма, нè се кàре млàдите со стàрите.* 2) липса на война. *Ѝма мѝр, нèма бòй на Еврòпа* (Конд.).
мѝр[2] *м.* (гр.) — благовонно масло за християнски църковни обреди, миро. *Кòга и кърсте дèцата, мѝр му клàве на глàвата* (Поп.).
мѝрас *м.* (ар.-тур.) — наследство от родители.
мѝрен, -рна *прил.* — тих, спокоен. *Нè дуе вèтер, мѝрно е врèмето. Мнòгу е мѝрно дèтето, нè лудва.* Конд.
мирѝзмо *с.* (гр.) — миризма. *Мирѝзмо фàти мèсото, на псѝте трèба да го фърлиме* (Конд.).
мирѝсвам *нсв.*, **мирѝсам** *св.* — мириша. *Трендàфил'о мнòгу дòбро мирѝса.*
миришлѝф, -ва *прил.* — миризлив.
мирòсвам *нсв.*, **мирòсам** *св.* — миросвам. *Да мирòса, дèка ке ỳмбри, мнòгу добрѝни ѝма правèно.*
мирỳдйе *с.* (Чер.) — магданоз.
мѝсир *м.* (ар.-тур.) — царевица. *Со мѝсир и рàниме бѝшките.*
мисѝрен, -рна *прил.* — царевичен. *Мисѝрно брàшно.*
мисѝрйа *мн.* — царевични посеви.
мѝсл'а *ж.* — мисъл, намерение. *Мѝсл'ата ми бèше дрỳга, àма нè ми излèзе тàка. Мѝсл'ата ми бèше су вàс да òда у Кòстур на пàзар, àма ми излèзе дрỳга ръбòта.* Чер.
мѝсл'а *нсв.* — мисля. *Тòй мѝсли и за ỳтре, не сàму за вдѝден.* ○ **се** *възвр.* — разсъждавам, размислям. *За рабòтата се мѝсл'а, не знàм кà ке ми излèзи. Брàт ми е бòлен, за нèго се мѝсл'а.* Конд.
мистрѝйа *ж.* (гр.) — мистрия. *Майстòрите фàтве кàл и мàже со мистрѝйата.*
мѝсур *м.* (Чер.) — чиния. *Нъпълни го мѝсуро су млèко.*
Мѝтроф *м.* (Конд.) — месец ноември.
мѝцкам се *нсв. възвр.* — лицемеря. *Се мѝцка да откỳпи нèшчо и да напрàви кодошлък.*
мѝшка *ж.* — мишница. *Мѝшката ме бòли.*
младѝна *ж.* — младо поколение, младеж.
младожèнец *м.* — *младожèнец. Нèме дèци èшче, младожèнци се* (Смърд.).
млàдос *ж.* — младост. *Пỳста млàдос ни избèга без да разбèриме. Млàдос со пàри нè се кỳпва* (погов.). *Млàдоста èсти èн път на вèко.* Смърд.
млàка *ж.* — мочурливо място, мочур. *Лèтно врèме òфците мнòгу пàсе по млàките* (Конд.).
млàскам *нсв.*, **млàсна** *св.* — мляскам. *Кòга ке йàш, да не млàскаш, да йàш кàто чòвек, а нè кàто бѝше* (Конд.).
млàт, млàда *прил.* — млад. *Млàт чòвек èсти тòкму за рабòта, но нè му се рабòти.* □ **Млàдо врèме, млàди годѝни** — когато човек е млад. **Млàда невèста** — наскоро оженена. **Млàдо сърце ѝма** — по дух е млад. Смърд.
млàча се *нсв. възвр.* — 1. топля се (в легло). *Лèжа и съ млàча пуд йòргано* (Чер.). 2) топля нещо. *Млàчи мàлко вòда.*

мла̀чка *прил.* само в съч. с **во̀да** — умерено топла вода. *Съ мла̀чка во̀да гу къпиме дѐтто* (Чер.).
млѐкар *м.* — млекар. *То̀й бѐше млѐкар на Ста̀мбул, млѐко продава̀ше* (Конд.).
млека̀рцки *прил.*—млекарски. *Млека̀рцки ду̀к'ан.*
млекарнѝца *ж.* — млекарница.
млѐко *с.* — мляко. *Со млѐко го ра̀ниме дѐтето. Су̀ша ѝма ва̀йа годѝни, о̀фците нѐме млѐко.* □ **От пѝле млѐко ѝме** — всичко имат в къщи. **О̀ше му мирѝса у̀стата од ма̀йкино му млѐко** — млад е и не изкарва прехраната си. **Ке си го испла̀чиш ма̀йкиното млѐко** — много ще пострадаш. Конд.
млѐчен, -на *прил.* — който дава много мляко. *Млѐчна кра̀ва. Млѐчна о̀фца.*
млѐчка *ж.* — млечка.
млѐчник *м.* — баница с яйца и мляко.
мнѝе ми се, мнѝ ми се (ми се мнѝе, ми сѐ мни) *нсв. възвр.* — струва ми се, мисля си. *Та̀ка ми сѐ мни мѐне, бъ̀ргу ке се арма̀се тѝйа* (Смърд.). *Шо̀ му се мнѐше на нѐго, нѐ ке се фа̀та на рабо̀та йа̀с* (Конд.).
мно̀гу *нареч.* — 1) в голямо количество. *Мно̀гу о̀фци ѝме тѝйа.* 2) в голяма степен. *Мно̀гу е у̀мно дѐтето, до̀бро се у̀чи.* □ **За мно̀гу годѝни** — благопожелание (за празници). Конд.
мно̀жа *нсв.* — умножавам. *И мно̀жа о̀фците, одгодѝна ил'а̀да ке и напра̀ва.* ○ **се** *възвр.* — умножавам се. *Ма̀шала, се мно̀же о̀фците.*
множѝна *ж.* — множина.
мо̀жа *нсв.* — мога. *Мо̀жа да пра̀ва стѝс. Мо̀жа да ку̀па къ̀шча на Со̀лун.* □ **Не мо̀жа** — 1) не мога, не съм в състояние. 2) болен съм. **Мо̀жи** — 1) става, позволено е. 2) може би.
мо̀зок *м.* — мозък, ум. *Нѐма мо̀зок во гла̀вата, вра̀пците му го испѝе* (Кон.).
мо̀й, мо̀йа (мо̀а), мо̀е и мо̀йо, мо̀й *мест.* — мой. *Чу̀пата мо̀йа на Ко̀стур рабо̀та на ко̀жите.* □ **Мо̀й чо̀век** — близък (роднина или приятел). Конд.
мокаѐтен, -тна *прил.* (тур.) — който има желание за работа. *Нѐ е мокаѐтен да рабо̀та, тѐмбел' ѐсти то̀й* (Кал.).
молѐпсвам *нсв.*, **молѐпсам** *св.* (гр.) — заразявам. *Ми го молѐпса дѐтето.* ○ **се** *възвр.* — заразявам се. *Отѝде да го вѝди на болнѝцата и се молѐпса и то̀й.* Конд.
мо̀лец *м.* — молец. *Мо̀лците нажѝве по вълнѐните пл'а̀чки и и грѝзе* (Смърд.).
молѝво *с.* (гр.) — молив. *Пи̇ша со сѝно молѝво.*
молѝтва *ж.* — благословия, молитва. *Ма̀йка ми да̀де молѝтвата.*
молѝтвам *нсв.* — честитя. *Ну̀ната ро̀ди дѐте, трѐба да о̀йме да е молѝтваме, да гу да̀рваме на дѐтто* (Чер.). ○ **се** *взаим.* — благопожелаваме си.
мо̀л'а *нсв.* — моля. *Го мо̀ле да ми да̀й па̀ри наза̀ем, а̀ма нѐ ми даде.* ○ **се** *възвр.* — моля се. *Мно̀гу ти се мо̀л'а да ми да̀ш тро лѐп до у̀тре.*
мо̀л'ба *ж.* — молба.
мо̀ма *ж.* (Чер.) — мома. *Мо̀ма е о̀ше, нѐ е мъжѐна.*
мо̀мин *прил.* — момин. *Мо̀мина промѐна.*
момѝнцки *прил.* — momински. *Момѝнцки пѐсни.*
момѝче *с.* (рядко) — момиче. *Момѝче, душѝче, ѐлай да ѝграме при на̀шче йуна̀ци, при на̀шче чарда̀ци* (нар. пес.).
мо̀мок *м.* — ратай. *Главѝйме мо̀мок ва̀йа годѝна* (Тиол.).
мо̀мче *с.* — млад съпруг. *Дѐка ти е ма̀ри невѐсто, мо̀мчето? — Мо̀мчето ми е на чужѝна.* Конд.
мо̀ре *межд.* — за обръщение към мъж. *Мо̀ре Стѐфо, дѐка е та̀тко ти?*
мо̀рен, -рна *прил.* — лилав. *Мо̀рна фанѐла. Мо̀рно фуста̀нче.*
мо̀рйе *с.* — море. *Дълбо̀ко мо̀р'е* (Чер.).
мо̀рцки *прил.* — морски. *Мо̀рцка со̀л'. Мо̀рцка рѝба. Мо̀рцка во̀да.*
мо̀ст[1] *м.* — мост. *Мо̀сто го крѐна рѐката* (Конд.).
мо̀ст[2] *м.* — мъст, гроздов сок. *Пѝйа мо̀ст. Од мо̀сто ста̀ва вѝно* (Конд.).
мо̀стра *ж.* (ит.) — мостра. *За мо̀стра кла̀ваме голѐми ла̀пки озго̀ра, ко̀га и прода̀ваме на па̀заро.*
мо̀там се *нсв. възвр.* — мотая се, работя бавно.
мо̀тра *ж.* (алб., Кос.) — сестро, обръщение на булка към сестрата на мъжа ѝ.
мо̀ч *м.* — пикоч.
мо̀чам и **мо̀чкам** *нсв.* — напикавам. *Дѐтето и мо̀чка га̀шчите. Да те мо̀чам* (ругатня). ○ **се** *възвр.* — пикая. *Дѐтето се мо̀ча на га̀шчите* (Конд.).
мочàрка *ж.* — блато с малко вода. *На моча̀рката па̀се говѐндата и о̀фците* (Смърд.).
мо̀чл'а *ж.* — пикла.
мо̀чл'о *м.* — пикльо.
мра̀ва *ж.* — мравка. *Мра̀вйата цѐло лѐто бѐре ра̀на за зѝмата.* □ **Нѝто за мра̀ва нѐ те ло̀жа** — нищожен си.
мрава̀лник *м.* — мравуняк. *Зѝмата мра̀вйата нѐ излегве од мрава̀лнико, нътре си ѝме йадовѝшче.*
мра̀за *нсв.* — мразя. *Мно̀гу нъ мра̀зе гъ̀рците нъ на̀с буга̀рите* (Чер.).
мра̀зен, -зна *прил.* — студен. *Мра̀зна во̀да.*
мра̀к *м.* — мрак. *Фа̀ти да се стемнѝва, мра̀к па̀дна* (Конд.).
мрѐжа *ж.* — мрежа. *Мрѐжа за рѝби. Мрѐжа за ко̀са. Мрѐжа за па̀зар.*
му̀ *мест.* — кратка дателна форма за мъжки, женски и среден род в единствено и множествено число. *Му рѐку на та̀тко. Му ка̀за на ма̀йка. Му вѝкна на дѐтето. Му да̀ду ла̀пки на чу̀пите. Му вѝкна на мъ̀жите.*
муа̀бѐт *м.* (ар.-тур.) — приятелски разговор, мохабет. *Бѐ на муа̀бѐт. Пра̀ва муа̀бѐт.*
му̀ва *ж.* — муха. *Му̀вите мно̀гу и къ̀се на магарѝната.* □ **Къту̀ нъко̀йа му̀ва да мъ къ̀сна** — нищо не ми стори. **Си е ѝмам му̀вата пут ка̀пата** — мисля за последствията (Чер.).

му̀ден, -дна *прил.* — бавен, муден. *Му̀ден е на ръбо̀тта* (Чер.).
му̀же *с.* (пер.-тур.) — награда за най-напред обадена радостна вест. *Му̀же са̀кам; до̀бра нови̇на ти но̀са.*
музеви̇рин *м.* (ар.-тур.) — клюкар, доносник.
музеви̇рка *ж.* — клюкарка. *Музеви̇рка жѐна е, крѐва од едѐнйо, но̀си на дру̀г'о* (Конд.).
музевирлъ̀к *м.* — клюкарство, доносничество.
му̀кам *нсв.* — муча (за вол). *Воло̀вите мука̀е на врѐме, ке върни снѐк* (Кос.).
му̀ле *с.* (лат.) — муле. *Въ̀лците го изеддо̀е му̀лето.*
му̀л'а *ж.* — мухъл. *Лѐбо фа̀ти му̀л'а, мул'о̀са.*
мул'о̀свам *нсв.*, **мул'о̀сам** *св.* — мухлясвам.
мура̀фѐт *м.* (ар.-тур.) — умение, майсторство, изкуство.
мурафетли̇йа *м.* — мурафетлия.
мурафетли̇йка *ж.* — мурафетлийка.
му̀ргаф, -ва *прил.* и **му̀рк,** мурга *прил.* (Чер.)— мургав. *Въ̀лците се мурга̀ви.*
му̀рта се *нсв.*, *възвр.* — мръща се. *Се му̀рти, а̀ку му рѐчиш нѐшчо да пра̀й.*
му̀ртл'а *ж.* — жена, която се мръщи.
му̀ртл'о *м.* — мъж, който се мръщи.
мурфѐл'а *нсв.* (Чер.) и **мърфѐл'а** (Конд.) — мачкам (за дреха). *То̀й си лѐгна су но̀вйо кѝстум и гу мурфѐли* (Чер.).
му̀сам *нсв.*, *св.* — цапам. *Ръ̀ците нѐ ти съ чи̇сти, нѐ гу фа̀твай на дѐтто, нѐ гу му̀сай* (Чер.). ○ **се** *възвр.* — цапам се. *Йа̀да пи̇та и се му̀сам.*
мускам *нсв.* и **мусна** *св.* — смуча.
му̀скам ко̀ски. *Го мусна ви̇ното.*
му̀ско *с.* Чер. — некръстено бебе.
му̀сл'о *м.* — човек, който се цапа.
му̀сл'а *ж.* — жена, която се цапа.
мусни̇ци *мн.* — мустаци. *Мусни̇ците си и су̀чи дѐдо Ко̀л'о.*
му̀т *прил.* — малоумен. *Му̀та жѐна.*
мутала̀ф, -ва вж. *му̀т.*
му̀тра *ж.* (гр.) — грозно неприятно лице.
муфѐска *ж.*, Кум. — забрадка.
муцу̀на *ж.* (гр.) — муцуна.
муша̀ма *ж.* (тур.) — мушама.
мушчари̇йа *м.* (ар.-тур.) — клиент. *Нема̀ше мушчари̇й и го затво̀ри ду̀к'ано* (Конд.).
мъ *мест.* (Поп.), вж. *ме.*
мъ̀жа *нсв.* — омъжвам. *Па̀ри ми трѐбе да е мъ̀жа чу̀пата.* ○ **се** *възвр.* — омъжвам се. *На до̀бро мѐсто се мъ̀жи чу̀пата.* Конд.
мъзга̀лка *ж.* (тур., Чер.) — малък прозорец в мазе или килер.
мъ̀ка *ж.* — мъка.
мъ̀лза *нсв.* — доя. *Два̀ пъ̀та на дѐно и мъ̀лзиме о̀фците и ко̀зите.*
мълзни̇ца *ж.* — дойна овца.
мълтѐска *прил.* само в съч. с *кра̀ва.* — *Млечна крава.*
мъ̀лча *нсв.*, **мъ̀лкна** *св.* — мълча. *Страмли̇вое дѐтто, зъто̀ мъ̀лчи и нѐ гувори мно̀гу* (Чер.).
мълчени̇ца *нареч.* (Кос.) и **мълчени̇чкум** *нареч.* (Чер.) мълчешком. *Мълчени̇ца вървѐше.*
мъмурли̇йа *м.* — 1) сънлив. 2) тежък в говоренето.
мъмурли̇ка *ж.* — 1) сънлива. 2) тежка в говоренето.
мъ̀нгла *ж.* — мъгла. *Мъ̀нгла го по̀кри по̀л'йето, ни̇шчо нѐ се пу̀ли* (Конд.).
мъ̀нди *мн.* — мъде.
мъ̀нѕам се *нсв. възвр.* — клатя се. *Пу̀бързай, шо̀ съ мъ̀нѕаш та̀ка* (Чер.).
мърдни̇вам *нсв.*, **мъ̀рдна** *св.* — дръпвам се, мръдвам. *Сто̀е на ѐно мѐсто и нѐ мърднива.* □ **Си о мъ̀рдна у̀мо** — полудя. Смърд.
мъ̀ркам се *нсв.*, *възвр.* — заплождам се (за овца). *О̀фците се мъ̀рке ѐсента.*
мъ̀рса *нсв.* — през време на постите ям блажно, блажа. *Мла̀дите мъ̀рсе, нѐ посте.*
мъ̀ртва *ж.* — задушница. *На мъ̀ртва да̀ваме за ду̀ша на умбрѐните.* □ **Мъ̀ртва ко̀ска** — израстък на долната част на ръката.
мъ̀рто̀вец *м.* — мъртвец. *Го закопа̀е мъ̀ртдвецо.* □ **Жи̇ф мърто̀вец е** — много е блед. Конд.
мъ̀рша *ж.* — тяло.
мъ̀ска *ж.* — катър. *Со мъ̀ски до̀йме за дъ̀рва на плани̇ната.*
мъстра̀пче *с.* (Кос.) — съд за пиене на вода.
мъ̀та *нсв.* — 1) мътя яйца (за кокошка). *Ко̀кошката йа̀йца мъ̀ти.* 2) замърсявам вода. *Бѝшките е мъ̀те во̀дата.* Конд.
мъ̀тка *ж.* — буталка. *О мъ̀тката ту̀рваме млѐко и го бу̀ваме со жури̇лото, озго̀ра оста̀ва ма̀ста* (Смърд.).
мъту̀ф, -ва (Чер., Конд.) — малоумен. *То̀й нѐма ум, то̀й е мъту̀ф.*
мъ̀ча *нсв.* — мъча. *Мно̀гу и мъ̀чиме пра̀вдата, мно̀гу и работаме. Мно̀гу не мъ̀че гъ̀рците и ни̇кой нѐ не бра̀ни.* ○ **се** *възвр.* — мъча се. *Од мно̀гу рабо̀та мно̀гу се мъ̀чи дѐтето.*
мъ̀чен *прил.* — 1) измъчен. *Мъ̀чен на̀рот.* 2) горкият. *Мъ̀чна ми ма̀йка не ви̇де бѐл ден* (Чер.). □ **Мъ̀чно ми е** — тежко ми е. **Мъ̀чна живо̀т** — тежък живот. **Мъ̀чна ду̀ша** — изтерзан човек. Конд.
мъчноти̇йа *ж.* — трудност, мъчнотия.
мъ̀ж, мъжо *м.* — 1) човек от мъжки пол на зряла възраст. 2) съпруг. *Нѐма мъш, му се о̀би на бо̀йо.* 3) *прен.* храбър човек.
мъ̀шки *прил.* — мъжки. *Мъ̀шко дѐте. Мъ̀шка си̇ла.*
мъшкода̀нка *ж.* — мъжкарана.

Н

на *предл.* — означава: 1) притежателно отношение. *Ни̇вата на дѐдо Ко̀л'о фта̀са. Но̀жлето на дѐтето* (Кос.). *Къ̀шчата на ба̀ба.* 2) отношение към деятел или причина за нещо. *Бо̀л'ката на ма̀йките. Мъ̀ката на ора̀чите.* 3) отношение към обекта на действието (след съществителни, образувани от преходни глаголи): *Печѐнйето на зѐлнико ѐсти мъ̀чно. Косѐнйето на лива̀дата.*

4) дателно отношение: *Дàвам сѐно на говѐндата. Му збдрвам на чупата.* 5) отношение към мястото, дето става или се намира нещо или някои. *Сѐда на чàрдако. Лѐбо ѐсти на мàсата. На крѐвето се намѐрва йдргано.* 6) отношение на човек към имот, служба и под.: *Стопан на къщчата ѐсти той. Голем на àскеро. Първа жѐна на сѐлото.* 7) отношение към място или област като обект на някаква дейност. *Ода на нѝвата. Бѐше на пазар.* Смърд. 8) положение вътре в границите на даден предмет: *Да бързаме, попо е на църквата* (Конд.). *На плѐмната се говѐндата* (Конд.). 9) място за докосване при насочване: *Го бàци на образо.* 10) отношение към време, когато става нещо. *На друг'о ден. На фтдрник. На пѐт сàето. На той месец.* 11) отношение към средство, оръдие и дейност. *Свѝра на бурѝйа. Вѝана на коно. Се воза на колата. На рашѐтка ода.* 12) отношение към обстоятелство. *Пѝйа вода на глàдно сърце. На пърсти гàзи той. На смѐйа му рѐку.* 13) отношение към признак. *Млат на годѝните. Добар на лафовите. Фудул на баранѝето. Стар на годѝните. Здрàф на умо.* 14) отношение към желание, наклонност към нещо. *На рекѝйа сте, ѝли на вѝно.* 15) отношение към език. *Забранѐно ѐсти да се збдрва на булгàрцки. На гърцки нѝщо нѐ знам.* Смърд.

нà и **нàа̀** *част* — 1) ето, това е. *Нà, що требàше да му рѐчиш.* 2) заповядай, вземи. *Нà ти и пàрите, пѝкай си у очите* (Чер.). 3) ето ти. *Здрàф бѐше, ама нà, умбре.*

наàпвам *нсв.*, **наàпа** *св.* — нахапвам. *Вълко и наàпа дфците, му и скѝна гъзѝнте* (Конд.).

набѐл'вам *нсв.*, **набѐл'а** *св.* — прекарвам един път платно за белене през водата. *Го набелѝйме плàтното на рѐката.*

набѐрвам *нсв.*, **набѐра** *св.* — 1) прибирам нещо изсипано. *Го нàбра фàсул'о од зѐмата.* 2) късам плодове. *Скàчи се на крушата, нàбѐри круши!* Конд. 3) запретвам. *Нàбери и пънтълоните угаре, дàн и избъркаш* (Чер.).

набѝйа *св.* — набия.

наблàжвам *нсв.*, **наблàжа** *св.* — има сладък вкус, сладни. *Наблàжва лѐбо, нѐма доста сол'.*

наблѝжвам *нсв.*, **наблѝжа** *св.* — наближавам. *Пѐтлите пѐе, се счуке, наблизàйме до сѐлото.*

наблѝзо *нареч.* — недалече, наблизо. *Наблѝзо ѝма сѐло.*

набобула *м.* (гр.) — суматоха.

нàбой *м.* — набрало място. *Си закàчи търн, нàбой ми стàна на ногата.*

набол'ва ме *нсв.* — наболява ме. *Ме набол'ва глàвата.*

набубурвам се *нсв.*, **набубура се** *св.* , *възвр.* — набъбвам. *Збуна, съ нъбубури лѐбо* (Чер.).

набъпкам *нсв.*, **набъпна** *св.* — слагам голямо количество. *Нàбъпкай го огано съ дърва, студѐно е много. Плѐмната е нъбъпкàме съ слàма.* Конд.

набързо *нареч.* — набързо. *Нàправи му набързо нѐщчо да йàди.*

навàл'вам *нсв.*, **навàл'а** *св.* — подпирам на нещо, облягам. *Врѐшчето го навàли на стѝсо.* ○ **се** *възвр.* — осланям се на нещо, облягам се. *Се навàли на крѐвето и зàспа.* Конд.

навàрвам *нсв.*, **навàра** *св.* — увеличава обема си при варене, навира, набъбва. *Фàсул'о и оризо навàрве.*

навѐдвам *нсв.*, **навѐда** *св.* — свивам, прегъвам, свалям надолу. *Нàведи нъдолу вѐйките, дъ субѐриме круши* (Чер.). ○ **се** *възвр.* превивам се надолу. *Се навѐди жѐната надолу, гърп му рàсти.*

навѐден, -ѐна *прил.* — стои криво. *Навѐден е стѝсо, ке пàдни* (Конд.).

навѐжвам *нсв.*, **навѐжа** *св.* — бродирам докрай. *Го навѐза чупата цедѝлото.*

навѐзан, -àна *прил.* — 1) бродиран. *На стàро врѐме носѐ навезàни кошули.* 2) вписан в списъка на неблагонадеждните, забелязан. *Нъ ѝме нъвезàно нъ нàс гърците у тефтѐрите, нъ знàе, що снѐ бугàри* (Поп.).

навечѐрвам *нсв.*, **навечѐрам** *св.* — давам на някого вечеря. *Го навечерàйме àрно-лдшо на дфчаро и си отиде при дфците* (Конд.). ○ **се** — навечерям се. *Сѐдна и нѐ ставаше, съ нъвечѐра и той су нàшче мъжи, зъ нàс жѐнте нѐ устана йадѐйне* (Чер.).

навѝвам *нсв.*, **навѝйа** *св.* — намотавам, навивам. *Прендѐното го навѝвам на клдмко.*

навикнѝвам[1] *нсв.*, **навѝкна** *св.* — викам от време на време, нахоквам. *Навикнѝва одврѐме наврѐме, àма нѐ е лош* (Смърд.).

навикнѝвам[2] *нсв.*, **навѝкна** *св.* — придобивам навик, привиквам. *Навѝкна да пѝе цигàри, свърши.*

нàвой *м.* — приспособление, с помощта на което се навива основата за тъкане.

наврѐквам *нсв.*, **наврѐкна** *св.* — врякам от време на време. *Наврѐква свѐкор ми, но нѐ е лош.*

наврѝвам *нсв.*, **нàвра** *св.* — обличам, слагам върху себе си или върху някого. *Нàври и пл'àчките и нъдвѐ-нътрѝ търгай, нѐ устана врѐме* (Поп.).

нагàсвам *нсв.*, **нагàсам** *св.* (от гр.) — подканвам, принуждавам някого или нещо да върви, да се движи, да работи. *Го нагàсвам коно по-бъргу да ода на нѝвата.* ○ **се** *възвр.* — принуждавам се. *Се нагàса да го продàй коно, да напрàви брàк за чупата.* Конд.

наглàвам *нсв.*, **наглàва** *св.* — 1) уплитам долната част на чорапа и го съединявам с горната част на стар чорап. 2) кърпя с нови големи парчета основно панталони на колената, бедрата и задната част.

наглàвец *м.* — долната част на чорапа. *Соплѐте наглàфци, да и наглàва чорàпите* (Смърд.).

нàгон *м.* (Руля) — чилик, детска игра. *Йграме нàгон.*

нагоре *нареч.* — 1) към по-голяма височина в отвесна посока. *Нагоре го крѐна врѐшчето.*

2) към по-високи места. *Ой нагоре, на рѝдо, ке и наш офците.* 3) Конд.
нагорква *нсв.* — горчи по малко, нагарча. *Нагоркве сливите.*
наготово *нареч.* — наготово. *Не работа той, наготово живи.*
нагрèвам *нсв.*, **нагрèйа** *св.* — правя нещо да стане топло, стоплям. *Му се замързнàти ръците на дèтето, нагрей му и.* ○ **се** *възвр.* — стоплям се. *Студèно ми беше, се нагре на огано.* Конд.
надвè и нàдве *нареч.* — надве. *Надвè и поделийме нивйата.* □ **Надвè-натрѝ** — бързо, но небрежно. *Надвè-натрѝ и измълзийме офците.* Конд.
надвѝвам *нсв.*, **надвѝйа** *св.* — побеждавам, надвивам. *И надвийме на ними на работто, по рано од ними е пожнайме нивата* (Конд.).
надèвам се *нсв. възвр.* — надявам се. *Се надèве, шо ке го направа зèт, но нишчо нè стана, не измъми* (Конд.).
надèжда *ж.* — надежда. *Ѝме надèжда, оти ке дойде гостите, ама нè дойдое, му се случи нèшчо* (Конд.).
наделèко и наделèку *нареч.* — надалеко.
надèсно *нареч.* — надясно. *Àку го прèгниш воло надèсно, постойано трèба да го драш надèсно* (Конд.).
нàдеш, -жо *м. надèжда. Имам нàдеш, шо ке дойди* (Смърд.).
надолу *нареч.* — 1) към по-ниско място. *Надолу носите оде по-лèсно.* 2) към земята, към пода. *Скуни се надолу.*
надрèзно *нареч.* — на гладен стомах. *Той пие надрèзно* (Смърд.).
нàдру (Поп.), **нàдруф** (Ян.), **нàдур** (Кор.), *нареч.* — пространството отвъд стените на дадено помещение. *Нàдру върни спèк. Нàдур ме лава куче.* □ **Падна нàдру** — сгреших. *Нàдру ме извàва* — имам диария.
надрувèжен, -жна (Поп.) *прил.* — 1) който е отвън. *Сама се отвори надрувèжната врàта* (Конд.). 2) чужд. *Ндрувèжните л'уг'а дàн съ меше у нашча фъмѝл'а, шу сàкаме си прàйме нийа* (Чер.).
надувам *нсв.*, **надуйа** *св.* — 1) изпълвам с въздух. *Е нàду пуфката.* 2) опъвам. *Е зàкла офцата и е нàду, сèтне ке е дèра.* 3) причинявам главоболие от много говорене. *Ми е надува глàвата, многу зборва.* ○ **се** *възвр.* — 1) изпълва се с въздух. *Се нàду топката, нè дуй повике.* 2) при заболяване ми се надува корема. *Се нàду офцата, ке псувйса, да му пушиме кърф.* □ **Е нàду гайдата дèтето** — почна да плаче. Конд.
наèднаш (Поп.) и **наèнаш** (Дк., Кор.), *нареч.* — 1) на един път, наведнъж. *Наèднаш ми и върна пàрите.* 2) изведнъж, внезапно. *Наèднаш фàти да върни.* Конд.
наèдно (Поп.), **наèно** *нареч.* — 1) заедно. *Наèно и пасиме офците* (Гал.). 2) съвсем близко, един до друг. *Наèдно и ѝмаме къшчите, дùп зълепèни* (Чер.).
нажèгвам и нажегнѝвам *нсв.*, **нажèгна** *св.* — пониквам. *Нъжèгна житото, излèзе, вър пукàза. Нъжегнува трèвата.* Поп.
наживѝвам *нсв.*, **нажѝва** *св.* — появявам се отново (за насекоми). *Наживйе тафтабидите* (Конд.).
нàза *нареч.* — 1) назад, обратно. *Върни се нàза при мàйка ти.* 2) отново. *Нàза дойде прѝ мене и пà пàри ми сàка.* Смърд.
наздрàвйе *нареч.* — наздраве (пожелание при почерпка, при ядене и пиене и при кихане).
нàзлан *нареч.* (Кос.) — за лошо, за зло. *Нàзлан те мàйка родила* (нар. пес.).
наистѝна *нареч.* — в действителност, наистина. *Наистѝна загина магàрето.*
нàй *част.* — служи за изразяване на превъзходна степен при прилагателни и наречия, като стои пред тях. *Нàй-убàви говèнда. Нàй-убàво пèе.* Конд.
найàдвам[1] *нсв.*, **найàда** *св.* — причинявам скръб. *Му рèку, шо мàйка му е болна и го найàду чупето* (Конд.). ○ **се** *възвр.* — почвам да скърбя. *Се найàде чупето, кога научи, шо е мàйка му болна.* Конд.
найàдвам се[2] *нсв. възвр.*, **найàда се** *св. възвр.* — нахранвам се. *Се найàде и лèгна да спие.*
найàден, -èна *прил.* — 1) тъжен. 2) сит.
нàйдвам и наòдвам *нсв.*, **нàйда** *св.* — 1) виждам, откривам нещо загубено, скрито или непознато. *Го загина ножо, ама пà го нàйду.* 2) заварвам, виждам някъде. *Кога грèда у вас нè о нàйдвам дома Пèтрето, многу ми е потрèбен. На офчаро о нàйду на паселишчето.* 3) нахождам, срещам, виждам нещо. *По трàпо нàйдваме фтасàни горници.* 4) взимам, дават ми. *Кога ѝмам нужда, нàйдвам пàри йàс.* □ **Нàйдвам врèме** — отдава ми се да отида някъде, да правя нещо. **Ке си о наш (нàйдиш) мàйсторо** — ще получиш заслуженото наказание. **Ке си га нàйда бèл'ата** — ще имам неприятности. **Ке си о нàй (нàйди) мèстото** — ще намери гроба си. ○ **се** *възвр.* — 1) бивам, прекарвам, съм, стоя. *Кога да дош, дома се нàйдвам, дома ке ме наш. На лошо положèние се нàйдва той.* 2) налице е нещо изгубено. *Се нàйде ножо, шчо го барàйме фчèра. Се найдое говèндата.* **Се нàйдва** — има. **Ми се нàйдва** — услужва ми, помага ми. **Кà се нàйдваш** — как си? **Дèка се нàйдваш** — къде си? Смърд.
найàн *нареч.* — криво, накриво. *Нè ой прàво шàйката, найàн ой.*
накàжвам *нсв.*, **накàжа** *св.* — обаждам някого за нещо. *Ке тъ нъкàжа нъ ъстънумѝйата, шу крàдиш* (Чер.).
накàрвам *нсв.*, **накàрам** *св.* — принуждавам някого. *Нàкарай го и нъ нèго да ой нъ брàко* (Чер.). ○ **се** *възвр.* — карам се по малко от време на време. *Се накàрва свèкор ми, ама нè е лош.*
накàчвам *нсв.*, **накàча** *св.* — забивам кол, гвоздей. *Накàчвам шàйки на стùсо, за да забèсвам пл'ачки. Накàчи кол'а на лѝвадата.*

нака̀шл’ам *нсв.* — кашлям от време на време.
накѝсвам *нсв.*, **накѝсна** *св.* — накисвам. *И накѝсна пл’а̀чките, у̀тре ке пѐра.*
накѝтвам *нсв.*, **накѝта** *св.* — подреждам, нареждам (дрехи, цветя, съчки). *Накѝти йа̀с ѐден зграбѐй ро̀шки. Накѝтвам пл’а̀чки.* Конд.
наклѐпвам *нсв.*, **наклѐпа** *св.* — наклепвам (брадва, коса, тесла). *Ко̀сите и наклѐпаме су ча̀кан и кува̀лно* (Чер.).
наклѐпквам *нсв.* — затварям (несъзнателно) очи и веднага пак ги отварям. *Наклѐпва кай кра̀ва* (Смърд.).
нако̀пам се *св. възвр.* — копая до насита. *Зѐмата бѐше мѐка, се накопа̀ме.*
нако̀са се *св. възвр.* — кося до насита.
накра̀да *св.* — крада много, в достатъчно количество. ○ **се** *възвр.* — крада до насита. *Накра̀ди-накра̀ди, се накра̀ди, а̀ма на сетнѝнта од го̀спо си го на̀йде* (Конд.).
накра̀й *нареч.* — накрай. *Накра̀й ду̀нйа о̀да со тѐбе* (Гал.).
накрѐвам се *нсв. възвр.*, **накрѐна се** *св. възвр.* — крада много, забогатявам от кражба. *Се накрѐна йа̀ма. От чу̀жа по̀т се накрѐна то̀й.* Конд.
накрѝвам *нсв.* — куцам малко.
накрѝво *нареч.* — 1) наведено встрани, не в права посока. *Накрѝво пора̀сте кру̀шата. Накрѝво го но̀си са̀маро мага̀рето.* 2) с не добро око, враждебно. *Накрѝво ме пу̀ли, нал’у̀тен ми ѐсти.* Смърд.
наку̀п *нареч.* — на едно място, накуп. *Наку̀п го со̀бра жѝтото* (Гал.).
наку̀пвам *нсв.*, **наку̀па** *св.* — купувам много, достатъчно, всичко, което е необходимо. *Наку̀пи за цѐла зѝма йадовѝшче.*
наку̀цвам *нсв.* — куцам по-малко. *Наку̀цва дѐтето, ѐшче го бо̀ли но̀гата* (Кос.).
накъ̀рквам се *нсв. възвр.*, **накъ̀ркам се** *св. възвр.* — наяждам се, нахранвам се добре. *Се накъ̀рка и лѐгна да спѝе.*
накъ̀ршвам *нсв.*, **накъ̀рша** *св.* — кърша известно количество. *Накършѝйме ро̀шки за о̀гано.*
нала̀звам *нсв.* — почвам да лазя (за дете). *Нала̀зва дѐтето, бъ̀ргу ке заба̀ра.*
нала̀пвам се *нсв. възвр.*, **нала̀пам се** *св. възвр.* — нахранвам се бързо с лапане. *Се нала̀па — ла̀па мѐк леп со сирѐнйе и избѐга* (Смърд.).
налѐжвам се *нсв. възвр.*, **налѐжа се** *св. възвр.* — лежа до насита. *Се налѐза сѝно, рабо̀та трѐба да фа̀ти.*
налѐйвам *нсв.*, **налѐйа** *св.* — напълвам съд с течност, наливам. *Ти на̀ле во̀да ма̀йка ти, ѐла да пѝеш.*
налѐпвам *нсв.*, **налѐпа** *св.* — заразявам се. *Ло̀ша бо̀л’а налѐпи то̀й.*
на̀ли (Поп.) и **нѐли** (Кор., Дк.) *част.* — въпросителна частица, след която се очаква положителен отговор. *На̀ли бѐше та̀ка ръбо̀тта* (Чер.)? *Нѐли тѝ си Пѐтре*? (Смърд.)
нал’у̀ба се *св. възвр.* — любя до насита. *На̀йде чу̀пи, ка̀ л’у̀би — л’у̀би, се нал’у̀би.*
нал’у̀тва *нсв.* — леко люти.
нал’у̀твам се *нсв. възвр.*, **нал’у̀та се** *св. възвр.* — сърдя се. *Му рѐку да сѐди мъ̀ндро и се нал’у̀ти, избѐга.*
на̀м *мест.* (Смърд.) — 1) винителен падеж от ние успоредно с *нас*. *На̀м са̀ке да не вѝде.* 2) дателен падеж. *На̀м ни даддѐ йаддѐнйе.*
нама̀жвам *нсв.*, **нама̀жа** *св.* — намазвам. *Му нама̀за лѐп со ма̀с.* ○ **се** *възвр.* — слагам върху тялото си или на определена част от него (лице, ръце и др.) мазнина, крем, спирт и под. с лечебна или козметична цел. *Се нама̀за со га̀с за ревматѝзмото.*
намалѐнйе *с.* — намаление. *Нѐма намалѐйне на сто̀ките* (Конд.).
нама̀л’вам *нсв.*, **нама̀л’а** *св.* — правя нещо да стане по-малко, по-късо, по-евтино. *На̀мали о̀шче от цѐната! Дъ̀лги ми сѐ о̀шче пантало̀нте, на̀мали и о̀шче* (Конд.)! ○ **се** *възвр.* — става по-малък. *Зѝмата се нама̀л’ва дѐно.*
нама̀чквам *нсв.*, **нама̀чкам** *св.* — намазвам. ○ **се** *възвр.* — намазвам се.
на̀мер *м.* (Чер.) и **намѐра** *ж.* (Конд.) — късмет в брака. *Не зна̀йме чу̀пата шу на̀мер ке нъмѐри* (Чер.).
намѐрвам *нсв.*, **намѐра** *св.* — намирам, вж. *найдвам* във всички значения.
намѐствам *нсв.*, **намѐста** *св.* — 1) слагам на съответно място, натъкмявам. *Го намѐстѝйме до̀лапо на ода̀йато до к’о̀шо. И намѐсти пл’а̀чките на сѐндуко.* 2) настанявам, устройвам. *На до̀бра рабо̀та го намѐсти.* ○ **се** *възвр.* — 1) заемам място, сядам, разполагам се. *Се намѐсти то̀й до ба̀шо.* 2) устройвам се. *Чу̀пата се намѐсти на до̀бра къ̀шча.* 3) поставя се на съответно място. *Се намѐсти ма̀сата.*
на̀мет *м.* — пряспа. *Вѐтерот фа̀рли мно̀гу намѐти* (Гал.).
намѐтвам *нсв.*, **намѐта** *св.* — изметам небрежно.
намѐшвам *нсв.*, **намѐша** *св.* — правя някого съучастник. *И нъ нѐго гу нъмеша̀йа у та̀йа ръбо̀та, и то̀й уткра̀ди мѐт* (Поп.). ○ **се** *възвр.* — 1) ставам съучастник. 2) ходатайствувам. *Се намѐша по̀по и го пушчѝе дѐтето от апса̀ната.*
намѝгвам *нсв.*, **намѝгна** *св.* — намигвам.
намирѝсвам *нсв.* — почвам леко да мириша. *Намирѝсва мѐсото.*
намно̀жвам *нсв.*, **намно̀жа** *св.* — умножавам. *И намно̀за о̀фците, двѐсте бра̀ви и напра̀ви.* ○ **се** *възвр.* — умножавам се. *Ни ро̀ди невѐстата, се намно̀жи фамѝл’ата.*
намузлѝйа *прил. неизм.* (от ар.-тур.) — с репутация, почтен. *Намузлѝйа жѐна.*
наму̀ртвам *нсв.*, **наму̀рта** *нсв.* — намръщвам· *Нѐ му зборва̀й та̀ка, нѐ го наму̀ртвай.* ○ **се** *възвр.* — намръщям се. *Се наму̀рти жѐната и си о̀йде до̀ма.*
на̀мус, -зо *м.* (ар.-тур.) — честност, репутация. *Си ба̀ра на̀музо жѐнта, нъпра̀зно му извадѝйа лафо̀ви* (Чер.).

намусвам *нсв.*, **намусам** *св.* — изцапвам. *И намуса пл'ачките.* ○ **се** *възвр.* — изцапвам се. *Се намуса от чоколато.*

намълза се *нсв. възвр.* — доя до насита.

нана *нсв.* — спя (за дете). *Ай да наниш.*

нани-нани *межд.* — за приспиване на дете.

наниӝвам *нсв.*, **наниӝа** *св.* — правя наниз, нанизвам. *Го нанӥза тутуно на нӥзи* (Конд.).

нанӧво *нареч.* — отново. *Нанӧво ке стани сѐлото.*

наоколо и **наоколу** *нареч.* — 1) означава обкръжване. *Аскеро го завърти надколо сѐлото, комити бараше.* 2) покрай, недалеко. *Тука надколу има вода.* Конд.

наопако (Конд.), **напаку** (Смърд.), **однопук** (Гал.) *нареч.* — наопаки. *Наопако го облѐче палтето.*

наопачен, -чна *прил.* и **напачен, -чна** — неразбран човек. *Наопачна жѐна* (Конд.). *Напачни л'удйе* (Смърд.).

нападвам *нсв.*, **напада** *св.* — обаждам някого за нещо, наклеветявам. *Ме напади на астономийата пол'ако и ме бара астономийата да ме фати.* ○ **се** *взаим.* — наклеветяваме се взаимно.

напазарувам *нсв.* — пазарувам много неща. *Той напазарува за цѐлата година йадовӥшче.* ○ **се** *възвр.* — пазарувам до насита.

напарвам *нсв.*, **напара** *св.* — поставям гореща мазнина върху охапвания от вълк. *Вълко и наапа офците, сѐга и напарваме съ църкосано сало и пипер* (Конд.).

напасвам *нсв.*, **напаса** *св.* — паса добитък до насита. *Добар ѐсти офчаро, и напасва офците* (Смърд.).

напасва се *нсв. възвр.*, **напаси се** *св. възвр.* — пасе до насита (за добитък). *На лендината бъргу се напасве офците.*

напѐвам (си) *нсв. (възвр.)* — пея си тихо. *Оди по пъто и си напѐва.*

напѐрквам *нсв.*, **напѐркам** *св.* — напердашвам. *Нѐ шчукаше дѐтето и го напѐрка* (Конд.).

напѐрквам се *нсв. възвр.*, **напѐркам се** *св. възвр.* — ям до насита, наплюсквам се. *Се напѐрка и лѐгна да спие* (Конд.).

напивам *нсв.*, **напийа** *св.* — 1) давам на животно да пие вода, поя. *Го напи кдно вода и му даду ѐчмен.* 2) черпя изобилно с вино, ракия и др. *И напийме гостите вино и ракийа и се испийане.* ○ **се** *възвр.* — 1) пия (за животно). *Кдно се напи вода и му даддоме трици да йади.* 2) пия до крайност, до опиване. *Се напие вино и ракийа и се изпийане.* Конд.

напишвам *нсв.*, **напиша** *св.* — написвам. *Книга написа за син ми.*

напл'асквам *нсв.*, **напл'аскам** *св.* — набивам, напердашвам.

напл'увам *нсв.*, **напл'уйа** *св.* — 1) плюя от време на време. *Дѐдото напл'ува.* 2) снасям яйцата си върху месо и месни произведения, върху мляко и млечни произведеня (за муха). *Гу нъпл'уйа мѐсото муфите и фати цървйа* (Поп.).

напл'ускам се *св. възвр.* — 1) ям до насита. *Се напл'уска лѐпо, лѐпо и заспа пот сѐнката.* 2) стрелям до насита. *Му додде пушка и се напл'уска.*

наполеон и **напалеон** *м.* (от фр. соб.) — френска златна монета.

наполовина *нареч.* — на две равни части. *Нӥвйата и даддоме наполовина да се жнѐ* (Гал.).

напорки *нареч.* — с криво око. *Напорки ме глѐда невѐстата, нѐ ме гледа со свѐ сърце* (Конд.).

напоручвам *нсв.*, **напоруча** *св.* — давам на някого изобилно да закуси. *Го напоручваме на офчаро и го пушваме со офците* (Конд.). ○ **се** *възвр.* — закусвам изобилно сутринта.

направа *ж.* — изработка, направа. *Платното ѐсти домашна направа* (Смърд.).

направивам *нсв.*, **направа** *св.* — 1) правя от време на време.

направо *нареч.* — 1) в права посока, 2) без отклонение, направо. *Рѐчи му, направо да дой у нас, го чѐкам* (Конд.).

напърничаф, -ва *прил.* (Конд.) — който гледа с криво око, сърдит.

напрашвам *нсв.*, **напраша** *св.* — замърсявам с прах, напрашвам. *Вѐтеро ми и напраши очите.* ○ **се** *възвр.* — замръсявам се с прах. *Се напраши от праа, трѐба да и мѐна пл'ачките. На сушата, кога прашиме, многу се напрашваме.* Конд.

напре *нареч.* — 1) накъдето сочи лицето. *Пули напре вѐтеро ка и крѐва полоѕите.* 2) пред другите. *Той напре вървѐше на кдно вӥанат.* 3) първо. *Напре ке срабдташ и сѐтне ке се платиш.* 4) преди. *Напре друк свет бѐше, шчукае младите, сѐга йч нѐ счуке.* Конд.

напрѐдвам *нсв.*, **напрѐда** *св.* — 1) вървя напред. *Напрѐди аскеро и го фати сѐлото.* 2) преуспявам, развивам се. *Напрѐдва на науката, лѐкар ке стани.* Конд.

напрѐдлиф, -ва *прил.* — който върви пред другите. *Напредлиф овен. Напредлӥвите офци йме силни ягнӥшча* (Конд.).

напрѐку *нареч.* — 1) направо. 2) през. *Напрѐку Смдрец ойду о Дъмбени* (Смърд.).

напрѐтка *ж.* (Конд.) и **напрѐдок** *м.* (Кор.) — успех. *Има напрѐтка на ръботта (му върви)* (Конд.).

наприкаӝвам се *нсв. възвр.* — разговарям до насита.

напротиф *нареч.* — нарочно (правя зло на някого). *Напротиф ни направи зийан.*

напълнивам *нсв.*, **напълна** *св.* — 1) пълня докрай, изпълням. *Го напълна врѐшчето со патати.* 2) навършвам. *Дѐтето напълна пѐт години.* ○ **се** *възвр.* — 1) получавам много. *Се напълна пари той.* 2) изпълня се. *Мѐстото се напълна аскер. Одайата се напълна гости.*

карàмно *нареч.* — на еднакви части, наравно.

наранвам *нсв.*, **парàна** *св.* — давам на човек или животно храна до насита. *Бол сèно му дàду на говèндата, и нарàни.* ○ **се** *възвр.* — ям до насита.

нарèндвам *нсв.*, **нарèнда** *св.* — 1) поставям в редици. *Дàскало и нарèнди учениците за тàлим.* 2) поставям в ред. *И нарèнди пл'àчките на сèндуко.* ○ **се** *възвр.* — нареждам. *Се наренд'йме на дук'àно да кýпиме смòкви.*

нарèт *нареч.* — един след друг, наред. *Нарèт вàрве кòните* (Гал.).

нàрес *м.* — наченки на грозд. *Вайа гудùна лòзйата ùме мнòгу нàрес, гòспо да и чýва* (Чер.).

нарèсвам[1] *нсв.*, **нарèса** *св.* — замърсявам с прах. *Вèтеро ни го нарèси млèкото.* ○ **се** *възвр.* — замърсява се с прах, напрашава се. *Се нарèси млèкото.* Конд.

нарèсвам[2] *нсв.*, **нарèса** *св.*—правя докрай ресни.

нàрка *ж.* (гр.) *нова заем.* — мина. *Пýкна нàрка и ме ранòса.*

нарòден, -дна *прил.* — който е тясно свързан с народа чрез дейност, прояви, навици, поведение. *Нарòден чòвек.*

нарòднос *ж.* — националност. *Нè се откàжваме од нàшча нарòднос.*

нарòдвам *нсв.*, **нарòда** *св.* — раждам много. *Нарòди дèца, òйде на чужùна и и остàи* (Конд.).

нарòнвам *нсв.* — куцам малко. *Нърòнва чýпата* (Чер.).

нарòт, -до *м.* — 1) нация, народност. *Нàшио нарòт èсти за мъки рòден* (Смърд.). 2) хора. *Нарòдо се сòбра прет скòл'йето.*

нарòчно *нареч.* — с определена цел или намерение, нарочно. *Нарòчно дòйде при нàс да откýпза лафòви* (Конд.).

нарýжвам *нсв.*, **нарýжа** *св.* — 1) подготвям някого за важно събитие (годеж, сватба, гостуване, следване и др.). *И нарýжа чýпите за мъжèнйе, му сòбра дарòви и прùке.* ○ **се** *възвр.* — приготовлявам се. *Се нарýжа чýпето, ке тѝрни за скòл'йе.*

нарýжан, -àна *прил.* — добре облечен. *Нарýжана жèна.*

наръквùца *ж.* — ръкавица. *Зùмата нòсиме наръквùци, дàн ни стýде рьците* (Конд.).

насвùра се *св. възвр.* — свиря до насита.

насèвам *нсв.*, **насèйа** *св.* — хвърлям повече семе, отколкото е нужно. *Е нàсе нùвата, му фър ги пòвике сèме, дъ стàни дибèла, àсал, òфците дъ пàсе* (Чер.).

населèнйе *с.* — жители. *Сèлото нèма мнòгу населèнйе* (Кон.).

насèл'вам *нсв.*, **насèл'а** *св.* — премествам население, заселвам. *По нàшче сèла гърците насèл'ве влàси — гъркомàни, пò-лоши и од гърците.* ○ **се** *възвр.* — заселвам се. *О Дъмбèни и о Кòсинец се населùе влàси* (Кос.).

насùла *нареч.* — принудително, с насилие. *Насùла го женùе на дèтето, нè сакаше тòс* (Гал.).

насùтвам *нсв.*, **насùта** *св.* — нахранвам и напоявам достатъчно, насищам. *Го насùти, му дàду бол да йàди и пùе.* ○ **се** *възвр.* — 1) ставам сит. *Се насàти со чòрба.* 2) дотегва ми. *Се насùти со лафòви, нè ми се шчýка пòвике.* Конд.

насùтен, -èна *прил.* — който е ял достатъчно. *Насùтен чòвек.*

насùтка *ж.* — насищане. *Блàгите нè се за насùтка* (Гал.).

наскùтам се *св. възвр.* — скитам до насита. *Се наскùта по чýжите държàви и се върна дòма.*

наскòкам се *св. възвр.* — танцувам до насита. *Се наскòка тòй на брàко на сùн му.*

наслèдник *м.* — който получава или има право да получи наследство. *Сàму тòй е наслèдник на нàшио имòт* (Конд.).

наслýшвам *нсв.* — подслушвам. *Пòпо не наслýшва шò збòрваме.*

насмèйа *нареч.* — на шега. *Йàска насмèйа му рèку, тòй си го звè наистùна* (Конд.).

насòл'вам *нсв.*, **насòл'а** *св.* — соля колкото е потребно, насолявам. *Мèсото го насòли, нè му клàвай пòвике сòл'* (Конд.).

наспùвам се *нсв. възвр.*, **наспùйа се** *св. възвр.* — спя достатъчно, наспивам се. *Рàно лèгна, гèч стàна, се нàспа дèтето.*

настùнвам *нсв.*, **настùна** *св.* — простудявам се, настивам. *Нòшйата се òткри дèтто и настùна* (Конд.).

настòжва се *нсв. възвр.*, **настòжи се** *св. вьвр.* — намалява броят на нещо. *Съ нъстòжи сèлото. Съ нъстожùйа òфците.* Чер..

настойàвам *нсв.* — настоявам. *Èм го напрàй знàно, èм настойàва, òти нè е тòй* (Конд.).

настрàна *нареч.* — по-далеч, настрани. *Стòй си настрàна тù, нèка се кàре жèните, нè си зèвай кàвга на тèбе* (Конд.).

настрàнвам *нсв.*, **настрàна** *св.* — слагам еднакво количество дърва на две страни, за да ги натоваря. *Настрàни дървата, да и товàриме прàвдата* (Кор.).

настрèде *предл.* — 1) на средата на нещо, насред. *Настрèде нùвйата влегде òфците, гòлем зùйан направùе.* 2) *нареч.* наполовина. *Настрèде и поделùйме нùвйата, тòкму — тòкму.* Смърд.

настървùвам *нсв.*, **настърва** *св.* — настървявам. *Му дàду àлва на чýпето и о настърви, сèга вèзден сàка* (Кор.). ○ **се** *възвр.* — настървявам се. *Вълко ни звè èдън път йàгне прет кушàрата, се настърви и кàту вечèра ги грèй* (Конд.).

нат и **над.** *предл.* — 1) отгоре, върху нещо. *Над мàсата ùма чèши.* 2) над нещо. *Куршýмо помùна над глàвата.*

натагàрвам се *нсв. възвр.*, **натагàра се** *св. възвр.*— надувам се. *Се натагàри од мнòгу йадèнйе* (Кос.).

натагàрен, -èна *прил.* — надут. *Натагарèна кравà.*

натàму *нареч.* — натам. *Натàму фатѝе говѐндата* (Кор.).
натежàвам (натѐжвам) *нсв.*, **натѐжа** *св.* — съм в тежест на някого. *Йàс бѐше на гòсти при нѝми на Кòстур и му натѐза, тежѐва голѐма му напрàй* (Конд.).
натѐрвам *нсв.*, **натѐра** *св.* — принуждавам. *Гърците мнòгу не мъчѐе, зашò сне бугàри и не натерàе да стàниме партизàни. Тѝйа не натервàе да се пѝшиме чѝсти гърци и да нѐ збòрваме бугàрцки.* Конд.
натовàрвам *нсв.*, **натовàра** *св.* — натоварвам. *Мнòгу дърва му клàде на кòно, го натовàри* (Конд.).
натоплѝвам *нсв.*, **натòпл'а** *св.* — топля нещо, колкото е нужно. *Го натòпли йадѐнйето, ѐла да вечѐраме.*
натòчвам *нсв.*, **натòча** *св.* — наточвам, наострям. *Го натòчи нòжо.*
натòчен, -ѐна *прил.* — наточен, наострен. *Натòчен нòш.*
натрỳпвам *нсв.*, **натрỳпа** *св.* — слагам на куп, натрупвам. *Натрỳпа дòма йàс дърва за цѐла зѝма.* ○ **се** *възвр.* — струпва се. *Àскер се натрỳпа нат сѐлото.* Конд.
натфърл'а *нсв.* в съч. с *йàрем* — слагам ралото не в средата на ярема, а с една дупка към по-силния добитък. *Нъ йàрьмо дỳпи и дрỳга дỳпка зъ жилѐзото, гу нътфърли нъ пỳ-йàкйо вол дъ търга пòвике, дъ му дòй пỳ-лѐсно нъ слàбио вол.* Чер.
натърча се *св. възвр.* — тичам до насита.
наỳка — 1) образование. *Йма наỳка тòй, нѐ е òфчар, го наỳчи тàтко му. Тѝйа, шо ѝме наỳка, пò-лѐсно жѝве, нѐ се мъче мнòгу.* 2) възпитание. *Лòша наỳка му даддè на дѐците: крàде, пѝе цигàра, нѐ рабòте.*
наулѝф, -ва *прил.* — малоумен. *Наулѝва жѐна е, дрỳго му вѐлиш, дрỳго прàй* (Конд.).
наỳмо *нареч.* — наизуст. *Наỳмо и знàе òфците. Наỳмо го знàе ỳрдко.*
наỳста *нареч.* — наизуст. *Наỳста и знàе òфците.*
наутлѝйа *прил.* (от тур.) в съч. с *лѐп* — хляб с нахут. *Бàба мѐси наутлѝйа лѐп.*
наỳчвам *нсв.*, **наỳча** *св.* — 1) изучвам; запомням. *Го наỳчи занаàто. И наỳчи лафòвите на пѐсната.* 2) уча някого. *Го наỳчи да ѝгра òро. И наỳчи чỳпите да мѐсе лѐп.* 3) създавам навици у някого, възпитавам. *Го наỳчи дòбри лафòви да збòрва.* 4) узнавам нещо. *Наỳчи йàс, шчо му стàна лòшо.* ○ **се** *възвр.* 1) получавам образование. *Се наỳчи Вàнето, лѐкар стàна.* 2) добивам навици. *Се наỳчи чỳпето да си го мỳска пърсто и не мòжиме да го одỳчиме.* 3) свиквам. *Не мòжа да се наỳча на чỳжо мѐсто да жѝва.* □ **Ке те наỳча йàс тѐбе** — ще ти отмъстя.
нафилѐ *нареч.* (ар.-тур.) — напразно. *Нафилѐ òйду дòма, нѐ и нàйду дòма.*
нафòра *ж.* (гр.) — нафора. *Пòпо дàва нафòра по недѐлите, кòга литурѝсва.* □ **Не късна нѝту за нафòра** — нищо не съм закусил.
нафỳквам *нсв.*, **нафỳка** *св.* — давам на някого да яде много (да плюска). *Го нафỳка убàво-, убàво и си отѝде.* ○ **се** *възвр.* — ям повече отколкото е нужно, плюскам. *Се нафỳка лѐгна да спѝе.*
нацѝйа *ж.* (лат.) — народност, нация. *Зъ жàлус, нѐ си е знàеш нацѝйата, уддѐка дудѐка си гърк* (Чер.).
начѐсто *нареч.* — начесто. *Начѐсто ни грѐде гòсти, мнòгу не гàзе.*
наш *мест.* — 1) който принадлежи на нас. *Нàшйо сѝнар е мнòгу гòлем. Нàшча нѝва фтàса, сàка да се жнѝе.* 2) в който живеем, спадаме или се числим ние. *Нàшчо сѐло ѐ пò-убàво од вàшчо.* 3) който ни е близък или роден. *Нàшчо мàйка нѐ е жѝва. Нàшче чỳпи се работлѝви.* □ **Нàшчо ке стàни** — Ще се сбъднат мечтите ни. *Нàшчо ке стàни, ке дòй.* Конд.
нашàрвам *нсв.*, **нашàра** *св.* — нашарвам. *И нашàра одàйте, шарѐни и напрàй со цвекенѝшча.* ○ **се** *възвр.* — гиздя се. *Се нашàра чỳпатаси клàде гѐрдан, ѝгли, флорѝни, обѐтки, белѝло, чървѝло.* Смърд.
нашѝнец *м.* — нашенец, сънародник. *Нашѝнци се, нѐ се плàшите* (Конд.).
нашѝнка *ж.* — нашенка, сънародничка.
нашѐта се *св. възвр.* — скитам до насита.
нашѝроко *нареч.* — нашироко, просторно. *Òфците спѝе на шѝроко* (Конд.).
нашлàпвам *нсв.*, **нашлàпа** *св.* — нашляпвам. *Го нашлàпа дѐтето.*
нашнѝвам *нсв.*, **нàшна** *св.* — насъсквам (за куче). *Го нàшна кỳчето, да не фàти* (Конд.).
нѐ *част.* — не. 1) обикновено пред двусрични и многосрични глаголи придава отрицателен смисъл на цялото изречение. *Нѐ можа да спѝйа. Нѐ течи вòдата.* 2) придава отрицателен смисъл само на думата, пред която стои. *Нѐ ти, брàт ти да дòй. Нѐ òфца, кòза изѐде вълко.* 3) употребява се самостоятелно за отрицателен отговор. *Го нàйде вòло? — Нѐ.*
нѐбе *с.* — небе. *Се соблàчи нѐбето, ке вървѝ.*
небѐсен, -сна *прил.* — небесносин. *Небѐсен фỳстан.*
неблебѝйа *ж.* (тур.) — леблебия.
невѐрен, -рна *прил.* — 1) който не отговаря на действителността. *Мàми тòй, невѐрни нѐшча вѐли.* 2) който не устоява на думата си. *Нѐ се вѐрвай на нѐйа, невѐрна жѐна е тàйа.* Конд.
невѐста *ж.* — 1) булка в деня на сватбата и наскоро след това. *Свѐкоро йа дàрва на невѐстата* (Кос.). 2) изобщо млада булка. *Млàди невѐсти лѐе вòда от чѐзмата.* 3) снаха (спрямо всички по-стари членове в семейството и в рода). *Дòнеси вòда, невѐсто мòри!*
невестѝнцки *прил.* — невестински. *Невестѝнцки фỳстан.* **Невестѝнцки ѐзик** — *зелѐна трѐва кай трѝфил* (Дъмб.).

невестỳл'ка *ж.* — невестулка. *Невестỳл'ката прàви мнòгу зùйан: пъ̀лти пилùшча, кокòшки, малèчки йагнùшчи. Му вèлиме „цàрова невèста", да нè ни прай зùйан.* (Смърд.).
невниманùе *с.* — невнимание. *Од невниманùе пàна од дъ̀рвото и си йа скъ̀рши глàвата* (Кос.).
невòл'а *ж.* — нужда. *Невòл'ата го натèра да крàди* (Конд.).
неврикочàф, -ва *прил.* — нервен. *Неврикочàва жèна* (Поп.).
невъспùтан, -àна *прил.* — невъзпитан. *Невъспùтан чòвък* (Чер.).
нèго *мест.* — винителна форма от *тòй* и *тò. Вùкни го нèго.*
нèгоф, -ва *мест.* — негов. *Нèговата мàйка млàда ỳмбре.*
неделèку *нареч.* — близко, недалеко. *Неделèку от къ̀шчата ùма студèна вòда за пиèнùе.*
недèл'а *ж.* — 1) неделя. *На недèл'ата нè работаме, си почùнваме.* 2) седмица. *Тàтко цèла недèл'а нè беше дòма.*
недèлен, -лна *прил.* — неделен. *На недèлен ден ве чèкаме на гòсти.*
недодèлан *прил.* — 1) който е недодялан. *Неделàно дъ̀рво.* 2) *прен.* невъзпитан, груб човек.
недонèсен, -èна *прил.* — който няма добри обноски. *Недонесèна жèна.*
недостòен, -йна *прил.* — недостоен. *Недустòйна е тàйа зъ нèго* (Чер.).
нежèнат (Конд.) и **нежèнет** (Смърд.) *прил.* (само м. р.) — неженен.
незнàен, -йна *прил.* — несръчен. *Незнàен чòвек е, нùшчо нè можи да напрàй* (Конд.). *Незнàйна жèна, ръ̀ците не знàе у гъ̀зо дъ и клàй* (Чер.).
нèйа *мест.* — винителна форма от *тàйа. Нèйа йа нàйду дòма* (Кос.).
нèйн и нèйни, нèйна мест. — неин. *Нèйната мàйка дòйде на гòсти.* □ **Свè нèйното сàка да стàва** — не търпи друго мнение.
нèйсе *част.* (тур.) — нейсе. *Нèйсе, дòйде. Нèйсе, тàка нèка се стòри.*
нèйта *нсв.* — неща. *Нèйта да се жèна.*
нèка и нъ̀ка (Поп.) *част.* — нека. *Нèка дòй и тòй на гòсти* (Смърд.). *Нъ̀ка вùка, òстай го, сàм вика, сàм шчука.*
некàде *нареч.* — някъде. *Отùде некàде, àма нè знам дèка òйде* (Смърд.).
некàдър и **некадъ̀рен, -рна** *прил.* — негоден, некадърен. *Некадъ̀ра жèна.*
некердòсан, -àна *прил.* в съч. с *да те вùда* — да умреш (клетва).
некèку (Кор.) и **некèлку** (Поп.) *нареч.* — няколко. *Ми дойдòйа некèлку мùна гòсти и нèме, шò да му дам да йàде.*
некòга *нареч.* — някога. *Ке дòй некòга и за нàс бèл ден, и нàшча кỳчка ке фàти зàек* (погов.).
нèм¹ *м.* (пер.-тур.)— влага. *Жùтото ùма нèм, нè се мèли.*
нèм *прил.²* — 1) който не може да говори. *Нèмо му съ рòди чỳпето, нè зборва. Мъ̀лчи къ̀ту нèм.* Поп. 2) *прен.* тих, безмълвен. *Нèмо èсти сèлото, нèма л'ỳди* (Брешч.).
нèмай и нèмайте *повелителна глаголна форма*— недей, недейте. *Нèмайте чỳпи, тàка нè зборвайте, ке ве шчỳе гъ̀рците.*
нèма *нсв. безл.* — 1) несъществува, липсва. *Нèма вòда, сèкна рèката. Нèма пàри за сèно, ке ни псувùсе òфците.* 2) не е тук, отсъствува. *И нèма дòма, ойдèни се некàде.* ○ **Нèма** в съч. с да+глагол се образуват отрицателни бъдещи глаголни форми. *Нèма да òда за вòда. Нèма да йàда лèп.*
нèмам *нсв.* — не притежавам, нямам. *Нèмам пàри за вòл.*
немàнùе *с.* — липса на нещо, нямане. *Од немàнùе фàти да крàди.*
нèмтур *неизм. прил.* и **немтỳраф, -ва** *прил.* (Кос., Кор.), **нàмк'ур** (Поп.) — необщителен, зъл.
нèмòжа¹ и **нъмòжа** *нсв.* — 1) не мога. *Нèможа да ти дàм пàри* (Смърд.). *Нъмòжа да òда су òфците* (Поп.). 2) не съм добре със здравето, болен съм. *Кàк си дèдо?— Немòжа. Немòжи чỳпето, го фтрèсе, òган ùма* (Конд.)
нèмчо *м.* — тежък в говоренето.
необỳен *прил.* — 1) бос. *Тòй бàра необỳен, бòс.* 2) още не носени (за обувки, чорапи). *Ùмам нòви чèли, необỳени, и дъ̀ржа за нòва годùна.*
неодàмна *нареч.* — наскоро, неотдавна. *Нèма мнòгу врèме, неодàмна дòйде брàт ми на гòсти* (Гал.).
непогòден, -èна *прил.* — непрокопсан. *Непогòден излèзе зèто.*
непокàнат *прил.* — неканен. *Тòй непокàнат дòйде на брàко.*
непошчỳкан *прил.* — непослушен. *Непошчỳкана чỳпа.*
непрокòпсан *прил.* — непрокопсан. *Непрокопсàна излèзе невèстата, нè му се рабòта.*
нèпце *с.* — небце. *Фултàци ùма на нèпцето.*
нерàзбран *прил.* — неразбран. *Нерàзбран чòвек е, дрỳго му вèлиш, дрỳго прàви* (Конд.).
нèса *нсв.* — снасям. *Кокòшките ни нèсе йàйца и зùмата.*
несвъ̀рзан *прил.* (Кос.) — умствено слаб. *Несвъ̀рзан èсти, нè е дòйден на ỳмо.*
несигỳрен, -рна *прил.* — несигурен. *Несигỳрна рабòта.*
нефтàсан *прил.* — 1) неузрял (за плод.). *Йàди нефтасàни слùви.* 2) *прен.* неопитен, умствено неузрял.
нечèсен, -сна *прил.* — нечестен. *Нечèсен чòвек èсти, крàди* (Смърд.).
нèшчо *с.* — 1) вещ, предмет — обикновено дребен. *На пàзар бè, кỳпи нèшчо за дèците.* 2) явление, случка, обстоятелство. *Лòшо нèшчо и нàйде, èн син умàе и му се отèпа.* 3) новина, съобщение. *Знàеш нèшчо за мòйо сùн, àма нè ми о кàжваш. Нèшчо рèче, пàс нè о шчỳ.* 4) в съчет. с *бес (без нèшчо)* и *и (и нèшчо)* — по-малко, малко повече. *Бèз*

нешчо пѐт кила тѐжи йа̀гнето. Пѐт и нѐшчо ѐсти са̀ето. 5) който изпълнява някаква функция. *За да збо̀рва та̀ка то̀й, ѐсти нѐшчо.* Смърд.

нѐшчо *нареч.* — малко, донякъде, до известна степен. *Тѝ си нѐшчо по̀-стар од мѐне, трѐба да зна̀еш по̀веке за ту̀рците* (Конд.).

нѝ *сз.* — нито, ни. *Ни ѝгра книги, ни пѝе, са̀му работата си га пу̀ли. Ни ло̀шо вѐли, ни до̀бро, са̀му си мълчи.*

ни *мест.* — 1) кратка дателна форма от нас. *Ни го открадѝе ко̀но. Ни го посекде ѐзико.* 2) кратка винителна форма от нас (Гал., Кост.). *Ни бу̀вае га̀рците, за̀шчо ѐсме булга̀ри* (Гал.).

нѝй и **нѝх** (Ман.) *мест.* — кратка винителна форма от тайа, тях. *И виддо̀бме на нѝй* (Поп.). *Са нѝх бѐх на го̀сти.*

нѝйа и **нѝе** (Ян.) *мест.* — ние.

нѝет *м.* (тур.) — намерение. *Шо̀ нѝет ѝмаш да пра̀йме у̀тре?*

нѝжа *нсв.* — нижа. *Ту̀туно го нѝжиме на нѝзи* (Конд.).

нѝза *ж.* — низа. *Нѝза ту̀тун.*

нѝкаде и **нѝде** *нареч.* — никъде. *Недѐл'но врѐме нѝкаде нѐ ойме, до̀ма си сѐйме.*

нѝкак *нареч.* — никак. *Нѝкак нѐ е здра̀ф. Нѝкак нѐ можи да рабо̀та.*

нѝкакаф, -ква (Чер.) и **нѝкакоф,** -ва (Кор.) *мест.* — 1) нито такъв, нито друг, нито какъвто и да било. *Нѝкакви па̀ри нѐ ми оста̀ви та̀тко ми.* 2) като прил. нищожен, нечестен. *Нѝкакаф чо̀вък е, кра̀ди, мъ̀ми* (Чер.).

нѝкна *нсв.* — никна (за растение, косми, зъби). *Нѝкна нѝвата. Нѝкна трѐвата. Му нѝкна зъ̀п на дѐтето* (Конд.).

нѝкога и **нѝкогаш** *нареч.* — никога. *Нѝкога нѐ ти поса̀ка нѐшчо от тѐбе* (Гал.).

нѝкого *мест.* — никого. *Нѝкого нѐ виду та̀му.*

нѝкой *мест.* — 1) никой. *Нѝкой нѐ дойде да ме чѐка.* 2) никого. *Нѝкой не вѝду та̀му.* □ **Нѝкой пъ̀т** — никога.

никокѝр *м.* (гр.) — стопанин, къщовник. *До̀бар никокѝр.*

никокѝра *ж.* — стопанка, къщовничка.

никокѝрсво *с.* — домашен ред.

нѝкул' *м.* — месец декември. *На нѝкул' ѝма снѐк, до̀ма ѐсме* (Гал.).

нѝми и **нѐми, ней** *мест.* (Кор.) — косвена форма от *тѝйа. Со нѝми до̀йду за дъ̀рва* (Конд.). *На̀ ней му рѐку* (Смърд.).

нѝна *ж., дет. лек.* — леля.

нѝско *нареч.* — 1) близо до земята, до пода. *Държи го г'у̀мо по̀-ниско.* 2) тихо. *Мно̀гу нѝско збо̀рва, нѐ му се разбѐрве лафо̀вите.*

нѝсок, -ска *прил.* — 1) който има малка височина. *Нѝска оста̀на чу̀пата, нѐ порасте.* 2) който се намира по-долу от околните предмети. *На нѝско мѐсто ѐсти нѝвата.* 3) тих, слаб (за глас). *Нѝсок гла̀с.* □ **Нѝска цѐна** — евтино. Смърд.

нѝту *част.* — 1) нито. *Нѝту ѐн ло̀ш лаф нѐ му рѐку* (Гал.). *Нѝту ѐна нѝва нѐ ми да̀де та̀тко, та̀ка ме истѐра бес ѝч нѝшчо.* 2) *сз.* повторено при еднородни изрази=и не. *Нѝту вѝно пѝе, нѝту по чу̀пи ба̀ра.*

нѝчкум *нареч.* — ничком. *Лѐгна нѝчкум и не ста̀ва* (Конд.).

нѝшам *нсв.* — целя се. *Нѝшам за̀ек да отѐпам.*

нѝшан *м.* (пер.-тур.) — прицел.

нишанлѝйа *неизм. прил.* — прочут, много хубав. *Нишанлѝйа ко̀н. Нишанлѝйа чу̀па.*

нѝшчи *мн.* — нищелки.

нѝшчо *с.* — 1) нещо, което го няма и не съществува. *Нѝшчо нѐма за дѐците о то̀рбата* (Кос.). *Нѝшчо нѐ остана о̀д него. Нѝшчо нѐмам.* 2) *като прил.* съвсем малък. *Нѝшчо жѐна, а̀ма голѐма работа пра̀й. Нѝшчо рабо̀та.* Смърд.

но *сз.* — ама, ала, а, но. *Йа̀с и па̀се о̀фците, но нѐ и напа̀си до̀бро. Вѝду на кру̀шата ѐден да кра̀ди, но нѐ виду а̀рно ко̀й беше. Бѐ на чужѝна, но нѐ собра па̀ри, нѐме рабо̀та.* Конд.

новѝна[1] *ж.* — известие, новина. *Ло̀ша новѝна ти но̀са, бра̀т ти ѐсти мно̀гу бо̀лен* (Гал.).

новѝна[2] *ж.* — разорана целина. *Новѝната мно̀гу жѝто ро̀два, мно̀гу се чѝни, чѐста ста̀ва* (Конд.).

но̀во *с.* — новина. *Шо̀ ново но̀сиш од гра̀до?* (Конд.).

но̀га *ж.* — 1) долен крайник на човек или животно. *Ме бо̀ли но̀гата, чѐло ме фа̀тва. Ме бо̀ле но̀ѕите.* 2) долна издадена част, поставка, на която се опира стол, маса, пиростия, одър, шевна машина и др. *На сто̀лчето му се скъ̀рши ѐдната но̀га.* □ *На но̀га е* — трудолюбива, мила и хубава девойка. **О̀ше е на но̀га** — още може да работи (за стар). **Одва̀й сто̀е на но̀ѕи** — 1) много беден. 2) много слаб. *Си и скъ̀рши но̀ѕите от бега̀йне* — тичах много силно. Конд.

ножѝци *мн.* — ножици. *Исабѐни се ножѝците, нѐ сече, са̀ке да се нато̀че* (Конд.).

ножнѝца *ж.* — ножница. *Се загѝна ножнѝцата од но̀жо.*

но̀йма *ж.* (гр.) — сигнал, знак. *Но̀йма ми напра̀й да нѐ опика̀са дру̀к.*

но̀м *м.* (гр.) *нова заем.* — закон.

но̀с *м.* — нос. *Но̀со му тѐчи смъргдли.* □ **Си го крѐва но̀со наго̀ре** — сърди се.

но̀са *нсв.* — 1) държа нещо в ръце, в торба или на гръб. *Но̀са лѐп и сирѐйне у то̀рбата* (Поп.). *Но̀са дърва за о̀гано.* 2) имам у себе си. *Но̀са ту̀тун, ба̀р да засу̀чиме по ѐна цига̀ра.* 3) обличам, обувам. *Фу̀стано нѐ о но̀са, за но̀ф го държа. И но̀са но̀вите чѐли, нѐмам вѐтки.* 4) развива се плод в утробата му (за жена или женско животно). *Жѐната дѐвет месѝци го но̀си малѐчкото.* 5) давам безплатно. *На ста̀рите му но̀са ла̀пки и кру̀ши.* 6) предавам, съобщавам. *Новѝна ви но̀са. Клана̀тйе ви но̀са.* ○ **се** *възвр.* — имам добри обноски. *Нѐ се но̀си то̀й, нѐ знае до̀бар ден да ти рѐчи.* Смърд.

носѝло *с.* — носило. *Четѝри мѝна да те крѐне, на носѝло да те нѐсе* (клетва).

ноф, нòва *прил.* — 1) който неотдавна е направен купен, станал. *Ти кỳпи нòви чѐли и нòво пàлте.* 2) който не е вехт. *Нòви се ѐшче пл'àчките, нѐ се скинàти.* 3) явил се след някой предшественик. *Нòф поп ке ни донѐсе от Стàра Гърцѝйа.* **Нòва годѝна** — първият ден на годината. **Нòф свет** — съвременен свят. Смърд.

нòфт и **нòфтък** (Чер.), **нòфтик** (Кост.) *м.* — нокът. *Со нòфтите ме иждрѐпа мàцката* (Смърд.).

нош, нòжо *м.* — нож. *Со голѐми ножòви и кòлиме бѝшките.* □ *На нош се* — карат се.

нòшви *мн.* — нощви. *Жѐните мѐсе лѐп на нòшвите* (Конд.).

нòшно *прил.* в съч. с *врѐме* — нощно време.

нòшйа *нареч.* — нощем. *Нòшйа се вървàаме от пàзар.*

нòшчес *нареч.* (Дк.) — нощес.

нỳжда *ж.* — потребност, нужда. *Ѝмам нỳжда за пàри.* □ **Ода по мàла нỳжда** — уринирам. **Ода по голѐма нỳжда** — сера.

нỳжник *м.* — клозет, нужник.

нỳла *ж.* (лат.) — нула.

нỳнка *ж.* — кумица.

нỳнко *м.* — кум. *Нỳнкото и нỳнката ни и кърсте и вѐнче дèцата* (Поп.).

нỳнкоф, -ва *прил* — кумов. *Нỳнкова нѝва.* □ **Òше су нỳнкувата кушỳл'а бàраш** (Чер.) — разсъждаваш несериозно.

нỳркам *нсв.* — работя неохотно. Тàка нỳрка, *на зийàн ръбòта, нѝшчо нѐ прави* (Поп.).

нỳсе *с.* (алб.) (Ян.) — невеста.

нътре *нареч.* — вътре. *Нътре у òфците влѐзе вълко дѐйната* (Поп.). □ **Нътре на ѐден сàет** (Конд.) — в продължение на 1 час.

нътрѐжен, -жна *прил.* — вътрешен. *Нътрѐжна врàта. Нътрѐжна бòл'а.*

нър *м.* (пер.-тур.) — хвърляне на хайвера от рибите.

нърча *нсв.* — зяпам, чакайки да получа нещо. *Нърчи кътỳ кỳче, чѐка нѐшчо дъ му дàш да лàпни* (Чер.).

нърша се *нсв. възвр.* — хвърлям хайвера си (за риба). *Рѝбите сѐга на мàй ѝме нър, се нърше* (Конд.).

нъръч *м.* — наръч. *Дòнеси ѐден нъръч рòшки* (Поп.).

нъфàка *ж.* — преуспяване, употребява се в молитва. *Злàти ступàне, дàй му дỳѕ̌ и сѝлна нъфàка* (Чер.).

О

ò *межд.* — 1) за обръщение. *О, сѝнко, крѐни ме, не мòжа да бàрам.* 2) за възхищение, радост, учудване, съжаление. *Ò, кѐку порàсна чỳпата* (Смърд.)! *Ò, шд добро е дòма* (Поп.).

о *предл.* (Кос., Ян., Смърд.), вж. *во.*

о *мест.* (Кос.) вж. *го.*

обàрвам *нсв.,* **обàрам** *св.* — 1) обхождам. 2) претърсвам.

обарàник *м.* (Кос.) — скитник. *Обарàник ѐсти тòй, нѐ седи дòма.*

обѐдвам *нсв.,* **обѐда** *св.* — обядвам. *Шчò ке обѐдваме дѐнес* (Кос.)?

обѐсвам *нсв.,* **обѐсам** *св.* — обесвам. *Млàти го обесѝе тỳрците.* ○ **се** *възвр.* — обесвам се. *Син му се отѐпа во Мàла Àзйа на бòйо, ка наỳчи се обѐси во плѐмната* (Кон.).

òбет, -до *м.* — обяд. *За òбет рѝба сготвѝйме* (Кос.).

обѐтка *ж.* — обица. *На чỳпите му и дỳпе ỳшите, за да нòсе обѐтки.*

обзòрва се *нсв. безлич.,* **обзòри се** *св. безлич.* — зазорява се.

обѝдвам *нсв.,* **обѝда** *св.* — 1) пробвам. *Да го облѐчиме, да го обѝдиме пàлтото, да вѝдиме дàли чѝни.* 2) вкусвам. *Го обѝди фàсул'о, сварен е.* Конд.

облàжвам *нсв.,* **облàжа** *св.* — давам на някого нещо сладко да яде. *Òблажи го дѐтето сь лòкум.* ○ **се** *възвр.* — ям нещо сладко. *Кùсна лòкум и се облàжи.* Конд.

òблак[1] *м.* — облак. *Облàци ѝма на нѐбето, ке завърни.*

òблак[2] *м.* — предната висока дървена част на самара. *Дърш се зъ òблако, дъ нѐ пàдниш* (Чер.)!

облѐвам *нсв.,* **облѐйа** *св.* — изплаквам. *Òблей и г'ỳмдвите от млѐкото! Го òбле кòтлето.*

облеквàло *с.* — облекло. *Дур дѐ е жѝф да нòси ѝма облеквàла тòй* (Конд.).

облѐквам *нсв.,* **облѐча** *св.* — обличам. *Го облѐче чỳпето и го звѐ на гòсти.* ○ **се** *възвр.* — обличам се. *Се облѐкваме и ке излѐзиме да се рашѐтаме.* Конд.

облизнѝвам се *нсв. възвр.,* **облѝзна се** *св. възвр.* — близня. *Се облѝзна òфцата, двѐ йагнѝшча рòди* (Смърд.).

òбрас, -зо *м.* — лице. *Зърна ми излегòе на òбразо.*

òбрач *м.* — обръч. *Обрàчи клàваме на кàците, на бòчките, на бỳклата, на корѝтата на воденѝците и на дрỳги нѐшча* (Конд.).

обỳвам *нсв.,* **обỳйа** *св.* — обувам. *Му и òбу чѐлите на дѐтето и о пỳшчи дà си ѝгра* (Смърд.). ○ **се** *възвр.* — обувам се.

овѐжвам *нсв.,* **овѐжа** *св.* — слагам на някого наръч, товар дърва и др. *Ме овѐза со рòшки за òгано* (Конд.). ○ **се** *възвр.* — слагам товар дърва, дрехи и др. и ги нося.

òвен *м.* — овен. *Òвните се бỳце со рогòвите* (Смърд.).

овѐнвам *нсв.,* **овѐна** *св.* — 1) увехвам. *Овѐна трѐвата, голѐма сỳша фàти.* 2) *прен.* зле изглеждам. *Овѐна чòвеко, го изѐде бòл'ата.* Конд.

òвес *м.* — овес. *На прàвдата му дàваме да йàде òвес.*

оветнѝвам *нсв.,* **овѐтна** *св.* — 1) овехтявам нещо чрез носене. *И овѐтна пл'àчките.* 1) овехтява нещо чрез носене. *Овѐтна фỳстано.*

овѝвам *нсв.*, **овѝйа** *св.* — обвивам. *Бършлемо е òви къшчата* (Конд.).

овѝсвам *нсв.*, **овѝсна** *св.* — вися надолу, увисвам. *Му овѝсна глàвата на йàгнето, нè живи* (Конд.).

овърнѝвам се *нсв. възвр.*, **овъ̀рна се** *св. възвр.* — почвам да изглеждам добре, оправям се със здравето. *Се овъ̀рна дѐтето, звѐ занàпре* (Конд.).

овъ̀ртвам *нсв.*, **овъ̀рта** *св.* — обграждам. *Àскеро го овъ̀рти сѐлото и фàти да пл'ỳска* (Конд.).

òган *м.* — 1) нажежени светещи газове, които се отделят при горене. *Зàпали òган, да се стòплиме. Зàгасни го òгано съ вòда, зàшчо ке се зàпале стърнѝшчата. Оган да те изгòри* (клетва). 2) стрелба. *Партизàните оторѝе òгаи и отепàе фашѝсти.* 3) температура. *Дѐтето ѝма мнòгу òган, лѐкар трѐба да вѝкниме.* 4) *прен.* енергичен. *Òган е на рабòтата. На свѐ е òган тàйа.* □ **Òган ми гòри глàвата** — имам големи грижи. Конд.

огладнѝвам *нсв.*, **оглàдна** *св.* — огладнявам. *Млѐко йàду, нѐ държи, бъргу оглàдна.*

оглàмник *м.* — юлар. *Загѝна оглàмнико от кòно.*

оглендàло *с.* (Стен., Конд.) и **огледàло** (Кор.) — огледало.

оглѐндам се *св. възвр.* — оглеждам се. *Се оглѐнда на оглендàлото* (Конд.).

огнѝло *с.* — огниво, огнило.

огнѝшче *с.* — 1) място в дома, където се кладе огън. 2) дом. *Дѐ да бѝш, да бѝш, àма на твòйто огнѝшче да бѝш* (погов.). 3) Място за огън, приспособено за поставяне на съд. *Нàправи огнѝшче за г'ỳно, вòда трѐба да стòплиме.* 4) място, където се засява семе за фасул, дини, картофи. *Огнѝшчата фàсул' мнòгу блѝзо и посàди.* Конд.

огòйка[1] *ж.* — юношеска пъпка. *Огòйки извàди чỳпето, врѐмето му ѐ, се гòе* (Конд.).

огòйка[2] *ж.* — вид растение, подобно на лозница (Конд.). *Огòйката се вѝе на дървата, ѝма дълги зелѐни лѝсйа и къто кòнци пỳшва* (Конд.).

огòл'вам *нсв.*, **огòл'а** *св.* — 1) изсичам дървета и мястото остава голо. *И посекòдме дървата, и оголѝйме ридòвите.* 2) остригвам съвсем до кожата. *И оголѝйме òфците.* 3) събличам до голо. *Нѐ го огòл'вай дѐтето, ке му простỳди.* 4) ограбвам, обирам. *Фашѝстите и оголѝе къшчите, свѐ звѐе.* ○ **се** *възвр.* — 1) оставам без облекло или коса, листа, трева, дървета и подобно. *Се посекòе дървата и се огòли мѐстото.* 2) осиромашавам, обеднявам. Конд.

огрѐвам *нсв.*, **огрѐйа** *св.* — огрявам. *Лѐтото рàно огрѐва сънцето* (Конд.).

огърдѝсвам се *нсв.*, **огърдѝсам се** *св. възвр.* — парализирам се частично. *Съ угърдѝса и му съ искрѝви ỳстата* (Чер.).

òда *нсв.* — 1) придвижвам се, вървя. *Дѐтето òди, нѐ треба да о нòса.* 2) отивам. *Òда на орàнйе. Òда за вòда.* 3) посещавам. *Чỳпето òди при бàба му и при дѐдо му.* 4) продава се на цена, оценява се. *Кà оде лàпките тàйа годѝна? Кà òй мѐсото од йагнѝшчата, кѐку дàве?* □ **Ми òди** — успявам в нещо. **Си òда** — прибирам се в къщи. **Òди-грѐди** — горедолу, средно. Смърд.

одàйа *ж.* (тур.) — стая.

òдар *м.* (Чер.) — мандра. *Нъ òдаро и мъ̀лзиме нъ òфците.*

одбѐрвам *нсв.*, **одбѐра** *св.* — избирам. **Одберàше** *да зѐва дòбра чỳпа и дòбра мнòгу лòша.*

одбѐсвам *нсв.*, **одбѐса** *св.* — откачвам. *Òдбеси го мѐсото от чѐнгел'о* (Конд.)!

одбрàнвам *нсв.*, **одбрàна** *св.* — защитавам някого.

одвàй *нареч.* — едва. *Одвàй се спàси* (Конд.).

одвапсỳвам *нсв.*, **одвàпсам** *св.* — обезцветявам дреха.

одвѝвам *нсв.*, **одвѝйа** *св.* — 1) махам завивката. *Го òдви дѐтето.* 2) развивам нещо намотано. *Го одвѝвам клòмкото.* 3) отвинтвам. *Òдви е вѝдата!* ○ **се** *възвр.* — 1) отвивам се. *Нòшйата се òдви дѐтето и му простỳде.* 2) на вик отдалеч отговарям с вик. *Тòй ми викàше од рѝдо, йàс му се òдви, àма нѐ ме шчу.* Конд.

одвòтквам *нсв.*, **одвòткам** *св.* — развивам нещо намотано, размотавам. *Го одвòтка прендѐното од мàл'ката и го вѝйа клòмко* (Конд.).

одврѐме *нареч.* — отдавна. *Одврѐме ѐсти бòлен тòй* (Смърд.).

одговòр *м.* — отговор. *Му рѐку да ми дàй пàри назàем, àма нѐ ми дàде одговòр* (Конд.).

одговòрвам *нсв.*, **одговòра** *св.* — 1) казвам това, което ме питат. *Тòй ме опѝта и йàс му одговòри, шо нѐмам пàри да му дàда.* 2) прашам писмо в отговор на получено. *Му одговòри на нѐго, фчѐра му пѝса.* 3) отвръщам непочтително на по-стар човек. *На пъ̀рвото бѐше мѝрна невѐстата, сѐтне фàти да одговòрва.* 4) поемам отговорност за нещо. *Йàс одговòрвам за вàйа рабòта, тѝ нѐ се мешàй.* Конд.

одгодѝна *нареч.* — догодина. *Одгодѝна пà да дош за йагнѝшчата.*

одгòл'вам се *нсв. възвр.*, **одгòл'а се** *св. възвр.* — събличам се повече, отколкото е прилично. *Се одгòли пред жѐните, нѐма ѝч страм.*

одгòре *нареч.* — 1) от високо, от издигнато място в посока надолу. *Одгòре, от рѝдо слѐзу вòда да пѝйа.* 2) поставям нещо върху други предмети, заставам върху нещо. *Одгòре на кошнѝцата клàй пò-голѐми лàпки. Сѐдни одгòре на мàсата. Одгòре нат кошỳл'ата облѐче ѐлек.* Конд.

одделѐку *нареч.* — 1) от далечно място. *Одделѐку ни дойдòе гòсти.* 2) внимателно, предпазливо, деликатно — при повеждане на разговор за нещо спорно. *Одделѐку му и кàза нѐшчата, àма трѐба да и разбѐри.* Смърд.

одделѐчвам *нсв.*, **одделѐча** *св.* — изпращам някого далече, отстранявам, отделям от себе си или от другите. *Лòша бѐше кỳчката,*

го одделѐчи дѐтето, на чужѝна го истѐра. ○ **се** *възвр.* — 1) отивам далеч. *На чу̀жо сѐло се мъжи чу̀пата, се одделѐчи од нас.* 2) преставам да съм близък с някого. *По̀рано си одѐе, си гредѐе, блѝзни бѐе, се скара̀е за нѝвйа и се одделечѝе.* Конд.

одѐл'вам *нсв.*, **одѐл'а** *св.* — 1) турям нещо настрани. *Раноса̀ните пата̀ти и одѐли за бѝшките.* 2) разделям. *Се сака̀е дѐците, а̀ма ма̀йката и та̀ткато и оделѝе.* 3) слагам нещо настрани за по-късно, пестя. *Одѐл'вам ма̀лко па̀ри за сетнѝната.* ○ **се** *възвр.* — 1) разделям се, отделно живея. *Се оделѝе бра̀тйата, ба̀шка жѝве.* 2) развеждам се. *Се одѐли од жѐната.* Смърд.

одѐлно *нареч.* — отделно. *Одѐлно жѝве мла̀дите.*

одѐрвам *нсв.*, **одѐра** *св.* — одирам. *И одѐрваме бѝшките, ко̀жите и насо̀л'ваме за пѝнци. А̀ку те фа̀та, ко̀жата ке ти а одѐра* (закана). Смърд.

о̀дма *нареч.* — веднага. *О̀дма ке до̀йда при ва̀с* (Конд.).

одмѐнвам *нсв.*, **одмѐна** *св.* — сменявам, разнообразявам. *Да одмѐниме, свѐ фа̀сул' нѐ се йа̀ди* (Конд.).

однадру и **однадруф** *нареч.* — отвън.

однаопа̀ко (Конд.) *нареч.* **одно̀поко** (Смърд.) вж. *наопа̀ко.*

однѝзвам *нсв.*, **однѝжа** *св.* — изнизвам. *Бройнѝците бѐе нанизѝни, дѐтето го скѝна ко̀нецо и и однѝза.* ○ **се** *възвр.* — освобождава се нещо нанизано. *Се однизѐе цирдните и и изѐде ма̀цката.*

однъ̀тре *нареч.* — отвътре.

одова̀ка *нареч.* — отсам. *Ѐла одова̀ка рѐката.*

одона̀ка *нареч.* (Гк.) — оттатък. *Одона̀ка грѐй дѐтето.*

одрѐдден *м.* — делник. *На одрѐдден нѐ и кла̀вам но̀вите пл'а̀чки.*

оду̀чвам *нсв.*, **оду̀ча** *св.* — отвиквам някого от нещо. *Го оду̀чи чу̀пето да не о̀й да скѝта по чу̀жи къ̀шчи.* ○ **се** *възвр.* — отвиквам, отучвам се. *Са̀м се оду̀чи да кра̀ди.* Конд.

одъ̀нде *предл.*— отвъд. *Одо̀нде рѐката* (Смърд.).

о̀џак *м.* (тур.) — комин. *Ка̀ди џа̀ко, л'у̀г'а ѝма до̀ма* (Чер.).

оџва̀рвам *нсв.*, **оџва̀ра** *св.* — опулвам. *И оџва̀ри о̀чите да ме опла̀ши.* ○ **се** *възвр.* — опулвам се. Конд.

оџва̀рен, -ѐна *прил.* — буден. *Оџва̀рен чо̀век.*

оѕа̀ден, -дна *прил.* — назадничав. *Оѕа̀ден чо̀век* (Конд.).

оѕа̀ди *нареч.* — отзад. *Оѕа̀ди зат къ̀шчата ѝмаме градѝна* (Конд.).

оѕго̀ра (Конд.) *нареч.* вж. *одго̀ре.*

ожѐнвам *нсв.*, **ожѐна** *св.* — оженвам. *Го ожѐни сѝно.* ○ **се** *възвр.* — оженвам се. *Мла̀до се ожѐни дѐтето.*

оживѝвам *нсв.*, **ожѝва** *св.* — оживявам. *Ло̀ша бо̀л'а го фа̀ти, а̀ма ожѝве, се спа̀си* (Конд.).

оздравѝвам *нсв.*, **оздра̀ва** *св.* — оздравявам. *Се разбо̀ле, лѐсна бѐше бо̀л'ата и оздра̀ве.*

о̀й *межд.* — за учудване и въпрос. *О̀й, шо̀ пра̀ш тѝ та̀му* (Конд.)?

о̀ка *ж.* (тур.) — ока, стара мярка за тежина =1225 г. *Ку̀пи пѐт оки рѝба.*

ока̀пвам *нсв.*, **ока̀па** *св.* — намокрям. *Е ока̀пи къ̀рпата на во̀да и е кла̀де на гла̀вата* (Конд.).

океа̀н *м.* (гр.) — океан. *Пампо̀рите въ̀рве по океа̀но.*

о̀ко *с.* — око. *Од ѐдното о̀ко не пу̀ли, съ ѐдно о̀ко е.* □ **На четѝри** или **на четирна̀йсе** и **ѝма о̀чите** — буден. **Да си и опу̀лиш о̀чите** — внимавай. **Ми е фа̀тва о̀кото** — харесва ми. **За о̀чи** — за показ. **Крѐвам о̀чи** — поглеждам. *На о̀кото ми влѐзи* — допада ми. *Рѐска ми е на̀дчите* — трън ми е в очите. **Му и фа̀ти о̀чите** — излъгах го. Конд.

окол'ѝа *ж.* — околия. *Цѐлата око̀лйа оба̀ра и нѐ на̀йде невѐста* (Конд.).

око̀лник *м.* (Кон.) — пришита окраса на долната част на роклята.

о̀кол и **о̀колу** *предл.* — 1) за обкръжаване, обикаляне. *Дѐцита се въ̀рте о̀колу къ̀шчата. О̀колу сѐлото ѝма градѝни.* 2) приблизителност. *О̀колу пѐт са̀ето те чѐкам да до̀ш при мѐне.* **О̀кол-за̀кол** — кръгом. Конд.

ок'о̀рвам *нсв.*, **ок'о̀ра** *св.* (от тур.) вж. *ослѐпвам.*

о̀леле *межд.* — за болка, страх и нещастие. *О̀леле, ма̀мо, си е посѐку но̀гата* (Конд.).

олеснѝвам *нсв.*, **олѐсна** *св.* — олеквам. *И оста̀ви то̀рбите со лѐп на нѝвата и олѐсна.* □ **Ми олѐсна ду̀шата** — успокоих се.

олѝмнани *нареч.* — по-лани. *Нѐ ла̀ни, а̀ олѝмнани въ̀лците го изедо̀е ку̀чето* (Смърд.).

олѝшче *с.* — пчелин.

ол'у̀твам се *нсв. възвр.*, **ол'у̀та се** *св. възвр.* — почва да ми люти.

омѐквам *нсв.*, **омѐкна** *св.* — 1) ставам по-мек. *Од до̀жо омѐкна зѐмата.* 2) ставам отстъпчив, укротявам се. *Л'у̀та бѐше невѐстата, а̀ма слет врѐме омѐкна.* □ **Омѐкна врѐмето** — стана по-топло.

о̀мйа *ж.* (гр.) *нова заем.* — физиономия. *Го позна̀вам по о̀мйа.*

омйа̀свам *нсв.*, **омйа̀сам** *св.* (гр.) — приличам. *Чу̀пето омйа̀сва на та̀тко му.* ○ **си** *взаим.* — приличаме си.

омо̀рвам *нсв.*, **омо̀ра** *св.* — убивам. *Омо̀ри мѐчка.* ○ **се** *възвр.* — загивам. *Сѝн ми се омо̀ри на бо̀йо.* Конд.

о̀мос *сз.* (гр.) *нова заем.* — но.

омъ̀жвам *нсв.*, **омъ̀жа** *св.* — омъжвам. ○ **се** *възвр.* — омъжвам се.

омърсѝвам се *нсв. възвр.*, **омъ̀рса се** *св. възвр.* — облажвам се. *Се омърсѝве, тѝйа нѐ зна̀е от по̀сти* (Конд.).

она̀ка *нареч.* — на тая посока, натам. *Избега̀е о̀фците, она̀ка ойдо̀е* (Конд.).

онбашѝйа *м.* (тур.) *остар.* — онбашия.

о̀ндукус *нареч.* (Кос.) — веднага, моментално. *О̀ндукус ке до̀йда.*

онѐмвам *нсв.*, **онѐма** *св.* — онемявам. *Да онѐмиш да да̀й го̀спо, да си га зато̀риш у̀стата* (клетва) (Смърд.).

ònсвет *м.* (Чер.) — оня свят. *Той е у ònсвет.*
опàл'вам *нсв.*, **опàл'а** *св.* — опърлям. *И опàл'ваме кокòшките, да изгòре пердỳвата.* ○ **се** *възвр.* — опърлям се.
опàсен, -сна *прил.* — опасен. *Опàсен чòвек.*
опàсно *нареч.* — опасно. *Опàсно е да шчỳкаш Рàдио-Сòфйа, мòже да те затвòре* (Конд.).
опàснос *ж.* — опасност. *Бèгай, ѝма опàснос за тèбе, те бàре да те фàте* (Конд.).
опàшвам *нсв.*, **опàша** *св.* — опасвам. *Го опàши пòйасо.* ○ **се** *възвр.* — опасвам се. *Съ пòйасо се опàсвам, да ми е крèпи половѝната, да нè ми пàдне ребрѝците* (Конд.).
òпет *нареч.* — отново (само в нар. пес.).
опийàнвам *нсв.*, **опийàна** *св.* — опивам. *Му дàду мнòгу вѝно и го опийàна за гỳсто.* ○ **се** *възвр.* — опивам се.
опикàсвам *нсв.*, **опикàсам** *св.* — 1) разпознавам. *Го опикàса, кòй и открàди кокòшките.* 2) предчувствувам. *Опикàса, шо сàке да го фàте и избèга.* Конд.
òпит *м.* — въпрос.
опѝтвам *нсв.*, **опѝтам** *св.* — питам. *Нèшчо ке те опѝтам, прàво да ми кàжиш.*
оплакнѝвам *нсв.*, **оплàкна** *св.* — измивам с вода, оплаквам. *Сънàта и оплàкна сындòвите* (Кос.).
òпозда *нареч.* — късно. *Òпозда стàна, трèба да тъ̀рниме* (Конд.).
опоздѝвам *нсв.*, **опòзна** *св.* — закъснявам. *Пòрàно трèба да тъ̀ргаме, нè треба да опоздѝваме од рабòтата.*
опознàвам *нсв.*, **опòзна** *св.* — запознавам. *Фчèра ме опознàе роднѝните.* ○ **се** *възвр.* — запознавам се. *Се опòзна со роднѝните от Кòстур.* Смърд.
определ'вам *нсв.*, **определ'а** *св.* — определям. *Му определи мèсто за кѫшча на голèмйо сѝн.*
опрèшка *ж.* — трудност. *Вѝде опрèшка на косèйнето, беше паднàта трèвата* (Конд.).
опрѝвам *нсв.*, **òпра** *св.* — възправям нещо до стена, зид, дърво и др. *На стѝсо и òпра грèндите.* ○ **се** *възвр.* — облягам се, допирам се, опирам се. *Се òпра до стѝсо.*
òпри де *межд.* — за злорадство. *Òпри де, ка нè можиш да го крèниш кàмено* (Конд.)!
опрòствам *нсв.*, **опрòста** *св.* — прощавам. *Му и опрòсти гредвите.*
опсèнвам *нсв.*, **опсèна** *св.* — урочасвам дете през нощта. *До пъ̀рви пèтли не òйме при малèчки дèца, за да нè и опсèниме* (Конд.). ○ **се** *възвр.* урочасвам се нощно време.
опсòл'вам се *нсв. възвр.*, **опсòл'а се** *св. възвр.* — ям нещо солено.
опỳта *ж.* — кожена връзка за цървули.
òрам *нсв.* — ора. *Нѝвйата и òраме со орàло и со плỳк.*
орàло *с.* (Конд.) и **рàло** (Смърд.) — Орало.
òрач *м.* — земеделец, орач. *Òрачо òра.*
органòсвам *нсв.*, **органòсам** *св.* (от гр.) *нова заем.* — организирам. ○ **се** *възвр.* — организирам се.

òрей *м.* — орех (дърво и зелен плод). *Òрейо èсти пъ̀лн со орèй* (Смърд.).
òрел *м.* — орел. *Òрлите прàве седèла по пешчèрите.*
орелѝшче *с.* — оран.
орѝзник *м.* (Кос.) — вид баница с ориз.
òрис, -зо *м.* (от гр.) — ориз. *Чòрба со òрис.*
орѝшче *с.* — място за хоро, хорище.
орлѝца *ж.* — орлица.
òрман *м.* (тур.) — гора. *Во òрмано сèчиме дъ̀рва* (Кон.). □ **Òрмано да го фàтиш** — да те няма.
орнѝсвам *нсв.*, **орнѝсам** *св.* — събарям. *Го орнѝса стѝсо.* ○ **се** *възвр.* — съборя се. *Се орнѝса стàрата кѫшча.*
òро *с.* (гр.) — хоро. *Ѝграм òро.* □ **Се фàти на òрото** — 1) играя хоро. 2) ангажирам се с нещо.
оролѝйа неизм. *прил.* — човек, който обича да играе хоро.
оролѝка *ж.* — жена, която обича да играе хоро.
òртак *м.* (тур.) — съдружник, ортак. *Ортàци на рабòтата.*
ортàцки *прил.*— съдружнически. *Ортàцки òфци* (Смърд.).
орусчѝсвам се *нсв. възвр.*, **орусчѝсам се** *св. възвр.* (от тур.) — разправям се. *За нѝва се орусчѝсвам съ нèго* (Конд.).
òса *ж.* — 1) пчела. *Òсите бèре мет.* 2) оса. *Дѝва òса ме къ̀сна.* 3) *прен.* заядлива жена.
осакàтвам *нсв.*, **осакàта** *св.* — осакатявам. ○ **се** *възвр.* — осакатявам се. *Пàдна од дъ̀рвото и се осакàти* (Конд.).
òсвен *предл.* — освен. *Òсвен тѝ дрỳк да нè дòй.*
осиромàшвам *нсв.*, **осиромàша** *св.* — осиромашавам. *Бòйо и осиромàши, àскеро му и изèде òфците.* ○ **се** *възвр.* — осиромашавам се.
òска *ж.* — ос. *Се скъ̀рши òската на кòлата.*
ослабнѝвам *нсв.*, **ослàбна** *св.* — отслабвам. *Ослàбна вòло, нèма зъ̀мби да се рàни.*
ослèпвам *нсв.*, **ослèпа** *св.* — 1) губя зрение. *Ослèпе и од двèте òчи.* 2) греша. *Ослèпе, расипàна жèна звè.*
òсми *числ.* — редно числително, който следва след седмия.
оснòва *ж.* — опънатите успоредни нишки при тъкане, между които се прокарва вътъкът. *Кòга ткàеме на кòнците од ръ̀мбата му вèлиме оснòва. Дрỳгото èсти въ̀ток* (Кос.).
осойнѝца *ж.* и **òс** *м.* — усой. *Нàшча нѝва е на осойнѝца* (Конд.).
осойничàф, -ва *прил.* — усоен. *Осойничàво мèсто.*
остàвам *нсв.*, **остàна** *св.* — 1) оставам. *Дòма остàна.* 2) оставям. *Ке остàва пàри при тèбе, ке те мòл'а да и пàзиш.* 3) позволявам. *Нè оставам тỳка да грèде лòши дèца.* ○ **се** *възвр.* — разделям се; развеждам се. *Се оставѝе со жèната.* Конд.
òстен *м.* — остен. *Съ òстено и дỳпиме на волòвите* (Конд.).

о̀стра *нсв.* — остря. *О̀стра кол'йа за плѐто.*

о̀стър, остра *прил.* — 1) който има тънко острие, та реже. *О̀стър нош* (Смърд.). 2) който се стеснява към края. *О̀стри кол'йа.* 3) твърда (за вълна). *О̀стра вълна.*

остъпвам *нсв.*, **остъпа** *св.* — 1) връщам се назад. *Остъпи тал'анцката войска.* 2) отказвам се, правя отстъпки. *И йас остъпи, и той остъпи, така нѐ се збийме.*

осу̀нвам *нсв.*, **осу̀на** *св.* — осъмвам. *Осу̀на, търгаме за работа.*

осунва̀тйе *с.* — осъмване. *Лѐтото работаме от осунва̀тйе до стемнова̀тйе.*

от // **од** *предл.* — означава: 1) отдалечаване, отмахване, отделяне. *Избѐга от сѐлото. Излѐзе от кӣшчата.* 2) произход. *То̀й ѐсти од Нѐстрам.* 3) вещество, от което е направен предметът. *Млѐко од дфци. Лѐп от пченӣца. Нош от чѐлик.* 4) причина. *Од гла̀т умӣрвам.* 5) големина, размер. *Лива̀да од два̀ погдни.* 6) указване за начална, изходна точка за време. *Од нѐкни ѐсти бо̀лен. Од ла̀ни нѐ дойде прӣ нас.* 7) при сравняване на един предмет с друг. *Зла̀тото ѐсти по̀скъпо от стрѐброто.* 8) положение спрямо друг предмет. *Од го̀рната стърна.* Смърд.

отво̀рвам *нсв.* (Конд.). и **ото̀рвам** (Смърд.), **отво̀ра** *св.* (Смърд.) и **ото̀ра** — 1) правя достъпна вътрешността на нещо, като отстранявам преградата. *Му йа ото̀ри вра̀тата, до̀ма да влѐзи* (Кос.). 2) почвам работа в закрито помещение. *Ото̀ри ду̀к'ано.* 3) направям да може да се минава. *Път отво̀ри крас нӣвйата.* 4) турям начало на нещо. *Герма̀нйа го ото̀ри бо̀йо.* □ **Му и ото̀ри о̀чите** — помогнах му правилно да види нещата. **Да̀ си и ото̀риш о̀чите** — да бъдеш внимателен. **Ото̀рвам ла̀ф** — почвам да говоря. **Рабо̀та ми се ото̀рва** — създава ми се работа. ○ **се** *възвр.* — отваря се. *Вра̀тата се ото̀ри.* Смърд.

отво̀рник *м.* — ключ. *Утво̀рнико гу зъгӣна, трѐба дъ гу скършиме къти̇на̀ро* (Чер.).

отѐквам се *нсв. възвр.*, **отѐча се** *св. възвр.* — спада подутината. *Потечѐна ми бѐше но̀гата, се отѐче* (Смърд.).

отка̀ *нареч.* — откак. *Отка̀ у̀мбре мъж му и та̀йа е бо̀лна* (Конд.).

откӣнвам *нсв.*, **откӣна** *св.* — спасявам. *Го откӣна дѐтето од ло̀шо.* ○ **се** *възвр.* — спасявам се. *Се откӣна от мъ̀ки, у̀мбре.*

отковӣвам *нсв.*, **отко̀ва** *св.* — отковавам. *И отко̀ви ша̀йките от шчӣцата.*

отко̀га *нареч.* — 1) откога. *Отко̀га ѐсти ту̀ва бра̀т ти* (Ян.)? 2) когато. *Отко̀га до̀йде гърко, не видо̀дме а̀ир.*

отко̀пцвам *нсв.*, **отко̀пцам** *св.* — откопчавам. *Го отко̀пца па̀лтето на дѐтето.* ○ **се** *възвр.* — откопчавам се.

откра̀двам *нсв.*, **откра̀да** *св.* — открадвам. *Открàде йа̀гне то̀й и го испѐче.*

откра̀й *нареч.* — 1) отначало. *Откра̀й докра̀й ке ви раска̀жа за свѐ.* 2) *предл.* — от премного отдалечено място или време. *Откра̀й врѐме се зна̀е, шчо̀ сме булга̀ри. Пӣсмото до̀йде откра̀й свѐто.* Кос.

открӣвам *нсв.*, **открӣйа** *св.* — махам покривката на нещо, откривам. *О̀ткри го млѐкото да го вӣш потсирѐно е* (Конд.).

отку̀пвам *нсв.*, **отку̀па** *св.* — изтръгвам тайна.

откъ̀му *предл.* — от посока на, откъм. *Откъ̀му ри̇до до̀йде аскѐро.* □ **Откъ̀му на̀с е** — наш привърженик е. Конд.

откърши *предл.* — пред. *Откърши на̀шча кӣшча помӣна.*

отна̀пре *нареч.* — 1) отначало, отнапред. *Отна̀пре трѐба да фа̀тиме.* 2) на челно, на първо място. *Отна̀пре вървѐше войво̀дата Чекала̀роф.*

отнека̀де *нареч.* — отнякъде.

отнӣкаде *нареч.* — отникъде.

отпа̀швам *нсв.*, **отпа̀ша** *св.* — отпасвам. *Го отпа̀ши по̀йасо* (Конд.). ○ **се** *възвр.* — отпасвам се.

отпъ̀рво *нареч.* — отначало. *Отпъ̀рво бѐше расипа̀на чу̀пата.*

отсѐквам *нсв.*, **отсѐка** *св.* — разделям нивата на части при жътва. *Е отсѐку нӣвата, ке е жнӣйа нъ три̇ па̀шки.* (Чер.). ○ **се** *възвр.* — отвиквам. *Се отсѐче дѐтето, нѐ бара по кӣшчите* (Конд.).

отсӣпвам *нсв.*, **отсӣа** *св.* — изравям. *И отсӣпа пата̀тите од зѐмата.*

отстра̀на *нареч.* — отстрани. *Отстра̀на помӣна, нѐ го виду* (Конд.).

отскри̇м *нареч.* — тайно, скришом. *Се сака̀е отскри̇м.*

оттога̀й и **оттога̀йа, отто̀гаш** *нареч.* — оттогава. *Оттога̀йа, такава̀ка ло̀шо вървиме* (Конд.).

отту̀ка и **отту̀а, отту̀ва** *нареч.* — оттук.

отърнӣвам *нсв.*, **отъ̀рна** *св.* — 1) отдръпвам. *Е отъ̀рна ма̀сата од ода̀йата.* 2) слагам настрани, пестя. *Отърнӣвам па̀ри за ста̀рос.* 3) разделям някого от нежелателна среда. *Го отъ̀рна дѐтето от та̀йа расипа̀на чу̀па.* ○ **се** *възвр.* — разделям се. *Се оттъ̀рна од нѐйа.* Конд.

о̀фтика *ж.* (от гр.) — туберкулоза на белия дроб. *О̀фтика го фа̀ти и у̀мбре.*

офтико̀свам се *нсв.*, **възвр.**, **офтико̀сам се** *св. възвр.* — разболявам се от туберкулоза.

офтикочафа̀ф -ва, *прил.* — болен от туберкулоза.

о̀фца *ж.* — овца. *О̀фцата ро̀ди йа̀гне.* □ **Кро̀тка кай о̀фца** — кротка жена.

о̀фчар *м.* — овчар. *О̀фчаро и па̀си о̀фците и ко̀зите.*

офча̀рцки *прил.* — овчарски.

офчарлък *м.* — овчарство. *Од офчарлък живи.*

офча̀рсво *с.* вж. *офчарство.*

ох *межд.* — за силна болка или скръб. — *О̀х, мно̀гу ме бо̀ли* (Конд.).

оча̀вам *нсв.* — отчайвам. *Нѐ го оча̀вай дѐдето, нѐка до̀й на чу̀жина.* ○ **се** *възвр.* — отчайвам се. *Се оча̀ от та̀йа чу̀па, нѐма да ста̀ни нӣшчо.*

о̀чи *мн.* вж. — о̀ко.

П

па *сз.* — но, па. *Па ти здичо дойде тука, шо сакаш од нас* (Конд.).

пà *нареч.* — пак. *Пà дойде да сака пàри, àма йас нè му дàду.*

пàвам *нсв.* — чистя стените на стаята с кърпа. □ **се** *възвр.* проветрявам се (за дреха). *И кладу пл'ачките на дрънго да се пàве* (Конд.).

пàгур *м.* — вид съд за вода. *От пàгуро пийа вòда.*

пагурче *с.* — малък съд за ракия, палурче.

падина *ж.* — поляна между върхове или ритлини, падина. *Падината грей кай дупка и кòга дуе ветрòви тàму и пàсиме дфците* (Смърд.).

паднивам (Конд.) *нсв.* и **пàнвам** (Смърд.), **пана** и **падна** (Конд.) *св.* — 1) движа се стремително надолу вследствие на земното привличане. *Надолу паднива кàмено.* 2) изгубвам равновесие. *Се сопна и пàна на зèмата.* 3) отделям се от нещо чрез падане. *Крушите паднйве от крушата, фтасае.* 4) наследявам. *И на мèне ми падина от тàтковио имòт* (Конд.). 5) загивам. *На бдйо му пàна голèмото дèте.* 6) пада се. *Ваàа година Нòва година паднива на сьмбòта.* 7) загубвам власт. *Кърьмънлийата пàдна уд влàста* (Поп.). □ **Ми паднива на ръци** — имам власт над него, разполагам с него. **Нè паднива но-долу**—не е по-долен. **Нè паднвам на гърп**—не склонявам. **Дòбар късмет му пàна**—сполучи.

паежина (Смърд.) и **пажина** (Конд.) *ж.* — паяжина. *Паежини има на тàвано, трèба да обèриме* (Смърд.).

паенк *м.* и **пàек** (Чер.) — паяк. *Паенко плèти паежина* (Смърд.).

пàзар *м.* (пер.-тур.) — 1) пазар. *Си грèде от пàзар пазарèни.* 2) *прен.* врява, шум, глъч. *Три влàси пàзар прàве* (погов.). □ **Прàва пàзар** — 1) пазаря се. 2) *прен.* дигам голям шум.

пазàрвам *нсв.*, **пазàра** *св.* — пазарувам. *Йас пазàри шо ми требàше, и търгвам, си òда.* ○ **се** *възвр.* — пазаря се. *Се пазàриме за кòно, àма не мòжиме да ойдисаме, мнòгу скъп го дàва.* Конд.

пазàрен *прил.* в съч. с *дèн* — пазарен ден. *На пазàрен дèн дйду на Кòстур, мнòгу нарòт имàше и нè свърши рабòта* (Конд.).

пазарèнец *мн.* пазарèни — който е ходил или отива на пазар.

пазарйшче *с.* — пазарище. *На пазарйшчето и продàваме стòките.*

пазарлък *м.* — пазарене, пазарлък. — *Нè прàва пазарлък, нè и дам пò-ефтино лàпките.*

пазàрцки *прил.* — пазарски. *Пазàрцка стòка, одбрàна.*

пай *м.* (тур.) — дял. *Йàска си го сàкам пайо од иманйето* (Смърд.).

пàйван *м.* (пер.-тур) — въже, с което връзвам краката на млад кон, при обучението да галопира. *На кòнчето му клàваме пайвàни.*

пайвàлец *м.* — вид тънка трева, която расте по нивите и обвива долната част на стъблото на царевицата, фасула и картофите.

пайвица *ж.* — пиявица. *Пьйвицата е клàваме да е пйе лòшата кърф* (Чер.).

пàйдос *м. нареч.* (гр.-тур.) — спиране, край. *Пàйдос, се стèмна дòма ке си òйме.*

пайдучко *прил.* в съчет. с *òро* — пайдушко хоро.

пàйтак *м.* (тур.) (Чер.) — нисък човек.

пàко *с.* (нем.) — пачка. *Пàко цигàри. Пàко шпирто.*

пàкос *м.* — щета, пакост. *Гòлем пàкос му стàна, му псовйса вòло.*

паламàрка *ж.* (от гр.) — паламарка. *Паламàрката е клàваме на лèвата ръка, а со дèсната го държиме сърпо* (Конд.).

паламида *ж.* (гр.) — паламуд. *Паламидите се тèшки риби, нè се блàги* (Конд.).

палàнѕа *ж.* (ит.-тур.)— 1) везна. *Йадовйшчето, кòга го кýпваме, се търга на палàнѕата.* 2) *прен.* колеблив човек. *Нè давай вèра на нèго, той е палàнѕа.* Конд.

паларийа *ж.* (рум.) — мека шапка. *Со паларийа бàра той.*

палàска *ж.* (унг.-тур.) — войнишка чанта за патрони, паласка. *Палàската нèма фишèци* (Конд.).

пàлат *м.* (от лат.) — дворец, палат. *Цàрцки пàлат.*

пàлаф, -ва, *прил.* (гр.) — буен, немирен, палав. *Палàво дèте.*

палèжен, -жна, *прил.* — горкият. *Му ýмбре сйно на палèжната жèна.*

палàкàр *м.* (гр.) — юнак.

палица *ж.* (Смърд.) — коледарска гега.

пàлте (Конд.) *с.* и **пàлто** (Смърд.) (фр.) — палто. *Дèтето излèзе бèс палто, ке му престуди.* **Дълго пàлто** — дълго, зимно палто. **Кусо пàлто** — сако.

пàл'а *нсв.* — 1) правя нещо да гори, да свети. *Пàл'а òган. Пàл'а цигàра.* 2) нагорещявам. *Пàл'а фурна, лèп ке пèча.* 3) пърля. *Кокòшките и пàлиме да изгòре влàкнате.* 4) обгарям сурова пръчка. *Кòга прàйме стàп од дрèн, го пàлиме да се испрàви и да се исуши.* □ **Той пàли, той гàсни** — самовластен господар.

пàл'ак *м.* — изгоряла гора. *Нъ пàл'ако бèриме сýви дърва* (Чер.).

пал'àчо *м.* (ит.) — палячо.

пал'àчник *м.* (Конд.) и *пълйчник* (Чер.) — палешник.

пàл'ка[1] *ж.* (Чер.) — 1) орехова ядка. *Катйците йме четйри пàл'ки.* 2) скилида. *Дàй ми èдна пàл'ка лук.*

пàл'ка[2] *ж.* (Смърд.) — пилешки бут.

пàл'ут *м.* (Заг.) — венчално палто.

пàмбук *м.* (пер.-тур.) — памук.

памбукèрен, -рна, *прил.* — памучен. *Памбукèрна фанèла.*

памбуклийа *ж.* (Кор.) — фустан, подплатен с памук.

па̀мет *ж.* — памет. *До̀бра па̀мет ѝма то̀й, мно̀гу памѐтва.*
памѐтвам *нсв.* — помня. *Дѐте бѐше, ѐма памѐтва, за въста̀нието* (Смърд.).
памѐтен, -тна, *прил.* — паметлив. *Памѐтна жѐна.*
паметлѝйа *прил. неизм.* — паметлив.
па̀мпур *м.* (от ит.) — параход. *Па̀мпуро о̀ди по мо̀рйето.*
па̀на *ж.* (гр.) — дърво с парцали на края, с което почистват фурната от жарава и пепел.
пана̀йа *ж.* (гр.) — вид обреден хляб. *Пана̀йата се пра̀ви от чѝсто бра̀шно, го̀ре до̀лу ѝма ѐдна о̀ка, е но̀симе на по̀по да е пѐе* (Конд.).
пана̀йр *м.* (гр.) — 1) църковен празник, който уреждат манастирите в чест на техния патрон. *Манастѝро Светивра̀ч над О̀лишча пра̀ви панайр на пъ̀рф ѝули* (Конд.). 2) голям пазар, който става един път в годината в Рупишча и трае цяла седмица. 3) *прен.* голям шум, викове. *До̀йде ту̀ка пана̀йр да пра̀ви, го со̀бра цѐло сѐло.*
пана̀йрцки *прил.* — панаирски. *Пана̀йрцко мѐсто.*
па̀нгар *м.* (гр.-ит.) — място в черква, дето се продават свещи, пангар. *Пѝтропо на па̀нгаро прода̀ва свѐшчи.*
панѝца *ж.* — съд, предимно от дърво, с похлупак. *Панѝцата е пра̀зна, нѐма сирѐйне нъ̀тре* (Конд.).
пантало̀н *м.* (от соб.) — панталон.
пану̀да *ж.* — нещо за ядене, което се носи на болен човек за утеха. *Ко̀га бѐше бо̀лен бра̀т ми, му донѐсу пану̀да: ла̀пки, кру̀ши и смо̀кви.*
пану̀кла *ж.* (гр.) — чума, панукла. *Пану̀кла да те собѐри* (клетва).
пападѝца *ж.* (Кор.) — маргарита.
папа̀гал *м.* (ит.) — папагал.
па̀по *с., дет. лек.* — хляб. *Да̀й му тро па̀по на дѐтето* (Конд.).
па̀пра *ж.* (Чер.). и **па̀прет** *м.* (Кос.) — папрат. *Па̀прата ра̀сти пу висо̀ките и здра̀вите мѐста.*
па̀нсвам *нсв.*, **па̀псам** *св.* (от гр.) — спирам, преставам. *Па̀псай, нѐ зборвай зил'афчѝни. Па̀пса до̀жо.*
па̀ра[1] *ж.* — водно изпарение, пара. *Па̀ра изва̀ва зѐмата.*
па̀ра[2] *ж.* и **па̀ри** *мн.* (пер.-тур) — пари. *Ѝмаш па̀ра, ѝмаш фа̀ра* (погов). *Бѐс пари си до̀йде от чу̀жѝна.* ☐ **Пѐт пари не да̀вам** — Не се тревожа за нищо.
паралѝйа *м.*— човек, който има много пари.
паралѝка *ж.* — жена с много пари.
парабра̀т *м.* — заварен брат.
пара̀дис *м.* (гр.) — рай.
па̀рам *нсв.* — разплитам. *Ста̀рите чора̀пи и па̀рам, но̀ви ке плѐта.*
парама̀йка *ж.* — заварена майка, мащеха.
парано̀м *м.* (гр.) — фамилно име.
парасѐстра *ж.* — заварена сестра.
парасѝн *м.* — заварен син.
парата̀тко *м.* — заварен баща, втори баща.
парашчѐрка *ж.* и **паракѐрка** (Поп.) — заварена дъщеря.
па̀рвас, -зо, *м.*, **пѐрвас** (Смърд.) (пер.-тур.) — перваз. *Перва̀зите на душѐмето згнѝе, са̀ке, да се смѐне* (Чер.).
пардо̀н *межд.* (фр.) — моля за извинение, пардон.
парѐйа *ж.* (гр.) — компания. *Ло̀ша парѐйа на̀йде сѝн ми и ло̀ш път фа̀ти.* ☐ **Пра̀ва парѐйа** — дружа.
парѝло *с.* — пара, изпарение. *Ко̀га ке и изва̀ваш пл'а̀чките ут то̀плата во̀да, пъ̀рѝло изва̀ве* (Чер.).
па̀рко *с.* (англ.) — парк. *На па̀ркото на Ко̀стур се видо̀ме съ нѐго* (Конд.).
па̀рти *мн.* — каре, като шарка на плат. *На па̀рти — па̀рти е ку̀стумо* (Чер.).
партиза̀нин *м.* (фр.) — партизанин. *Два̀ сино̀ви ѝмаше партиза̀ни и два̀та се отепа̀е.*
партиза̀нсво *с.* — партизанство.
партиза̀нцки *прил.* — партизански. *Партиза̀нцки пѐсни.*
па̀ртйа *ж.* (от лат.)— общност от хора с еднакви идеи и интереси. *Сѐлата се разделѐни на двѐ па̀ртии: на бугра̀цка и гъркома̀нцка па̀ртйа Бугра̀цката па̀ртйа ѐ съ лѐвите.* Конд.
пару̀л'ка *ж.* — кръгли, малки метални украшения, които се зашиват на краищата на моминските кърпи (тюлбени) като украшение.
па̀рче *с.* (пер.-тур.)— къс, парче, част от нещо. *Нѐ ми го да̀вай цѐл леп, са̀му ѐдно па̀рче ми да̀й* (Конд.).
па̀са[1] *нсв.* — наглеждам добитък като пасе, водя го на паша. *О̀фчаро а̀рно и па̀си о̀фците. Говенда̀ро нѐ и па̀си до̀бро говѐндата.* Конд.
па̀са[2] *нсв.* — ям трева или друга зеленина (за животно). *По рѐката па̀се о̀фците.* ☐ *Нѐ паса йа̀с трѐва, лѐп йа̀да и йа̀с* — не съм глупав, разбирам какво става.
па̀са се *нсв. възвр.* — оплождам се (за кобила и магарица). *Кобѝлата се па̀си съ мага̀ре, мъ̀ска ке ро̀ди* (Конд.).
пасама̀к *м.* (Чер.), **басама̀к** (Конд.). (тур.) — стъпало от стълбище. *Стъ̀пна нъ ска̀лта и съ скъ̀рши пасама̀ко.*
пасевѝшче *с.* — пасище. *Говѐндата се на пасевѝшчето, па̀се.*
па̀стра *нсв.* — въвеждам ред. *Го̀сти чѐкам, е па̀стра ода̀йата* (Конд.).
па̀твам *нсв.*, **па̀та** *св.* (от гр.) — страдам, тегля, патя. *Од у̀мо си па̀ти то̀й.*
пата̀лец *м.* — пострадал човек. *Нѐ пита̀й гата̀лец, а пѝтай пата̀лец* (погов., Конд.).
патарѝца *ж.* (гр.) — тояга със завит горен край, патерица. *Ста̀рите л'у̀дйа съ патарѝца ба̀ре* (Конд.).
па̀те *с.* — патенце.
па̀ти-к'у̀ти *межд.* — за подражаване на удари при побой. *Ка го фа̀ти, па̀ти-ку̀ти, му е скъ̀рши гла̀вата* (Конд.).

патилѝшче *с.* — страдание, беда, патило. *На̀шче патилѝшча нѐма край.*
па̀тка *ж.* — патица. *Ѝма дума̀шни и дѝви па̀тки. Дѝвите па̀тки о̀де пу во̀дата* (Чер.).
па̀ткач *м.* (Руля) — мотоциклет.
па̀тома *ж.* (гр.) *нова заем.* — етаж. *Къ̀шчата ѝма двѐ па̀томи.*
патрио̀тин *м.* (гр.) — 1) родолюбец. 2) земляк.
патро̀н *м.* (фр.) — патрон. *Му свършѝе патро̀ните на Кѝзо Бла̀цки и са̀м се отѐпа нѐ се преда̀де жѝф на тѝрците* (Конд.).
патронта̀ш *м.* (от нем.) — патрондаш. *Патронта̀шо е пъ̀лн патро̀ни* (Конд.).
па̀ун *м.* — паун.
паунѝца *ж.* — пауница. *Ѝма уба̀ва кѐрка кай паунѝца* (Конд.).
пау̀ноф, -ва, *прил.* — паунов. *Па̀унови перду̀ва.*
пафѝл'ка *ж.* (Дъмб) — копче.
па̀фта *ж.* (пер.-тур,)— пафта. *Нъ ста̀ро врѐме жѐнте кл'ва̀йа па̀фти утспрѐди зъ препсо̀та* (Чер.).
па̀ча *ж.* (пер.-тур). — краката от коляното надолу. *От па̀чите и у̀шите на бѝшето пра̀виме пифтѝйа.* ☐ **па̀чи фа̀сул'** — зелен фасул.
па̀чка *ж.* (от нем.) — приспособление, в косто се слагат патрони, пачка. *На̀йду ѐдна па̀чка фишѐци* (Конд.).
пача̀рис *неизм. прил.* (тур.) — злосторник. *Пача̀рис дѐте* (Заг.).
пачувѝца *ж.* — връзка на долни мъжки гащи, която се връзва при китката на крака. *Ти вѝсе пачувѝците од га̀шчите, вързи си и* (Смърд.).
па̀ша *м.* (тур.) — паша. *Па̀шите бѐе от бего̀вите по̀-голѐми.* ☐ **Къто̀ (кай) па̀ша жѝви** — охолно живее.
пашапо̀рт *м.* (фр.) — паспорт. *Мно̀гу мъ̀чно да̀вае по̀-рано гъ̀рците пашапо̀рт за Со̀фйа.*
па̀шка *ж.* — 1) придатък на задния край на тялото у животните. *На йагнѝшчата му и сѐчиме па̀шките. На пѐтало му се искѝба па̀шката.* 2) дръжката, на която лист или плод се крепи за растението или дървото. *Черѐшите и бѐриме со свѐ па̀шки.* 3) края на хорото. *Се фа̀ти на па̀шката на о̀рото.*
па̀шкар *м.* — 1) играч, който се е хванал на опашката на хорото. 2) *прен.* беден, мързелив. *Па̀шкар е на сѐлото, нѐ го смѐте за нѝшчо* (Конд.).
пашовѝца *ж.* — жена на паша, пашовица.
пѐдарка *ж.* (Руля) — фригидна жена.
пѐза *ж.* (гр.) — подигравка. *За пѐза ста̀на.* ☐ **Пѐза се бѝйа** — подигравам се.
пѐзен, пѐзна *прил.* — циник.
пѐйа *нсв.* — 1) пея (песен). *Сѐга чу̀пите са̀му гъ̀рцки пѐсни пѐе.* 2) чуруликам, писукам (за птица). *Бѝл'бил'о ра̀но пѐе.* 3) изпълнявам религиозна служба. *По̀по е пѐ литургѝйата.* 4) чета. *Пѐйа кнѝга. Пѐйа вѐсник* (Конд.).
пѐкмес *м.* (тур.) — домашен мармалад.
пелѐна *ж.* — пелена. *Малѐчките и завѝваме со пелѐни.*
пѐлин *м.* — пелин (растение). *По-рано пѐлино го варѐеме да го пѝеме за трѐска. Спа̀нако го̀рчи ка̀то пѐлин.* Конд.
пелино̀сан *прил.* — натъжен. *Му у̀мбре мъ̀жо, пелиноса̀на е го̀рката* (Конд.).
пелино̀свам се *нсв. възвр.,* **пелино̀сам се** *св. възвр.* — измъчвам се силно, скърбя.
пѐна[1] *ж.* — пяна. *Во̀ло пѐна изва̀ва од му̀цката, поста̀на.*
пѐна[2] *ж.* (гр.) — писалка. *Пѐната се скъ̀рши, нѐ пѝши.* ☐ **Го фа̀ти пѐната** — пострада.
пѐнда *ж.* — педя. *Пѐнда чо̀век, ла̀кот бра̀да* (погов).
пенда̀ра *ж.* (гр.) в съч. с *не да̀вам* — хич не са безпокоя.
пѐндесе *числ.* — бройно числително 50.
пенцѐра *ж.* (Конд.) **пѐнцер** *м.* (Смърд.). (пер.-тур.) — прозорец, пенджера. *Ни го скъ̀ршйе жа̀мо на пѐнцеро.*
пѐнцур *м.* — 1) пън. *Кла̀й го пѐнцуро на о̀гано, то̀й гу крѐпи о̀гано* (Чер.). 2) *прен.* безобразен старец.
пену̀шка *ж.* — лозово стъбло.
пѐпел *ж.* — пепел. *Се запа̀ли пл'ѐмната, свѝчко пѐпел ста̀на.*
пепела̀ш *м.* — човек, който се върти край огнището и бездействува, мързеливец.
пепела̀шка *ж.* — жена, която се върти край огнището и бездействува, мързеливка.
пепел'а̀на *ж.* (Чер.) — некръстено още дете.
пепѐл'аф, -ва *прил.* — сив като пепел от огнище, пепеляв. *Пепел'а̀ви чора̀пи.* **Пепел'а̀ва змѝйа** — пепелянка.
пеперу̀га *ж.* (Конд.), **перпелѝга** (Чер.) — пеперуда.
пеплѝшче *с.* — пепелище. *Изго̀ре къ̀шчата и са̀му пеплѝшче оста̀на* (Конд.).
пѐпон *м.* (гр.) — пъпеш.
пѐра *нсв.* — пера.
пера̀чка *ж.* — пера̀чка. *Та̀йа е пера̀чка, су пра̀йне си гу изва̀ва лѐбо* (Чер.).
пѐргел *м.* (пер.-тур.) — пергел. ☐ *Се вѐрти кай пѐргел* — колеблив човек.
пѐрде *с.* (пер.-тур.) — завеса, перде. *Перденѝшчата се скина̀е, по̀ви трѐба да ку̀пиме.* ☐ **Му пу̀кна пѐрдето** — безсрамник, развратник.
перду̀во *с.* — перушина. *Гъ̀л'мбите ѝме уба̀ви перду̀ва* (Конд.).
пѐрис *м.* (тур.) (Руля) — диета.
пѐрка *ж.* (тур.) — перчем. *Дѐтето си оста̀ви пѐрка.*
пѐркам *нсв.* — ям много, плюскам, *Пѐрка то̀й, нѐ игра ша̀ка, да̀й му мно̀гу* (Поп.).
пѐрнат *прил.* — побъркан. *Нѐ е то̀кму, пѐрнат е на гла̀вата.*
пернѝвам *нсв.,* **пѐрна** *св.* — 1) удрям. *Го пѐрна во̀ло по гла̀вата со ка̀мен и го отѐпа.* 2) вкарвам. *И пѐрна о̀фците на нѝвата да па̀се.* Конд.
пѐро *с.* — лист на лук или прас. *Со̀бери пѐра за пѝта да мѐсиш.*

пѐрон *м.* (гр.) — голям ъглест пирон. *На стàро врѐме съ перòнйа и ковѐе грѐндите* (Конд.).
перòсйа и **перостѝйа** *ж.* (гр.) — пирустия. *Перостѝйата ѐ съ трѝ нòѕи, на нѐйа клàваме кòтли и тенџѐри* (Конд.).
пѐрче *с.* — малък перчем.
пѐс *м.* — 1) куче (домашно животно). *Лàве псѝте, нѐкой грѐй.* 2) *прен.* зъл човек.
пѐски *прил.* — кучешки, кучи. *Пѐски син. Пѐска вѐра.*
пѐсна *ж.* — песен. *Скрѝшно пѐйме бугàрцки пѐсни* (Поп.).
песнелѝйа *м.* — човек, който обича и умее да пее.
песнелѝка *ж.* — жена, която обича и умее да пее. *Тѝйа се погодѝе, тòй е песнелѝйа и тàйа е песнелѝка и оролѝка* (Конд.).
песнопѐец *м.* — певец.
песнопѐйка *ж.* — певица. *Дòбар глàс ѝма чу̀пата, песнопѐйка ке стàни, ке пѐе* (Смърд.).
пѐсок *ж.* — пясък. *Пѐсокта е мѐшаме со вàрта и прàвиме кàл за кѐшчите* (Конд.).
пѐт *числ.* — бройно числително 5.
пѐта *ж.* — 1) задната част на ходило на крак. *Ицо Стàсин, кò ке ѝгра òро, на пѐтте гàзи* (Чер.). 2) задната част на обувка или чорап. *На пѐтата ми се скѝна чòрапо* (Конд.).
пѐтъл *м.* — 1) петел. *Пѐтлите пѐе на осунвàтѝе. Пѐтъл на бонѝшче, тѝ на огнѝшче* (погов. за мързелив човек). 2) *прен.* самовластен господар, големец. *Пѐтъл е на сѐлто, тòй сѐчи, тòй пѐчи* (Конд.). □ *Пѐрви пѐтли* — задружно пропяване на петлите около 1 часа през нощта. **Фтòри пѐтли** — задружно пропяване на петлите около 2—3 часа през нощта. **Пѐтлите на врѐме пѐе** — петлите предвиждат промяна на времето.
пѐти *числ.* — редно числително пети.
петѝчка *ж.* — крайник на хляба. *Петѝчките и йàде млàдите, стàрите нѐме зъмби за петѝчки* (Конд.).
пѐтле *с.* — малък петел. *Òрлите ни го кренàе пѐтлето* (Конд.).
петнàйсе *числ.* — бройно числително 15.
петнàйсти *числ.* — редно числително петнадесети.
пѐток *м.* — петък. *Едно врѐме стàрите постѐе по петòците* (Конд.). **Велипѐток** — петък пред Великден.
пѐча *нсв.* — 1) държа нещо на огън, във фурна да стане готово да ядене. *Пѐча лѐп. Пѐча пѝта. Пѐча мѐсо.* 2) чрез огън правя нещо да стане твърдо, годно за работа. *Пѐча кермѝди. Пѐча ту̀ли. Пѐча гърненѝшча, к'у̀пòви.* 3) грея силно (за слънцето). *Пѐчи кай сàч сънцето, мъчно се рабòта.* ○ **се** *възвр.* 1) излагам се на силно слънце. *Цѐл ден се пѐчиме на сънцето, нѐма почѝфка лѐтото.* 2) чрез печене става годно за ядене. *Пòчекайте òше мàлко, пѝтата е на òгано, се пѐчи, бъргу ке стàни.* □ *Лѐп се пѐчи* — житото зрее. Конд.
печàлба *ж.* — печалба. *На чужѝна òйде мòмчето за печàлба.*
печàл'а *нсв.* и **печѐл'а** (Кос.) — 1) придобивам, получавам печалба. *Òйду на чужѝна пàри да печàл'а.* 2) добивам някаква облага, полза. *Àку печàлиш нѐшчо, òй со нѐго.* 3) побеждавам при битка, състезание, облог и под. *Мнòгу пъти фàтваме бàс и ѝас го печàл'а* (Конд.).
пѐчен *прил.* — печен. *Печѐно мѐсо.*
печенѝца *ж.* — печено месо. *На гòстите печенѝца му испекòхме.*
печѝво[1] *с.* — печено месо. *Печѝво пѐча за сватòвите.*
печѝво[2] *с.* (Кос.) — вид баница.
пѐш *нареч.* — пеша. *Пѐш òда, пѐш си грѐда.*
пѐшник *м.* — цял хляб. *Дѐсет пешнѝци лѐп мѐси за партизàните.*
пешчѐра *ж.* — пещера. *О пешчѐрите жѝве мѐчките* (Кос.).
пѝзма *ж.* (гр.) — омраза. *На голѐма пѝзма не ѝме гърците.* □ **На пѝзма ме ѝма** — *мрази ме.*
пѝзма *нсв.* — мразя. *Не пѝзме, зàшчо ѝмаме мнòгу òфџи.* ○ **се** *взаим.* — мразя се. *Се пѝзмиме съ нѐго, зàшчо ми е измàми чу̀пата* (Конд.).
пѝйа *нсв.* — 1) поглъщам течност. *Вòда сàкам да пѝйа.* 2) употребявам спиртни питиета, не съм въздържател. *Пѝе, дàй му вѝно и ракѝйа.* 3) пиянствувам. *Од нѐго чòвек нѐма да стàни, тòй пѝе.* 4) изразходвам парите си за пиене. *Тòй и пѝе пàрите, нѐ и бѐри.* 5) пуша. *Лòши пътѝшча фàти, цигàри пѝе.* 6) *прен.* всмуквам, попивам. *Су̀ва е зѐмата мнòгу е пѝе вòдата.* Конд.
пѝйан *прил.* — пиян. *Òстай го, тòй е пѝйан, со пѝйан чòвек нѐ се фàтвай* (Конд.).
пийàна се *нсв. възвр.* — пиянствувам.
пийанѝца *м.* — пияница. *Гòлем пийанѝца е тòй, нѐ бѐри пàри* (Конд.).
пийаничàф, -ва *прил.* — който се напива. *Пийаничàва жѐна* (Поп.).
пийаничàфцки *прил.* — което се отнася до *пийаничàф. Пийаничàфцки сѝн.*
пийàчка *ж.* — питие. *Гòсти ни дойдòе, пийàчка нѐмаме да му дàйме.*
пѝкам *нсв.*, **пѝкна** *св.* — пъхам, вкарвам. *Пѝкни го сѐнто у плѐмната, дòш ке фàти* (Поп.). *Пѝкам пл'àчки во сѐндуко* (Лич.). ○ **се** *възвр.* — влизам. *Се пѝкна дòма и ми открàди пàри. Съ пѝкна вòло во плѐмната* (Лич.).
пѝла *ж.* — пила.
пѝле *с.* — 1) малкото на кокошката, пиле. *Квàчката изл'у̀пи дѐсет пилѝшча.* 2) *прен.* — гальовно обръщение към малко дете. *Èла брѐ, пѝле на мàйка.*
пѝл'а *нсв.* — пиля. *Пѝл'а òбрач со пѝлата, за да го посѐча* (Конд.).
пѝл'ка *ж.* — по-голямо женско пиле.
пинтѝàрин *м.* (тур.) — стиснат човек. *Пинтѝàрин чòвък* (Чер.).
пинтѝàрка *ж.* — стисната жена. *Пинтѝàрка жѐна е, и вòда нѐ ти дàва* (Чер.).

пѝпер *м.* — 1) изсушени и счукани на ситно пиперки, пипер. *Чървен пѝпер. Л'ут пѝпер. Блàк пѝпер.* 2) *Чърн пѝпер.* Смърд.

пиперàр *м.* — продавач на пипер. *На тỳрцко врèме пиперàри гредèе от Кàйл'ари и продаваè пѝпер* (Конд.).

пипèрка *ж.* — чушка, пиперка. *Зелèни пипèрки. Чървèни пипèрки. Л'ỳти пипèрки. Дълги пипèрки. Бънкàви пипèрки* — за пълнене. *Месàви пипèрки. Фрèнцки пипèрки* — чушлета. Смърд.

пиперковѝна *ж.* — миризма от червен пипер. *Пиперковѝна мирѝса чòрбата.*

пѝр *м.* (гр.) само в съч. с и **пѝр да стàниш** — на пух и прах да стàнеш (Конд.).

пѝра *ж.* (гр.) *нова заем.* — желание за работа. *Голèма пѝра ѝма тòй, дèйна и пòшйа ръбòта* (Чер.).

пѝса *ж.* (гр.) — асфалт. *Жàдето èсти направèно со пѝса. Арàпите се чърни кай пѝса.* Смърд.

пѝсан *прил.* — зарегистриран, отбелязан. *На чърн тèфтер не ѝме писàно гърците.* □ **Писàно èсти** — предопределено е от съдбата. *Писàно бèше да се ископàче нàшиче сèла.*

пѝсар *м.* — секретар в общината, който отговаря за административното дело.

пѝскуп *м.* (гр.) — епископ. *Костỳрцк'о пѝскуп дòйде у нàшичо сèло дъ литурѝса и ни рèче, дъ нè збòрваме бугàрцки* (Чер.).

пѝсмо *с.* — писмо. *Зèваме пѝсма и пàри от сѝн ни, мнòгу àрно ни пѝши* (Конд.).

пѝта *ж.* (Поп.) — баница. *Мàйка мèси пѝта за гòстите* (Конд.).

пѝтам *м.* — прося. *Пѝтачо пѝта по сèлата, бèри брàшно, лèп, сирèнйе, и шчò да му дàш* (Смърд.).

пѝтач *м.* — просяк. *Глигòри пѝтачо од Àпоскеп барàше от сèло на сèло и питàше.*

питàчка *ж.* — просякиня.

питѝйа *ж.* (Чер.) и *петертѝйа* (Смърд.) (пер. -тур.) — пихтия.

питлѝца *ж.*(рус.)(Чер.)—голямо копче за палто. *Ми съ скѝна питлѝцата ут пàлтето.*

питлѝче *с.* — малко копче. *Ми съ скѝна питлѝчето ут кушỳл'ата* (Конд.).

пѝтом *прил.* — 1) който не е див. *Питòми заèци се вѝйа, нè се дѝви.* 2) кротък, благовъзпитан. *Питòма жèна.* Конд.

питòма *нсв.* — укротявам. *Дѝва е мъската, но е питòма пулèка — пулèка* (Чер.).

питòсвам се *нсв. възвр.*, **питòсам се** *св.. възвр.* (Чер.) — пихтосвам се (за течност).

пѝтруп *м.* (гр.) — църковен наставник, епитроп.

питỳл'ка (Чер.), **петỳл'а** (Смърд.)— вид дебели палачинки.

питул'àрка *ж.* (Чер.) **петулнѝца** (Смърд.) — глинен съд за печене на питули.

пѝшман *прил.* неизм. (пер.-тур) — разочарован. *Пѝшман е дèтето, шо се жèни мàло* (Конд.). □ **Пѝшман стàвам** — разкайвам се.

пѝшчол *м.* и **пишчòла** *ж.* (от фр.) — пистолет.

плàва *ж.* (Домб.) — чиния.

пладнỳвам *нсв.* — почивам на пладне след обед.

плàйна *ж.* (Кор.), **пладѝна** (Поп.) — пладне. *Лèтно врèме на плàйна си почѝнваме.*

плàка *ж.* (фр.) — 1) негатив от снимка. 2) малка черна дъска за домашни упражнения. 3) изобщо четириъглов предмет. *Кỳпи èдна плàка цàм. Цèла плàка нѝва е мòйа.* Чер.□ 4) плоча със записи. *Кỳпи плàка со убàви пèсни.*5)широко остро желязо на плуга, което рови земята. □ **Прàва плàки** — подигравам се.

плàкна *нсв.* — изплаквам съд с вода. *Го плàкна г'ỳмо.*

плакòсвам *нсв.*, **плакòсам** *св.* (от гр.) — 1) идвам изненадващо. *Плакòса àскеро, наèднаш го фàти сèлото.* 2) заравям. *Пàдна стàсо и го плакòса.* 3) почвам да (бия някого). *Го плакòса да го бỳва.* Конд.

плàмен *м.* — пламък. *Кòга гòри òгано, извàва плàмен.*

пламнѝвам *нсв.*, **плàмна** *св.* — пламвам. *Плàмна òгано.*

плàн *м.* (лат.) — план. *По плàн рабòтам.*

планѝна *ж.* — планина. *Вѝч планѝна.*

планѝнцки *прил.* — планински. *Планѝнцко сèло. Планѝнцки мèста.*

планỳчка *ж.* — ягода.

плàс, -зо *м.* — долната дървена част на ралото, която оре земята. *Нъ плàзо му гу клàваме пълѝчнико, рѝчката нъ пълѝчнико влèгва у урàлто. Клàваме дървèна рѝчка уд урàлто нът плàзо и пълѝчнико. Плàзо зàдно су пълѝчнико влèгва у зèмата.* Чер.

плàс *м.* — пласт (за вълна). *Пластòвите и прèндиме на чѝкрико* (Кор.).

пласнѝвам *нсв.*, **плàсна** *св.* — 1) пляскам. *Му плàсна една шльпънѝца и гу устàй* (Чер.). 2) давам нещо без желание, като го подхвърлям. *Ой, плàсни му го тàму дѝкел'о и бèгай.* 3) лягам. *млàт — зèлен плàсна да спѝе, нè ой на рабòта* (Конд.).

плàста *нсв.* — правя вълната на пластове с помощта на специален гребен.

плàтвам *нсв.*, **плàта** *св.* — плащам. *Му и плàти лàпките, нè му бòрца нѝшчо* (Конд.).

платèйа *ж.* (гр.) *нова заем.* — площад. *Цèло сèло се сòбра на платèйата.*

плàтнен, -èна *прил.* — платнен. *Платнèна кошỳл'а. Платнèни чèли.*

плàтно *с.* — платно. *Èдно врèме жèните ткаèе плàтна, сèга нè ткае* (Конд.).

плàфче *с.* (Кос.) — малка чиния. *Изèду èно плàфче фасул'.*

плàча *нсв.* — 1) лея сълзи от скръб или от радост. *Плàчи чỳпата, мàйка му му ỳмбре.* 2) нареждам над умрял. *Цèл ден го плàче на мъртòвецо.* 3) пущам сок от рязане (за лоза). *Лозèнката, кòга е рèжиме, плàчи, сòк пỳшва.* ○ **се** *възвр.* — оплаквам се. *Се плàчи от сѝно, нè го шчỳка. Се плàча от снàйата.* Конд.

плаченѝк *нареч.* (Чер.) и **плаченѝца** (Кос.) — плачешком. *Плаченѝца се вър̀на до̀ма.*
плаченѝчкум *нареч.* (Конд.) — плачешком.
плачлѝф, -ва *прил.* — плачлив. *Плачлѝво дѐте.*
пла̀ша *нсв.* — 1) вдъхвам някому страх. *Дѐтето го пла̀шиме со пѝтачо, му вѐлиме, а̀ку нѐ шчукаш, ке до̀й пѝтачо ке те зѐва.* 2) заплашвам, заканвам се. *То̀й ме плашѐше, ке ка̀жи ло̀шо за мѐне на гъ̀рците, а̀ку нѐ му дам о̀фца.* 3) пъдя. *И пла̀ша га̀лите да бѐге от ло̀зйето.*○ **се** *възвр.* — боя се, плаша се. *Се пла̀ша од гъ̀рците.* Конд.
плашѝло *с.* — 1) грозна фигура от парцали за плашене на птиците и вълците. *На ло̀зйата кла̀ваме плашѝла да се пла̀ше вра̀пците, да̀н го ту̀пе гро̀зйето* (Конд.). 2) *прен.*— грозен или грозно облечен човек.
плѐйа *нсв.* — чистя нивите от бурен и трева. *И плѐйа пата̀тите, трѐва и виа̀на.*
плѐме *с.* — народност, племе. *Гъ̀рцко плѐме.*
плѐмна *ж.* — плевня. *У плѐмната кла̀ваме сѐно и сла̀ма* (Чер.).
плѐн *м.* — плен. *Съ фа̀ти у плѐн* (Чер.).
плѐнвам *нсв.*, **плѐна** *св.* — плачкосвам. *У врѐме на бо̀рбата гъ̀рцк'о а̀скер и плѐна сѐлата* (Чер.).
плѐник *м.* — пленник.
плѐт *м.* — плет. *Ка̀чиме ко̀л'йа на зѐмата и со пъ̀ртйа плѐтиме плѐт.*
плѐта *нсв.* — плета. *Плѐта плѐт. Плѐта чора̀пи.*
плета̀ло *с.* — плетка. *Уба̀во плета̀ло ѝма фанѐлата* (Конд.).
плета̀чка *ж.* — плетачка. *Плета̀чката плѐти со машѝна.*
плѐшка *ж.* — плешка. *Да̀й ми ѐдна плѐшка мѐсо* (Конд.).
плѝвам *нсв.* — плувам. *Плѝвам на во̀дата.*
пливнѝвам *нсв.*, **плѝвна** *св.* — 1) наводнявам. *Плѝвна во̀дата по нѝвйата.* 2) *прен.* явява се в голямо количество. *Плѝвна а̀скер по сѐлото.*
плѝк *м.* — плик. *Ку̀пи плико̀ви, трѐба да пу̀шиме пѝсма.*
плимѝра *ж.* (гр.) — наводнение. *Плимѝра ста̀на.*
плинцѝта и **пъспалѝта** (Смърд.) — вид царевична питка със сирене.
плѝскам *нсв.*, **плѝсна** *св.* — плискам. *Ме плѝсна со во̀да, ми и искѝсна пл'а̀чките.*○ **се** *възвр.* — плискам се. *Са̀м се плѝсна.*
плѝток, -тка *прил.* — 1) който има малка дълбочина. *Плѝтка рѐка.* 2) *прен.* — нетърпелив. *Плѝтка жѐна.*
пло̀двам се *нсв. възвр.*, **пло̀да се** *св. възвр.* — плодя се. *О̀фците се пло̀две бъ̀ргу.*
плоднѝца *ж.* — матка. *Му се расѝпа плоднѝцата на о̀фцата, нѐ родва* (Конд.).
плодовѝт *прил.* — плодовит. *Плодовѝта зѐма. Плодовѝта годѝна.*
плодоро̀ден, -дна *прил.* — плодороден. *Плодоро̀дно по̀л'йе.*
пло̀т, -до *м.* — 1) реколта. *Ла̀пките да̀ве мно̀гу пло̀т.* 2) потомство. *Кра̀вата да̀де пло̀т.*
пло̀ча *ж.* — 1) каменна плоча. *На ста̀ро врѐме къ̀шчите и покрива̀е со пло̀чи* (Смърд.). 2) подкова. *Му па̀дна пло̀чата на ко̀но, са̀ка да съ ко̀ви* (Чер.).
плужѝца *ж.* (Конд.) и **плу̀к, -го** *м.* (Чер.) — плуг. *Нѝвйата и дра̀ме съ плужѝца. Плу̀го о̀ра до̀бро, е прекутѝува зѐмата.*
пл'а̀с *межд.* — пляс. *Пл'а̀с, го пл'а̀сна по о̀бразо* (Конд.).
пл'а̀скам и **плѐскам** *нсв.*, **пл'а̀сна** и **плѐсна** *св.* (Чер.) и **фл'а̀скам** (Конд.) — пляскам, бия с длaнта. *Ка̀ му пл'а̀сна ѐдна тръснѝца, му пресфетѝйа о̀чите.*
пл'а̀чка *ж.* — дреха. *Сѐлцки пл'а̀чки. Гра̀цки пл'а̀чки.*
пл'ачкацѝйа *м.* — плячкаджия.
пл'ачкацѝйка *ж.* — жена, която плячкосва.
пл'а̀чко *с.* — грабеж, плячка.
пл'ачко̀свам *нсв.*, **пл'ачко̀сам** *св.* — плячкосвам. *Ту̀рците и пл'ачкосва̀е сѐлата.*
пл'ачку̀л'ка *ж.* — дрешка. *Дѐцка пл'ачку̀л'ка.*
пл'у̀йа *нсв.*, **пл'у̀на** *св.* — плюя. *О̀ди по пъ̀то и пл'у̀е. Са̀му пл'у̀нки пл'у̀е.*
пл'у̀нка *ж.* — слюнка, плюнка.
пл'у̀скам *нсв.* (Поп.) и **пл'у̀шча** (Кор.), **пл'у̀сна** *св.* — 1) стрелям. *Пл'у̀сна, го отѐпа за̀еко* (Конд.). 2) *прен.* — ям много, плюскам.
пл'у̀фци *мн.* — яйца от муха месарка, снесени върху месо и други продукти. *Мѐсото е пъ̀лно пл'у̀фци, гу пъпл'у̀е му̀вите, ке цървòса* (Чер.).
по̀ *част.* — за образуване на сравнителна степен. *По̀-убаф, по̀-уба̀ва, по̀-уба̀во, по̀-уба̀ви. По̀-висо̀ко. По̀ ра̀бота от сѐстра му.*
по *предл.*, означава — 1) движение по дължината на някой предмет. *Въ̀рва по рѐката. О̀да по пъ̀то.* 2) през. *Помѝна по планѝната и стѝгна на сѐлото.* 3) надлъж и шир. *Ба̀ра по планѝнта, да и на̀й загина̀тите о̀фци.* 4) върху повърхността на нещо. *Кла̀сйата од дождо̀вите падѝнве по зѐмата. Жѝтото го изторѝе по шчѝците.* 5) в посока на нещо. *Фъ̀рли по̀ него со ка̀мен, а̀ма нѐ о пого̀ди. Пл'у̀сна со чѝфтето по вра̀пците.* 6) разпределение. *Цѐли дадо̀е по ѐна о̀ка жѝто на по̀по.* 7) степен на разсъблеченост. *По чора̀пи ба̀ра дѐтето, ке му престу̀ди. По кошу̀л'а излѐзе.* 8) повтаряне на действие. *По недѐлите о̀фчаро си до̀й до̀ма да се слѐчи.* 9) след. *Го чѐке на ра̀нто, то̀й до̀йде по ру̀чок* (Поп.). 10) съобразяване. *По у̀мо на ма̀йка му о̀ди, ке зага̀зи.* 11) подир някого, подир нещо. *Са̀му по чу̀пите ба̀ра, нѝшчо до̀ма нѐ прави. Са̀му по вра̀пци тъ̀рча, нѐ ой на ско̀л'йе.* 12) посредством някого, чрез някого, чрез нещо. *По вѐрен чо̀век пу̀шчи па̀ри. Бъ̀ргу до̀йде пѝсмото, по аропла̀но до̀йде.* 13) по начина на. . . *Го по̀зна по зборва̀нйето. Го ра̀збра по смеѐнйето.* 14)

цел. *По важна работа дойде той.* □ **Ѐн по друк върве** — един след друг. Смърд.

побàрвам *нсв.*, **побàра** *св.* — потърсвам. *Побàра пàри назàем, àма нè ми дадде, му е страà да нè и изèда* (Конд.).

побегнѝвам *нсв.*, **побѐгна** *св.* — отстранявам се, побягвам. *Побѐгна од дòма, партизàнин отѝде.*

побѐл'вам *нсв.*, **побѐл'а** *св.* — побелявам. *Остàре, му побѐле кòсата и ỳм нè собра.*

поблѐйа *св.* — поблея. *Пòбле йàгнето и зàпре.*

побрàдвам се *нсв.*, **побрàда се** *св.* — забраждам. *Със цъ̀рна муфѐска се побрàди, сѝн и кѐрка жàл'ва* (Конд.).

побрàтим и **брàтим** *м.* (Кос.) — шафер. *Кòга се жѐни дѐтето, клàваме двà побратѝми. Побратѝмите е завòдве нивѐстата* Конд.

побратимѝца *ж.* — жена на побратима.

побъ̀рзвам (се) *нсв. (възвр.)*, **побъ̀рзам (сè)** *св. (възвр.)* — побързвам.

повàдвам *нсв.*, **повàда** *св.* — поливам от време на време. *Кòга ѝма вòда и повàдвам патàтите* (Конд.).

пòвеке (Кор.), **пòвике** // **пòвиче** (Чер.) *нареч.* — *Ми барàше пòвеке пàри, àма нè му дàду, нѐме.*

повѐл'а *ж.* — команда. *Пот нѐгова повѐл'а бѐ на àскеро.*

повѐл'вам *нсв.*, **повѐл'а** *св.* — командвам, разпореждам. *Тòй ме повѐли, йàс отѝду со òфците. Вòйден гъркомàнте повѐл'ве по сѐлата.* ○ **се** *възвр.* — изпълнявам разпорежданията на някого. *Мнòгу се повѐл'ва дѐтето, дѐ да го пỳшчиш òди, нè вели нè.* Конд.

повенѝца *ж.* — подарък за родилка и новородено дете. *Кòга ке се рòди ѐно малѐчко, дòйме со повенѝца, му нòсиме пл'ачѝчки, чѐл'ки и дрỳги нѐшча* (Кор.).

повѐрвам *св.* — повярвам. *Тòй ме повѐрва.*

повѝвам *нсв.*, **повѝйа** *св.* — увивам бебе, повивам. *Малѐчкото го пòви съ пелѐни и го въ̀рза со пòвой* (Конд.).

повикнѝвам *нсв.*, **повѝкна** *св.* — викам, крякам от време на време. *Повикнѝва свѐкоро, àма нè е лòш* (Смърд.).

пòвой *м.* — повой.

поврѐда *ж.* — повреда. *Рàзбойо поврѐда ѝма, нè работа* (Смърд.).

поврѐдвам *нсв.*, **поврѐда** *св.* — повреждам. *Го поврѐди рàзбойо, нè работа.* ○ **се** *възвр.* — 1) пострадам. *Се повредѝе тàйа годѝна лàпките на цỳто, нè родие.* 2) *прен.* разболявам се. *Се поврѐди на стòмако, нè е здрàф.* Смърд.

повърнỳвам се *нсв. възвр.*, **повъ̀рна се** *св. възвр.* — мърля се повторно. *Съ пувъ̀рнàйа òфците, гѐч ке рòде* (Поп.).

повъртàло *с.* — част от стана.

погàл'вам *нсв.*, **погàл'а** *св.* — помилвам, погалвам.

пòган *прил.* — 1) човек, който постоянно проклина и ругае. *Погàна жѐна е, сàму къ̀лни и вѝка* (Конд.). 2) който ругае, кълне. *Погàна ỳста.*

погàна *нсв.* — 1) проклинам и ругая. *Мнòгу погàни бàбата, нè се тъ̀рпи; къ̀лни, вѝка, се кàра.* 2) правя не годно за консумиране яденето като го нагризвам, налоквам (за куче, котка, мишка). *Глỳфците ни го погàне лѐбо.* Конд.

погрѐшвам се *нсв. възвр.*, **погрѐша се** *св. възвр.* — побърквам се. *Се погрѐши жѐната, нè знае шо збòрва* (Конд.).

погàча *ж.* — погача.

погледнѝвам *нсв.*, **поглѐдна** *св.* — поглеждам.

пòглет, -до *м.* (Жуп.) — зрение.

погòдвам *нсв.*, **погòда** *св.* — улучвам. *Фъ̀рли со кàмен и го погòди зàеко на глàвата. Дòбра жѐна погòди.* ○ **се** *възвр.* — намирам се, случвам се. *Се погòди тòй на пàзаро и ми помòза да го разтовàриме кòно. Се погòди врѐмето убàво и и свършѝйме рабòтите.* **Се погодѝе (двàта)** — подхождат си.

погòден, -ѐна *прил.* — способен. *Погòден стòпан.*

погрѐбвам *нсв.*, **погрѐба** *св.* — погребвам. *Гу зъсипàйа, гу пугрибѝйа, и тòй си дòйде* (Чер.).

погъ̀рчвам *нсв.*, **погъ̀рча** *св.* — погърчвам. *Гъ̀рците и погъ̀рчве млàдите.* ○ **се** *възвр.* — погърчвам се. *Се погърчѝе сѐлата Мàврово, Здрѐлца, Дỳпйак* (Конд.).

погрѐшвам се *нсв. възвр.*, **погрѐша се** *св. възвр.* — побърквам се. *Се погрѐши чỳпата, ỳмо си го мѐна* (Конд.).

подàвам *нсв.*, **подàда** *св.* — предавам, издавам.

подàрвам *нсв.*, **подàра** *св.* — подарявам.

подàрок *м.* — подарък. *От чужѝна мнòгу подàрци донѐсе сѝн ми.*

подбѐрвам *нсв.*, **подбѐра** *св.* — 1) поприбирам. *Пòдбири го сѐнто кѐму кỳпо.* 2) скъсявам. *Дъ̀лги ми се ръкàвите, пòдбири и мàлко.* Чер.

подбипѐза *ж.* (бълг.-гр.) — подигравка. *На подбипѐза го звѐе чỳпето, се подигрàве со нѐго* (Конд.).

подвѝвам *нсв.*, **подвѝйа** *св.* — сгъвам, подвивам.

подвѝвок *м.* (Кос.) — вид трева.

подврѐсквам *нсв.* — рева от време на време *Подврѐсква чỳпето от врѐме на врѐме.*

подгàзвам *нсв.*, **подгàза** *св.* — не зачитам, пренебрегвам, потъпквам. *Си подгàзи тàтко и мàйка, за нѝшчо нè и смета* (Конд.).

подѐл'вам *нсв.*, **подѐл'а** *св.* — поделям. *Тàтко нарàмно ни го подѐли иманѝето.* ○ **се** *възвр.* — 1) заживявам отделно от родители и братя, отделям се. *Се поделѝе брàтйата.* 2) развеждам се. *Бàшке жѝве, се подѐли со жѐната.* Смърд.

подигрàвам се *нсв. възвр.* — подигравам се. *Нè чини да се подигрàваш съ стàри л'ỳдйа* (Конд.).

подигрàфка *ж.* — подигравка. *Го звѐе на подигрàфка, се подигрàве со нѐго* (Конд.).

подѝло *с.* (гр.) — *нова заем.* — велосипед. *Сѝлно го тѐрам подѝлото* (Конд.).

подѝр *предл.* — подир. *Ѐла подѝр два̀-трѝ дѐна да си и вѝме смѐтките* (Конд.).
по̀длок, -го *м.* — наследство, подкрепа. *Ѝме по̀длок тѝйа от ста̀рите* (Конд.).
подло̀шка *ж.* — подложка на цървули и обувки. *Ми се искривѝе чѐлите, кла̀й му подло̀шка.*
подобрѝвам се *нсв. възвр.*, **подо̀бра се** *св. възвр.* — 1) имам по-добро поведение спрямо някого. *Се подо̀бри то̀й со тѐс му, нѐ се ка̀ре.* 2) по-добре съм. *Се подо̀бри со здра̀вйето, фа̀ти да йа̀ди и да ба̀ра.* Смърд.
подо̀вам *нсв.*, **подо̀йа** *св.* — слагам агне да бозае. *По̀дой го йа̀гнето, дѐка нѐ му стое о̀фцата* (Чер.).
подострѝвам *нсв.*, **подо̀стра** *св.* — заострям, подострям. *По̀достри го но̀жо да ду̀пи, бѝшто ке гу зъко̀лиме* (Чер.).
подра̀нвам *нсв.*, **подра̀на** *св.* — подранявам. *Подра̀ни то̀й, мно̀гу ра̀но до̀йде на рабо̀та.*
подрѐмвам *нсв.*, **подрѐма** *св.* — дремя малко, подремвам.
подрѐндвам *нсв.*, **подрѐнда** *св.* — подреждам.
подрѝнвам *нсв.*, **подрѝна** *св.* — прибирам нещо небрежно накуп. *По̀дрини го гно̀йо, мно̀гу го изпърчка̀е коко̀шките* (Конд.).
подро̀бвам *нсв.*, **подро̀ба** *св.* — дробя от време на време. *Подро̀бвам лѐп и пра̀ва попа̀рка.*
подъ̀ржвам *нсв.* и **подържа̀вам, подъ̀ржа** *св.* — оказвам някому материална или морална помощ, подкрепа, покровителство, поддържвам. *То̀й са̀м рабо̀та и е подъ̀ржва цѐлата фамѝл'а* (Конд.).
подъ̀ршка *ж.* — подкрепа, поддръжка.
пожа̀л'вам *нсв.*, **пожа̀л'а** *св.* — пожалвам. *Го пожа̀ли и му да̀ду жѝто наза̀ем.*
поживѝвам *нсв.*, **пожѝва** *св.* — живея весело, приятно през известно време, поживявам. *До̀бро помѝна на ста̀рос, а̀рно пожѝви*(Конд.).
пожнѝвам *нсв.*, **пожнѝйа** *св.* — привършвам да жъна, пожънвам.
пожъ̀лтвам *нсв.*, **пожъ̀лта** *св.* — ставам жълт, пожълтявам. *Пожъ̀лте чо̀веко, жълтѝйца го фа̀ти* (Конд.).
позво̀л'вам *нсв.*, **позво̀л'а** *св.* — позволявам. *Нѐ ти позво̀лвам да се жѐниш со Лѐна* (Смърд.).
поздравѝвам *нсв.*, **поздра̀ва** *св.* — поздравявам. *А̀ку го вѝдиш Пѐтрето, по̀здрави го од мѐне* (Конд.).
по̀здраф, -во *м.* — привет, поздрав. *Ѝмате по̀здраф од бра̀ти ми* (Кос.). *Да̀йте му мно̀гу поздра̀ф од на̀с* (Конд.).
позла̀твам *нсв.*, **позла̀та** *св.* — покривам нещо със злато, позлатявам. *Ко̀мката на цъ̀рквата е позлатѝйме* (Конд.).
позна̀вам[1] *нсв.*, **по̀зна** *св.* — зная някого, запознат съм, познавам. *Мно̀гу до̀бро го позна̀вам, със нѐго беѐме за̀твор.* ○ **се** *възвр.* — 1) лича, проличавам. *До̀брйо дѐн се позна̀ва от ра̀нто. Мла̀дйо ко̀н се позна̀ва на вла̀кното и зъ̀мбите.* 2) имам връзка с някого, знаем се един друг. *Се позна̀ваме нѝйа со та̀тко ти.* Конд.
позна̀вам[2] *нсв.*, **позна̀йа** *св.* — 1) узнавам, откривам някого или нещо, познавам. *По гла̀со го по̀зна йа̀с, шо ѐ то̀й* (Конд.). 2) разбирам, различавам. *Ку̀чето го позна̀ва сто̀пано.*
позна̀сво *с.* — кръг от познати хора, познанство. *То̀й ѝма гулѐмо пузна̀сво, су мно̀гу л'у̀г'а сь пузна̀ва* (Чер.).
по̀знат *прил.* — който познаваме, известен. *Позна̀ти мѐста ми сѐ тѝйа. Позна̀та рабо̀та.*
по̀знат *м.* — приятел от друго село, познат. *Ѐла та̀тко, по̀знато твѐй уд Вѝшени до̀йде* (Чер.).
позна̀та *ж.* — приятелка от друго село, позната.
пойавѝвам се *нсв. възвр.*, **пойа̀ва се** *св. възвр.* — явявам се от време на време. *По̀йави се къму̀ на̀с да тъ вѝме* (Чер.).
по̀йас *м.* — 1) дълъг, нарочно тъкан плат за описване около кръста. *Ста̀рите на по̀йасо носѐе но̀ш, кутѝйа со ту̀тун, ча̀кмак, огнѝло, бѐло ка̀мче и сѐкил* (Конд.). 2) тънки и дълги дърва, заковани във фо̀рма на стълба, която се поставя в стените като спойка. *По̀йаси правѐѐме уд фида̀ни — ременàри, и дела̀ѐме ут двѐте стра̀ни, и ковѐѐме су кла̀пи къту̀ ска̀ла, и клава̀ѐме нъ̀тре у стѝсо да гу крѐпи* (Чер.). ☐ **До по̀йасо** — до кръста или до корема. *Снѐк до по̀йасо.* **По̀йасо го ну̀шва, да му го стъ̀пниш** (Конд.) — търси повод за каране.
пока̀жвам *нсв.*, **пока̀жа** *св.* — 1) давам да се види, представям за разглеждане. *Ке ви го пока̀жа пѝсмото од бра̀т ми. Невѐстата ни и пока̀за дарòвите пред бра̀ко.* 2) обръщам внимание, посочвам. *На дърва̀рите му го пока̀за пъ̀то за дрма̀но.* 2) проявявам. *Пока̀за йуна̀сво то̀й на бо̀рбата.* ○ **се** *възвр.* — 1) явявам се. *На вра̀тата се пока̀за то̀й и се скрѝ.* 2) проявявам се. *Истѝнцки мъ̀ш се пока̀за, нѐ склона глава на гъ̀рците* (Конд.).
пока̀на *ж.* — покана. *Бес пока̀на до̀йде на го̀сти.*
пока̀нвам *нсв.*, **пока̀на** *св.* — поканвам. *Не покана̀е на бра̀ко на чу̀пата.*
пока̀пвам *нсв.*, **пока̀па** *св.* — капя по малко от време на време. *По нѐкой пъ̀т пока̀пва къ̀щата* (Конд.).
пока̀рвам се *нсв. възвр.*, **пока̀рам се** *св. възвр.* — карам се по малко от време на време, покарвам се. *Се пока̀рва свекъ̀рвата, а̀ма нѐ е ло̀ша* (Смърд.).
покастрѝвам *нсв.*, **пока̀стра** *св.* — кастря по малко шума от време на време. *По̀кастри му на ко̀зите да погрѝзе шу̀ма и клѐч.*
пока̀чвам *нсв.*, **пока̀ча** *св.* — 1) повдигам. *По̀качи е то̀рбата по̀горе, да̀н е стѝгне псѝте, дъ гу изѐде лѐбо* (Чер.). 2) правя нещо да стане по-скъпо. *Е пока̀чи цѐната на пата̀тите.* ○ **се** *възвр.* — покачвам се. *Се пока̀чи го̀ре на рѝдо* (Конд.).

покашлѝвам *нсв.*, **покàшл'а** *св.* — кашлям по малко от време на време.
покланàтйе *с.* — поздрав, привет. *Дàйте му поклантàтйе на цѐли нàши роднѝни.*
поклàнвам се *нсв. възвр.*, **поклàна се** *св. възвр.* — правя поклон, покланям се. *Невѐстата се поклàна на свѐкоро и на свекървата, му бàци ръка и му и дàде дарòвите.*
пòклон *м.* — храна, която се носи на младоженците. *За бракòвите правѐѐме голѐми погàчи и зàено со дрỳги нѐшча за йадѐнйе и носѐѐме на зѐто и на невѐстата. Тòва ѐсти пòклон.* Кос..
покòпвам *нсв.*, **покòпам** *св.* — копая по малко от време на време. *Óй на лòзйето, покòпва да му върви врѐмето и пà си грей дòма.*
покòсвам *нсв.*, **покòса** *св.* — свършвам да кося, като изкосявам всичко, покосявам.
покрàдвам *нсв.* — покрадвам. *Му гѝба ръката, покрàдва пàри от църкввѝчето, цигàри си кỳфа* (Смърд.).
покрàй *предл.* — означава 1) място на движение по дължината на нещо. *Покрàй пъто и пàса òфците. Покрàй рѐката пàсе говѐндата.* 2) непосредствена близост до определен предмет или лице. *Покрàй вàшча къшча помѝна вълко.*
покривàло *с.* — покривало. *Сиромàси се, нѐме покривàло да се покрѝве.*
покрѝвам *нсв.*, **покрѝйа** *св.* — 1) турям едно нещо върху друго, та го затулям. *Го пòкри фàсул'о со мушàма да нѐ се искѝсни. Со лòжнико го покрѝваме чỳпето, студѐно прàви.* 2) направям покрив. *Со кермѝди и покрѝваме къшчите.* 3) захлупвам, слагам отгоре капак. *Пòкри го млѐкото со кàпако да нѐ лòке мàцките.* 4) закривам. *Облàците го покрѝе нѐбето. Тàйа си го пòкри òбрасо.* □ **И покрѝвам (затвòрвам) разнòските (арцòвите)** — получавам средствата, които съм изразходвал. ○ **се** *възвр.* — покривам се. *Се пòкри съ веленцето и зàспа. Зѐмата се пòкри со снѐк.* Конд.
покрѝвач *м.* — одеяло, което служи единствено за покриване (за спане). *Су пукривàчо съ пукрѝваме нъ спàйне* (Чер.).
покрѝфка *ж.* — покривало. *Нѐме покрѝфка да се покрѝе.*
пòкроф, **-во** *м.* — платно, с което покриват мъртвец, покров. *Мъртòфците и покрѝваме со покрòви* (Смърд.).
пòл *нареч.* — половина. *Пòл ока мѐсо кỳпи. Пòл ока жѝто.*
пòла *ж.* — долният край на дреха, пола. *Зàпретай си пòлите од г'урдѝйата!*
полàзвам *нсв.*, **полàза** *св.* — лазя по малко, за късо време. *Полàзва дѐтето, бъргу ке забàра.*
полàйвам *нсв.*, **полàйа** *св.* — лая малко от време на време, полайвам. *Нòшно врѐме пулàйва кỳчето и съ ръзбỳдваме* (Чер.).
полакòмвам се *нсв. възвр.*, **полакòма се** *св. възвр.* — полакомявам се. *Се полакòми за пàри, си е изѐде глàвата* (Конд.).
полàфа се *св. взаим.* — разговарям. *Ѐла да се полàфиме.*
полегàт *прил.* — бавен. *Полегàта жѐна, полѐка рабòта, полѐка бàра.*
полежѝна *ж.* — полегнала нива, полегнало жито.
полѐжвам *нсв.*, **полѐжа** *св.* — лежа малко или известно време, полежавам. *Бòлен бѐше тòй, дòста врѐме полѐза.*
полѐка *нареч.* — 1) без бързане. *Полѐка òди, нѐ грабай, дàн се сòпниш.* 2) тихо. *Полѐка збòрвай, нѐ викай тàка!* □ **Полѐка — полѐка** — полека — лека.
полѐна и **полѐнка** *ж.* — поляна.
пòлза *ж.* — полза. *От сѐнто нѐма пòлза, нѐ се продàва.*
пòлзвам и **ползỳвам** *нсв.* — ползувам. *Сѐнто го пòлзваме (ползỳваме) за òфците, а слàмата за говѐндата.* ○ **се** *възвр.* — имам полза от нещо, ползувам се. *Се ползỳвам от крàвите, мнòгу млѐко дàве.* Конд.
полѝжвам *нсв.*, **полѝжа** *св.* — облизвам. *Òфците и полѝжве йагнѝшчата.*
политѝка *ж.* (гр.) — 1) умение да се ръководи държавата. 2) ловко, хитро постъпване, отнасяне с хората, политика. *Политѝка му прàви на нѐго, сàка да му е дàй кѐрката* (Конд.). *Со политѝка го фàти и го измàми* (Смърд.).
политикàн *м.* — който постъпва ловко и хитро, подмазвач.
политикàнка *ж.* — която постъпва ловко и хитро, подмазвачка.
политикàнсво *с.* — политика (в 2 знач.). *Политикàнсво прàй со гърците, му го рàни лàфо и тѝйа нѐ го пъшке.*
полѝца *ж.* — полица. *На полѝцата ѐсти шѝшето со рекѝйа* (Кор.).
пòлка *ж. остар.* — бродиран женски елек.
пòлнош — полунощ. *Нъ пòлнош, на стрѐднош дòйде, сакàше да ни упсѐни дѐцата* (Чер.).
половѝн *прил.* — 1) една от двете равни части на нещо. *Дàй ми половѝна крỳша и на мѐне. Половѝнйо пъто го поминàйме.* 2) *прен.* непълноценен, не здрав (за човек). *Тòй половѝн чòвек е, не мòжи да рабòта, нѐ е здрàф.* Конд.
половѝна *ж.* — средната част на снагата, кръста. *Половѝнта ме бòли.*
положѐнйе *с.* — 1) материално състояние. *Дòбра ни е живòтта, дòбро ни е положѐйнето, свѝчко си ѝмаме* (Конд.). 2) състояние, обстоятелство. *Бòлно му ѐсти чỳпето, на лòшо положѐнйе се намѐрве* (Кос.). 3) режим, установен от властта. *Вòйно положѐнйе.* □ **На положѐнйе ѐ (ѐсти) жѐната** — бременна е.
пòлок *м.* — 1) яйце, оставено в полога, за да привлича кокошките да носят там. *Пòлоко го изѐде кỳчето от камàрата* (Смърд.).

2) две — три ръкойки заедно. *Су ръкàткиtе праймe полòsи, а суполòs ите прàйме снòпа* (Чер.).

полòшвам се *нсв. възвр.*, **полòша се** *св. възвр.* — ставам лош. *Кротко бèше дèтето, ама сèга се полòши.*

полỳдвам¹ *нсв.*, **полỳда** *св.* — полудявам. *От мнòгу мерàци полỳде чòвеко.*

полỳдвам² *нсв.*, **полỳда** *св.* — лудувам за кратко време, полудувам. *Полỳдва — полỳдва чỳпето и зàспа.*

полупàло *с.* — похлупак. *К'упòвите ѝме полупàла* (Конд.).

полỳпка *ж.* — тухла или керемида, която се топли и се слага на болен корем.

полỳпвам *нсв.*, **полỳпа** *св.* — похлупвам. *Пòлупи го к'ỳпо со полупàлото, да нè влèзе нътре глỳфци.*

пòлцки *прил.* — полски, което се отнася до поле. *Пòлцки вòл не мòжи да бàра пу камèйната, съ пудбòсва* (Поп.). *Пòлцки нѝвйа.*

пòл'ак *м.* — поляк. *Пòл'ако го брàни пòл'йето.*

пòл'йе *с.* — широко и равно място, което се обработва, поле. *Тиолѝцкото пòл'йе е мнòгу плодорòдно* (Конд.).

помàмвам *нсв.*, **помàма** *св.* — подмамвам, помамвам. *Го помàми вòло со лèп и о фàти за рогòвите* (Смърд.).

пòмин *м.* — живот, положение, съдба. *Лош пòмин ѝма чỳпата, нè найде дòбро мòмче* (Конд.).

помèта *св.* — измитам повърхностно. *Га помèти одàйата* (Смърд.).

пометàло *с.* — специален парцал за почистване на нощвите.

пометнѝвам *нсв.*, **помèтна** *св.* — 1) преждевременно раждам мъртво дете. *Нè и държи малèчките, и пометнѝва.* 2) абортирам. *Копил'àрката òйде на лèкаро и го помèтна дèтето.* Конд.

помàмка *ж.* — измама. *И фатѝе со помàмка и и отепàе* (Дъмб.).

помѝнвам *нсв.*, **помѝна** *св.* — 1) наминавам, отбивам се. *Помѝна по сèлото и го видòðме.* 2) живея, прекарвам. *Дòбра е невèстата, àрно помѝнваме* (Конд.).

помѝрвам *нсв.*, **помѝра** *св.* — помирявам. *Бèе мнòгу скарàни, йàс и помѝри.* ○ **се** *възвр.* — *преставам да враждувам, помирявам се. Бèше скàран со брàт му, сèга се помѝри, си збòрве двàта.*

помирѝсвам *нсв.*, **помирѝсам** *св.* — мириша малко, помирисвам. *Пòмирисай го ливàнтото, убàво мирѝса* (Конд.).

помислѝвам *нсв.*, **помѝсл'а** *св.* — помислям. *Ке помѝсл'а и ке ви кàжа кà ке стàни тàйа рабòта* (Смърд.).

помѝфка *ж.* — мръсна вода, получена от измиването на домашни съдове, която се дава на прасетата, помия.

помòжвам *нсв.*, **помòжа** *св.* — 1) оказвам помощ в работа. *Сàми не можèе да го собèре сèнто, нѝйа му помоздàме.* 2) давам материална подкрепа. *Кòга гладвàше тòй, йàс му помòза, жѝто му дàду.* 3) принасям полза, постигам резултат. *Трòската помòжва за бубрèците.* □ **Помà бок** — помози бог, следобеден привет към хора, които работят. ○ **се** *взаим.* — оказваме си помощ в работата, помагаме си. *Си помòжваме со комшѝите на рабòтата.* Конд.

помòжник *м.* — помощник.

поможнѝца *ж.* — помощница.

помòл'вам *нсв.*, **помòл'а** *св.* — помолвам. *Го помòли да ми дàй пàри назàем, ама нè ми дàде.* ○ **се** *възвр.* — помолвам се. *Се помòли да му о дàм кòно да òй на пàзар.* Смърд.

пòмош *ж.* и *м.* — помощ. *Мнòгу ми помòза тòй, гòл'ъм (гулèма) пòмош ми дàде* (Чер.).

понèкаде *нареч.* — понякъде. *Помѝна понèкаде и дòйде* (Конд.).

понèкога *нареч.* — понякога. *Пѝши понèкога.*

понèкой *мест.* — 1) неизвестно и неопределено кой, някой. *Понèкой грèди от мнуците да ме пỳли.* 2) неопределено колко. *Ни пỳшве синòвите понèкойа пàра, од гòспо е грèдта, аку се оплàчиме.* 3) неопределено кога. *Понèкой път òда и йàс у нѝми. Понèкое врèме шчỳ да лàве псѝте и мнòгу се оплàши.* Конд.

понòсвам *нсв.*, **понòса** *св.* — 1) нося известно време. *Пòноси го трò чỳпето и тѝ, йàс постàна.* 2) ходя облечен или обут с нещо известно време и повече не ги употребявам. *И понòси чèлите и и фърли, нè го арèсве. Го понòси фỳстано и нè о сàка, друк сàка да кỳпи.* Смърд.

пòнч *м.* — греяна ракия със захар. *Кòга ке му ѝма престудèно на нèкой, пѝе пòнч* (Конд.).

пòода *св.* походя. *Бàр да пòддиме нагòре, сàкам да ти рèче нèшчо* (Конд.).

пòп *м.* (от гр.) — 1) свещеник. *Гърците и отепàе на бугàрцките попòви* (Конд.). 2) вид карта за игра с фигура на брадат мъж. □ **На попòвите му се широки ръкàвите** — свещениците са ненаситни.

попадѝйа (Кор.) *ж.* и **пупàг'а** (Поп.) (от гр.) — попадия.

попàрвам *нсв.*, **попàра** *св.* — 1) заливам нещо с вряла вода. *Èдно врèме и попарвàе пл'àчките, за да изгòре вòшките и бълвите.* 2) *прен.* повреждам цвета на плодовете (за слана). *Слàната му го попàри цỳто на лàпките, нèма да ѝмаме лàпки вàйа годѝна.* Конд.

попàрка *ж.* — попара. *Дрòба лèп за попàрка. Попàрката се прàви со дрòбен леп, со млèко, со трàпа, со сирèнйе, со мàс и до дрỳги нèшча* (Смърд.).

попàсвам¹ *нсв.*, **попàса** *св.* — паса малко или от време на време, попасвам. *И попàсва òфците и си òй дòма.*

попàсвам² *нсв.*, **попàса** *св.* — пасе малко (за добиче). *Попасѝе òфците и си легнàе под сèнката да мирѝзве.*

попèвам *нсв.*, **попèйа** *св.* — пея от време на време. *Òди по пъто и попèва. Попèе пèтлите.*

попѝтвам *нсв.*, **попѝтам** *св.* — попитвам. *Дойду да попитам кой продава вол.*
поплàквам се *нсв. възвр.*, **поплàча се** *св. възвр.* — оплаквам се. *От сѝно се поплàква, нè и бèри пàрите, и йàди со чỳпите.*
поплàчвам *нсв.*, **поплàча** *св.* — плача по малко от време на време, поплаква. *Нòщйата поплàчва дèтето и пà заспѝва.*
пòплет *м.* — изплитане. *На чорàпите и на фанèлите, шо и плèтиме, му прàвиме пòплет, да нè се распàрве* (Конд.).
пòпоф, -ва *прил.* — попов. *Пòпова нѝва.*
попрàвам *нсв.*, **попрàва** *св.* — отстранявам повреда, поправям. *Йàс сàм си и попрàвам чèлите, нè и давам на чèлар.* ○ **се** *възвр.* — 1) изправям, отстранявам своя грешка. *Чỳпата се попрàви, се сòбра, нè е кай пò-рано.* 2) възстановявам здравето си. *Се попрàви чỳпето од бòл'ата, се овърна.* 3) напълнявам, понапълнявам. *Се попрàви чỳпето, се здебèли.* 4) лицемеря. *Му се попрàва.* Конд.
пòпрек *м.* и **пòтпрак** (Смърд.) — колан, с който се превързва седло или самар през корема на кон, кътър или магаре. *Съ пòпреко прèку мèво на кòно се вързва сàмаро* (Конд.).
попрèнда *св.* — преда малко или кратко време, попреда. *Попрèнде бàбата и си зàспа.*
попрèтка *ж.* — домашна седянка за плетене.
попрèчвам *нсв.*, **попрèча** *св.* — попречвам. *Дòжо ми попрèче и нè го сòбра сèнто* (Конд.).
пòпцки *прил.* — попов, попски. *Пòпцка къшча.*
попỳнец[1] *м.* (Конд.) — вид горска птица.
попỳнец[2] (Кор.) — човка.
поработвам *нсв.*, **поработа** *св.* — работя от време на време по малко, поработвам. *Порабòтва лèтото, му помòжва на дèците* (Смърд.).
порàдвам *св.* — радвам малко и за късо време, зарадвам. *Го порàдва дèтето, игрàчка му кỳпи.* ○ **се** *възвр.* — порадвам се. *Го вѝду чỳпчето и се порàдва.*
порàствам *нсв.*, **порàста** *св.* — 1) ставам по-висок чрез растене. *Отлàни такавàка мнòгу порàсте чỳпето.* 2) пониквам, покарвам (за растения, коса и др.). *На двòро порàсте трèва. Му порàсте кòсата.* 3) ставам голям, възмъжавам. *Порастèе дèците, станàе за женèтйе.* Смърд.
пòрей *м.* — порой. *Сѝлен дòш фàти, порèй тèче* (Поп.).
порèт и **подрèт** *нареч.* — наред.
пòркам *нсв.* (Чер.) — ходя нестабилно.
поробвам *нсв.*, **порòба** *св.* — поставям под своя власт, поробвам. *Дванàйста годѝна гърците не поробѝе и сèга се мъче да не погърче.* ○ **се** *възвр.* — ставам като роб. *Се мъжи чỳпата и се порòби.* Смърд.
порòбен, -èна *прил.* — поробен. *Нѝйа снè поробèни* (Конд.).
порожнѝца *ж.* и **пуружнѝца** (Чер.)—малко въже, с което се връзва добитъка за яслите. *Донеси е пуружнѝцата дъ гу вързиме вòло зъ рогòвите и зъ йàслите* (Чер.).
порòнвам *нсв.*, **порòна** *св.* — роня малко и за кратко време, поронвам.
пòрта *ж.* (лат.) — външна врата, порта. *Àскеро е скърши пòртата и влèзе нътре* (Конд.).
портòкал *м.* (от соб.) — портокал. *Портокàли кỳпи за стàрите.*
портокàлоф, -ва *прил.* 1) който се отнася до портокал. *Портокàлово дърво.* 2) който има цвят на портокал, оранжев. *Портокàлова фанèла.*
портофòл *м.* — (фр.) — портфейл. *Си го загѝна портофòло со пàрите, го нàйде нèкой и нè го кажва* (Конд.).
поръмбвам *нсв.*, **поръмба** *св.* — поръбвам. *Го порòмби пàлтето* (Конд.).
поръчан, -àна *прил.* — по поръчка. *Поръчàни чèли.*
поръчвам *нсв.*, **поръчам** *св.* — 1) поръчвам. *Порьча бѝше да ми донèсе от Рỳпишча.* 2) купувам обувки по мярка (поръчка). *Порьча чèли, ама мàли ми и напрàви.*
поръчка *ж.* — нещо поръчано, поръчка. *Порьчка напрàви за чèли.*
посàкам *св.* — поискам. *Му посàка пàри да ми дàй назàем, ама нè ми даде тòй. Посàка на пàзар да òди, нè го остàй йàс.*
посèдвам *нсв.*, **посèда** *св.* — сядам от време на време малко, посядвам. *Грèй при мèне дèдото, посèдва трò и си òди* (Конд.).
поседѝнец *м.* — човек, който политически просвещава народа. *Поседѝнците гредèе по сèлата и ни зборвàе за бòрбата* (Конд.).
посèвам *нсв.*, **посèйа** *св.* — привършвам да сея, посявам. *Вòйден йàс посèвам, кърчма прàва, пèтело ке го изèда* (Конд.).
посèквам и **посèчвам** *нсв.*, **посèча** *св.* — 1) правя на късове нещо от време на време. *Посèквам дърва за сòбата. Посèче лèп.* 2) събарям дърво със сечиво. *Го посèку дъмбо.* 3) наранявам някого със сечиво; убивам. *Нъ Мѝтто Џòгуф уд Блàца ъндàрите му гу пусекòйа нòсо су нòш, дèка съ къжвàше бугàрин* (Чер.). *Нъ читѝри—пèт блачèни ъндàрите му и пусекòйа глàвите. (Чер.)* 4) отклонявам течението на водата. *По врèме на бòрбата партизàните е посекòе вòдата за Кòстур. Ми е посекòе вòдата и нè е повàди нѝвата.* Конд. 5) отнемам правото от някого да върши нещо. *Ми га посекòе àдйата за ловèнйе. Ни о посекòе èзико гърците.* 6) нанасям вреда на нива. *Ни га посекòе òфците нѝвата, нèма да исклàси.* 7) отвиквам. *Го посèче тỳтуно.* 8) спирам нормалното развитие (за болест). *Дрискàлнико го посèче на чỳпето, нè тера йч.* ○ **се** *възвр.* — 1) порязвам се. *Сèку лèп и се посèку.* 2) отказвам се. *Се посèче от тàйа жèна, нè оди прѝ нейа.* Смърд.
пòсен, пòсна *прил.* — постен. *Пòсна недèл'а.*
посèра *св.* — 1) изхвърлям изпражнение върху нещо. *Дèтето и пòстра гàшчите.* 2) употребява се като псувня. *Да ти посèра мàйката и тàткото, шо те родѝе. Да ти го посèра гòспо. Да ти го посèра сòйо зил'àф.* 3) *прен.*

развалям. *Е пдстра рабдтата тдй.* ○ **се** *възвр.* — 1) освобождавам се от изпражнение. *Се пдстра дѐтето, бар да го избрѝшиш.* 2) *прен.* скарвам се. *Се постраѐ тѝйа, нѐ си збдрве сѐга.* Конд.
посѝнвам *нсв.*, **посѝна** *св.* — посинявам. *Посѝна от студ.*
посѝпвам *нсв.*, **посѝпа** *св.* — 1) запълням. *Го посѝпа трапо со зѐма.* 2) заравям. *И посѝпваме ѐсента пататите за зѝмата да нѐ мързне.* 3) погребвам. *Ўмбре и го посипаѐ.*
поскѝтам *св.* — скитам малко, поскитам. *Поскѝта — поскѝта и съ сдбра ддма* (Конд.).
пдсле и **пдшле** (Дк.) *предл.* — подир, после, употребява се рядко.
послѐден, -дна *прил.* — сетен, последен. *Си дойде и послѐднйо пазарѐнец, мдйо мъш нѐ се пули.* 2) *прен.* долен.
послѐзок *м.* — плацента. *Роди дфцата и послѐзоко нѐ му пана ѐшче* (Смърд.).
послу̀жвам *нсв.*, **послу̀жа** *св.* — услужвам. *Со пари му послу̀жи на нѐйа* (Конд.).
послушлѝф, -ва *прил.* — послушен. *Мндгу послушлѝво е чупето* (Конд.).
посмѐвам се *нсв. възвр.*, **посмѐйа се** *св. възвр.* — смея се от време на време. *Се посмѐваме съ дѐцата* (Конд.).
посдл'вам *нсв.*, **посдл'а** *св.* — 1) посолявам. *Го посдли мѐсото.* 2) *прен.* разхвърлям нещо по повърхността. *Го посдли сѐнто по цѐлата ливада.* Конд.
поспѝвам *нсв.*, **поспѝйа** *св.* — спя малко от време на време. *Ке кдса шо ке кдса, легнѝвам и поспѝвам трд.*
пдста *нсв.* — постя. *Ѐно врѐме постѐе старите, сѐга мърсиме, нѐ постиме* (Смърд.).
постава *ж.* — кожена подплата (на дреха).
поставам *нсв.*, **постава** *св.* — поставям кожена подплата. *Го постави палтето, поставѐно мндгу тдпли* (Конд.).
постанат *прил.* — изморен, капнал. *Постаната жѐна.*
постанвам *нсв.*, **постана** *св.* — изморявам се. *Постана от рабдта.*
постѐгна *св.* — затегна. *Е постѐгна вѝдата* (Конд.).
постѐл'а[1] *ж.* — постеля. *Постѐл'ата ѐсти готдва за спанѝе* (Смърд.).
постѐл'а[2] *ж.* (Конд.) — плацента.
постѐл'вам *нсв.*, **постѐл'а** *св.* — 1) приготвям постеля за спане, постилам. *Пдсла йас, дйте да си спите.* 2) разгъвам на пода черга, килим, рогозка. *И пдсла двѐте одаи, гдсти чѐкам. И постѐл'вам одайте со килѝми и веленцѝна.* Смърд.
пдсти *мн.* — пости. *Великдѐнцки пдсти. Петрдфцки пдсти. Богордѝчени пдсти. Божѝкни пдсти.*
постойано *нареч.* — постоянно. *Постойано се пу̀лиме.*
пдстол *м.* (гр.) — име на църковна книга от Новия завет, която съдържа апостолските деяния и апостолските послания, апостол. *Псалто го рѐче пдстоло.*
постдпл'а *св.* — стопля малко, постопля. *Пдстопли го бу̀реко да го изѐйме* (Конд.).
пострадвам *нсв.*, **пострада** *св.* — преживявам мъки, страдам. *Нѝйа мндгу пострадайме, ама нѝшчо нѐ спечелийме.*
пострамдтвам *нсв.*, **пострамдта** *св.* — изнасилвам. *Сетдмцк'о бѐк пострамдти мндгу жѐни, комѝтите го фатѝе, му го посекде ку̀ро и на устата му го кладде* (Конд.).
пострѐде *прел.* — посред. *Пострѐде нѝвата помѝна со дфцте.*
пострѝгвам *нсв.*, **пострѝжа** *св.* — стрижа овцете пролетта по корема и около опашката.
посърквам *нсв.*, **посъркам** *св.* — сърбам по малко от време на време. *Ни даве, посърквaме трд млѐко.*
пдт *м.* — пот. *Йзбриши ми го пдто од мършата* (Смърд.). □ **Со пдт се раниме; со пдт го изваваме лѐбо** — с голям труд изкарваме прехраната си.
потаен, -ѐна *прил.* — неоткровен, скрит, потаен. *Тдй е потаен, по сламата е пу̀шва вддата, не мджиш да го разбѐриш шо прави* (Конд.).
потанцу̀вам *нсв.* — танцувам малко, потанцувам.
пдтец *м.* и **пдитец** (Лич.), **пътец** (Чер.) — път на косата. *Пдтецо ѐсти крѝфи* (Кос.).
пдткам се *нсв.* (Чер.) — освобождавам се от изпражнение.
пдтквас *м.* — кисело мляко. *Пдтквас правиме от млѐко* (Конд.).
потквасвам *нсв.*, **потквaса** *св.* — подквасвам. *Го потквaси млѐкото за пдтквас да стани.*
поткрѐпвам *нсв.*, **поткрѐпа** *св.* — 1) подпирам, подсилвам, подкрепвам. *Со дирѐци трѐба да го поткрѐпиме стѝсо.* 2) притичвам се на помощ, давам поддръжка. *Нѐ виду глат, ме поткрѐпи брат ми.* 3) хващам, държа някого или нещо да не падне. *Дѐдото сакаше да падни, йас го поткрѐпи.* Конд.
потку̀пвам *нсв.*, **потку̀па** *св.* — подкупвам. *Го потку̀пйе гърците на нѐго, спиднии го направѝе* (Конд.).
потку̀пен -ѐна *прил.* — който се подкупва, подкупен. *Потку̀пен чдвек ѐсти тдй* (Смърд.).
пдтна *нсв.* — изпотявам се. *Лѐтно врѐме мндгу пдтна.*
пдтпис *м.* — подпис. *Тдй си кладе пдтпис, тдй потпѝса.*
потпѝшвам *нсв.*, **потпѝша** *св.* — подписвам.
потпдра *ж.* — подпора. *Потпдри му клаваме на кру̀шите, дап се кърше вѐйките, кдга ѝма мндгу плдт* (Конд.).
потправам се *нсв. възвр.*, **потправа се** *св. възвр.* — докарвам се. *Пдтпрапиви се и дй нъ бракo* (Чер.).
потправен, -ѐна *прил.* — докаран, добре облечен и нагизден.
потрайа *св.* — търпя, чакам малко, потрая. *Пдтрай, ке се оправи рабдтата.*

потрѐбвам *нсв.*, **потрѐбам** *св.* — 1) нужен съм някому. *Кога ке му потрѐбам за дѐчките да му̀ и пу̀л'а, ме ба̀ре, а ѝнак нѐ ме баре.* 2) нужно ми е нещо, потрябва ми. *Ми потребае шайки, дойду на ду̀к'ано и ку̀пи.* Смърд.

потрѐбен, -ѐна *прил.* — от който има нужда, потребен. *Скѐпаро ѐсти потрѐбен до̀ма* (Смърд.).

потрѐпка *ж.* — предмет, от който има нужда в къщи. *Тѝгано е дома̀шна потрѐпка* (Конд.).

потрѐсвам *нсв.*, **потрѐса** *св.* — ужасявам, потресвам. *Се напра̀ви на мѐчка и го потрѐсе дѐтето.* ○ **се** *възвр.* — уплашвам се, ужасявам се, потресвам се. *Се потрѐсе, ко̀га е вѝду мѐчката* Конд.

потрѐсен, -ѐна *прил.* — уплашен, ужасен. *Потресѐна жѐна.*

потрѝвам *нсв.*, **потрѝйа** *св.* — трия малко, за късо време, потривам. *Ме бо̀ли гърбо, ми престу̀де, по̀три го ма̀лко со шпѝрто.*

потро̀швам *нсв.*, **потро̀ша** *св.* — изхарчвам, изразходвам, потрошвам. *Цѐли па̀ри и потро̀ши то̀й и оста̀на го̀л кай Рѝстос.*

потсѝрвам *нсв.*, **потсѝра** *св.* — подсирвам (за мляко). *Лѐтото го потсѝрваме млѐкото од о̀фците за сирѐнйе.* ○ **се** *възвр.* — подсирвам се. *Се потсѝри млѐкото, сирѐнйе ста̀на.* Смърд.

потсирѐно *прил.* в съч. с **млѐко** — подсирено мляко.

потсѝрок *м.* — прясно подсирено мляко.

потсмѐвам *нсв.*, **потсмѐйа** *св.* — разсмивам. *Го потсмѐваме на нѐго, ша̀ки му вѐлиме.* ○ **се** *възвр.* — разсмивам се, подсмивам се. *Се потсмѐваме со нѐго, го гѝбаме за ба̀би.* □ **Се потсмѐва пот муснѝците** — усмихвам се под мустак. Конд.

потурнѝвам *нсв.*, **поту̀рна** *св.* — 1) отмествам, бутам нещо за късо време. *Го поту̀рна ка̀мено.* 2) *прен.* — отблъскам някого от себе си. *Си и поту̀рна ма̀йка му и та̀тко му, нѐ и са̀ка.*

поту̀рчвам *нсв.*, **поту̀рча** *св.* — потурчвам. ○ **се** *възвр.* — потурчвам се.

потурчинѝк *м.* — потурнак. *Да се пла̀шиш от потурчинѝк, а нѐ от ту̀рчин* (погов. — Конд.).

потфа̀твам *нсв.*, **потфа̀та** *св.* — съблазнявам. *Ут та̀му — ут ва̀му е кла̀де нъ ръка, е путфа̀ти чу̀пата* (Чер.).

потфа̀твам се *нсв. възвр.*, **потфа̀та се** *св. възв.* — замогвам се. *Напра̀ви търговѝйа со жѝво има̀нйе и се потфа̀ти* (Смърд.).

потфа̀тен, -ѐна *прил.* — заможен. *Потфатѐна фамѝл'а.*

потърнѝвам *нсв.*, **потъ̀рна** *св.* — дърпам малко от време на време. *По̀търни е къму̀ тѐбе фърто̀мата* (Чер.). □ **Му го потъ̀рна на него** — излъгах го (Конд.).

поу̀та се *нсв. възвр.* (Заг., Ол.) — полудявам. *Сь пу̀ути дѐтто. Бу̀вай го, по̀ути го дѐтто!*

пофа̀л'вам *нсв.*, **пофа̀л'а** *св.* — похвалвам. *Йа̀с и пофа̀ли на нѝми, шо се до̀бри стопа̀ни.* ○ **се** *възвр.* — похвалвам се. *Са̀м се пофа̀ли то̀й бѐс да го пофа̀ли нѐкой.* Конд.

по̀фтор и **пофто̀рно** *нареч.* — отново, повторно. *По̀фтор до̀йде да ми са̀ка па̀ри, йа̀с нѐ му даду.*

пофто̀рвам *нсв.*, **пофто̀ра** *св.* — 1) казвам нещо втори път, повтарям. *По̀фтори дѝше ѐднаш да те разбѐра* (Конд.). 2) правя нещо за втори път. *Бѐше за дъ̀рва и па̀ наза пофто̀ри.* 3) женя се повторно. *Пъ̀рвйо мъш му у̀мбре, пофто̀ри та̀йа, фто̀ри мъш ѝма.* Смърд.

почѐкам *св.* — чакам малко или за кратко, почаквам. *По̀чекай ма̀лко и йа̀с ке до̀йда.*

почнѝвам *нсв.*, **по̀чна** *св.* — употребява се рядко, вж. *фа̀твам.* *По̀чна на нѝвата да жнѝйа* (Кор.).

почу̀двам *нсв.*, **почу̀да** *св.* — урочасвам. *Ми го почу̀дйе чу̀пето, од о̀чи ми звѐ, бо̀лно лѐжи.* ○ **се** *възвр.* — урочасвам се. *Се почу̀ди дѐтето. Се почу̀ди во̀ло и пу̀кна.* Конд.

почу̀ден, -ѐна *прил.* — урочасан. *Почудѐна чу̀па.*

почу̀кнат *прил.* — смахнат, ненормален.

почукнѝвам *нсв.*, **почу̀кна** *св.* — чукам поединично или за кратко. *Почу̀кна-почу̀кна ва вра̀тата и си до̀йде.*

пошѐтам (се) *св. възвр.* — разхождам се малко или за кратко време. *То̀й (се) пошѐта по сѐлото и си до̀йде до̀ма.*

по̀шча *ж.* — уважение. *Невѐстата му ѝма по̀шча на свѐкоро и свекъ̀рвата.*

по̀шчан *прил.* — уважаван. *По̀шчан чо̀век. Пошча̀на жѐна.*

пошчу̀квам *нсв.*, **пошчу̀кам** *св.* — подслушвам. *Корфила̀ците и маџу̀рите пошчу̀кве по пенџѐрите да̀ли збо̀рваме бу̀лгарцки* (Лич.).

пошчуклѝф, -ва *прил.* — послушен. *Пошчуклѝво ѐсти дѐтето, нѐ е лу̀до* (Кос.).

пра̀й *м.* и *ж.* — прах. *Пра̀й и пѐпъл да ста̀ниш* (клетва — Конд.).

пра̀ва *нсв.* — 1) създавам, работя, изработвам. *Плѐт пра̀ва прет къ̀шчата. Чѐзма пра̀ва. Стѝс пра̀ва.* 2) предизвиквам, причинявам. *Пра̀ва ша̀ки и и смѐйа на цѐли.* 3) прекарвам времето, занимавам се с нещо, намирам се в известно състояние. *Што̀ пра̀вите, ка̀ сте? Што̀ пра̀ви ма̀йка, ка̀ е съ здра̀вйето?* 4) представям или мисля някого за някакъв. *За дѐте ме пра̀ш?* 5) съдействувам някой да стане нещо. *Търго̀вец го пра̀ва.* ○ **се** *възвр.* — 1) преструвам се, правя се. *Бо̀лен се пра̀ви, нѐ са̀ка да до̀й на рабо̀та.* 2) работи се върху нещо. *Се пра̀ве чѐлите.* Конд.

пра̀вдо *с.* — 1) добитък. *Пра̀вдата па̀се на мѐрата.* 2) *прен.* неразбран човек.

правѝна *ж.* — правдина. *Нѐма правѝна на во̀й свет, ѐден со дру̀к пу̀ли да си и изва̀й о̀чите* (Конд.)

пра̀во *с.* — 1) справедливост. *Се борѐме за пра̀во, а̀ма го найдо̀бме вра̀го дѐка лѐжи.*

2) разрешение, законно основание. *Нѐмаме пра̀во да сѐчиме зелѐни дъ̀рва.*

пра̀во *нареч.* — в права посока, право. *По во̀й път пра̀во на кошàрата ке ѐш* (Конд.).

пра̀во *нареч.* — в права посока. право. *По то̀й път ке стѝгниш пра̀во на кушѐрата* (Дъмб.).

пра̀зен, -зна, *прил.* — 1) в който няма нищо видимо или никого, празен. *Пра̀зна ѐсти къ̀шчата, нѐма л'ўди ò нѐйа* (Кос.). 2) без товар. *Магàрето си до̀йде пра̀зно, бѐз дъ̀рва.* 3) без подаръци. *Нѐ ойте пра̀зни, зѐмите нѐшчо за дѐчките.* 4) *прен.* малоумен. *Пра̀зна му ѐсти глàвата, нѐма ум.* Смърд. *Пра̀зен на глàвата.* □ *Со пра̀зни ръ̀ци* — без да носи нищо. **Пра̀зна глàва, шуплѝва** — глупав ○ **се** *безлич.* — намалява нещо. *Се пра̀зни плѐмната, зѝма фàти и сѐнто се àрци. Се пра̀зни сѐлото, бѐге млàдите по странсво, стàрите умѝрве.* Конд.

пра̀зна *нсв.* — празня. *Го пра̀зна врѐшчето од жѝтото.*

пра̀зник *м.* — празник. *Лѐтно врѐме нѐма пра̀зници, сàму рабо̀та.*

празнўвам *нсв.* — празнувам. *По сѐлата весѐлно и празнўваме именѝшчата.*

пра̀к, пра̀го *м.* — праг. *Пра̀го от плѐмната скàпа, трѐба да се смѐни.* □ **По̀мини го пра̀го**— влез дома. Конд.

пра̀ктор *м.* (гр.) *нова заем.* — 1) лакей. 2) шпионин.

праматàр *м.* (гр.) — търговец на дребни стоки.

праматѝе *с.* (гр.) — дребна стока. *До̀йдое праматàрите съ праматѝе* (Конд.).

пра̀н *прил.* — изпран. *Кошўл'ата ѐсти пра̀на.* (Смърд.).

пра̀ние *с.* — пране. *Дѐнес жѐните голѐмо пра̀ние имàе* (Смърд.).

прао̀свам *нсв.,* **прао̀сам** *св.* — покривам, посипвам с прах, праша. *То̀й го тресѐше врѐшчето од брàшното и ме прао̀са.* ○ **се** *възвр.* покривам се с прах. *Го трѐсе врѐшчето и се прао̀са сàм.*

пра̀с, пра̀зо *м.* — праз. *Пѝта со пра̀с. Мѐсо со пра̀с* Конд.

пра̀са се *нсв. възвр.* — оплождам се, забременявам (за свиня). *Матарѝцата (бѝшката) се пра̀си, ке ни ро̀ди бишўрки* (Смърд.).

пра̀сна прил. в съч. **с бѝшка** — с плод в утробата (за свиня), прасна.

пра̀ска *ж.* — праскова (дърво и плод). *Пра̀скатa ро̀ди мно̀гу пра̀ски.*

прашàл'ка *ж.* сечиво— малка мотика от едната страна, а от другата вид малък дикел. *Со прашàл'ката го пра̀шиме кро̀мидо, пра̀зо, пипѐрките.*

пра̀ша *нсв.* — 1) вдигам прах. *Нѐ мети, пра̀шиш.* 2) посипвам с прах. *Нѐ го трѐси врѐшчето при мѐне, ме пра̀шиш.* 3) прекопавам летни култури. *На мàй мѐсец и пра̀шиме патàтите.* Конд.

пра̀шен, -ѐна *прил.* — прекопан. *Прашѐна нѝва.*

пра̀шча *ж.* — прашка. *Су пра̀шчата дѐцата фъ̀рге къмѐйна пу врàпците* (Чер.).

пребѐрвам *нсв.,* **пребѐра** *св.* — прибирам.

пребелѐжвам *нсв.,* **пребелѐжа** *св.* — слагам отново белег, бележа домашно животно за втори път. *Арнаўтите крàде о̀фци и и пребелѐжве.*

прѐбой *м.* — царевично брашно. *Прѐбой мѐлиме за пра̀вдата.*

пребро̀йвам *нсв.,* **пребро̀йа** *св.* — броя отново, преброявам. *Да и пребро̀йме о̀фците, да нѐма грѐшка.*

преварвам се *нсв. безлич.,* **преварa се** *св. безлич.*— вра повече, отколкото е нужно (за ядене). *Се преварu о̀ризо, макàло стàна.*

превѐрвам *нсв.,* **превѐра** *св.* — изпреварвам, преварвам. *То̀й ме превѐри на рабо̀тата.*

превѐрен, -ѐна *прил.* — много близки, по-близки от . . . *Нѝйа бѐёме преверѐни от сѐстри* (Кос.).

превлѐчвам се *нсв. възвр.,* **превлѐча се** *св. възвр.*— влача се до известно място. *Си е посѐче но̀гата, àма полѐка-полѐка се превлѐче до сѐлото.* (Конд.).

прѐвлит *м.* (гр.) — плеврит. *Прѐвлит го фàти, превлито̀са и ўмбре.*

превлито̀свам *нсв.,* **превлито̀сам** *св.* — разболявам се от плеврит. *Се о̀ткри но̀щйата чўпето и превлито̀са.*

превъ̀рзвам *нсв.,* **превъ̀рза** *св.* — 1) завивам рана с памук, бинт и пр. *Му и превъ̀рзае ра̀ните на партизàно.* 2) връзвам отново, повторно или по друг начин. *И превъ̀рза дъ̀рвата на мъ̀скатa, да не пàдне от сàмаро.* Конд.

превърнѝвам *нсв.,* **превъ̀рна** *св.* — 1) превръщам, обръщам. *Го превъ̀рна сѐнто, да се исўши по̀-бъ̀ргу.* 2) хвърлям товара на земята (за кон, катър и магаре). *И превъ̀рна дъ̀рвата мъ̀скатa.* ○ *о безлич.* — 1) изменя се. *Ке до̀й врѐме и ке се превъ̀рни свѐто.* 2) обръща се и пада. *Се превъ̀рна сàмаро от ко̀но.* Конд.

прѐгач *м.,* — домашна престилка. *Ви но̀са цѐл прѐгач лàпки.*

прегѝнвам (Кос.), **прегнѝвам** (Конд.), **прегнўвам** (Чер.) *нсв.,* **прѐгна** *св.* — 1) поставям добиче в ярем да тегли рало, плуг, кола впрягам. *Прѐгни и во̀лдвите, во̀йден ке о̀раме* (Конд.). 2) *прен.* принуждавам някого да работи. ○ **се** *възвр.* — залавям се здраво за работа, работя без почивка. *Се прѐгна да рабо̀там.*

прегноватѝе *с.* — впрягане.

преготвѝвам *нсв.,* **прего̀тва** *св.* — приготвям. *Ти прего̀тви лѐп да йàш. Прѐготви ми пл'àчки да се слѐча!* **се** *възвр.* — тъкмя се да извърша нещо, приготвям се. *Се прего̀тви за пъ̀т.*

прегра̀да *ж.* — преградена част, преграда. *Нàшйо àмбар ѝма трѝ прегра̀ди: ѐдната е за пченѝца, дрўгата е за ъ̀рш, а трѐтата за мѝсир* (Конд.).

преградвам *нсв.*, **преграда** *св.* — правя *прегратки*.

преграткa *ж.* — преграда от пръст, която служи за задържане на водата в напоителна бразда.

прегнъсва ми се *(прегнусва) нсв. безл.*, *прегнъси ми се (прегнуси)* — отвръщавам се от някого и от нещо. *Ми се прегнуси вой човек, не работа, саму сака* (Конд.). *Ми съ прегнъси бишкувото мèсо, не ми съ йади* (Чер.).

прèгур (Конд.), **пригу̀р** (Чер.) *прил. неизм.* и *прегуричàф*, -ва *прил.* — неплодородна почва. *Прегур è нивата, не рòдва нишчо.*

прèда *нсв.* — преминавам над нещо. *Прèди го трàпо!*

предèл'вам *нсв.*, **предèл'а** *св.* — отделям. *Предèли чòрба за òфчаро.*

прежàл'вам *нсв.*, **прежàл'а, прèжел'а** *св.* и **прежèл'вам** (Смърд.) — преставам да жаля, прежалвам. *Съ промèнва, òро игра, го прежàли на мъш му* (Конд.).

прежèнат *прил.* — женен за втори път.

прежèнвам *нсв.*, **прежèна** *св.* — женя някого за втори път. *Му у̀мбре жèнта на глàмнйо, трèба да го прежèниме.* ○ **се** *възвр.* — женя се втори път. *Му у̀мбре жèната и се прежèни тòй* Конд.

прежи̇вам *нсв.* — преживям (за тревопасно животно). Болен *èсти вòло, нè прежи̇ва, ке псовйса* (Смърд.).

презèвам[1] *нсв.*, **презèна** *св.* — прозявам се. *Презèва дèтето, му се спие.*

презèвам[2] *нсв.*, **презèма** *св.* — залавям, поемам. *Той е презвè рабòтата над нèго* (Конд.).

презелèнвам *нсв.*, **презелèна** *св.* — зеленея отново (за трева). *Завърна дòш и цèлото мèсто презелèна.*

прези̇ме *с.* — презиме. *Кàжи си го и̇мето и прези̇мето ѝ* (Конд.)!

прекàрвам *нсв.*, **прекàрам** *св.* — натяквам. *Ми дàде пàри назàем и сèтне ме прекарвàше.*

прекл'у̀чвам се *нсв. възвр.*, **прекл'юча се** *св. възвр.* — ставам по-малък на дължина, свивам се. *Остàре мàйка, се сòбра на двè, се прекл'у̀чи. Чèлите бèе голèми и се прекл'у чие.*

прекòпвам *нсв.*, **прекòпам** *св.* — прекопавам.

прекопи̇йа *ж.* (гр.) — прокопсия. *Той нè работа, нèма прекопи̇йа òд него* (Смърд.).

прекòпсан *прил.* — прокопсан. *Прекòпсан син и̇мам. Прекопсàна чу̀па.*

прекòпсвам *нсв.*, **прекòпсам** *св.* — преуспявам, прокопсвам. *О́йде во Амèрика, ама нè прекопса, нè собра пàра* (Лич.).

прèкор[1] *м.* — презиме, прякор.

прèкор[2] *м.* — събуждане на овцете лятно време през нощта за паша, нощна паша. *Лèтото на су̀шата прèкор му дàваме на òфците* (Конд.).

прекорни̇вам *нсв.*, **прекòрва** *св.* — събуждам овцете през нощта за паша. *И прекòрна òфците да пàсе.* ○ **се** *възвр.* — събуждам се през нощта да паса (за овца). *Се прекорнàе òфците, и нàйде вълко, и зàкла.*

прекòсвам *нсв.*, **прекòса** *св.* — кося повторно. *Ливàдата не бèше дòбро покосèна, нàза е прекòси* (Конд.).

прекри̇вам *нсв.*, **прекри̇йа** *св.* — прибирам. *Гòсти грèдè, прèкри и пл'àчките, мнòгу е изпаднàто дòма* (Конд.).

прекрòйвам *нсв.*, **прекрòйа** *св.* — кроя повторно нещо скроено, прекроявам. *Нàза ми го прекрò фу̀стано, àма нè ми го погòди* (Конд.)

прèку *предл.* — през, пряко. *Прèку рѝдо дòйде àскеро. Прèку врàтата влèзе вълко.*

прекупвам *нсв.*, **прекупа** *св.* — прекупувам. *Той прекупва прàвда и и препродàва.*

прекутни̇вам *нсв.*, **прекутна** *св.* — 1) обръщам нещо, преобръщам. *Го прекутнàе òфците вèдрото и се исту̀ри млèкото. Го прекутна кàмено.* 2) събарям. *Го прекутна чу̀пето да го бу̀ва. Е звè копàчката и е прекутна къшчата.* 3) *прен.* претърсвам основно. *Е прекутна цèлата къшча и нè найде пàри скриèни.* ○ **се** *възвр.* — 1) събарям се. *Се прекутна къшчата.* 2) лягам. *Се прекутна да спие, нè ой на рабòта.* □ **Сърцето ми се прекутна** — уплаших се много. Конд.

прекълнат *прил.* — прокълнат, проклет. *Той èсти прекълнат од гòспо, нèма да ви̇ди àир, нèма да стòри прекопи̇йа* (Смърд.).

прекълни̇вам *нсв.*, **прекълна** *св.* — проклинам от време на време. *Стàрите и прекълнàе на гърците, àма клèтвите нè фатве.* ○ **се** *възвр.* — заклевам се, давам клетва. *Се прекълна йàс да не дàвам пàри назàем, зàшчо изгòре двà пъта — дàду и нè ми и върнàе* (Конд.).

прекърсник *м.* (Поп.) **крèсник** (Кор.) — приспособление от ремъци във форма на кръст, което се поставя над опашката на добичето, за да прекрепва самара. *Прекърснико е крèпи препъши̇цата* и **сàмаро** (Чер.).

прекършвам *нсв.*, **прекърша** *св.* — ставам причина за счупване на гръбначния стълб. *Нè го товàрвай мнòгу кòно, ке го прекършиш.* ○ **се** *възвр.* — счупвам си гръбначния стълб. *Од гòлем тòвар се прекърши кòно.* □ **Се прекърши от рабòта** — работя много.

прелàзвам *нсв.*, **прелàза** *св.* — опитвам се да лазя, почвам да лазя и лазя от време на време. *Прелàзва дèтето, бъргу ке забàра.*

прелàпвам *нсв.*, **прелàпна** *св.* — прегризвам гърлото. *Вълко го прелàпна йàгнето и го зàкла* (Конд.).

прелèпвам *нсв.*, **прелèпа** *св.* — заразявам се. *Бòл'а прелèпи тòй и у̀мбре.*

прелепли̇ва *прил.* само в съч. с **бòл'а** — зараза, заразна болест. *Прелепли̇ва бòл'а а го фàти и го ископàчи* (Конд.).

прèлес, -зо *м.* — прелез. *Е сугрàди ни̇вата и сàму мàл прèлес устàви, дъ влèгваме пу нèго* (Чер.).

прелесни̇вам *нсв.*, **прелèсна** *св.* — улеснявам. *Прелèсна рабòтата.*

прелѝка *ж.* — лице, което подхожда за либе или другар, лика-прилика.

прелѝквам *нсв.* и **прелѝчвам** — приличам. *Прелѝчва на мàйка му* (Смърд.).

прелѝтам *нсв.*, **прелѝтна** *св.*— прехвърквам, прелитам. *Прелѝтна врàпчето.*

прел'ỳтвам *нсв.*, *прел'ỳта св.* — лютя малко (за чушка, ядене). *Прел'ỳтва фàсул'о.*

премàжвам *нсв.*, **премàжа** *св.* — мажа повторно. *Го премàжи стѝсо, зàщо нè беше àрно мàзан* (Конд.).

премàмвам, *нсв.*, **премàма** *св.* — прелъгвам, премамвам.

премѐрвам *нсв.*, **премѐра** *св.* — 1) тегля отново. *Прѐмери го жѝтото, да вѝме ѐшче кѐку ѝма о àмбаро* (Кос.). 2) меря повторно. *Прѐмери е шчѝцата, дан нѐме грѐшка* (Чер.).

премерѝсам *нсв.* — усещам. *Премерѝса, шо го бàре да го фàте* (Конд.).

премѐствам *нсв.*, **премѐста** *св.* — премествам. *Да го премѐстиме дрѝнго, да го клàйме кърши сънце* (Конд.) ○ **се** *възвр.* — отивам да живея другаде, премествам се. *Се премествѝйме от сѐло на грàт да жѝвиме.*

премѐтвам *нсв.*, **премѐта** *св.* — мета повторно, премитам. *Свекървата нѐ и измѐти àрно одàйте, невѐстата и премѐти* (Конд.).

премѝвам *нсв.*, **премѝйа** *св.* — мия повторно, премивам.

премислѝвам (се) *нсв. (възвр)*, **премѝсл'а (се)** *св. (възвр.)* — обмислям, премислям. *Тòй премѝсли, шо рабòтата нѐ е дòбра* (Конд.).

премлàдвам *нсв.*, **премлàда** *св.* — на вид изглеждам по-млад, отколкото преди, подмладявам. *Од дòбра живòт премлàде тòй* (Конд.).

премъжвам се *нсв. възвр.*, **премъжа се** *св. възвр.* — омъжвам се повторно.

премълкнѝвам *нсв.*, **премълча** *св.* — не отвръщам, когато ме предизвикват, премълчавам. *Свекървата ми вѝка, àма йàс премълкнѝвам* (Конд.).

премъ̀рквам се *нсв. възвр.*, **премъ̀ркам се** *възвр.* — оплождам се повторно (за овца). *Калѐшата òфца се премъ̀рка, гѐч ке рòди.*

прѐнда *нсв.* — преда. *Прѐнда вълна за оснòва. Туку прѐнди не прендѐно, нѐ му фтỳрва рабòтата.* Конд.

прендѐно *с.* — прежда. *Прендѐно мàвам на чѝкрико за фанѐла.*

прѐнѕам *нсв.* — мърдам се. *Прѐнѕа да ми се испỳши от рàците* (Конд.).

пренòсвам *нсв.*, **пренòсам** *св.* — 1) нося, занасям от едно място на друго. *Да и пренòсиме дървата от плѐмната на двòро.* 2) нося в нещо повече, отколкото трябва. *И пренòси чѐлите и се скинàе.*

преоблѐквам *нсв.*, **преоблѐча** *св.* — преобличам. *Нàза го преоблѐквам чỳпето, и избърка пл'àчките.* ○ **се** *възвр.* — преобличам се. *Се преоблѐку и излѐгу да се расшѐтам.* Конд.

преòрвам *нсв.*, **преòрам** *св.* — ора повторно, преоравам. *Àма нѝвйата се стегнàти, побиѐни од дождòвите или ѝме трѐва, и преорваме* (Конд.).

препаднѝвам *нсв.*, *препàдна св.* — 1) изтощавам се. *Препàдна мнòгу од бòл'ата.* 2) *прен.* разорявам се. *И мъжи чỳпите, препàдна, мнòгу се осиромàши* Конд.

препàл'вам[1] *нсв.*, **препàл'а** *св.* — запалвам огън отново. *Прѐпали го òгано, дѐка угàсна* (Чер.).

препàл'вам[2] *нсв.*, **препàл'а** *св.* — ужасявам, изплашвам някого, та се стряска или безпокои. *Го исплàши мнòгу, го препàли на чỳпето.* ○ **се** *възвр.* — изплашвам се много. *Вѝду мѐчка и се препàли от стрàй.* Конд.

препàрвам *нсв.*, *препàра св.* — отивам. *Нѐ препарва при нàс.* (Конд.).

препàшвам *нсв.*, **препàша** *св.* — 1) опасвам нещо през средата или на кръст, препасвам. *И препàса дървàта на кòно да не му пàне* (Смърд.) 2) навивам около тялото си. *Прѐпаши се нивѐсто су препàшника* (Чер.).

препàшник *м.* (Конд.) и **препàшник** (Чер.) — работна престилка. *Кòга прàйме думàшни рабòти съ препàшваме су препàшник.*

препашнѝца *ж.* (Конд.) и **препъшнѝца** (Чер.)— ремък, който се намира под опашката на добичето и крепи самара.

прѐпен, -пна, *прил.* (от гр.). — хубав. *Прѐпна жѐна* (Конд.).

препѐрвам *нсв.*, **препѐра** *св.* — пера повторно, преперам. *Невѐстата нѐ и пѐри дòбро пл'àчките, свекървата и препѐрва.*

препѐчвам *нсв.*, **препѐча** *св.* — пека повече, отколкото трябва. *Го препекòхме лѐбо, мнòгу корѝчка фàти.* ○ **се** *безлич.* — пека се повече, отколкото трябва (за храна). *Се препѐче мѐсото.*

препѝвам *нсв.*, **препѝйа** *св.* — пия повече, отколкото трябва. *Прѐпи вòда и мѐво ме бòли.*

препитàвам се *нсв.*, *възвр.* — прехранвам се, препитавам се. *Нѝйа се препитàваме со жѝво имàнѝе и со нѝвйа* (Смърд.).

преплàтвам *нсв.*, **преплàта** *св.* — плащам повече, отколкото трябва. *Го плàти и го преплàти борцо* (Конд.).

преплѐвам *нсв.*, **преплѐйа** *св.* — плевя повторно, преплевям. *Кò ке порàсти нàза грашѝната, и преплѐваме нѝвйата* (Конд.).

преплѐтвам *нсв.*, **преплѐта** *св.* — плета повторно, преплитам.

препнотѝйа *ж.* — красота, хубост.

препознàвам *нсв.*, **препòзна** *св.* 1)—не укривам, не отричам своя постъпка или провинение. *Препознàвам, мòйте òфци го направѝе зийàно. Тòй си е препознàва грѐшката.* 2) благодарен съм, не отричам доброто. *Йàс препознàвам дòброто, шо ми го напрàй тòй.* ○ **се** *възвр.*— признавам се. *Ми се препòзна*— стори ми се. Конд.

препродàвам *нсв.*, **препродàда** *св.* — препродавам. *Тòй прекỳпва и препродàва говѐнда.*

прѐпса *ми нсв. безлич.*— прилича ми, подхожда ми, отива ми. *Му прѐпса фу̀стано на чу̀пата, Му прѐпса гѐрдано. Нѐ препса* — не е в съгласие с добрите нрави и обноски, не прилича.

препу̀л'вам *нсв.*, **препу̀л'а** *св.* — завиждам. *Ме препу̀л'ве, за̀що ѝмам мно̀гу о̀фци.* ○ **се** *взаим.* — завиждаме си.

препълнѝвам *нсв.*, **препъ̀лна** *св.* — препълвам. *И препъ̀лна г'у̀мовите со млѐко, ке тѐче.* ○ **се** *възвр.* — препълва се (за съд, помещение). *Се препъ̀лна г'у̀мо.*

препъ̀ржвам *нсв.*, **препъ̀ржа** *св.* — прегарям с пържене, препържвам. *Го препъ̀ржи мѐсото, нѐ се ѝади.* ○ **се** *безлич.* — препържва се (за храна). *Се препъ̀ржи мѐсото.*

прерабо̀твам *нсв.*, **прерабо̀та** *св.* — работя много, работя повече, отколкото ми позволяват физическите сили. *Прерабо̀та и па̀дна бо̀лен* (Конд.).

прерѐндвам *нсв.*, **прерѐнда** *св.* — поставям, редя отново керемиди върху помещение. *Ка̀пи къ̀шчата, трѐба да и прерѐндиме кермѝдите.*

пресвѐтвам *нсв.*, **пресвѐта** *св.* — светя по малко от време на време. *О̀фчаро пресвѐтина со лѐтрико.*

преседнѝва ми *нсв.*, **пресѐдна ми** *св.* — пресяда ми. *Ми пресѐдне, не мо̀жа да гъ̀лтам.*

прѐсек *м.* (Конд.) — пресичане на пътя с лошо или добро предзнаменование. *Ло̀ш прѐсек.*

пресѐка *ж.* (Чер.).—място, където се пресичат два пътя, пресечка.

пресѐквам *нсв.*, **пресѐча** *св.* — 1) отделям със сечене. *Тру̀мбоко го пресекѐдоме на стрѐде* (Конд.). 2) минавам пряко. *Пъ̀то мно̀гу върти, ѝа̀с помѝна напра̀во, пресѐку.* 3) минавам пред някого. *За̀ек ме пресѐче, ло̀шо ке ме на̀йди.* 4) прекъсвам някого като говори. *Ме пресѐче та̀тко, нѐ ме оста̀ви да си го ка̀жа а̀ло.* 5) ставам причина да се развали млякото. *Го пресѐче млѐкото.* ○ **се** *безлич.* разваля се (за мляко). *Се пресѐче млѐкото, у̀рда ста̀на.*

прѐсен, -сна, *прил.* — наскоро добит. *Прѐсна рѝба. Прѐсно мѐсо. Прѐсен леп. Прѐсни дома̀ти. Прѐсна ра̀на* — появила се неотдавна.

прескокнѝвам *нсв.*, **прескѐкна** *св.* —1) скачам през нещо, прескачам. *Го прескѐкна тра̀по. Е прескѐкна рѐката.* 2) *прен.* отивам някъде за кратко време. *Прескокнѝвам, е пу̀л'а ма̀йка.* Конд.

преснѐжва *нсв., безлич.*, **преснѐжи** *св. безлич.* — вали по-малко сняг (Конд.).

прѐсол *м.* (Конд.) и **прѐсъл** (Чер.) — кисело зеле.

пресо̀л'вам *нсв.*, **пресо̀л'а** *св.* — слагам допълнително сол. ○ **се** *безлич.* — става по-солено, отколкото е нужно. *Се пресо̀ли мѐсото.*

прѐспако *м.* (членувано) — западен вятър, който духа откъм. Преспа. *Прѐспако ду̀на и ни и ра̀сипа нѝвйата на цу̀то* (Конд.).

преспѝвам[1] **нсв. преспѝйа** *св.* — спя известно време, преспивам.

преспѝвам[2] *нсв.*, **преспѝйа** *св.* — слагам дете да спи. *Невѐстата и преспѝва дѐчките* (Смърд.).

престѝгам *нсв.*, **престѝгна** *св.* — пристигам. *Престѝгна̀е го̀сти со мъ̀ска и ко̀н* (Конд.).

престо̀рвам се *нсв. възвр.*, **престо̀ра се** *св. възвр.*— зрея повече, отколкото е нужно (за плод от растение). *Нѝвйата фта̀са̀е и се престорѝе.*

престра̀швам *нсв.*, **престра̀ша** *св.* — преодолявам страха си, престрашавам се. *Престра̀ши то̀й, по̀шно врѐме са̀м о̀йде за дъ̀рва.*

престра̀шен, -шна, *прил.* — смел. *Престра̀шна жѐна.*

прѐстрек *м.* (Чер.) вж. *прѐсек.*

пресрѐтвам *нсв.*, **пресрѐта** *св.* (Чер.) — минавам пред някого. *За̀ек мь пресрѐти, ло̀ш прѐстрек, зѝйа̀н ке мь на̀йди* (Чер.).

пресу̀швам *нсв.*, **пресу̀ша** *св.* — съдействувам да изсъхне нещо. *И пресу̀ши пл'а̀чките, мо̀жи да и облѐчи дѐтето.* ○ **се** *безлич.* — освобождавам се от влага (за дреха, дърво.) *Се пресушѝе дъ̀рвета, ке го̀ре.*

пресъ̀лѕве ми *нсв.*, **пресъ̀лѕе ми** *св.* — сълзят ми очите от време на време.

пресъ̀ндвам *нсв.*, **пресъ̀нда** *св.* — надхитрявам. *Дѐтто е мно̀гу развѝто, нѐ мо̀жиш да го пресъ̀ндиш* (Конд.).

прет, пред, *предл.* — означава: 1) положение откъм основната, лицевата страна на нещо. *Прет къ̀шчата ѝма градѝна. Прет плѐмната па̀се говѐндата.* 2) непосредствена близост, по-рано. *Пред Но̀ва го̀дина да до̀ш на го̀сти, бѝшето ке го зако̀лиме.* 3) в присъствие на някого. *Прет мѐне го отепа̀е бра̀т ми.*

прѐтам *нсв.* — въвеждам ред в къщи, прибирам. *Невѐстата и прѐта пл'а̀чките.* Конд.

претлѐвам *нсв.*, **претлѐйа** *св.* — преставам да тлея (за огън). *Претлѐ о̀гано, дъ̀рва да му кла̀йме, да не зага̀сни.*

претова̀рвам *нсв.*, **претова̀ра** *св.* — претоварвам. *Му кла̀ду мно̀гу то̀вар, го претова̀ри ко̀но, сѐга крѝви.* ○ **се** *възвр.* — разболявам се от претоварване. *Се претова̀ри мъ̀ската, крѝви.*

прето̀пвам *нсв.*, **прето̀па** *св.* — топя наново, претопявам. *Го прето̀пи са̀лто* (Конд.).

претро̀пвам *нсв.*, **претро̀па** *св.* — тропам от време на време, *Претро̀пва нѐщчо, мо̀жи да ѐсти мѐчка* (Смърд.).

прето̀чвам *нсв.*, **прето̀ча** *св.* — претакам, преточвам. *Го прето̀чи вѝнто* (Конд.).

прету̀рвам *нсв.*, **прету̀ра** *св.* — наливам от един съд в друг, преливам. *Го прету̀ри млѐкото о дру̀г г'у̀м* (Дъмб).

преу̀чвам *нсв.*, **преу̀ча** *св.* — уча дълго без резултат.

прѐфа (фр.) в съчет. с *го зѐвам* — подигравам се.

префа̀л'вам *нсв.*, **префа̀л'а** *св.* — прехвалвам. *Го фалѝе, фалѝе, го префалѝе дѐтето и нѝшчо нѐ излезе од нѐго* (Конд.).

префта̀свам *нсв.*, **префта̀сам** *св.* (от гр). — 1) извършвам нещо навреме, успявам. *Префта̀са, се въ̀рна до̀ма пред да фа̀ти да въ̀рни.*

2) презрявам (за плодове), *Префтасàе крушите, трèба да и собèриме.* 3) изпреварвам. *Бòл'ата е префтасàйме, здрàво ни остàна дèтето.* 4) спасявам. *Го префтасàйме дèтето, жѝво остàна.* Конд.

прецèдвам *нсв.*, **прецèда** *св.* — прецеждам повторно. *Рèски ѝма млèкото, трèба да го прецèдиме* (Конд.).

прецỳтвам *нсв.*, **прецỳта** *св.* — прецъфтявам. *Прецутѝе лàпките, му пàдна цỳто* (Конд.).

прèча *нсв.* — преча. *Нè стой прèд мене, ми прèчиш. Мнòгу збòрва тòй и ми прèчи на жнàтйето. Вèтъро прèчи на рабòтата.* ○ **си** *взаим.* — пречим си. *Кòпаме блѝзо, си прèчиме.* Смърд.

пречèквам *нсв.*, **пречèкам** *св.* — 1) посрещам. *Бèёме на гòсти, мнòгу дòбро не пречекàе.* 2) излизам насреща. *Го пречèка зàеко на пъто и го отèпа.*

пречеклѝф, -ва, *прил.* — гостоприемен. *Пречеклѝва невèста.*

пречèпквам *нсв.*, **пречèпкам** *св.* — чепкам повторно, пречепквам. *Вълната нè беше чепкàна, га пречèпквам сèга* (Смърд.).

прèчка *ж.* — пречка. *Прèчка ми излèзе, нè ойду на пàзар.*

прèшле *ср.* — 1) колелце отдолу на вретено, прешлен. *Прèшлето го клàваме дòлу на вретèното, кòга прèндиме* (Конд.). 2 капаче на коляно. *Гèрците заклàе двà дỳши, му и извадѝе прешленѝшчата от кулèната и му и кладòе на цепòйте* (Ез.).

прешлѝка *ж.* — хвощ, прешлика. *Прешлѝката рàсти пу вàлтите мèста, àма се исỳши, мнòгу се дрòби* (Чер.).

при *предл.* — означава: 1) близост по място. *Стòй при нѝвата, йàс ке се въриа.* 2) посока с приближаване. *Ке òда при òфчаро, лèп ке му донèса.* 3) намирам се у: *При нèго жѝви бàбата.* Конд.

прѝвой *м.* — привой. *Прѝвойо се клàва на стрèде на йàремо и се фàтва за стàпо на рàлото* (Смърд.).

прѝгор *м.* — песъчлива почва, която не държи влага. *Прѝгор е нѝвата, нèма здрàва зèма* (Конд.).

пригоричàф, -ва, — песъчлив. *Пригоричàва зèма.*

прийàтел' *им.* — 1) човек, с когото дружа, на когото съм верен и привързан. *Дòбрйо прийàтел се познàва на зòро* (погов.). 2) *прен.* животно, привързано към човека. *И кỳчето мджи да бънди вèрен прийàтел' на чòвеко* (Кос.). 3. любовник. *Тàйа жèна е расипàна, ѝма мнòгу прийàтели* (Конд.).

прийатèл'ка *ж.* — в 1 и 3 знач. на *прийàтел.* *Ми ỳмбре най-верната прийатèл'ка. Той нè бери пàри, по прийатèлки и àрци.* Конд.

прийатèл'цки *прил.* — което принадлежи на приятеля. *Прийатèлцки сѝн. Прийатèл'цка къшча.*

прикàжвам *нсв.* — говоря, приказвам. *Йàс му прикàжвам, той нè ми прикàжва, ми се л'ỳти за нèщчо.* □ **Прикàжва кай прàзна воденѝца** — бърборя. ○ **си** *взаим.* — в добри отношения сме, приказваме си. *Нѝйа се ѝмаме, си прикàжваме нè се кàраме* Конд.

прикàзна *ж.* (Кор.) и **прикàска** (Чер.) — приказка. *Бàба знàе мнòгу прикàзни.*

прѝке *с.* (гр.) — придан, чеиз, прикя. *Чỳпите се мъже со мнòгу прѝке.*

прѝмер *м.* — поука, пример. *Зèвай прѝмер ут стàрите* (Поп.).

прѝс *м.* — припек. *Се истòпи снèго на прѝсо, прѝсо нè държи снек* (Конд.).

присòйка *ж.* — припек. *На присòйката пàсе òфците* (Конд.).

прòва *ж.* (от гр.) — проба. *Утре ке òда при терзѝйата, прòва ке ми прàй на кòстумо* (Конд.).

прòвам *нсв.*, — пробвам. *Йас гу прòва кòстумо, àрно ми стòе* (Поп.).

провòдвам *нсв.*, **провòда** *св.* — провождам, изпращам. *До рèката и проводѝйме гòстите. Го провòди дрàчо на нѝвата.*

прòграма *ж.* (гр.) — 1) план за работа. *Вòйден ѝмаме прòграма дърва да сèчиме.* 2) кратък преглед на съдържанието на филмови и театрални представления. *Кинимат̀ографото ѝма дòбра прогрàма.* Конд.

продàвам *нсв.*, **продàда** *св.* — продавам. *Сел'àните продàве на пàзаро вълна, сирèнйе, лàпки, черèши и дрỳги нèшча.* ○ **се** *възвр.* — върша предателство с користна цел. *Се прòда на гърците, спиòнсво прàви за пàри* Смърд.

продàвач *м.* — продавач. *Продàвач стàна сѝн ми, мèсо продàва.*

продавàчка *ж.* — продавачка.

продължàвам *нсв.*, **продължа** *св.* — 1) удължавам. *И продължи ръкàвите на пàлтето.* 2) върша нещо, без да спирам. *Продължàва да върши спиòнсво, тòй нè застава.*

прозорѝт *прил.* — който расте силно. *Прозорѝта чỳпа. Прозорѝто йàгне. Прозорѝти дèца* (Чер.).

проклèт *прил.* — проклет. *Проклèта жèна.* **Проклèт да è (èсти)** — зло да го сполети.

прòлет *ж.* — пролет. *Вàйа годѝна дпозда, дòйде прòлетта. На прòлет òйме, сàка да се òра и гнòе.* Конд.

пролèтен, -тна, *прил.* — пролетен. *Пролèтно врèме. Пролèтен дòш.*

промèна *ж.* — празнични дрехи. *Нòва промèна ѝма чỳпата.*

промèнвам *нсв.*, **промèна** *св.* — обличам празнично някого. *Го промèна чỳпето и го пỳшчи на дрòто.* ○ **се** *възвр.* — обличам се празнично. *Се промèна дèтето и дойде при чỳпите на дрòто.* Смърд.

прòсо *с.* — просо. *Дрòбно èсти жѝтото кай прòсо* (Смърд.).

прòст *прил.* — 1) елементарен по състав, строеж, направа. *Прòста машѝна.* 2) глупав прост. *Прòст чòвек. Прòста рабòта.*

прòствам *нсв.*, **прòста** *св.* — 1) преставам да държа сметка за вината, грешката, постъпката на някого, прощавам. *Сѝн му многу лошо му напрàй, àма тòй му го прòсти, му го пѝса нà него имàнйето.* (Смърд). *Èршо да рèчи кèрката на мàйката, му го прòства, а свекървата нè прòства на снàйата* (Конд.). *Да ме прòстиш, друк път нèма да ти вèл'а тàка.* 2) покланям се пред тленните останки на някого. *Го простѝйме мъртòвецо, крèст си направѝйме и го бацѝйме по чèлото.* □**Бòк да прòсти** *и* **Бòк да го (йа, е, и) прòсти** — израз на почит към покойник. **Да простиш** — извинявай, не е така. **За бòк да прòсти** —1) за помен на умрял. *Пчèница дàве за бòк да прòсти.* 2) даром. *За бòк да прòсти нѝкой не ти дàва да йàш, трèба да сработàш.*

простèнйе *с.* — прошка. *Нèма простèнйе со тòй човек, мнòгу се скарààме* (Смърд.).

простотѝйа *ж.* — глупост, простотия. *Нѝшчо ỳмно не мòжи да ти кàжи, сàму простотѝй збòрва.*

прòстум *нареч.* — прав, изправен. *Стòй прòстум, нè се мърдай* (Смърд.).

протѝва се *нсв. възвр.* — противя се. *Нè се протѝви, сèй си мъндро, мòже да ти напрàве лошо гърците* (Конд.).

протѝф *предл.* — за враждебно отношение и несъгласие, против. *Тѝйа збòрве протѝф мèне, àма нè се прàви. Се борèèме протѝф фашѝзмо, но нè спечелѝйме* (Смърд.).

прòцеп *м.* — теглич, процеп. *Прòцепо се клàва на йàремо и търга колàта* (Конд.).

прошвàйне *с.* (Гал) — заговезни.

прошчàвам *нсв.* — извинявам, прощавам. *Прòшчавай бàбо.*

пръндa се *нсв., възвр.* (Чер.) и **прèндa се** (Заг.) — нервирам се. *Прънт чòвък бèше Бỳри Шкèмбуф, за нѝшчо съ пръндèше.*

прънт, -да, *прил.* (Чер., Смърд.) и **прèнт,** -да (Заг.) — нервен. *Прънда жèна.*

пръсътка *ж.* (Чер.) — предмет за домашна употреба, съд. *Кòтъло, аранѝйата, гърненѝшчата, кàците, мисỳрите, чèшите се пръсътки,*

псàлт *м.* (гр.) — псалт.

псàл'а *нсв.* — пея псалм. *Псалтòвите псàле висòко.*

псèфт *прил.* (гр.), *нова заем.* — лъжлив. *Псèфта чỳпа.*

псовѝсвам *нсв.*, **псовѝсам** *св.* (гр.) — издъхвам (за животно). *Псовѝса òфцата. Цèли кокòшки псовисàе. Да псовѝсаш кàй кỳче* (клетва). *Кỳче од глàдос нè псувисва* (погов.). Смърд.

псовѝсан, -àна, *прил.* — 1) издъхнал. *Псовисàно кỳче.* 2) *прен.* мързелив. *Псовисàна жèна èсти, ѝч не рабòта* (Смърд.).

псỳйа *нсв.* и **псỳвам** — псувам. *Погàна ỳста ѝма дèдото, мнòгу псỳе.*

псỳн *м.* (от гр.) — нещо, което се яде заедно с хляба — сирене, масло, маслини, пръжки и др. *Бèс псун лèбо нè се гълта.*

пỳкам *нсв.*, **пỳкна** *св.* — 1) правя пукнатини в нещо. *Фърли кàмен дèтето и го пỳкна цàмо.* 2) *прен.* — внезапно, неочаквано издъхвам. *Късна нèшчо вòло, се пàду и пỳкна. Да пỳкниш* (клетва). 3) *ирон.* — ям много и лакомо. *Нàйде и пỳка мèсо.* 4) гърми (за огнестрелно оръжие и др.). *Пỳкна пỳшка.* 5) цъфти (за дърво). *Пỳке дървата, дòйде прòлет.* Конд.

пукатѝна *ж.* — пукнатина. *Пукатѝна ѝма стѝсо* (Конд.).

пукнѝвам *нсв.* — 1) издъхвам. *Òфците пукнѝве од л'ỳта трèва.* 2) гърми от време на време. *Пукнѝве пỳшки.*

пỳл *м.* — марка. *На пликòвите му клàваме пулòви* (Конд.)

пỳл'а *нсв.* — 1) виждам. *Чỳпата нè пули, слèпа èсти* (Смърд.). 2) обърнат съм на някъде. *Врàтта пỳли кьмỳ огрисъ̀нце* (Чер.) 3) стремя се, полагам усилия. *Пỳли рàно да тъ̀рниш на рàбота.* 4) грижа се, бдя над някого. *Мнòгу дòбро го пỳлиме дèтето* (Конд.) 5) мисля за нещо, имам отношение към нещо. *Нàс пò-икак и пỳл'а рабòтите, не мòжа да се соглàса сò тебе* (Смърд.) □ **Пỳл'а на кàфе**— врачувам, бая. ○ **се** *възвр.* — 1) оглеждам се (в огледало). *Се пỳл'а на оглендàлото* (Конд.). 2) *взаим.* срещам се, виждам се. *Грèде роднѝните и се пỳлиме.*

пулòвер *м.* (англ.)—пуловер. *Студèно èсти и си облèку пулòвер* (Смърд.).

пỳпка *ж.* — 1) обреден бял хляб. *Пỳпки дàваме на пòпо за здрàвйе, за умбрèните.* 2) празничен бял хляб.

пупỳнец *м.* — вид малка пъстра птица с дълга човка. *Пупỳнците пèе пу-пу-пу* (Чер.)

пỳпуч *м.* (Чер.) — кукичката на игла за плетене. *Пỳпучо съ скъ̀рши, нè фатва ѝглата.*

пỳпче *с.* — тестено ядене за десерт.

путкòжник *м.* (Чер.) — двуличник.

пỳст *прил.* — 1) който живее сам. *Пỳст да те вѝда* (клетва). *Пỳст е тòй, нèма ни жèна, ни дèца* (Поп.). 2) безлюден. *Пỳсто èсти сèлото, нѝкой не остàна.* 3) проклет. *Пỳсти гърци мнòгу лòшо ни напрàвйе.* Смърд.

пỳсти се *нсв. възвр.* — пустее. *Кèлку дòй сèлото се пусти* (Конд.).

пуставèлка *ж.* — вид малка птица. *Пуставèлката пèе пỳс-пỳс.*

пỳшвам *нсв.*, (Поп), **пỳша** *св.* и **пỳшча** (Кор.)— 1) давам възможност да се движи. *Пỳшчи го кỳчето. Пỳшчи и говèндата да пàсе.* 2) освобождавам от затвор. *Го пушчѝе мъ̀ш му од апсàната.* 3) оставям да падне нещо, което държа в ръцете, изпускам. *Го пỳшчи чèкано од ръ̀ците.* 4) разрешавам, позволявам. *Мàйка ме пỳшчи на òрото да ѝграм.* 5) изпращам. *Пѝсмо пỳшчи за Амèрика.* 6) свършва (за църква или училище). *Пỳшчи цъ̀рква, л'ỳдйата си грèде дòма* (Конд.). 7. привеждам в действие. *Го пỳшчи мòторо.* 8) оставям да ми порасте. *Сѝн ми пỳшчи брàда.* ○ **се** *възвр.* 1) втурвам се. *Се пỳшчи и кỳчето и ме късна.* 2) освобождавам се от

затвор. *Се пу̀шчи та̀тко, амнистѝйа се да̀де.* Смърд.
пу̀шка *ж.* — пушка. *Пу̀шка пу̀кна.*
пчѐнка *ж.* (Чер.) и **чѐнка** (Заг.) — царевица.
пченѝца *ж.* — пшеница. *Бра̀шното ѐсти чѝсто, от пченѝца* (Смърд.).
пълн *прил.* — 1) в който е заето цялото място. *Пълна ка̀ца ма̀с. Пълна бо̀чка вѝно.* 2) в който има много. *Пълно кѐсе па̀ри.* 3) дебел, тлъст (за човек). *Пълна жѐна.*
пълна *нсв.* — пълня. *Го пълна врѐшчето со жѝто.*
пълнеш *м.* — пълнолуние. *Пълнеш ѐсти, се изпълна месечѝнта* (Смърд.).
пълта *нсв.* — душа, задушавам. *Ми го стѝсна гърчма̀лнико, сака̀ше да ме пълти* (Конд.).
пъл'у̀нга *ж.* (Чер.) — стап, тояга с дебел край.
пънда *нсв.* — пъдя. *Ме пънди та̀тко од до̀ма.*
пъндар *ж.* — пъдар. *Пъндаро и изпънди дѐцата от лозѝата.*
пъндарнѝца *ж.* — пъдарница.
пъндарцки *прил.* — пъдарски. *Пънда̀рцки сѝн.*
пъндѝла *ж.* — обор. *У пъндѝлата се тѐлците* (Чер.).
пъпок *м.* — 1) пъп. 2) стомах. *Ме бо̀ли пъпоко.*
пъпоко̀свам *нсв.*, **пъпоко̀сам** *св.* — страдам от силни коремни болки.
пъргòре *нареч.* (Мок.) — нагоре. *Пъргòре ки о̀да.*
пърдува̀чко прил., само в съч. с **ружѐйне** (Чер.) — невъзпитано дете. **пърда** *нсв.*, **пърдна** *св.* — пърдя.
пърдл'а *ж.* — 1) пръдла. 2) *прен.* неспособна.
пърдл'о *м.* — 1) пръдльо. 2) *прен.* неспособен.
пърдѐшка *ж.* — пърдеж. ☐ **Пърдѐшки фъргам** — говоря глупости.
пърдо̀лу *нареч.* (Мок.) — надолу.
пържа *нсв.* — пържа. *Пържа рѝби.*
пържен, -ена *прил.* — препечен. *Пържен лѐп.*
пъркава *прил.* само в съч. с **зѐма** — рохка земя.
пър-къч-къч *межд.* — за повикване на магаре.
пърле *с.* — магаренце *Па̀се пърленѝшчата.*
пърнар *м.* (тур.) — пърнар. *По на̀шче мѐста нѐ расте пърна̀ри, тѝйа ра̀сте по нѝските мѐста.*
пърпор *м.* — стомах на птица, воденица.
пърскам *нсв.*, **пърсна** *св.* — пръскам. *Ме пърсна со во̀да и ме искѝсна.*
пърска̀ло *с.* — пръскалка.
пърснѝвам *нсв.*, **пърсна** *св.* — втурвам се (да бягам). *Пърсна да бега, а̀ма го фатѝе.*
пърст *м.*, *мн.* **пърсти** — пръст. *Си го посѐку ма̀л'о пърст.* ☐ **На пърсти се бро̀еме** — малко сме и се познаваме добре. Конд.
пърстен *м.* — пръстен за ръка. *Зла̀тен пърстен му купѝйме на чу̀пата.*
пърстенџѝйа *м.* (Конд.) — човек, който произвежда и продава пръстени.
пърстѐнвам *нсв.*, **пърстѐна** *св.* (Смърд.) — сгодявам. *Га пърстано̀са чу̀пата, зѝмата ке га мъжиме.*
пърстенва̀нйе *с.* (Смърд.) — годеж.
пърт *м.*, *мн.* **пъртйа** и **пръът** (Кос.) — прът. *Плетовѝте и плѐтиме со пъртйа.*
пърч *м.* — 1) пръч. *Пърчо го държиме да и пърчи ко̀зите за плот.* 2) *прен.* поп. *Гърцки пърчòви ни пу̀шве по сѐлата.*
пърча се *нсв. възвр.* — оплождам се (за коза).
пърчка *ж.* — пръчка. *Со пърчки плѐтиме кошнѝци и кошо̀ви.*
пърчовѝна *ж.* — пърчовина. *Пърчо̀вите мирѝше пърчовѝна.*
пърша *ж.* — пърхут. *Пърша ѝмам на гла̀вата*
път[1] *м.*, *мн.* **пътишча** — 1) път за вървене. *Гърците за Вѝчо напра̀вие път.* 2) *прен.* пътуване. *Търна на път.* ☐ *Си върва пу пъто* **ка̀тчо да̀шъл го̀спо** (Чер.) — гледам си работата и с нищо странично не се заниавам. **Да̀вам път** — отстъпвам. **Оста̀вам (оста̀на) на пъто** — оставам без средства, без опора. **От пъто вървнат** — долен човек. **До̀бар ти път** — пожелание за леко пътуване. **Ло̀ш път** — порочен живот.
път[2] *м.*, *мн.* **пъта** и **пъти** — в съчетание с числ. бройни или с думи като *мно̀гу, нѐкѐлку, тѐлку, чѐсто, пърф, послѐдсн* означава количество, еднократност или повторение на някакво действие. *Мно̀гу пъта до̀йду до̀ма да те ба̀рам и нѐ те на̀йду. За пърф път грѐда ту̀ка.* ☐ **Друк път** — 1) не сега, после, някога. 2) никога. **Ѐн път** — 1) едно време, някога. 2) само веднъж.
пътѐйка *ж.* — пътека. *Ва̀йа пътѐйка о̀ди за планѝната* (Конд.).
пътник *м.* — 1) пътник. *Поминае пътнѝци, ни го открадѝе кòно* (Конд.). 2) *прен.* болен на смъртно легло.
пътпъла̀шка *ж.* — пъдпъдък.
пъшкам *нсв.* — гоня. *Ме пъшка да ме фатѝ.* ○ **се** *взаим.* мразим се. *Се пъшкаме со нѐго, нѐ си здо̀рваме.* Конд.

Р

рабо̀та *ж.* — 1) физическа дейност, с която се произвежда нещо. *Рабо̀тата на по̀лйето е мно̀гу мъчна* (Конд.). 2) поминък, занятие, служба. *На рабо̀та о̀да. Мо̀йта рабо̀та ѐсти да и пу̀л'а до̀ма дѐчките.* 3) нещо, което се прави или вече е създадено. *До̀лапо ѐсти нѐгова рабо̀та. До̀бра рабо̀та. Здра̀ва рабо̀та. Ло̀ша рабо̀та.* Смърд. 4) вещи, потреби, движимо имущество, дрехи, багаж. *До̀ма си и забора̀ви рабо̀тите за ва̀с* (Конд.). 5) интереси, въпроси, отношения, дела. *Та̀с ѐсти на̀ша рабо̀та, нѐйта и тѝ да се мѐшаш* (Ян.). ☐ **Голѐма рабо̀та** — не заслужава особено внимание. **Си га пу̀л'а рабо̀тата** — гледам си работата. **Нѐ е мо̀йа рабо̀та** — нищо общо нямам с това. Смърд.
рабо̀там *нсв.* — работя. *Рабо̀там и на по̀л'йето, и до̀ма.* ☐ **Му рабо̀та у̀мо** — способен човек. **Рабо̀та са̀ето** — часовникът върви.

рабо̀тен, -тна *прил.* — 1) работлив. *Рабо̀тна жѐна.* 2) трудов, работен. *Рабо̀тно врѐме. Рабо̀тен дѐн е во̀йден, нѐ се сѐди та̀ка* (Конд.).
работли̇̀ф, -ва *прил.* — работлив. *Работли̇̀ва жѐна.*
рабо̀тник *м.* — който обича да работи. *Рабо̀тник мъш и̇̀ма, нѐма да гла̀две.*
работни̇̀ца *ж.* — жена, която обича да работи.
ра̀двам *нсв.* — радвам. *Мно̀гу не ра̀два дѐтето.* ○ **се** *възвр.* — радвам се. *Мно̀гу се ра̀двам со дѐтето.*
ра̀дио *с.* (от лат.) — радио.
радио̀фоно *с.* (лат.-гр.) *нова заем.* — високоговорител.
ра̀дос *м.* — радост. *Ра̀дос ми до̀йде, шо и ви̇̀ду ми̇̀уците* (Конд.).
радо̀сен, -сна *прил.* — радостен. *Радо̀сна е ма̀йката, пи̇̀смо звѐ от си̇̀но* (Конд.).
ра̀ет и **ра̀ат** (Конд.) *м.* (пер.-тур.) — спокойствие. *Нѐ ме бо̀рай, оста̀й ме на ра̀ет да спи̇̀ја.* □ **Си пра̀ва ра̀ет** — почивам си. **Ра̀ет чо̀век** — мирен човек. Смърд.
ра̀жен и **рѐжен** (Кор.) *м.* — ръжен. *На ра̀жен пѐчиме мѐсо* (Конд.).
разбѐрвам *нсв.*, **разбѐра** *св.* — разбирам. *Дѐтето фа̀ти да разбѐрва.* ○ **се** *възвр.* — 1) сговарям се. *Свекъ̀рвата и сна̀йата се разбѐрве, нѐ се ка̀ре.* 2) узнава се. *Се ра̀збра ко̀й кра̀ди.* 3) споразумявам се. *Се разбра̀е со до̀бро ко̀й ко̀йа ни̇̀ва ке е зѐва.* 4) отгатва се. *Ко̀га гово̀ре ру̀си, до̀ста лафо̀ви се разбѐрве.* □ **Му да̀ду да разбѐри** — наказах го. **Разби̇̀ра се** — то се знае, не ще съмнение, явно е. Конд.
разби̇̀вам *нсв.*, **разби̇̀ја** *св.* — 1) развалям пари. *Разби̇̀вам па̀ри.* 2) закуква ме кукувица за първи път на гладен стомах (смята се за лош предвестник). *Кукуви̇̀цата ме ра̀зби, нѐ е за до̀бро.* Смърд.
ра̀збой *м.* — тъкачен стан. *Тка̀йа на ра̀збо* (Чер.).
разбо̀л'вам *нсв.*, **разбо̀л'а** *св.* — разболявам. *Нѐ го покрива̀ше до̀бро дѐтето и го разбо̀ле.* ○ **се** *възвр.* — разболявам се. *Се разбо̀ли от сту̀т и па̀дна тѐшко на постѐл'а* (Конд.).
разборави̇̀вам *нсв.*, **разборà̀ва** *св.* — бъркам. *Го разбора̀ви ча̀йо, шѐкеро да се разто̀пи.*
разбу̀двам *нсв.*, **разбу̀да** *св.* — събуждам. *Ра̀но го разбу̀дваме на дѐтето, со̀ нас го зѐваме на рабо̀тата.* ○ **се** *възвр.* — събуждам се. *На по̀лнош се разбу̀ди и оти̇̀де на рабо̀та.* Смърд.
разбу̀ден, -ѐна *прил.* — 1) събуден. 2) *прен.* развит, умен. *Разбудѐно е дѐтето, нѐ е некде заспа̀но* (Конд.).
развесѐл'вам *нсв.*, **развесѐл'а** *св.* — развеселявам. *Чу̀пата е армаса̀ме, го развесели̇̀йме со̀йо.* ○ **се** *възвр.* — развеселявам се. *На бра̀ко ми се развесѐли сърцето.* Конд.
разви̇̀вам *нсв.*, **разви̇̀йа** *св.* — 1) разгъвам, отвивам. *Нѐ го разви̇̀вай дѐтето, студѐно е, ке се разбо̀ли.* 2) разлистя се. *Ра̀зви бу̀ката, до̀йде про̀лет.* Конд. ○ **се** *възвр.* — раста, развивам се органически. *Ра̀сти дѐтето, а̀рно се разви̇̀ва.*
разви̇̀т *прил.* — умствено развит. *Разви̇̀то дѐте* (Конд.).
разга̀шчвам *нсв.*, **разга̀шчам** *св.* — разхайтвам, разгащвам. *Мно̀гу го разгашчи̇̀йте чу̀пето, мно̀гу бѐли пра̀ви.* ○ **се** *възвр.* разхайтвам се, разгащвам се. *Се разга̀шчи си̇̀н ми, ни̇̀ту шчу̀ка, ни̇̀ту рабо̀та, са̀му се шѐта.* Смърд.
разго̀вор *м.* — разговор. *Ти̇̀йа пра̀ве разго̀вор* (Кос.).
разго̀л'вам *нсв.*, **разго̀л'а** *св.* — разголвам. *Шчо̀ така го разго̀ли дѐтето, ке му просту̀ди?* (Кос.). ○ **се** *възвр.* — разголвам се. *Шо̀ се разго̀л'ваш та̀ка, нѐ ти е стра̀й да̀н ти просту̀ди* (Конд.).
разда̀вам *нсв.*, **разда̀м** *св.* — 1) раздавам за бог да прости. *Разда̀вам ла̀нки по сѐлото за бо̀г да про̀сти.* 2) разказвам. *Зил'афчи̇̀ни разда̀ва, ни̇̀кой нѐ го шчу̀ка* (Конд.).
раздѐл'вам *нсв.*, **раздѐл'а** *св.* — разделям. *Имо̀то го раздели̇̀йме на чети̇̀ри делво̀и.* ○ **се** *взаим.* — 1) отделям се. *Нат сѐлото се раздели̇̀йме, йа̀с тъ̀рна налѐво, то̀й надѐсно.* 2) прекъсвам съвместен живот. *Ло̀шо живѐе и се разделѝе. Се разделѝе бра̀тйата слет умбрѐнйето на та̀тко му* Смърд.
раздѐнва се *гл. нсв. безлич.*, **раздѐна се** *гл. св. безлич.* — развиделява се, разсъмва се. *Бъ̀ргу да тъ̀рниме, ке се раздѐни и ке не фа̀ти горешчи̇̀ната* (Смърд.).
разла̀двам *нсв.*, **разла̀да** *св.* — разхлаждам. *Во̀дата ѐсти горѐшча, трѐба да га разла̀диме* (Смърд.). ○ **се** *безлич.* — разхлажда се. *Мѐна врѐмето, се разла̀ди.*
размѐнвам *нсв.*, **размѐна** *св.* — разменявам. *И разменаа̀ме чѐлите, нѐ зна̀м ко̀й се мо̀йте* (Смърд.).
размѐшвам *нсв.*, **размѐшам** *св.* — смесвам, размесвам. *Пчени̇̀цата га мѐшиме со ъ̀рш и мѐсиме лѐп.* ○ **се** *възвр.* — размесвам се, смесвам се безразборно. *Се размеша̀е о̀фците со о̀вните.* Смърд.
размисли̇̀вам се *нсв. възвр.*, **размѝсл'а се** *св. възвр.* — размислям. *Се размѝсли, нѐма да о̀да о Ко̀стур* (Дъмб.).
ра̀зна *ж.* — драскотина *Ра̀зни и̇̀ма стѝсо, ко̀й ин ъпра̀ви* (Чер.).
ра̀зни *мн.* — различни. *Ра̀зни жѐни и̇̀ма: и ло̀ши, и до̀бри.*
разо̀да *св. възвр.* — почвам да ходя. *Съ ръзо̀ди дѐтто, фа̀ти да ба̀ра* (Чер.).
раздра̀чва се *нсв. безлич.*, **раздра̀чи се** *св. безлич.* — изяснява се времето. *Ра̀ното бѐше соблачѐно, сѐга се отво̀ри врѐмето, са раздра̀чи* (Конд.).
ра̀й *м.* — гръб. *Врѐшчето го крѐна на ра̀йо.*
рали̇̀ца *ж.* — ралица. *Ми се скъ̀рши рали̇̀цата од ра̀лото* (Смърд.).
ра̀лник *м.* — ралник. *Се скъ̀рши ра̀лнико.*
ра̀мен, -ра̀мна *прил.* — ненаклонен, равен. *Ра̀мни ни̇̀вйа и̇̀маме.*

рàмна *нсв.* — изравнявам. *Тӯмби-тӯмби бèйа нѝвйата, и рàмна йàс* (Чер.).
рамнѝна *ж.* — равнина.
рàмно *нареч.* — на еднакви части, равно. *Рàмно и разделѝйме пàрите от тàтко.*
рамновѝца *ж.* — няма ред.. *Рамновѝца òде, нèме комàнда дòма кòй йàде, йàде, кòй дàде, дàде* (Поп.).
рàмо *с.* — рамо. *На рàмото го носèше на дèтето.* □ **Рàмо до рàмо** — един до друг. **Си и бèри рамèната** — няма желание. Конд.
рàна[1] *ж.* — 1) разкъсана или повредена тъкан на живо тяло. *Рàна ѝма на ръката, нè можи да рабòта.* 2) душевна болка. *Рàна ѝма на сърцето, му се отèпа сѝно на бòйо* Конд.
рàна[2] *ж.* — храна. *Сѝлна рàна му даваме нà нèго, бòлен èсти* (Кор.).
рàна *нсв.* — храня. *Говèндата и рàниме со сèно.* ○ **се** *възвр.* — ям, храня се. *Дòбро се рàни, ке оздрàви.*
рàно *нареч.* — рано. *Рàно стàва, за вòди òди.*
ранобӯден, -дна *прил.* — ранобуден. *Рàно стàва, ранобӯдна е* (Конд.).
ранòсвам *нсв.*, **ранòсам** *св.* — 1) нанасям рана, ранявам. *На бòйо ме раносàе на нòгата* (Конд.). 2) повреждам растения. *Су урàлто, кòга òре на нѝвата, и ранòси лàпките. Кòга и изваваме пътàте, урàлто ранòсва мнòгу пътàти.* Чер. ○ **се** *възвр.* — ранявам се, поврежда се от остър предмет — за растения. *Се ранòса на бòйо о грънòите. Се раносàе пататите од рàлнико.* Смърд.
рàнцки *прил.* — ранен. *Рàнцко цвèтйе. Мъмъцо е рàнцка трèва* (Чер.). *Рàнцки слѝви.*
расѝпан *прил.* — 1) развален. *Расипàно мèсо.* 2) разрушен. *Расѝпан èсти стѝсо.* 3) покварен. *Пийанѝца, нè работа, жèната га бѝе, от кòрен èсти расѝпан. Расипàна къшча* — покварено семейство. Смърд.
расѝпвам *нсв.*, **расàпам** *св.* — 1) разрушавам, събарям. *Го расѝпа стàрйо плет и прàм нòф. Го расѝпа стѝсо прет плèмната.* 2) попречвам да стане нещо наредено. *Го расипа армасвàнйето.* 3) повреждам. *Си играше со сàето и го расѝпа.* 4) понижавам качеството на нещо. *Го расипàе сирèнйето, нè о прàве дòбро. Го расипàе брàшното.* 5) научавам някого на лошо, покварявам. *Парèйата го расѝпа дèтето, го наӯчи да пѝе и да нè работа.* 6) не полагам достатъчно грижи. *Го расипàе чӯпето, дѝп ослàбна, кòжа и кòски стàна.* ○ **се** *възвр.* — 1) растуря се. *Од мнòгу дош се расѝпа стѝсо.* 2) пропадам нравствено. *Се расѝпа чӯпата, нè може да га мъ̀же о сèлото.* 3) става дъждовито, лошо времето. *Се расѝпа врèмето, нè можиме да и посàдиме пататите.* 4) поврежда се. *Се расѝпа сàето, нè работа.* 5) почва да вони, разваля се. *Се расѝпа мèсото, мирѝса, дӯша зве* Смърд. □ **Расѝпвам пàри** — разменям едри пари срещу дребни. **Расѝпикъшча** прил. неизм. — прахосник.

рàска *ж.* (Дк.) — храст. *О рàските се крѝее гàрците, да шчӯке кà збòрвиме* (Ян.).
раскàжвам *нсв.*, **раскàжа** *св.* — *Ни раскàза за стàрото врèме ка живèе.*
раскàшл'ам се *нсв. възвр.* — почвам да кашлям. *Се раскàшл'а, ни го разбӯди дèтето* (Конд.).
раскàрвам се *нсв. възвр.* — почвам да се карам.
раскорнѝвам *нсв,.* **раскòрна** *св.* — възкресявам стари, забравени разправии. *И раскòрна стàрите моабèти* (Смърд.).
раскървавѝвам *нсв.*, **раскървàва** *св.* — разкървавям. *Кòй ти го раскървàви нòсо* (Конд.). ○ **се** *възвр.* — разкървавявам се.
распàрвам *нсв.*, **распàра** *св.* — 1) разплитам. *Рàспарай го чòрапо и сòплети го нанòво.* 2) разкъсвам по шевовете нещо шито. *Распàрвам кошӯл'а.* 3) разтварям с нож или зъби корем. *Вълко го распàра на магàрето и го излòка.* Конд.
распàшвам се *нсв. възвр.*, **распàша се** *св. възвр.* — разпасвам се. *Йàде мнòгу и се распàши.*
расплàквам *нсв.*, **расплàча** *св.* — разплаквам. *Го расплàчи чӯпето и избèга.* ○ **се** *възвр.* — разплаквам се.
распознàвам се *нсв. възвр.*, **распòзна се** *св. възвр.* — запознавам се. *Нè се знаèме, сèга се распознàаме* (Конд.).
расправѝвам се *нсв. възвр.*, **распрàва се** *св. възвр.* — разправям се. *Тòй е крѝво дърво, нè се распрàвай съ нèго* (Конд.).
расприкàжвам се *нсв. възвр.*, **расприкàжа се** *св. възвр.* — почвам да приказвам. *Бèме на гòсти, на първото дèте — то мълчèше, сèпне се расприкàжва.*
распӯшвам *нсв.*, **распӯша** *св.* — давам някому прекалена волност, разпасвам. *На сѝн ви мнòгу го распушѝйте, го оставѝйте шо сàка да прàй* (Конд.).
рàста *нсв.* — 1) уголемявам се, увеличавам се. *Рàсти дèтето, ке фàти да òди.* 2) вирее (за растение). *Букàта рàсти по висòките мèста.* 3) отглеждам. *Нѝе го рàстиме дèтето, мàйка му и тàтко му рабòте. И порастèеме йагнѝшчата, станàе за продавàнйе.* Смърд.
растовàрвам *нсв.*, **растовàра** *св.* — разтоварвам. *Го растовàри магàрето и го върза о плèмната* (Кос.). ○ **се** *възвр.* — 1) освобождавам се от бреме, от товар. *Се растовàри йàс, и остàви дисàгите.* 2) освобождавам се от грижа. *Се растовàри, и мъ̀жи чӯпите.*
растòпвам *нсв.*, **растòпа** *св.* — 1) разтопявам. *Растòпвам мàс.* ○ **се** *възвр.* — 1) разтопява се. *Мàста се растòпи.* 2) разлага се (за мърша). *Тàму, дèка лèгна, да нè се растопи кӯчето, лòш беше.*
растӯрвам *нсв.*, **растӯра** *св.* — 1) събарям. *Ке е растӯра стàрата къшча, нòва ке напрàва.* 2) опропастявам. *Сàму пѝе, къшчата ке ми е растӯри.* Конд. ○ **се** *възвр.* — 1) събаря се.

растӯрен, -ѐна *прил.* — 1) съборен. 2) покварен. *Растурѐна жѐна. Растӯрен мъш.*
расцѐпвам *нсв.*, **расцѐпа** *св.* — разцепвам. *Дърво расцѐпвам.* ○ **се** *възвр.* — разцепва се. *Лѐсно се разцепѝе дървата.*
расцѐпок *м.* — цепка. *Пӑлтото ѝма расцѐпок озади* (Конд.).
расчекӑрвам се *нсв. възвр.*, **расчекӑра се** *св. възвр.* — разкрачвам се. *Се расчекӑри на стрѐде пъто, нѐ остава нѝкой да върви по тӑму.*
расшѐнвам се *нсв. възвр.*, **расшѐна се** *св. възвр.* (от тур.) — развеселявам се. *Се расшѐни, нѐ ми се спѝе* (Конд.).
расшѝрвам *нсв.*, **расшѝра** *св.* — 1) увеличавам пространствено. *Го расширѝйме пъто.* 2) разгрьцам (чувал, торба). *Рӑсшири го врѐшчето пӑ-добрѐ, да не се истӯри жѝтото.* ○ **се** *възвр.* — заемам повече пространство. *Се расширѝйме сѐга, нова, голѐма къшча направѝйме.* Смърд.
рѐбро *с.* — ребро. *Си и скърши рѐбрата.*
резѐйа *ж.* (пер.-тур.) — резе.
рѐзил' *с.* (тур.) — резил. *Рѐзил' стӑна тӑй* (Смърд.).
рѐка *ж.* — река. *Дӑйде рѐка, ни и бурдса нѝвйата. Рѐка да те крѐни* (клетва).
рекӑрцки *прил.* — речен. *Рекӑрцка рѝба.*
рекѝйа *ж.* (ар.-тур.) — ракия. *Пѝйа рекѝйа и вѝно.*
рематѝзмо *с.* (гр.) — ревматизъм. *Бӑлен е от рематѝзмо* (Конд.).
рѐмен *м.* — ремък. *Со рѐмено се опӑшвам, да нѐ ми падѝнве панталӑните* (Смърд.).
ременӑр *м.* (Чер.) — летва.
рѐн *м.* — хрян.
рѐнда[1] *нсв.* — плача над умрял или над гроб, редя.
рѐнда[2] *нсв.* — 1) поставям в редици. *Дӑскало и рѐнди дѐците на църкватa.* 2) поставям в ред. *И рѐнда пл'ӑчките о сѐндуко.* Смърд. ○ **се** *възвр.* — нареждам се, стоя на опашка. *Се рѐнда маслѝни да кӯпа.*
рѐнде *с.* (пер.-тур.) — ренде. *Со рѐндето рендӑсваме шчѝци.*
рендӑсвам *нсв.*, **рендӑсам** *св.* — рендосвам.
рѐска *ж.* — прашинка. *Рѐски ѝма вӑдата, нѐ се пѝе.* □ **Йӑс рѐска ти сѝ на ӑкото** — не ме понасяш, не ме обичаш. Конд.
рѐпа *ж.* — ряпа. *Бѐла рѐпа. Чървѐна рѐпа* (Кос.).
рѐпам *нсв.* — ям много, плюскам.
рѐпи *мн.* — пласт от мръсотия. *Рѐпи ѝма на рьците, нѐ се мѝе.*
рѐса[1] *нсв.* — напрашавам. *Нѐ йа рѐси вӑдата, сӑкам да пѝйа* (Кос.).
рѐса[2] *нсв.* — тъка ресни.
рѐса *ж.* — ресни. *Кӯпи пѐрде со рѐси.*
рѐсен, -сна *прил.* — който е като китеник. *Рѐсно велѐнце. Рѐсна пелѐна.*
рѐсник *м.* — китеник. *Велѐнце со рѐси се вѐли рѐсник* (Кос.).
рѐток, рѐтка *прил.* — рядък. *Рѐтка ѐсти нѝвата, сӯша бѐше* (Смърд.).
рѐч *м.* — сказка, реч. *Рѐч држа. Сврши рѐчо, избѐга народо.*
рѐча *св.* — кажа, река. *Рѐку йӑс да дӑш, тѝ не дӑйди.* **Да рѐчиме** — да допуснем.
решѐтка *ж.* — цедак.
решѐто *с.* (Конд.) и **рашѐто** (Смърд.) — решето. *Отцѐвам пченѝца со рашѐто* (Смърд).
рѝба *ж.* — риба. *Кӯпи рѝба за вечѐра.* □ **Мӑзен кай рѝба** — закръглен, пълен (за животно).
рѝбар *м.* — рибар. *Рѝбаро нѐ фати рѝби.*
рибӑрсво *с.* — рибарство. *Тӑй со рибӑрсво жѝви.*
рибӑрцки *прил.* — рибарски. *Рибӑрцка мрѐжа.*
рѝбен, -ена *прил.* — рибен. *Рѝбена чӑрба.*
рѝган *м.* — риган. *Со рѝгано прӑйме чӑй.*
рѝза *ж.* — 1) кърпа за лице, пешкир (Поп.). 2) кърпа за глава, забрадка (Кор.). *Рѝзата йа клӑве жѐните на глӑвата* (Кос.).
рѝзе и **ризӯле** (Кор.) — носна кърпа. *Со рѝзето си о брѝшиме нӑсо.*
рѝкам *нсв.*, **рѝкна** *св.* — рева, викам. *Магӑрето рѝка. Говѐндата рѝке.*
рѝкач *м.* — който реве много (магаре, вол).
рѝна *нсв.* — рина. *Рѝна снѐк.*
ринӑтйе *с.* — ринене.
рѝт, ридо *м.* — рид. *На рѝдо пӑсе ӑфците* (Конд.).
рӑбой *м.* — част от стана.
рогӑвец *м.* — южни сухи плодове, на цвят кафяви, по форма приличат на малък рог.
рогозѝна *ж.* — рогозка. *Рогозѝните и постѐл'ваме на душѐмето* (Конд.).
рӑгос -зо *м.* — тръстика. *Рӑгозо рӑсти по вӑдйата* (Конд.).
рӑгоф, -ва *прил.* — рогов. *Рӑгоф чклѐн.*
рӑгуш *прил.* — рогат. *Рогӯша ӑфца.*
рӑдвам *нсв.*, **рӑда** *св.* — 1) ставам родител. *Чӯпе рӑди.* 2) дава плод. *Кӑга ке се погдди годѝната, слѝвите мнӑгу рӑдве.* ○ **се** *възвр.* — 1) излизам от майчината утроба. 2) пониква, изниква, става. *Мнӑгу грӑзйе се рӑди вӑйа годѝна, нѐма дѐка да го клӑйме* (Конд.).
родвӑчка *ж.* (Кор.) — жена, която ражда много, многодетна.
родитѐли *мн.* — родители. *Нѐмам родитѐли, се отепѐ.*
роднѝна *ж.* — роднина. *Мнӑгу роднѝни ѝмаме о Сӑфйа* (Дъмб.).
роднѝнство *с.* — роднинство. *Ѝмаме роднѝнсво, роднѝна сне.*
роднѝнцки *прил.* — роднински.
рожѐйне *с.* — рожба. *Рожѐйне на мӑйка* (Конд.).
рӑй *м.* — 1) пчелен рой. 2) *прен.* много. *Рӑй йагнѝшча.*
рӑе *нсв.* — роява, рои. *Олѝчшата рӑе.*
рӑк, рӑго *м.* — рог. *На вӑло му го скършѝе рӑго* (Конд.). *У вӑлутӑму рӑк да са скрѝеш, пӑ ке тъ нӑйда* (Чер.).
рӑна *нсв.* — 1) троша на малки частици, трохи. *Нѐ йади дѐтето, го рӑни лѐбо.* 2) пускам нещо да пада и да се пръска. *Жѝто рӑна на*

кокошките. 3) отделям зърната на грозд, царевица и др. *Го рдна мисиро.* □ **Сълзи рона** — плача.
рон, робо *м.* — роб.
ропам *нсв.* и **ропта** (Кор.), **ропна** *св.* — чукам. *Ропам на вратата.*
ропѐва и **роптѐва** *ж.*—тропот. *Ропѐва се шчука, нѐкой грѐди* (Конд.).
ропсво *с.* — робство. *Гърцкото ропсво е полошо от турцкото* (Конд.).
ропцки *прил.* — робски.
роса *ж.* — роса. *Роса роси. Трѐвата ими роса.*
рот[1], родо *м.* — род. *Голем рот сне.*
рот[2] *м.* (Кор.) — лице. *Чървен рот има сънати.*
рофит *прил.* — рохкав. *Рофита зѐма.*
рофийа *ж.* (гр.) — гръм, мълния. — *Рофийа да те удри* (клетва).
рофийоса *св.* — гръм да те удри. *Рофийа да те рофийоса.*
роша *прил.* само в съчет. с **коза** — коза с червена козина. *На рошати коза е изѐде вълко* (Поп.).
рошка *ж.* — сухо отсечено клонче. *Со рошките го палиме огано.* □ **Суф кай рошка** — слаб човек.
руба *ж.* — облекло, дрехи.
руво *с.* — зестра. *Су мнбгу руво е мъжийме на чупата* (Чер.).
руга *ж.* — възнаграждение за всяка овца, дадена на овчар в селско стадо. *Тро офци имаме, и даваме на руга да и пасе* (Конд.).
ругарцки *прил.* — който се отнася до руга. *Ругарцки офци.*
ружа *нсв.* — гиздя. *Го ружам убаво чупето, ке дойме на гости.* ○ **се** *възвр.* — гиздя се. *За оро се руже чупите.*
рулок *м.* — малко валмо от вълна. *Рулците се малки кумачина уд рунто вълна* (Чер.).
рулче *с.* — 1) съвсем малък *рулок.* 2) *прен.* пеленаче. *Нъ малкото дѐте ду шесте нидѐли сь кажва рулче* (Чер.).
руно *с.* — руно. Руно руда вълна. *Рудо власна вълна. Има офци, шо го фърге руното. Вълко руното го фърга, ама уйо нѐ го фърга* (погов.). Конд.
рус *прил.* — рус. *Руса жѐна. Русо дѐте. Руса коса.*
русин *м.* — руснак, русин. *Русите се наши братйа и и чѐкаме да не спасе.*
русинка *ж.* — рускиня.
рускавец *м.* — хрущял.
рускам *нсв.* — хрускам. *Го рускам рускавецо* (Конд.).
руски *прил.* — руски. *Руски чай.*
рут, руда *прил.* — руд, мек и къдрав (за вълна). *Руд овен. Руда офца.*
ручам *нсв.* (от тур.) — обядвам. *Ручаме фасул' и пита* (Поп.).
ручок *м.* (тур.) — обед. *Ве каниме на ручок, да дойте да се гостиме* (Конд.).
рушвет *м.* (ар.-тур.) — подкуп. *Давам рушвет.*
ръзавец *м.* (Конд.) — вид дебела, висока трева.
ръка *ж.* — 1) крайник на човешко тяло, с който се хваща и работи. *Сечѐше дърва и си йа посѐче ръката* (Кос.). 2) шепа. *Дай ми ѐдна ръка сол'* (Конд.). □ **Дай ми ръка** — помогни ми. **Едно на ръка** — сигурно. **Десна ръка ми ѐ** — пръв помощник. **Му грей од ръка** — приляга му, може. **Му стига ръката** — има възможност. **Клавам ръка** — 1) присвоявам. 2) угоднича. *На наша ръка ѐ* — от нас зависи. Конд.
ръкатка *ж.* (Чер.) — ръкойка. *Двѐ ръкатки праве полук.*
ръкаф, -ви *м.* — ръкав. *Кога работаме и запрѐтваме ръкавите.*
ръководител *м. нова заем.* — ръководител.
ръкоп *прил.* (Чер.) — силен и трудолюбив човек. *Ръкопа е жѐнта, му съ ръбота.*
ръигам *нсв.* — употребявам съд невнимателно. *Ка гу рънга, рънга котлето, ни гу върна дупѐно* (Чер.).
рън, ръмбо *м.* — ръб. *Се распара ръмбо.*
ръчица *ж.* (Смърд.) — ралица.
ръчка *ж.* — ръкохватка, ръчка. *Ръчка име чайнико, котлето и други нѐшча.* □ **Имам ръчка** — имам подкрепа на властно лице.

С

саат *м.* и **сайт** (Конд.), **сает** (Смърд.) (ар.-тур.) — 1) часовник. *Си купи ноф сает.* 2) час. *Три саети го чѐке, ама нѐ дойде.*
сабйа *ж.* — сабя.
сада *нсв.* — 1) насаждам, садя. *То шо ке садиш, то ке йадиш* (погов.). 2) правя бостан, градина, лозе и др. *Бостан сада.* Конд.
садина *ж.* — вид трева с гъсти корени.
сайбийа *м.* (ар.-тур.) — собственик. *Йас си сайбийа на къшчата, а нѐ той* (Конд.).
сайбика *ж.* — собственичка.
сакавица *ж.* (Дъмб.) — брадва. *Со сакавицата сѐчиме дърва.*
сакавичка *ж.* — малка брадва.
сакам *нсв.* — 1) имам желание, чувствувам нужда от нещо. *Сакам да пийа вода. Сакам да йада лѐп.* 2) имам намерение да направя нещо, каня се. *Сакам да ода на пазар.* 3) обичам, любя. *Е сакам попотому кѐрка, но нѐ ми е даве* (Поп.). ○ **се** *взаим.* — 1) обичаме се. *Се сакайме, ама нѐ се звѐйме, ни попречие душманите.* 2) уважаваме се. *Мнбгу се сакаме со комшийте.* □ *Сакаш-нѐйтиш* — принуден си, щеш не щеш.
сакат *прил.* (ар.-тур.) — инвалид. *Криви чупата, саката е.* □ **Сакат на рыците** — несръчен човек. Конд.
сал и **салде** *нареч.* (тур.) — само. *Цѐли бѐйа тука, сал нѐго гу немаше* (Поп.).
саламура *нареч.* (ит.-гр.) — много солено. *Саламура е чорбата, нѐ се йади* (Конд.).
салата *ж.* (ит.) — салата. *Направийме салата од домати и пипѐрки печѐни и вечерайме.*
салеп *м.* (ар.-тур.) — (Чер.) — сперма.

са̀ло *с.* — свинска мас. *Пѝтите со са̀ло и пра̀виме.*
са̀м, са̀ма, са̀мо, са̀ми *мест.* — 1) самичък, самотен. *Нѐма деци той, сам живи.* 2) лично. *Са̀мйо той дойде пари да ми са̀ка.* 3) без чужда помощ, по собствен начин. *Цѐли рабо̀ти са̀ма и пра̀ви.* 4) олицетворение, въплъщение, като, подобно на. *Шо̀ го ба̀раш дйа̀воло, той са̀мйо е дйа̀вол.* Конд.
саманѝчок, саманѝчка, саманѝчко, саманѝчки мест. (Конд.) — умал. форма от *са̀м* в 1 значение, самичък.
са̀мар *м.* (тур.) — самар. *Се превърна са̀маро от мага̀рето.*
самарџѝйа *м.* — самарджия. *Самарџѝйата пра̀ви и кърпи сама̀ри.*
самарџѝцки *прил.* — самарджийски.
самовѝла *ж.* — самодива, самовила. *Самовѝлите се собѐрве но̀шйата, за да ѝграе о̀колу рѐката.*
са̀му *нареч.* — 1) единствено, изключително. *Нѐ пие вѝно и рекѝйа, са̀му во̀да пие. Нѐ работа, са̀му спѝе и се ка̀ра.* 2) Не повече от, тъкмо, точно. *Испѐче са̀му пѐт лебо̀ви. Са̀му двѐ сѐстри ѝмам.* 3) покрит с... *Па̀дна и са̀му кал стана. Го крѐна врѐшчето со бра̀шно и са̀му бра̀шно стана.* □ **са̀му да** *сз.* — само да. *Са̀му да са̀ка, той мо̀жи и во̀ло да ти го зако̀ли. Са̀му да му рѐчиш, са̀м ке до̀й.* Конд.
са̀н *м.* (ар.-тур.) — медна чиния, сахан.
са̀пун *м.* (гр.) — сапун. *Су са̀пуно съ пѐриме и съ мѝйме* (Чер.). □ **Дебѐло ка̀н са̀пун** (Смърд.) — тлъсто (за месо).
сапунџѝйа *м.* — сапунар.
сапунѝло *с.* — сапунена вода. *Нѐ го фърга̀й сапунѝлото, ке и кла̀йме пл'а̀чките да се кѝсне* (Конд.).
сапунѝсвам *нсв.*, **сапунѝсам** *св.* — сапунисвам. *И сапунѝса пл'а̀чките и и кла̀ду да се кѝсне* (Смърд.).
са̀рай *м.* (пер.-тур.) *остар.* — дворец.
сардѐла *ж.* (ит.) — дребна морска риба.
са̀рка ѝма ко̀жата — здрава кожа, годна за цървули. **Ло̀ша са̀рка** — трудно заздравяваща кожа.
са̀ч *м.* (тур.) — връшник. *Пѝтата е кла̀ваме у типсѝйата и е пѐчиме узго̀ра су са̀ч* (Чер.).
са̀чкини *нареч.* (Кос.) — току-що. *Са̀чкини ми до̀йде на у̀мо.*
са̀чма *ж.* (тур.) — сачма.
сва̀дба *ж.* — сватба. *До̀бра сва̀дба напра̀ви той, закла пѐт бра̀ви о̀фци* (Конд.).
сва̀рвам *нсв.*, **сва̀ра** *св.* — сварявам. *За вечѐра да сва̀риш пата̀ти!* ○ **се** *възвр.* — 1) увира (за ястие и др.). *Се сва̀ри мѐсото, ке го зага̀сна о̀гано.* 2) изпотявам се силно от горещина. *Мно̀гу горѐшчо бѐше врѐмето, дѝп се сварѝйме.* Смърд.
сва̀т *м.* — 1) бащата и майката на женен син или дъщеря спрямо бащата и майката на снахата или зетя. *Тѝ ѝмаш чу̀па, йа̀с дѐте, аку са̀ка го̀спо и сватòви ке ста̀ниме.* 2) близък или далечен роднина по сватовство. 3) обръщение между сватбарите на една сватба.
сва̀твам се *нсв. възвр.*, **сва̀та се** *св. възвр.* — сродявам се чрез женитба на син, дъщеря или роднина, сватосвам се. *Йа̀с мѝлвам да се сва̀тиме, да се зѐве на̀шче дѐци* (Смърд.).
сва̀тоф, -ва, *прил.* — сватов. *Сва̀товата нѝва фта̀са.*
сватофчѝни *мн.* — сватовщина.
свѐ *нареч.* — винаги, все. *Къту чу̀пе гу ѝме ма̀лото дѐте, свѐ на нѐго гу пу̀шве за во̀да* (Поп.).
свекнѝвам *нсв.*, **свѐкна** *св.* — запалвам нещо да гори с пламък. *Свѐкни го о̀гано у фу̀рната* (Чер.) ○ **се** *възвр.* — запалва се и гори с пламък. *Се свѐкна о̀гано у фу̀рната.*
свѐкор *м.* — свекър.
свекъ̀рва *ж.* — свекърва. *Шо̀ мѝслиш тѝ зъ мѐне, свекъ̀рва си йа̀с, ѝли ут ма̀цка къшлѝца* (Чер.)!
свекъ̀рвин *прил.* — свекървин. *У̀мбре свекъ̀рвинйо бра̀т.*
свекърѝца *ж.* — умал от *свекърва. Свекърѝца — магарѝца* (погов.).
свѐт *м.* — свят. *Го оба̀ра цѐл'о свет.* □ **Отиде на друг'о свѐт** — почина.
свѐта *нсв.* — 1) държа светилник. *Да до̀ш да ми свѐтиш.* 2) излъчва светлина. *Сѝлно свѐти месечѝната. Ла̀мбата свѐти.* 3) блестя, сияя. *На ма̀чоро му свѐте о̀чите.* Смърд.
свѐтец и свѐнтец (Конд.) *м.* — светец. □ **Къту свѐтец сто̀е** — безделничи (Чер.). *Свѐтец ѐсти той* (Кор.).
свѐти *прил.* — свят. *Свѐти Пѐтър. Свѐти Па̀вел. Свѐта Пѐтка. Свѐти Вра̀ч.*
светѝца и свентѝца (Конд.) *ж.* — икона. *Тринайста гудѝна гърците и субра̀йа цѐли буга̀рцки светѝци ут сѐлто, су штико̀вите му и дупѐйа и о̀чите, и цепѐйа и и гурѐйа* (Чер.). *Уба̀ва ка̀й свентѝца е чу̀пата. Нѐ ке е зѐваме за свентѝца да е кла̀йме на стѝсо, чу̀пата нѝйа е са̀каме за рабо̀та.* Конд.
светлѝна *ж.* — светлина. *О̀ган го̀ри на рѝдо, светлѝна ѝма* (Смърд.).
свѐтло *с.* — светлина, светъл.
свету̀л'ка *ж.* — светулка. *На свету̀л'ките но̀шно врѐме му ъ̀лске крѝл'йата.*
свѐшча *ж.* — свещ. *Зага̀сна свѐшчата.*
свѐшчар *м.* — свещар. *И па̀лиме свѐшчите и и кла̀ваме на свѐшчаро.*
свѝвам *нсв.*, **свѝйа** *св.* — 1) сгъвам, свивам. *И свѝ пъ̀рчките, напра̀ви ко̀шдови.* 2) изстисквам мокри дрехи. *И свѝвам пл'а̀чките, да се исцѐди во̀дата.* 3) скопявам. *И свѝйме бѝшките.* ○ **се** *възвр.* — сгъва се, свива се. *Въ̀ро на дървото му се свѝ надо̀лу.*
свидѐтел *м.*, *остар.* вж. *ма̀ртир.*
свѝйок *м.* (Смърд.) — завой.
свѝра *нсв.*, **свѝрна** *св.* — свиря. *Мо̀жа да свѝра со свѝрка, со у̀ста и со ка̀вал* (Смърд.).
свѝрач *м.* — човек, който свири.
свира̀чка *ж.* — жена, която свири.

свѝрец *м.* — вид черна птица. *Свѝрците свѝре кай чо̀век.*
свѝрка *ж.* — 1) малък инструмент, с който се свири чрез духане. 2) дългата кост между коляното и глезена.
свѝта *ж. остар.* — вид тънък шаяк.
свъ̀рдел *м.* — свредел. —*Со свъ̀рдлите ду̀пиме ду̀пки на дъ̀рвата.*
свърла̀ва *нсв.* (Кос.) — оглупявам някого. □ **се** *възвр.* — ставам глупак, оглупявам. *А̀ку пѝеш, ке се свърла̀виш.*
свъ̀рдле *с.* — малък свърдел.
сво̀ден, -дна, *прил.* — воднист. *Сво̀дна ма̀нца* (Смърд.).
свърт *м.* (Чер.) — завой.
свъ̀ршвам *нсв.*, **свъ̀рша** *св.* — свършвам. *И свършѝйме цѐли ра̀боти.* ○ **се** *възвр.* — свършва се. *Се свъ̀рши са̀лото.* □ **Свъ̀рши то̀й, битѝса** — почина.
свършо̀к *м.* — завършък, край.
сѐбе си *мест.* — себе си. *Са̀му за сѐбе си мѝсли то̀й, за дру̀гите нѐ му е га̀йле* (Чер.).
сѐвда *ж.* (тур.) — любов. *Со голѐма сѐвда се звѐе.*
сѐвер *м.*—1) север. 2) северен вятър. *Ду̀е сѐверо.*
сѐверен, -рна, *прил.* — северен.
сѐга *нареч.* — сега. *Сѐга да до̀ш при на̀с* (Конд.)
сега̀шен, -шна, *прил.* — сегашен. *Сега̀шните невѐсти нѐ саке свѐкор и свекъ̀рва.*
сѐда *нсв.* — 1) намирам се в седнало положение. *Сѐда на зѐмата. Сѐда на ба̀шо.* 2) бавя се, стоя. *Сѐди кай дъ̀рво на пъ̀то.* 3) живея, обитавам. *На стрѐт сѐло сѐйме нѝйа.* 4) съществува (за постройка). *Сѐди ѐшче на̀шча къ̀шча.* **Ми сѐди** — отива ми (дреха, обувки). *Кусту̀мо ми сѐди до̀бре.* □ **сѐда ту̀рцки** — седя със скръстени крака. Смърд.
сѐдба *ж* . (Чер.) — сеитба. *Свършѝйме сѐдбата.*
седелѝшче *с.* — местопребиваване. *Седелѝшчето му ѐсти на кушѐрата* (Дъмб.).
седѐло *с.* — 1) гнездо, жилище на птица, направено от самата нея. *Ластавѝчката си пра̀й седѐло со ка̀л.* 2) подслон, дом, жилище. *На нѐго лѐтно врѐме седѐлото му е на коша̀рата.* Конд.
седѐл'йе *с.* (Чер.) — горната част на самара, седалка.
сѐдло *с.* — 1) извито кожено седало на ездач, което се привързва на конски гръб. *Го открадѝе сѐдлото от ко̀но.* 2) частта на панталона, на гащите между краката. *На сѐдлото се скина̀е панталу̀ните.*
сѐдми *числ.* — редно числително, който идва по ред след шестия, седмия. *На сѐдмата го̀дина а̀бер до̀йде од нѐго, шо ке се въ̀рни* (Конд.).
седмѝна *числ.* — седем души.
седнѝвам *нсв.*, **сѐдна** *св.* — сядам. *Сѐдна ду мѐне* (Поп.).
седнива̀тйе *с.* — сядане.
сѐдом *числ.* — бройно числително 7.
седома̀че *с.* — седмаче. *Дѐтето се ро̀ди седома̀че* (Смърд.).
седо̀мдесе *числ.* — бройно числително 70.
седо̀мдести *числ.* — редно числително, който идва по ред след 69-ия.
седомдестѝна *числ.* — около седемдесет.
седомна̀йсе *числ.* — бройно числително 17.
седомна̀йсетѝна *числ.* — около 17.
седомна̀йсти *числ.* — редно числително, който идва по ред след шестнайстия.
сѐдомстотѝни *числ.* — бройно числително 700.
сѐир *м.* (ар.-тур.) — веселие. *Йма сѐир по сѐлата.*
сѐйа *нсв.* — хвърлям семена в земята, сея.
сѐкел' *м.* — вид гъба, която расте на буково дърво.
секѝнвам и **секнѝвам** *нсв.*, **сѐкна** *св.* — секвам. *Сѐкна ѝзворо, нѐма во̀да.*
сѐкме *с.* (тур.) — воал.
секнѝца *ж.* — болест при овцете и козите, когато им спира млякото. *Секнѝца и фа̀ти о̀фците и ко̀зите, го секна̀е млѐкото* (Конд.).
секу̀нда *ж.* (лат.) — секунда.
селѝшче *с.* — местност край селото.
сѐло *с.* — 1) населено място. 2) жителите на това място.
сѐлцки *прил.* — селски. *Сѐлцки ѝмот.*
сел'а̀нин *м.* — 1) селянин. *Мъ̀чно жѝве сел'а̀ните, мно̀гу ра̀боте и тро̀ печѐле.* 2) съселянин. *Мно̀гу на̀ши сел'а̀ни ѝма на Со̀фйа.* Конд.
сел'а̀нка *ж.* — 1) селянка. 2) съселянка.
сѐме *с.* — 1) зрънце на растение, от което изниква ново растение. *Та̀йа го̀дина посѐйме сѐме от пченѝца.* 2) сперма. 3) поколение, потомство. *Да му се ископа̀чи сѐмето, нѝкой да не оста̀ни од нѝми жѝф* (клетва). Конд.
сѐмка *ж.* — семка. *Йме оставѐно сѐмки от тѝква за сѐме.*
сѐмни ми се *нсв.* — струва ми се, като че ли. *Ми се сѐмни, о̀ти го знъ̀м на нѐго* (Конд.).
сѐн *м.* — нощен призрак, който смущава съня на човека. *Сѐн ме га̀зи.*
сѐна *нсв.* — преча на някого като стоя до него. *Бѐгай утту̀ка, дѐка ми сѐниш* (Поп.).
сѐндук *м.* (ар.-тур.) — сандък. *У сенду̀ците кла̀ваме пл'а̀чки* (Поп.).
сѐнка *ж.* — сянка. *Голѐмото дъ̀рво ѝма дебѐла сѐнка. Почѝнваме пот сѐнка.* □ **Сѐнка дъ̀ржа** — засенчвам. **От сѐнката се пла̀ши** — страхливец.
сѐнцки *прил.* (Чер.) — есенен. *Сѐнцко сирѐйне. Сѐнцко сѐно.*
сеитѐмври *м.* (лат.) — септември.
сѐра *нсв.* — изцапвам нещо с изпражнение. *Дѐтето и сѐри пелѐните, а йа̀ска и пѐра.* ○ **се** *възвр.* — посирам се. *Чу̀пето ѐсти ма̀ло и ѐшче се сѐри о га̀шчите* (Дъмб).
сѐрл'а *ж.* — посерка.
сѐрл'о *м.* — посерко.
сѐрт *прил.* (тур.) — 1) сприхав. 2) лют (за тютюн).
сѐстра *ж.* — 1) дъщеря на едни и същи родители спрямо останалите им деца. *Йа̀ска*

ѝмам ѐшче ѐн брат и ѐна сѐстра (Смърд.) 2) любезно обръщение на жена към близка жена или към непозната.

сѐстрин *прил.* — сестрин. *Сѐстрина шчѐрка. Сѐстрина нѝва.*

сестрѝчка *ж.* — малка сестра.

сѐта се *нсв. възвр.* — сещам се. *Съ сѐти, шу пъправи лошо, ама упоздно* (Поп.).

сѐтне *нареч.* — после, сетне. *Сѐтне ке ти кажа, кога ке тръгниме за Костур.*

сетнѝна *ж.* — останалата част от живота, края на живота. *Лоша сетнѝна го найде, болен лѐгна, голѐма сиромашчина ѝма.*

сетнѝнцки *прил.* — последен, сетен. *Сетнѝнцки дѐн.*

сѐфте *нареч.* (ар.-тур.) — за пръв път. *Сѐфте ой на работа. Сѐфте го облѐче фустано.*

сѐча *нсв.* — 1) сека. *Сѐча дърва.* 2) режа. *Сѐча мѐсо. Сѐча лѐп.* 3) апострофирам. *Ѐрно да рѐча, той ме сѐчи.* □ **Той сѐчи, той пѐчи** — пълновластен господар. **Сѐчи студо** — много е студено. Конд.

сѐчко *м.* — февруари. *Од дванайсте месѐци сѐчко е най-мал мѐсец.* □ **Сѐчко сѐчи, март влѐчи** — през февруари ослабват хилавите животни и през март умират. Конд.

си *мест.* — възвратно местоимение, къса форма на дат. падеж. 1) при глагола за посока придава значение „у дома, при своите“. *Ке си ода. Ке си търна.* 2) при съществителните замества „свой, своя, свое, свои“. *Си го истѐра дѐтето. Си го закла воло. Си го продаде коно.* 3) замества „за себе си“. *Си купи круши. Си найде добра невѐста.* 4) при неопределени местоимения усилва тяхната неопределеност. *Нѐкой си викаше, ама йаска нѐ знъм кой бѐше. Нѐкойа си жѐна помина по тука.* Конд.

снарик *м.* (тур.) (Кор.) — първо известена радостна вест.

сѝгур[1] *прил. неизм.* (ит.-гр.) (Кос.) и **сигурен**, -рна, *прил.* (Поп.) — сигурен. *Тайа ѐсти сѝгур о работата.*

сѝгур[2] *нареч.* — навярно, сигурно. *Сѝгур ке дойди тайа, нѐ е лъжлѝва жѐна* (Поп.).

сидеросвам *нсв.*, **сидеросам** *св.* (гр.) — гладя. *Пл'ачките и сидеросваме со желѐзо.* ○ **се** *възвр.* — гладя се. *Сам се сидеросва, нѐ и дава пл'ачките на терзѝйа.*

сидинаф, -ва, *прил.* (Чер., Конд.) — сивкав. *Офцата ѝма сидинава вълна.*

сѝцим *м.* (тур.) — тънко въже.

сѝктър *межд.* (тур.) — махай се, по дяволите (да вървиш). *Сѝктър оттука пезевѐнк, нѐ сакам да те вѝда поведе* (Конд.).

сѝла *ж.* — 1) физическа сила. *Ѝма сѝла той, йунак е, можи да сѐчи дърва, да копа, да коси и да ора.* 2) власт. *Войдеи гъркоманите се на сѝла, тѝйа сѐче, тѝйа пѐче.* 3) усилие. *Съ сѝла се затворва вратата. Со сѝла се обува чѐло.* 4) принуждение. *Со сѝла го звѐе од дома.* □ **Сѝла се сѐчи** — светка се, без да гърми. **Нѐмам сѝла (сѝли)** — изтощен съм, отпаднал съм. **Посечѐни ми се сѝлите** — отпаднал съм. **Со сѝла работам** — работя без желание. Конд.

сѝлен, -лна *прил.* — 1) който притежава голяма физическа сила. *Сѝлен мъш. Сѝлна жѐна.* 2) могъщ, мощен. *Русѝа ѐсти сѝлна държава.* 3) който действува с голяма сила, лют. *Сѝлен фармак. Сѝлна рекѝйа.* 4) който се проявява с голяма сила, стихиен. *Сѝлен дош. Сѝлна бура. Сѝлна фъртуна. Сѝлна цѝкна.* Смърд. 5) който има власт. *Войдеи гърците се сѝлни, тѝйа ѝме влас.* 6) който има голямо влияние, авторитетен. *Сѝлна партѝа.* 7) който много знае. *Сѝлен даскал.* 8) богат. *Сѝлен стопан.* Конд.

сѝлно *нареч.* — силно.

сѝл'а се *нсв. възвр.* — замогвам, забогатявам.

сѝмит, -до *м.* (тур.) — геврек. *Лерѝнцки симѝди.*

симѝче *с.* — малък геврек.

сѝн *м.* — мъжка рожба, син. *Сѝн и татко се.*

сѝн *прил.* — син. *Сѝна фанѐла.*

синѝйа *ж.* (тур.) — ниска кръгла маса, паралия.

сѝнап *м.* (гр.) — синап.

сѝнар *м.* (гр.) — граница на село, имот и държава.

синвул'о *с.* (гр.) *нова заем.* — общински съвет.

сѝнцир *м.* (пер.-тур.) — верига. *Кученѝшчата со сѝнцир и врзваме.* □ **синцирлѝйа** *прил.* в съч. с **оглавник** — юлар с верига. Конд.

сѝнйак *м.* — студено, мъгливо зимно време. *Сѝнйак ѝма надру, многу е студѐно, пл'уе пу-малко снѐк, ѝма ѝна пу дървата и пу трѐвата* (Чер.).

сѝнки *част.* — нима, като че ли. *Сѝнки тѝ нѐ знаеш дѐка се намѐрва татко ти* (Смърд.).

сѝнко *м.* — 1) обръщение на родители към син. 2) обръщение на стар към млад.

сипанѝца *ж.* и **сѝпка** — шарка. □ **Голѐма сипанѝца** — едра шарка. **Дробна сипанѝца** — дребна шарка. *Голѐмата сипанѝца е многу тѐшка бол'а, дробната сипанѝца по не е опасна.* Конд.

сѝрак *м.* — сирак. *Од мал остана сѝрак.*

сиратка *ж.* — суроватка.

сирачка *ж.* — сирачка.

сирачки *прил.* — сирашки. *Сирачки чупенѝшча.*

сирѐнѝе *с.* — сирене. *Йада лѐп и сирѐнѝе* (Кор.).

сирѝшче *с.* — сирище. *Со сирѝшче се подсѝрва млѐкото за сирѐнѝе* (Смърд.).

сѝрка *ж.* — 1) едра трънка. *Млат човек да се качи на сѝрка, нѐ го дупи.*

сирома *м.* (Кос.), **сирома** (Конд.), сурума (Заг.)— 1) беден, сиромах, 2) горкият.

сиромашчѝна *ж.* — беднотия, сиромашия. *Голѐма сиромашчѝна ѝме, лѐп нѐме токму да се нарáне* (Смърд.).

сиромашки *прил.* — бедни, сиромашки. *Сиромашки чѐнда.*

сирота *ж.* — сирота. *На сиротта му гу утепайа гърците дѐтто* (Поп.).

сѝрсирѐйне *с.* (Чер.) — вид кръгла гъба. *Сѝрсирѐйнето нъ първо е бѐло, търкъвлѐсто, сѐтне ста̀ва кафѝаво кътỳ бу̀рнут. Уд нѐго кла̀ваме, дѐка ке съ пусѐчиме.*
сѝт *прил.* — сит. *Сѝт на гла̀ден нѐ го вѐрва* (Конд.) *Сѝте сне уд мъмънѝци* (Чер.).
сѝтка *ж.* — тънка тръстика. *Сѝтката ра̀сти по ва̀лтите мѐста, на гла̀доста е йа̀де волòвите* (Конд.).
ска̀ла *ж.* (лат.) — стълба. *Па̀на от ска̀лата, си йа скърши нòгата* (Кос.).
ска̀мбил' *м.* (ит.-тур.) — вид игра на карти. *Ѝграме ска̀мбил'.*
скамбил'џѝйа *м.* — играч на скамбил.
сканделѝсан *прил.* — 1) повреден (за брава). *Катѝнта е сканделиса̀на, нѐ фатва кл'у̀чо.* 2) без настроение. *Со сканделиса̀но сърце òйду на бра̀ко.* Конд.
ска̀пан *прил.* — 1) гнил. 2) *прен.* мързелив. *Скапа̀на жѐна.*
ска̀пвам *нсв.*, **ска̀па** *св.* — 1) изгнивам. *Скапа̀е ла̀пките.* 2) страдам, живея, при сурови условия. *Дѐсет годѝни ска̀пве на за̀твор* (Конд.).
ска̀ра *ж.* (гр.) — 1) скара. 2) отворена длан (Чер.).
ска̀рвам се *нсв. възвр.*, **ска̀рам се** *св. възвр.* — скарвам се. *Се ска̀рве по нѐкой пъ̀т и па̀ си збòрве.*
скарòсвам *нсв.*, **скарòсам** *св.* — правя определен знак с ръцете си, който е равен на клетва.
ска̀чвам *нсв.*, **ска̀ча** *св.* — поставям по-горе.
скѐдйе *с.* (гр.) *нова заем.* — план на къща, кройка на дреха. *Нѐ мъ ърѐсва скѐдйето нъ къшчата* (Чер.).
скѐпар *м.* (гр.) — тесла. *Со скѐпаро дѐлкаме дъ̀рва.*
скепа̀рна *ж.* — 1) вид тясна мотика. *Со скепа̀рна и оторва̀дме лòзйата* (Кос.). 2) вид дълга тесла, с която дълбаят дървените корита (Чер.).
скѝнвам *нсв.*, **скѝна** *св.* — скъсвам. *Скѝна цвѐтйе.*
скиснѝвам и скуснỳвам *нсв.* (*възвр*), **скѝсна** *св.* (*възвр.*) — вкисвам. *Скѝсна чòрбата, нѐ се йай, трѐба да се фъ̀рли. Се скѝсна чòрбата.*
скѝтам *нсв.* — скитам. *Та̀ка скѝта от къ̀шча на къ̀шча, нѝшчо дру̀го нѐ прай.*
скла̀двам *нсв.*, **скла̀да** *св.* (Чер.) — угоявам. *Йа̀с гу ра̀не бѝшето и гу скла̀ди.* □ **се** *възвр.* — угоявам се. *Мнòгу съ скла̀ди дѐтто.*
склò *с.* — стъкло. Стъпна на склò (Чер.).
склòнвам *нсв.*, **склòна** *св.* — 1) ставам покорен. *Нѝкога нѐма да му склòниме гла̀ва на гъ̀рците да не погъ̀рче* (Конд.). 2) признавам вината си и почвам да общувам. *Вѝде, шо нѐма пра̀во и склòна, фа̀ти да збòрва* (Конд.).
скòкам *нсв.*, **скòкна** *св.* — 1) местя се със скок от едно на друго място. *Го скòкна тра̀по. Го скòкна лòмо. Скòкам от ра̀дост.* 2) нахвърлям се срещу някого. *Скòкна да ме бу̀ва.* 3) играя хоро. *И тòй скока̀ше на òрото.* □ *Скòкни — клѐкни* — 1) играя като скачам и клякам (за децата). 2) играя хоро, без да спазвам стъпките му. ○ **се** *възвр.* — състезаваме се по скок.
скòкач *м.* — човек, който много скача.
скока̀чка *ж.* — жена, която много скача.
скокнива̀тйе *с.* — скачане.
скаку̀лец (Конд.) — 1) скакалец. *Скаку̀л'ците, аку се мнòгу, пра̀ве гòлем зѝйан.* 2) *прен.* слаб и дълъг човек.
скòпвам *нсв.*, **скòпа** *св.* — скопявам. *Го скопѝйме бѝшето и му и изеддòме йа̀йцата.*
скорнѝвам *нсв.*, **скòрна** *св.* — 1) събуждам. *Ра̀но ме скòрна ма̀йка.* 2) изкарвам добитък на паша. *И скòрна говѐндата и òфците да па̀се.* ○ **се** *възвр.* — ставам и паса (за добитък). *Се скорна̀е òфците.*
скрѐба *ж.* — повет, скребър. *Скрѐбата ра̀сти висòко, се вѝе по дъ̀рвата* (Смърд.).
скрѐжаф, -а̀ва *прил.* — стиснат, жаден, скъперник. *Стра̀шно скрѐжаф чòвек е, нѝшчо нѐ дава* (Конд.).
скрѐствам *нсв.*, **скрѐста** *св.* — скръствам. *И скрѐсти ръ̀ците и нѝшчо нѐ прави* (Кор.).
скрѝвам *нсв.*, **скрѝйа** *св.* — скривам. *И скрѝ па̀рите.* ○ **се** *възвр.* — скривам се. *Дòма се скрѝ тòй, нѐ сакаше да не вѝди.*
скрѝпец *м.* — скрипец. *Скрѝпците се употрѐбве на разбòйо* (Смърд.).
скрѝшно *нареч.* — тайно, скришом. *Скрѝшно ва̀риме рекѝйа. Скрѝшно збòрваме булга̀рцки.* Смърд.
скрòйвам *нсв.*, **скрòйа** *св.* — скроявам. *Терзѝйата и скрò пл'а̀чките.*
скрòтвам *нсв.*, **скрòта** *св.* — 1) укротявам. *Го скрòти ку̀чето.* 2) помирявам. *Се ка̀ре жѐнте, трѐба да и скрòтиме.* ○ **се** *възвр.* — ставам мирен. *Се скрòти дѐтето.*
ску̀свам *нсв.*, **ску̀са** *св.* — скъсявам. *Дъ̀лги ми се панталòнте, ке и ску̀са.* ○ **се** *възвр.* — на дължина ставам по-къс. *Оста̀ре чòвеко, се ску̀си, се сòбра.*
ску̀т *м.* — скут. *Зѐми го дѐтето на ску̀то!*
скуту̀ра *ж.* — нещастие. *Гулѐма скуту̀ра му дòйде нъ гла̀вата, му съ утѐпа дѐтто нъ а̀скеро* (Чер.).
скъп *прил.* — има голяма цена, скъп. *Скъ̀по ѐсти зла̀тото.*
скъпѝйа *ж.* — скъпотия. *Голѐма скъпѝйа ѝмаме.*
скърл'у̀жи *мн.* — хриле. *Скърл'у̀жите уд рѝбата нѐ се йаде, и фъ̀ргаме* (Чер.).
скърк *прил.* — каменист, неплодороден. *Скъ̀рка е нѝвата, не родва мнòгу жѝто* (Чер.).
скъркулѝна *ж.* (Чер.) — камениста нива. *На̀шче нѝвйа се скъркулѝни, нѐ родве.*
скъ̀ршвам *нсв.*, **скъ̀рша** *св.* — 1) чупя. *Дѐтето и скъ̀рши чѐшите.* 2) бия силно, пребивам. *Го скъ̀рши од бòй на сѝно, ала нѐ шчука, свѐки ден го бу̀ва.* □ **Нѐ му го скъ̀ршвам а̀таро** — изпълнявам желанията му. ○ **се** *възвр.* — чупя се. *Па̀на и се скъ̀рши чѐшата.* □ **Скъ̀рши се оттỳка, да те нѐма** — по дяволите да вървиш! Смърд.

скършен *прил.* — счупен. *Скършѐна ръка.* □ **Скършѐна пàра нѐмам** — нямам никакви средства (пари).

слабѝна *ж.* — слабина. *Вълко го късна магàрето за слабѝната.*

слàбо *нареч.* — 1) слабо. *Слàбо рàсти чỳпето.* 2) лошо. *Слàбо збòрвам гърцки.*

слабòда *ж.* — свобода. *Се борѐѐме за слабòда, но нѐ спечѐлийме.*

слабòден, -дна, *прил.* — 1) който се радва на свобода. *Булгàрйа ѐсти слабòдна држàва.* 2) който не е зает. *Ỳтре, àку си слабòден, ѐла прѝ нам.* 3) който не е запълнен. *Ѝма слабòдно мѐсто и зà тебе.* 4) ерген. *Нѐма жѐна, тòй ѐсти слабòден.* Смърд.

слабòдно *нареч.* — 1) без ограничения, не е забранено. *Слабòдно сѐчиме сỳви дърва. Нѐ зборваме слабòдно булгàрцки.* Тиол.

слàбос *ж.* — 1) телесна слабост. *Кравàта псовѝса от слàбос.* 2) грешка, неустойчивост. *Слàбос покàза.*

слàва *ж.* — слава.

слàва *нсв.* — славя. *Му го слàвиме ѝмето на Чекалàроф.* ○ **се** *възвр.* — славя се. *Се слàви ѝмето на Дѐдо Благòеф.* Конд.

славйàнин *м.* — славянин. *Бугàрите се славйàни* (Поп.).

славйàнка *ж.* — славянка.

славйàнцки *прил.* — славянски. *Славйàнцки нарòди.*

слàма *ж.* — слама. *Дàй му слàма на говѐндата!*

слàмка *ж.* — сламка. *Слàмка ѝмаш на пàлтето. Слàба си кай слàмка.* Смърд.

слàна *ж.* — слана. *Пàна слàна и се сланòса пòл'йето* (Смърд.).

сланѝна *ж.* — сланина. *Сланѝнта е тòпиме зъ сàло* (Поп.).

сланòсвам *нсв.*, **сланòсам** *св.* — осланявам. *Слàната и сланòса домàтите.* ○ **се** *възвр.* — ослани се. *Се сланòса фàсул'о.*

сланỳток *м.* — нахут.

слàп *прил.* — 1) който няма достатъчно якост, здравина. *Слàби грѐнди.* 2) сух, мършав. *Слàба мърша. Слàбо лѝце.* 3) неплодороден (за почва). *Слàба ѐсти зѐмата, нѝшчо нѐ родва.* 4) незадоволителен по успех и знания. *Слàп ученѝк. Слàба ученѝчка.* 5) малоумен. *Слàп на ỳмо.* 6) който няма нужната хранителност. *Слàбо йадѐнйе.* 7) рядък, разводнен. *Слàба рекѝйа. Слàбо вѝно.* 8) тънък. *Слàбо дърво. Слàби чорàпи.* Смърд.

слàток, -тка *прил.* — вкусен. *Слàтка чòрба* (Смърд.).

слàч *м.* — добър вкус. *Чòрбата ѝма слàч. Лàпките ѝме слàч.*

слѐгвам *нсв.*, **слѐза** *св.* — слизам. *Слѐгвам по скàлите.*

слѐп *прил.* — 1) който не вижда. 2) *прен.* невнимателен. *Шò слѐп беше да те измъме. Слѐп да ослѐпиш* — невнимателен си. Конд.

слепенѝчкум *нареч.* — слепешком. *Слепенѝчкум ойдде* (Конд.).

слепотѝйа *ж.* — слепотия.

слѐс, -зо, *м.* — слез. *Слѐзо е иличлѝйа зъ гърлото* (Чер.).

слѐт *предл.* — след. *След мàло врѐме ке ддòйда.*

слѝва *ж.* — слива (растение и плод). *Слѝвата ррòди мнòгу слѝви.*

слизнѝвам се *нсв. възвр.*, **слѝзна се** *св. възвр.* — подхлъзвам се. *Се слѝзна и пàна на зѐмата* (Кор.).

слỳжа *нсв.* — служа. *Слỳжа вòйник. Слỳжа пѝтроп на цѝрквата.*

слỳжба *ж.* — църковна служба.

случàй *м.* — случай. *Àку ни се дàди случàй, ке ви дòйме на гòсти* (Конд.).

случàйно *нареч.* — случайно. *Случàйно ддòйде и се виддòме.*

слỳчва се *нсв. възвр.*, **слỳчи се** *св. възвр.* — случва се. *Чекàаме гòсти да дòйде, му се слỳчи нѐшчо и не дойддѐ.*

слỳчка *ж.* — случка. *Слỳчка му се слỳчи и нѐ дòйде* (Конд.).

слушлѝф, -ва, *прил.* — послушен. *Слушлѝво дѐте ѝм* (Чер.).

смàнвам *нсв.*, **смàна** *св.* — порязвам, сека. *И смàна дървата.* ○ **се** *възвр.* — порязвам се. *Бѐше за дърва и си е смàна нòгата.* Конд.

смàчквам *нсв.*, **смàчкам** *св.* — смачквам. *Кòла го смàчка.* ○ **се** *възвр.* — смачква се. *Се смачкàе йàйцата.*

смѐ (Кос.), **снѐ** (Конд.) *нсв.* 1 л. мн. ч. от *сом. Нѝйа сне дòбри* (Конд.).

смѐйа се *нсв. възвр.* — 1) смея се. *Шàки прàви и се смѐе.* 2) усмихвам се. *Се смѐе, кòга збòрва.*

смейàчка *ж.* — смях, шега. *От смейàчка на плàчка* (погов.).

смел *прил.* — решителен, смел. *Смѐл чòвек бѐше войвòдата Нàсо Кършàкоф.*

смѐлос *ж.* — смелост. *Нѐма смѐлос да ми рѐчи, шо сàка зѐт да ми стàни* (Конд.).

смѐнвам *нсв.*, **смѐна** *св.* — 1) употребявам едно вместо друго. *Скинàти ти се чорàпите, смѐни и, ѝмаш нòви.* 2) вземам едно вместо друго предишно. *И сменàйме нѝвйата. Стàро бѐше магàрето, го смѐна, звѐ пòмладо.* 3) отивам на работа, та освобождавам другите. *Брàт ми и пàси òфците, но по недѐлите йàска го смѐнвам.* 4) обменям. *Смѐна жѝто со фàсул'. Смѐна пари.* ○ **се** *възвр.* — сменявам се. *Се смѐнваме на рабòтата, кòга йàс òда, кòга тòй. Се сменàйме со нѝвйата.* Смърд.

смѐнка *ж.* — смяна. *Да напрàвиме смѐнка — да ми дàш мѝсер за патàти* (Конд.).

смерѝсвам *нсв.*, **смерѝсам** *св.* — ставам причина да се вмириса нещо. *Нѐ го згòтви мѐсото бъргу и го смерѝса.* ○ **се** *възвр.* — вмирисвам се. *Се смерѝса мѐсото.* Конд.

смѐта *св.* — измета.

смѐтам *нсв.*, **смѐтна** *св.* — 1) боравя с числа. *И смѐтам пàрите.* 2) мисля, размислям. *Нѐ смета шо ѝма жѐна. Нѐ смета, шо грѐй стàрос.* 3) възнамерявам. *Смѐтаме да дòйме*

утре на пазар. 4) зачитам. *Нѐ ме смѐте за роднѝна.* □ **Нѐ и смѐтам парите** — много пилея. Конд.

смѐтка *ж.* — сметка. *Чѝста смѐтка — добри прийатели* (погов). *Со домашна смѐтка на пазар нѐ се оди* (погов.).

смѝрвам *нсв.*, **смѝра** *св.* — смирявам. *И смирѝйме жѐнте, шу съ карайа.* ○ **се** *възвр.* — смирявам се. *Съ смирѝйа жѐнте.* Чер.

смла̀чвам *нсв.*, **смла̀ча** *св.* — топля, докато стане хладък. *Малко смлачи е чорбата, врѐме е дъ йайме* (Чер.). ○ **се** *възвр.* — 1) топля се, като съм завит с нещо. *Съ смлачвам у йоргано* (Чер.). 2) става хладък. *Се смлачи водата.*

смѝл' *м.* — смил. *Смѝл'о растипу къменлѝвите мѐста,вуловите и офците нѐ гу йаде* (Чер.). □ **От трандафѝл' смѝл'стана** — от много здрав (червен) болен (жълт) стана.

смислѝвам се *нсв. възвр.*, **смѝсл'а се** *св. възвр.* — обмислям, размислям. *Се смисли той и нѐ се жѐни.*

смо̀к *м.* — смок. *Смоковите нѐ късе, ама мо̀же да и цѝце на кравите* (Конд.).

смо̀ква *ж.* — смокиня. *Купи две нѝзи смо̀кви.*

смо̀ла *ж.* — смола. *Дървата пушве смо̀ла.*

смо̀ла̀ф, -ва, *прил.* — бавен в работата, ленив. *Му е мъка дъ съ зъмърде, смуладви л'уга се* (Чер.).

смра̀чва се *нсв. възвр.*, *смра̀чи се св. възвр.* — смрачава се. *Мрак стана, се смрачи врѐмето, да си о̀йме до̀ма, темнѝца ке пани* (Смърд.).

смъргол' *м.* — сопол. *Му тѐче смърго̀лите на дѐтето.*

смърго̀л'ка *ж.* — сополивка.

смърго̀л'ко *м.* — сополивко.

смърда *нсв.* — воня, смърдя. *Му смърди душата. Смърди одайата, нѐ е чѝста.* ○ **се** *възвр.* — вмирисва се. *Се смърди мѐсото, трѐба да се фърли.*

смърдлѝф, -ва *прил.* — 1) който силно смърди, вони. *Смърдлѝво мѐсо.* 2) *прен.* мързелив. *Смърдлѝва чупа.*

смъркам *нсв.*, **смъркна** *св.* — 1) смърчам, подсмърчам. *Нѐ го смъркай но̀со така.* 2) изпивам нещо изведнъж. *Го смъркна вѝното.* Конд.

смърт *м.* и *ж.* — смърт. *Му до̀йде смърто нъ него, умре* (Поп.). *Нъ смърт гу усудѝйа и гу утепайа* (Поп.). *Му до̀йде смърта ло̀ша* (Смърд.).

сна̀га *ж.* — снага.

снайа *ж.* — снаха. *Снайа и свекърва нѝкога нѐ се разбѐрве.*

снеговѝт *прил.* — снеговит. *Снеговѝта зѝма.*

снѐк, -го *м.* — сняг. *Върни снѐк.*

снѐсвам *нсв.*, **снѐса** *св.* — снасям. *Кокошката снѐсе йайце.*

сно̀вник *м.* — стройник. *Сновнѝците йа посакае чупата* (Кос.).

сноп *м.* — сноп. *Сно̀пйата и донесо̀бме до̀ма, ке и вършиме.*

сно̀шни *нареч.* и **сно̀шчи** (Кор.) — снощи. *Сно̀шни ни дойдо̀йа го̀сти* (Поп.).

снъмо̀жвам (Чер.) и **снемо̀жвам** *нсв.* (Смърд.) и **снемо̀жа, снъмо̀жа** *св.* — разболявам. *Гу устай нъ дѐтто надру нъ студо и гу снъмо̀за.* ○ **се** *възвр.* — разболявам се. *Съ снъмо̀за дѐтто.*

снъмужнѝца *ж.* (Чер.) — хрема. *Снъмужнѝца гу фати, бо̀л'ъп лѐжи.*

со и **съ** (Конд., Тиол., Ман.) и **су** (Поп.) *предл.* — за означаване: 1) оръдие, средство, чрез което се извършва действието. *Со сакавѝца сѐчиме дърва* (Дъмб.). *Со ко̀ните и мъските но̀симе дърва. Со говѐнда драме.* 2) съвместна дейност. *Ко̀лето бѐше на пазар со Пѐтрето. Сватйата со свато ке ни до̀йде на го̀сти.* 3) съдържание или съвместно състояние: *Пълни дисаги со гро̀зйе. Ко̀чан со зърна. Каната со вѝно. Шѝше со во̀да.* 4) наличие, притежание, снабденост с нещо. *Къщича со двор. Дѐдо со мустаци. Жѐна со гърп. Заек со голѐми уши.* 5) начин, по който се извършва действието. *Рабо̀там со мъка. Со кураш жѝвиме.* 6) обект на дейност при възвратни глаголи. *Се мѝйа со сапун. Се карам со дѐдо. Се вѝду со нейа.* 7) снабденост с облекло и разни други принадлежности. *Облѐчен со дълго палте. Со то̀рба на рамо. Обуен со чорапи и пѝнци.* 8) обект на имот, богатство. *Бугат су зѐма. Пручут е той су офците* (Поп.). □ **Со празни ръци** — без нищо. **Со годѝни** *(месѐци, сѐети)* — неопределено дълго време. Смърд.

со̀ба *ж.* — печка. *Зѝмата со со̀бата се то̀плиме.*

собѐрвам *нсв.*, **собѐра** *св.* — 1) повиквам на едно място. *У нидѐл'а ке и субѐриме цѐл'те сел'ани и ке му рѐчиме, да нѐ съ сѐчи о̀рмано* (Чер.). 2) късам плодове от дърветата. *Собѐрвам слѝви. Со̀бра лапки.* 3) съединявам, приближавам. *Со̀бери и крайшчата на фърто̀мите и и вързи, да нѐ се одвѝве.* ○ **се** *възвр.* 1) срещам се. *Цѐл сой се со̀бра у нас на го̀сти.* 2) натрупва се. *Ми се собрае мно̀гу пари. Ми се собрае мно̀гу о̀фци, нѐ зем други, не мо̀жа да и паса. Ми се собрае мно̀гу грѝжи.* 3) ставам по-малък по размер, свивам се. *Ама и испѐриш вълнѐните пл'ачки съ то̀пла во̀да, се собѐрве. От бо̀л'ата се со̀бра чо̀веко, ке умбри.* □ **Да си го собѐриш умо** — вразуми се, опомни се. **Со̀бери си и парталите** — махай се. **Со̀бири си е устата** — не говори много, мълквай. Конд.

собла̀чва се *нсв. възвр.*, **собла̀чи се** *св. възвр.* — заоблачава се. *Се соблачи врѐмето, ке върни до̀ш.*

собла̀чен, -чна *прил.* — облачен. *Собла̀чен дѐн. Собла̀чно врѐме.*

согла̀свам се *нсв. възвр.*, **согла̀са се** *св. възвр.* — съгласявам се. *Се согла̀си съ мѐне, се разбраме* (Конд.).

согла̀сен, -сна *прил.* — съгласен. *Нѐ се согла̀сни съ нас да рабо̀те* (Конд.).

соградвам *нсв.*, **сограда** *св.* — ограждам. *Двòро го соградù со плèт. Ливàдата га соградùйме со тèл'* (Смърд.).
сòда *ж.* (ит.) — сòда. *Сòда за лèп. Сòда за вапсувàнйе.*
сòзде *нареч.* — като че ли. *Ми рекòйа, сòзде ке е ърмàсе чỳпата* (Чер.).
созèвам *нсв.*, **созèма** *св.* — побирам. *Плèмната е сòзве слàмата. Тòрбата нèма дъ и созèми слùвите.* Чер.
сòй *м.* (тур.) — род, роднина. *Тòй по мàйка ми е сòй* (Конд.).
сòйка *ж.* — сгъваемо ножче. *Со сòйка сèчиме лàпки* (Кор.).
сòк *м.* — 1) течност, влага, която се намира в клетките, тъканите или празнините на растителен организъм. *Вѝрбата ùма сòк.* 2) течност, получена чрез изстискване на плодове. *Сòк от портокàли дàваме на чỳпето.* 3) солена течност, в която се пази кисело зеле. *Пùйа сòк ут прèсъл* (Чер.).
сòкак *м.* (ар.-тур.) — улица. *Костỳрцките сокàци се крùви.* ☐ **к'òр-сокак** — задънена улица, сляпа улица.
сòкал *м.* — сокол. *Сòклите да те изтỳпе* (клетва)!
сòкле *с.* — ястреб. *Сòклето тỳпа мàлки пилùшча* (Чер.). *Соклеиùшчата и сòклите сàму съ мèсо се рàне* (Конд.).
сокòлцки *прил.* — соколов. *Сокòлцко седèло.*
солдàтин *м.* (ит.-руск.), *остар.* — войник.
сòлен *прил.* — солен. *Солèна чòрба.*
сòл' *ж.* — сол. *Чòрбата сàка èшче сòл'.* ☐ **Сòл' зèмата** (Чер.) — земята е пълна с. . . *Сòл' зèмата крỳши. Сòл' зèмата слùви.*
сòл'а *нсв.* — соля. *Го сòл'а мèсото.*
сòн *м.* — 1) спане. *Сòн ми грèди, ми се спùе.* 2) образи, които се явяват при спане, сновидение. *На сòно вùду мнòгу лош сòн. Лòши сонùшча пỳл'а нòшйата, не знъм шу ке излèзи.* Чер. ☐ **Пỳл'а (глèдам) на сòно** — сънувам.
сòнвам *нсв.* — сънувам. *Нòшйата мнòгу лош сòн сòнве.*
сонòвник *м.* (Чер.) — съновник. *Сонòвнико кàжва зъ сонùшчата.*
сòпка *ж.* — 1) слагане на крак с цел да се препъне някой. *Му клàду сòпка и го кỳтна.* 2) въже, с което връзват краката на животно, за да не бяга, спона. *Дèка е сòпката да го сòпна магàрто.* Конд.
сопнùвам (сопнỳвам) *нсв.*, **сòпна** *св.* — 1) препъвам някого, за да падне. *Гу сòпна и пàдна тòй* (Чер.). 2) слагам спона на животно. ○ **се** *възвр.* — препъвам се. *Сàм се сòпна и пàдна.*
сопниватùе *с.* — препъване. *Съ сопниватùето пàдна дòлу* (Конд.).
сòро *нареч.* (гр.) — голямо количество, куп (за дрехи). *Èдно сòро пл'àчки дунèсе ут чужùна* (Чер.).
сòсвам *нсв.*, **сòсам** *св.* (от гр.) — 1) спасявам. *Йàс му е сòса живòтта нъ нèго* (Чер.). 2) привършвам. *Е сòса рабòтта.* ○ **се** *възвр.* — 1) свършва се. *Съ сòса жùтто.* 2) спасявам се. *Съ сòса уд смърто.* 3) оправям си лошото икономическо положение. *Нъмèри скриèни лùри и съ сòса.* Чер.
сосèм *нареч.* — напълно, съвсем. *Сосèм се расùпа, по лòши рабòти кинùса.*
сòст *прил.* (гр.) — нормален. *Нè е сост чòвек тòй.*
соткàвам *нсв.*, **соткàйа** *св.* — изтъкавам.
сòфра *ж.* — (ар.-тур.) — 1) маса за ядене. *Нòва сòфра купùйме, свàдба ке прàйме.* 2) гозба. *Гòстите и поканùйме на сòфра.*
сòчен, -чна *прил.* — сочен. *Сòчни се лàпките.*
спаднùвам *нсв.*, **спàдна** *св.* — 1) намаляване на нивото на водата, спада. *Мùна бỳрата и спàдна вòдата нъ рèката* (Чер.). 2) понижаване на температурата на човешкото тяло. *Му спàдна òгано на дèтето.*
спàнйе *с.* — спане.
спàнлиф *прил.* — поспанлив.
спàнок *м.* (пер.-тур.) — спанак. *Йагнèшко мèсо со спàнок ке згòтви мàйка.*
спàсвам *нсв.*, **спàса** *св.* — спасявам. *Го спàси йàгнето од ỳстата на вълко.* ○ **се** *възвр.* — спасявам се. *Се спàси од бòйо, рòфйа го отèпа.*
спасèнйе *с.* — спасение.
Спасòвден *м.* — Спасовден.
спастрùвам *нсв.*, **спàстра** *св.* — 1) въвеждам ред. *И спàстри одàите, гòсти чèкам.* 2) *прен.* ликвидирам някого. *Бèше лòш човек, партизàните го спастрùе.* Конд.
спечàл'вам и *спечèл'вà нсв.*, **спечàл'а** и *спечèл'а св.* — 1) спечелвам (за пари). *От патàти и от фàсул' сел'àните пàри спечàл'ве* (Конд.). 2) побеждавам. *Рỳсйа спечèли протùф Германùйа* (Смърд.).
спùйа *нсв.* — 1) намирам се в състояние на сън. *Спùш eшче* (Кос.)? *Спùеш òше* (Поп.)? 2) *прен.* бездействувам. *Спù тòй, нùшчо не прàви.*
спиòнин *м.* (ит.-нем.) — шпионин. *Цèли гъркомàни се спиòни.*
спионùсвам *нсв.*, **спионùсам** *св.* — шпионирам.
спичирùйа *ж.* (Чер.) — аптека. *Ут спичирùйата кỳпваме бùл'ки.*
сполàй *нареч.* (гр.) и кратка дателна форма — благодаря. *Сполàй ти за пàрите, шо ми и дàде назàем, гòспо да ти дàй мнòгу* (Конд.). *Сполàй му мнòгу, да èсти жùф и здрàф, ми пỳшва пàри сùн ми* (Смърд.).
спòмен *м.* — спомен. *Къндренùшчата устàве зъ спòмен* (Поп.).
споменвам *нсв.*, **спомèна** *св.* — 1) споменавам. *Му и спомèнваме именùшчата на стàрите войвòди: Чекалàроф, Попòф, Кл'àшеф.* 2) напомням. *Да му спомèниш да дòй да ми помòжи, ùнак ке заборàви.* ○ **се** *възвр.* — споменава се. *Му се спомèнве именùшчата.*
спосòвен, -вна *прил.* — способен. *Спосòвна жèна.*
спрèш, -жо *м.* — вид трева. *Ут спрèжо, àку клàш нъ мършта, стàва рàна* (Чер.).

спрòти *предл.* — означава съответствие. *Да си намèриш чỳпа спрòти тèбе.*
спърснùвам *нсв.*, **спърсна** *св.* — спускам се да бягам. *Спърсна да бèга, àма го фатùе.*
стàвам *нсв.*, **стàна** *св.* — 1) изправям се на крака, вдигам се. *Стàни прòстум.* 2) будя се от сън и напускам леглото. *Стàвам рàно и òда на рабòта.* 3) променям се на нещо. *Дèтето стàна дòбро. Чỳпето стàна голèмо, ни порàсте.* 4) отдавам се на някаква дейност. *Стàна комùтин. Тòй стàна гòлем търгòвец, търговùйа прàй съ Германùйа.* ○ **стàва, стàни** *безл.* — 1) бива, има. *Зùмата стàва мнòгу студèно. Лèтото стàва тòпло. Бракòвите стàве èсента.* 2) успява, постига желаната цел. *Нè стàна нàшчо, нè дойде.* 3) вирее, дава плод. *На песоклùвите мèста стàве папàти. Ъ̀рш стàва и на висòките мèста.* 4) отговаря на мярка. *Тòкму ми се чèлите, ми стàве.* 5) готов е. *Стàна кỳстумо, мòжиш да го облèчиш. Стàна сàмаро на магàрто. Стàна къшчата.* Конд.
стàе се *нсв. възвр.* — утаява се. *Вòдата съ стà* (Чер.).
стàнвам се *нсв. възвр.*, **стàна се** *св. възвр.* — срещам се. *Нъ Вишèнцката бỳка сь стàна су Кàл'ко* (Чер.).
стàмна *ж.* (Кос., Конд.) (гр.) и **стòмна** (Чер.) — стомна. *Стàмните се за вòда.*
стамнацùйа *м.* (Конд.) — грънчар.
стàдо *с.* — стадо. *Стàдото пàси.*
стàп *м.* — тояга. *Стапòвите и прàйме од дрèн.*
стàр *прил.* — 1) проживял много години. *Стàра жèна.* 2) който съществува отдавна. *Тòй ми е стàр прийàтел'.* 3) употребяван, вехт. *Стàри чèли. Стàри пл'àчки.* 4) запазил се от отдавнашни времена. *Стàра къшча.* **стàрйо, стàрата, стàрите** — остарял вече баща и майка. **Стàро врèме** — предишно време.
стàра *нсв.* — старея. *Бèз да се опикàса, стàри чòвеко.*
старàчка *ж.* — остаряла овца, коза или крава.
стàрец *м.* — старец. *Стàрците ùч не знàе гъ̀рцки да збòрве.*
стàрос *ж.* — старост. *На млàдос чòвек трèба да си мùсли за стàрос* (погов.).
стегнùвам и **стèгам** *нсв.*, **стèгна** *св.* — 1) натъкмявам здраво. *Кàцата нè течи, му и стèгна обрàчите.* 2) обвързвам, омотавам здраво. *Пèтрето нè и стегнùва àрно бàлите сèно, ке се растỳре. Стèгни го тòваро дъ̀рва съ фъртòмата!* 3) втвърдявам. *Студо е стèгна зèмата.* 4) държа строго. *Мнòгу шàва сùн ти, стèгни го!* 5) натъкмявам, стъкмявам. *Стèгни и пùнците за пъ̀т.* 6) насилвам, принуждавам. *Го стèга тàтко му пàри да му дàй, чùфте да си кỳпи.* ○ **се** *възвр.* — 1) завързвам около себе си. *Се стèгам (стегнùвам) со рèмен, да нè ми пàдне панталòните.* 2) втвърдява се. *Чемèнтото се стèгна.* 3) правя икономия, въздържам се да харча. *Тàткото се стèга, сùно за ùч-нишчо нè и смèта пàрите.* ☐ **Стèга студèнто** — стана много студено. **Дỳшата ми се стèга** — притеснявам се, измъчвам се. Конд.
стèжер *м.* — стожер. *Стèжеро го клàваме на стрèде гỳмното* (Конд.).
стèк -го *м.* само в съч. с **дàвам** — упражнявам натиск, принуждавам. *Тàтко ми дàва стèк да съ жèна* (Чер.).
стèлна *прил.* — за крава, биволица — телна, с плод в утробата си.
стемнùва се, стемнỳва се *нсв. безл.*, **стèмна се** *св. безл.* — стъмнява се. *Се стèмна, нè се пỳли, кà ке си дùме дòма.*
стемноватùе *с.* — начало на мрак, тъмнина. *Съ стемновàтùето пàдна мрàк* (Конд.).
стèна *ж.* — скала. *Се фъ̀рли од голèма стèна и се омдрù.*
стèна *нсв.* — въздишам с глас, стена. *Стèни од бòл'ки.*
стиàло *с.* (Кос., Конд.) — звяр, плашило.
стиàрец *м.* (Кос.), **стаòрец** (Смърд.) — плъх.
стùгам и **стигнùвам** *нсв.*, **стùгна** *св.* — 1) догонвам. *Тъ̀рни тù, по пъ̀то йàска ке те стùгна.* 2) отивам до определено място или цел, достигам. *Нòшйа стигнàаме дòма. Стùгна до сèлото и пà се въ̀рна.* Конд. 3) ставам като някого (по ръст, положение, характер и пр.). *Пèтрето сùл'ън тèра, ке гу стùгни нъ тàтко му* (Чер.). *Мнòгу òфци клàде кỳчето, ке го стùгни на влàо.* 4) дълъг съм, та досягам. *Гòлем порàсте, тàвано го стùга.* Конд. 5) достатъчен съм, задоволявам. *Нè му стùга èна бèл'а, си бàра и дрỳга. И тàйа годùна ни стùгна пченùцата.* ☐ **Ми стùга ръ̀ката** — заможен съм, имам средства, разполагам. ○ **се** *възвр.* — 1) отива се, достига се. *И по тòй пъ̀т се стùга до сèлото.* 2) докосва се. *И со ръ̀ка се стùге лàпките.* Смърд.
стùло *с.* (гр.-фр.) *нова заем.* — писалка. *Пùша со стùло, а нè со молùво.*
стùс *м.* — стена. *Пàна стùсо от къшчата. Прàва стисòви.* Смърд.
стùскам *нсв.*, **стùсна** *св.* — 1) държа нещо здраво и стегнато с ръце, зъби, клещи и др. *Го стùскам тèл'о со клèшчите. Е стùскам фъртòмата съ зъ̀мбите* (Конд.). 2) натискам, притискам две или повече неща едно върху друго. *Стùскам тупанùца.* 3) стягам силно, причинявам неудобство, болка. *Ме стùске чèлите, мàли се. Ме стùске въ̀рците от чорàпите.* 4) пестя прекалено. *Стùснат чòвек е, и стùска пàрите.* ○ **се** *възвр.* — ограничавам се в разходите, скъпя се. *Се стùска, нè àрци пàри напрàзно.* ☐ **Нè ми стùска (гъ̀зо)** — не смея. Конд.
стò *числ.* — бройно числително 100.
стòя *нсв.* — стоя. *Стòйа на пъ̀то и чèкам да дòйде дървàрите.*
стокмùвам *нсв.*, **стòкма** *св.* — приготовлявам, стъкмявам. *И стокмùвам пàрите лèп да кỳпа.* ○ **се** *възвр.* — приготовлявам се, стъкмявам се. *Се стòкми за пъ̀т.*

стòл *м.* — стол. *Сèда на стòло и пѝша книга.*
столѝца *ж. остар.* — столица.
стòмак *м.* (гр.) — стомах. *Ме бòли стòмако, не мòжа да йàда л'ỳто.*
стомàчкам *нсв.*, **стомàча** *св.* (Кос.) — смачквам. *Ке йа стомàчкам главата на змѝйата.*
стòпан *м.* — 1) притежател на имот. *Дòбар стòпан тòй е, ѝма мнòгу нѝвйа, ливàг'а и òфци.* 2) съпруг. *Нèма стòпан, му ỳмре.* Чер.
стопàнка *ж.* — 1) притежателка на имот. 2) домакиня. *Тас èсти дòбра стопàнка, мнòгу чѝсто дàржи дòма* (Ян.). 3) съпруга.
стопàнсво *с.* — стопанство. *Нèма стопàнсво тòй, дѝп е растỳрен* (Конд.).
стоплѝвам *нсв.*, **стòпл'а** *св.* — стоплям. *Вòда стоплѝвам, пл'àчките да и испèра.* ○ **се** *възвр.* — стоплям се. *Врèмето се стоплѝва.*
стòра *нсв.* — направя, сторя. *Дòбро стòри — лòшо вѝде* (погов.).
стрàй *м.* — страх. *Кòга е вѝде мèчката, от стрàй гàшчите и напълна. Мèчка стрàй, мèне нè страй* (погов.).
стрàжа *ж. остар.* — стража. **Мъртва стрàжа** — преден пост.
стралѝца *ж.* (Кос.) — чудовищна змия.
стрàм *м.* — 1) чувство на стеснение пред непознати хора. *За пърф път ве пỳли чỳпата, стрàм му е, не мòжи да збòрва.* 2) позор. *Лòши нèшча прàй чỳпата, стрàм èсти за цèлата фамѝл'йа.* 3) неприятно чувство при осъдителни и лоши постъпки. *Расипàна èсти, не знàе стрàм, му пỳкна цѝпата, со цèли мъжи òди.*
стрàма *нсв.* — срамя. *Малèчко èсти чỳпето, нè му збòрвай èркакви лафòви, нè го стрàми.* ○ **се** *възвр.* — срамувам се. *Се стрàме чỳпето, малèчко èсти èшче.*
страмежлѝф, -ва *прил.* — срамежлив. *Чỳпата èсти страмежлѝва, сàма не мòжи да си нàй мòмче.*
стрàмен, -мна *прил.* — срамен. *Стрàмни нèшча прàй.*
стрàмлѝф, -ва *прил.* — срамежлив, срамлив. *Стрàмлѝф пѝтач — прàзна тòрба* (погов.).
страмнѝвам *нсв.*, **стрàмна** *св.* — изравнявам.
страмòта *ж.* — срамота. *Страмòта èсти тàка да вèлиш.*
страмотѝйа *ж.* — срамотия. *Страмотѝйа голèма напрàви вàйа чỳпа, копѝле фърли* (Конд.)
стрàна (Поп.) и **стърна** *ж.* (Кор.) — 1) гранична плоскост или черта, стена, линия. *Стисòвите нъ уздната стрàна се испукàни, ке пàдне* (Чер.). 2) плоскост на монета, плат, кожа и др. *Кòйа стрàна от плàтното е лѝцето?* 3) място не в средата. *Од гòрната стрàна и фàтваме лòзйата да и прàшиме.* 4) лява или дясна част на тялото между гърба и корема, хълбок. *Ме бòли дèсната стрàна.* 5) посока, направление. *От тàйа стрàна дойдòе андàрите на Мèлас.* 6) общност, политическа принадлежност, партия. *Свèто се раздèли на двè стрàни: на комунѝзмо и капиталѝзмо. Тòй е от лèвата стрàна, от нàшча стрàна.* □ **Од мòйа стрàна** — от мое име. Конд.
стрàчка *ж.* — сврака. *Стрàчките крèве и пилѝшча, йàде лèш* (Конд.). *Кътỳ стрàчка у нòзйте е: дълга, дъ слàба* (Чер.).
стрàша *нсв.* — плаша. *Нè бегай, нè тъ стрàши нѝкуй.* ○ **се** *възвр.* — плаша се. *Бъзлѝф е, съ стрàши и ут сèнката.* Чер.
стрàшен, -шна *прил.* — страшен. *Стрàшна жèна.*
стрèбрен *прил.* — 1) направен от сребро. *Стрèбрен крèст му кỳпи на шчèрка ми.* 2) добър по характер. *Стребрèна жèна ѝма тòй.*
стрèбро *с.* — 1) бял, благороден метал. *Крèсто èсти от стрèбро напрàвен.* 2) сребърни монети, пари. *Ѝма тòй стрèбро, нè е за жал'вàнйе.* 3) добър (за човек). *Тòй èсти стрèбро.* Смърд.
стреброл'ỳбец *м.* — алчен, жаден за пари, среброгюбив.
стрèда *ж.* — сряда. *На стрèда ке ви дòйме на гòсти.*
стрèден, -дна *прил.* — среден. *Стрèдното дèте му ỳмбре. Стрèдна чỳпа да си нàш, ни мнòгу висòка, ни мнòгу нѝска.*
стрèдно *нареч.* — средно. *Кà вървите дòма? — Стрèдно.*
стрèксвам *нсв.*, **стрèксам** *св.* — приемам чуждо мнение, не се противопоставям на забележки. *Тàйа мнòгу лòша, нè стрексва да му вèлиш нѝшчо.* ○ **се** *възвр.* — разбираме се. *Нè се стрèксве, сàму се кàре.* Конд.
стрèта *ж.* (Поп.) — сполука (употребява се, когато изпращат някого на път). *На дòбра стрèта, сѝнко!* □ **Лòша стрèта гу нàйде** — нещастие го сполетя.
стрèтвам *нсв.*, **стрèта** *св.* — срещам. *На тàтко го стрèти сàм да си грèди от пàзар* (Конд.). ○ **се** *взаим.* — срещам се. *Гòре нъ ливàг'ата съ стретѝйме су нèго* (Чер.).
стрèсво *с.* — начин. *Дèтто е бòлно, пàри нèмам, шу стрèсво ке нàйда дъ гу дунèса нъ лèкар, дъ гу лèквам* (Чер.).
стрешнỳвам *нсв.* (Чер.) — срещам често. ○ **се** *взаим.* — често се срещам.
стрèшту *предл.* — за противополагане по място. *Стрèшту нàшча кътча му е нèйната* (Чер.).
стрѝжа *нсв.* — стрижа. *Лèтото и стрѝжиме òфците.*
стрѝк, -го *м.* — време, когато стрижат овцете.
стрѝко *м.* и **стрѝка** *м.* (Ян.) — 1) брат на татко. 2) обръщение на по-млад към по-възрастен човек (мъж).
стрѝкови *мн.*—домът и семейството на стрико.
стрѝкоф, -ва *прил.* — чичов. *Стрѝкова къшча.*
стрѝна *ж.* — 1) чичова жена. 2) обръщение на по-млада към по-възрастна.
стрѝнвам *нсв.*, **стрѝна** *св.* — рина докрай. *Го стрѝна снèго.*
стрѝнин *прил.* — стринин. *Стрѝнина сèстра.*

стрйнини *мн.* — домът и семейството на стрина. *Ке дйме у стрйнини на гости.*
стройник *м.* — стройник. *Дойддйа стройнйци чупата да ми е сăке* (Чер.).
стройница *ж.* — стройница. *На нйми йас му бè стройнйца* (Конд.).
строшавам *нсв.*, **строша** *св.* — строшавам. *Го стрòши гърнето. Го стрòши чупето от бòй.* ○ **се** *възвр.* — строшава се.
строшка *ж.* (Чер.) — закачалка за дрехи. *Нъ стрòшките и зъбèсваме пл'ăчките и и пукрйваме су чършăфи.*
стругляни *мн.* — отпадъци от тесто, получени при прочистване на нощвите. *Струглйнте и дăваме нъ бйшките и нъ кукòшките* (Чер.).
стругнйвам *нсв.*, **стругна** *св.* (Кос.) — подострям.
стружа *нсв.* — стържа. *И стружа нòшвите су кйстрото. Шчйците йме кăл, и стружа.* Поп.
студен *прил.* — 1) който е с ниска температура. *Студèна вòда пй и ме забòле гърлото.* 2) *прен.* равнодушен, крайно сдържан. *Студен чòвек. Студèни роднйни.*
студи *нсв. безл.* — студено е. *На Вйчо пòшйата и лèтото студи. Мнòгу ми студи.*
студенйца *ж.* — потреперване на тялото от студ и страх, тръпки. *Се нăпи студèна вòда и студенйца ми дòйде, ме затрèсе* (Конд.).
студèно *нареч.* — студено (в 1 и 2 значение на *студен*). *Студèно ми е, сйлен вèтер дуе. Студèно не пречекăе на брăко.* Конд.
стурчвам му се *нсв.*, **стурча му се** *св.* — ставам досаден. *Ми съ стурчи вòй чòвек, кътỳ дèна ни грèй на гòсти* (Чер.).
стут, -до *м.* — студ. *Гòлем стут прăви зймно врèме по нăшче мèста.*
стълба *ж.* — стрък. *Ѐршта пушва мнòгу стълби* (Конд.).
стълчвам *нсв.*, **стълча** *св.* — 1) тъпча докрай. 2) *прен.* пребивам.
стъпало *с.* — 1) долната част на крака. 2) долната част на чорап.
стъпал'ка *ж.* — подножка на стана. *Разбо йма двè стъпал'ки. Стъпал'ките се плетèни уд ържеййца.* Чер.
стъпйнвам *нсв.* (Кор.), **стъпнйвам** *нсв.* (Конд.), **стъпна** *св.* — 1) слагам си крака върху нещо. *Стъпйнвам на зèмата.* 2) идвам, дохождам. *Откòга му се скăра на Пèтрето, нè стъпна у нам.* 3) влизам, навлизам. *Чупето стъпна на двè годйни.* Смърд. 4) обискирам (за къща). *Куруфилăците му е стъпнăйа къшчата, пушка му барăйа.* 5) влизам в чужда къща да крада. *Ѐръмйите му е стъпнăйа къшчата.* Чер.
стъпица *ж.* — капан. *Съ стъпйцата фăтваме глуфци. Йма стъпйци и за вълци, за заèци.* Конд.
стърга *ж.* — 1) специално оградено място за доене на овце и кози. *Òфците и кòзите и мълзиме у стъргата* (Поп.). 2) празнина между предните зъби. *Рèтки му се зъмбите, стърга йма.*
стърни *прил.* — стръмен. *Стърни ни се нйвйата. Стърно мèсто.*
сугăре *с.* — 1) късно родено агне. 2) късно родено дете.
сугребйни *мн.* (Чер., Конд.) — малки браздички, които кучетата и вълците правят с ноктите. *Сугребйни фърге кученйшчата и вълците. Ăку стъпиш нъ нйй, ке съ нъпълниш зърна.* Чер.
сукăло *с.* — точилка. *Со сукăлото сучиме кòри.*
сукам се *нсв.*, **сукна** *св. възвр.* — имам полово сношение.
сума *ж.* — сума. *Сума пăри йма тòй.*
сумвам се *нсв. възвр.*, **сума се** *св. възвр.* — обмислям, размишлявам. *Се суми и дòйде на чужйна.*
супа *ж.* (фр.) — супа. *Супа от рйба. Супа от пйле.*
сурат *м.* (ар.-тур.) — 1) лице (ирон.). *Бèгай уттуа, сурато дăн ти гу вйда нăза* (Чер.). 2) маска. *Сурăти купййме за Нòва гудйна* (Смърд.).
сурва *неизм. прил.* — начало на народната новогодишна благословия: *Сурва, сурва Нòва годйна.*
сурвйвам *нсв.*, **сурва** *св.* — слизам. *Ке сурва дòлу од дървото.*
сурвйца *ж.* — суровица. *Сурвйците и сушиме и сèтне и гòриме.*
сурговйца *ж.* (Кос.) и **сургуч** (Чер.) — сватбено украшение.
сурййа *м.* (тур.) — голямо множество, върволица. *Сурййа вълци.*
суртук *м.* (тур.) — скитник, непрокопсаник.
сурувăр *м.* (Кор.) — сурвакар. *Сурувăрте ут къшча на къшча барăйа прèти Нòва гудйна и берèйа костèни.*
суста *ж.* (гр.) — пружина.
сут *межд.* — мълчи.
сутл'ач *м.* (тур.) — сварено мляко с ориз и захар.
суф, -ва *прил.* — 1) което не е мокро. *Суви пл'ăчки.* 2) който не съдържа влага. *Суво дърво.* 3) пресъхнал, безводен. *Сува рèка.* 4) престанал да бъде пресен, изсушен. *Суф леп. Сува пйта.* 5) лишен от хранителни сокове. *Сува върба.* 6) който е без валежи. *Суво лèто. Сува èсен.* 7) слаб, мършав. *Сува жèна.* 8) без влага. *Сува зèма.* **суво грòзйе** — стафиди. **Сува рйба, суви цирòни** — чирузи.
суфка *прил.* — сухичка.
суча *нсв.* — 1) точа кори. *Суча кòри за пйта.* 2) суча мустаци. *Суча мусnйци.* Конд.
суша *ж.* — суша. *Вăйа годйна бèше голèма суша, йч дош нè заваърна* (Конд.).
суша *нсв.* — суша. *На дрънго и фърваме и и сушиме пл'ăчките.*
сушикоблйца *ж.* (Шешт.) и **сушикутъл** *м.* (Чер.) — западен вятър *(прèспако)*, който

през пролетта изсушава тревата и овцете не дават мляко.
съдѝна *ж.* (Чер.) — вид трева с гъсти корени. *Нъ прѝсо футѝцки ѝма многу съдѝна и мъчно съ урàйа нѝвйата.*
съжен *м. остар.* — стара мярка за дължина.
съкълдѝсвам *нсв.* (от тур.), **съкълдѝсам** *св.* — ядосвам. ○ **се** *възвр.* — ядосвам се, тревожа се.
съкън *част.* (тур.) — не. *Съкън, нѐ прави тàка.*
сълза *ж.* — сълза. *Плачи со сълзи.*
сълзи *нсв.* — 1) пуща сълзи (за око). *Му сълзе òчите.* 2) капи. *Бòчката мàлко сълзи.* Чер.
сълде *нареч.* — само. *Сълде èден път бè за дърва* (Конд.).
сьмбòта *ж.* (евр.) — съботa.
сьна *ж.* — (Кос.) снаха.
сьнда *нсв.* — съдя. *Ке го сьндиме за лѝвадата, шчо йа изèде со òфците* (Кос.). ○ **се** *взаим.* — съдя се. *Со нèго се сьндиме за нѝвата, нè си збòрваме* (Конд.).
сьнделѝшче *с.* — съд, съдилище.
сьнт[1], **-до** *м.* — съд, съдилище.
сьнт[2], **-до** *м., мн. сьндòви* — съд, съдове. *Сьндòвите и ѝзми, чѝсти се* (Смърд.).
съра *ж.* (гр.) — редица, ред. *Ѝмаме двè сьри дърва.*
сьркам *нсв.*, **сьркна** *св.* — сърбам. *Чòрба сьркам.*
сьрп *м.* — сърп. *Со сьрпòвите и жниèйме нѝвйата.*
сьрце *с.* — 1) централен орган на кръвообращението. 2) тоя орган като символ на чувствата, преживяванията на човека. 3) съвкупност от душевните качества на човека. *Чòвек со дòбро сьрце.* 4) мъжество. безстрашие, *Ѝма сьрце тòй. Бьзлѝва е, нèма сьрце* (Чер.). 5) среда на плодове и зеленчуци. *Сьрцето на домàтите му го дàваме на малèчките да го йàде.* □ **На дрàго сьрце** — с готовност. **Бèс сьрце** — без желание. **Съ свè сьрце** — искрено. **Ширòко сьрце ѝма** — спокоен човек. **Плѝтко сьрце ѝма** — страхлив. **От сьрце да ти е върнàто** — благопожелание за рожба. **На глàдно сьрце** — на гладен стомах. Конд.
сьрчовѝт *прил.* — смел, безстрашен. *Дѝнте Сул'оф бèше сьрчовѝт чòвек* (Конд.).
сьт *мест.* (Поп.) — 1) цял. *Сьт фàсул' гу изедòйа òфците. Сьта пѝта е изèде кỳчето.* 2) всички. *Сьти руднѝни се àрни.*
сьшт *мест.*— същ. *Сьштата жèна дòйде за вълна да кỳпи* (Конд.). *Сьштите л'ỳг'а се тѝйа, шу гу мъчèйа нъ ньшйо ньрòт* (Чер.).
сьшто *нареч.* — също. *Ѝас сьшто тàму бè.*
сьчки *мест.* (Чер.) — всички.

Т

табакèра *ж.* (фр.) — табакера. *Во табакèрата клàваме тỳтун* (Кон.).
табаèт *м.* (Конд.) и **табѝет** (Смърд.) (ар.-тур.) — характер, нрав. *Лòш табаèт ѝма.*
табатлѝйа и **табиетлѝйа** *неизм. прич.* — своенравен. *Табатлѝйа чòвек е, дрỳго му вèлиш, дрỳго ти вèли, не мòжиш да се разбèриш съ нèго* (Конд.).
тàбла *ж.* (лат.) — табла, поднос. *На тàбла го нòса кàфето.*
таблỳшка *ж.* — малка табла.
тàбор *м.* (тур.) — 1) турски полк войска. 2) множество от народ. *Цèл тàбор мъжи грèде у нàс на ѝмето* (Конд.).
тàва *ж.* (тур.) — тава. *Патàти на тàва. Орис на тàва.*
тàван *м.* (тур.) — таван. *Со шчѝци и кòци и правèèме тавàните.*
тавàнцки *прил.* — който се отнася до *таван*. *Тавàнцки шчѝци.*
тàгар *м.* — съд във вид на сито с кожено дъно. *Цèл тàгар трѝци му го дàде на кòно* (Конд.).
тàзе *прил. неизм.* (пер.-тур.) — пресен, свеж. *Тàзе рѝба.*
тàен, тàйна *прил.* — таен.
тàйа и тàà, тà *мест.*—1) тя. *Тàйа е дòбра жèна.* 2) тази, тая. *Вѝкни е тàйа жèна да се òчиме, àку рèку йàс таквòй лàф.* Конд.
тàйа се *нсв. възвр.* — в очакване съм. *Заèко съ тàе у лигàлто, àку гу дублѝжиш, ке скòкни да бèга* (Чер.).
тàйн *м.* (ар.-тур.) — порция, храна. *Ѝзвай му го нèгуво тàйн, кòга ке дòй, нъка йàй* (Чер.).
тàйно *нареч.* — тайно. *Тàйно рабòте шпѝдните.*
тàка *нареч.* — така. *Тàка и тàка ми рèче за тèбе. Тàка трèба да рабòташ.* Конд.
такагòре *нареч.* — нагоре. *Такагòре ойдòе говèндата* (Смърд.).
такадòлу *нареч.* — надолу. *Такадòлу избèга вълко.*
тàкла да те ỳдри (клетва) — да умреш.
тàкоф, тàква, тàкво, тàкви (Кор.) и **таквòй, таквàйа, таквòе, таквѝе** (Конд.). *мест.* — такъв. *Тàква дòбра чỳпа ми трèба за невèста* (Смърд.).
таксидàр *м.* (тур.) — бирник. *Дòйде таксидàро и ни га нàйде скриèната рекѝйа* (Смърд.).
таксѝрàт *м.* (ар.-тур.) — беда, нещастие. *Шò таксѝрат го нàйде, му пỳкна вòло.*
таксỳвам *нсв.*, **тàксам** *св.* — обещавам. *Йàс òвен тàкса за манастѝро, àку син ми се върни жѝф од бòйо.*
тàлк *м.* (ар.-тур.) — талк. *На мàлите дèца му клàваме тàлк, да нè се запàрве* (Конд.).
тальсъм *м.* (ар.-тур.) — лош поглед.
тал'àнин *м.* — италианец. *Гредèе тал'àните, зевàе òфци и телчѝна* (Смърд.).
тал'àнка *ж.* — италианка.
тал'àнцки *прил.* — италиански. *Тал'àнцка пỳшка.*
тàму *нареч.* — там. *Тàму живи тòй.* □ **Тàму дèка да е** — вместо да е (Конд.).
тамунàка *нареч.* — там някъде. *Тамунàка пàсе òфците* (Конд.).
тамъм *нареч.* (ар.-тур.) — точно, тъкмо. *Тамъм на врèмето дòйде* (Конд.).

та̀нкс *м.* (англ.) — танк. *Со та̀нксови до̀йде а̀скеро.*
та̀па *ж.* (ит.) — запушалка, тапа.
тапѝйа *ж.* (ар.-тур.) — документ за собственост на имот.
тапо̀ла *ж.* (Бап.), **типо̀л'а** (Конд.) — топола.
тапо̀свам *нсв.*, **тапо̀сам** *св.* — запушвам. *Со та̀па и тапо̀сваме шишинѝшчата.*
таптѝсвам *нсв.*, **таптѝсам** *св.* — не мога да дишам свободно поради настинка. *Го таптѝса, не мо̀жи да дѝши.* ○ **се** *възвр.* — задушавам се от настинка. *Се таптѝса но̀со.* Конд.
та̀тар *м.* (Кос.) и **тата̀рин** *м.* (Конд.)— 1) човек от татарски произход. 2) *прен.* лош, проклет човек. □ **Бо̀с кай та̀тар** — бедняк.
тата̀рка *ж.* — 1) жена от татарски произход. 2) *прен.* проклета жена.
тата̀рцки *прил.* — който се отнася до *та̀тар, тата̀рин* и *тата̀рка*.
та̀те *с.* — гальовно обръщение към своя татко. *Та̀те, ѐла си до̀ма, ма̀ма те вѝка.*
та̀тко *м.* — татко.
та̀ткови *мн.* — домът и семейството на татко (за син или дъщеря, които живеят отделно). *Ке дѝме у та̀ткови на го̀сти.*
татковнѝна *ж.* — татков дял. *И на мѐне ми паднѝва татковнѝна, си го са̀кам дѐло* (Конд.).
та̀ткоф, -ва *прил.* — татков. *Та̀ткова къ̀шча.*
тафтабѝда *ж.* (тур.) — дървеница. *Тафтабѝда ме къ̀сна.*
та̀с *мест.* (Дк.) — тя, та̀зи.
тво̀й, тво̀йа, тво̀е и **тво̀йо; тво̀й** *мест.* — твой.
твъ̀рт, -да *прил.* — твърд. *Твъ̀рда зѐма. Твъ̀рдо мѐсо.*
теа̀тро *с.* (гр.) — театър.
тѐбе *мест.* — 1) винителен падеж на ти, тебе. *Тѐбе те ба̀ре.* 2) дателен падеж (Кор.). *На тѐбе ке ти да̀де* (Конд.). *Тѐбе ти да̀ду па̀ри* (Смърд.).
тевекелѝйа *неизм. прил.* (тур.) — глупав, неразбран. *Тевекелѝйа чо̀век, нѐ разбѐрва од ла̀ф.*
тѐжа *нсв.* — тежа. — *Кѐку о̀ки тѐжи врѐчшето* (Смърд.)?
тежѐва *ж.* — тежест. *Бѐме на го̀сти и тежѐва му направѝйме, цѐло йа̀гне му изедо̀йме.*
тежѝна *ж.* — тежина. *Голѐма тежѝна ѝма врѐшчето, нѐ можа да го крѐна* (Конд.).
тѐжок, тѐшка *прил.* — 1) който тежи много. *Тѐшко е дѐтето, нѐ се но̀си на ръ̀ци* (Конд.). 2) който изисква голям труд, големи усилия. *Тѐшка рабо̀та. Тѐшко ора̀нйе.* 3) който предизвиква тревога, вълнение, мъчен. *Тѐшка ни бѐше живо̀тта. Тѐшко врѐме.* **Тѐшко ба̀ра** — бавно ходи. **Тѐшка жѐна** — 1) бременна. 2) тромава. **Тѐшка бо̀лес (бо̀л'а)** — опасна болест. **Тѐшка ръ̀ка** — ръка, която нанася силни и болезнени удари. **Тѐшка зѐма** — мокра. **Тѐшка во̀да** — недобра за пиене вода. Смърд.
тезгѐра *ж.* (Кон.) и **тезгѐре** *с.* (пер.-тур., Чер.)— тарга, носилка.
тѐйн, тѐйна, тѐйно, тѐйни *мест.* (Нестрам) — техен, вж. и *тѐмен.*
текѝнва *нсв.* (Кор.) и **текнѝва** (Конд.), **тѐкна** *св.* в съчет. с кратка дателна форма на мест. *на̀с*, която стои пред глагола — хрумва ми. *Ми тѐкна да о̀да на па̀зар. Нѐ шчу̀ка дѐтето, шо̀ ке му тѐкни, то̀ пра̀ви. Ми тѐкна. Ти тѐкна. Ни тѐкна.* Конд.
тѐку и **тѐлку** (Поп.) *нареч.* — толко. *Тѐку врѐме те ба̀ре, мно̀гу са̀ке да те вѝда. Тѐку си ло̀ш? Тѐку ти чѝни у̀мо.* Кос.
тѐле *с.* — 1) малкото на кравата. 2) *прен.* глупав човек. *Тѐле си тѝ, от нѝшчо нѐ разбѐрваш.*
телѐгвам *нсв.* — ползувам, употребявам. *Г'умо̀вите и телѐгваме за во̀да* (Конд.).
телегра̀ма. *ж.* (гр.) — телеграма. □ **У̀дри телегра̀ма, Напра̀ви телегра̀ма** — изпратих телеграма.
телѝца *ж.* — телица. *Телѝцата за трѝ го̀дини ста̀ва кра̀ва.*
тѐл' *м.* (тур.) — тел. *Со тел' го вързваме сѐното. Со тел'о̀ви и гра̀диме лива̀дите* (Конд.).
тѐмбел' *прил. неизм.* (тур.) — мързелив. *Тѐмбел' е, нѐ му се рабо̀та* (Конд.).
тѐмен, тѐмна, тѐмно, тѐмни *мест.* (Кор.) — техен.
тѐмен, тѐмна *прил.* — тъмен. *Ме затворѝе на тѐмна ода̀йа* (Конд.).
темешѝр *м.* (Кос.) — тебешир.
темнича̀ф, -ва *прил.* — тъмен. *Темнича̀ва ода̀йа.*
темйалнѝца *ж.* — кадилница.
тѐмйан *м.* (гр.) — тамян.
тенџѐра *ж.* (тур.) — тенджера.
тенѐке *с.* (англ.-тур.) — 1) тънък метален лист. 2) висок четвъртит съд, направен от железен лист. *Тенѐке за сирѐнйе, за ма̀с, за у̀рда, за маслѝни.* 3) *прен.* тъп човек. *Бѐгай ми оттуа̀, тенѐке пиѐно.* Смърд.
тенекеџѝйа *м.* — тенекеджия.
тѐпам *нсв.* — 1) убивам. *Вълци тѐпам.* 2) измъчвам с работа. *Ме тѐпа со рабо̀та.* ○ **се** *възвр.* — 1) убивам се. *Се тѐпе на бо̀йо мъ̀жите.* 2) измъчвам се от много работа. *Се тѐпа от рабо̀та.* Смърд.
тѐпан *м.* (от гр.) — тъпан. *Тѐпан бѝе на стрѐт сѐло.*
тепа̀нче *с.* — 1) умал. от тъпан. 2) ципа в ухото, която предава на средното ухо звуковите трептения. *Пукна̀то му ѐ тепа̀нчето, нѐ шчу̀ка* (Конд.).
тѐпе *с.* (пер.-тур.) — 1) тепе. 2) теме.
тепсѝйа *ж.* (тур.) — тепсия. *Пѝтата йа пѐчиме о тепсѝйа* (Дъмб.).
тѐрам *нсв.* — 1) гоня. *Го тѐрам, па̀ грѐди.* 2) карам добитък. *Го тѐрам мага̀рето за во̀да да пѝе.* **Ме тѐра** — диария имам. Конд.
тера̀нйе *с.* — диария.
терзѝйа *м.* (тур.) — шивач.

терзѝка *ж.* — шивачка.
терйа̀свам *нсв.*, **терйа̀сам** *св.* (гр.) — 1) нагласявам. *И терйасаа̀ме вра̀тите, се затвѐрве дѝбро.* 2) става, подхожда. *Тѝй кл'уч нѐ терйасва за та̀йа вра̀та.* 3) разбирам се. *Терйа̀свe на лафѝвите.* Конд.
терсенѐ *прил. неизм.* (тур.) — лош, пакостник, опак.
тѐс *м.* — тъст.
тѐсен, -сна *прил.* — тесен. *Тѐсна е вра̀тата, не мо̀же да вѐрве говѐндата* (Конд.).
теснотѝйа *ж.* — теснотия. *Ѝме теснотѝйа дѝма, нѐ и бери.*
тѐсто *с.* — тесто. *Тѐсто за лѐп.*
тѐта *ж.* — 1) сестра на майка, леля. 2) обръщение към възрастна жена.
тѐтин *прил.* — съпруг на леля. *Тѐтина кѐшча.*
тѐтини *мн.* — семейството на *тѐта*, лелини.
тѐфтер *м.* (ар.-тур.) — тефтер.
тѐчи *нсв.* — тече. *Тѐчи рѐката.* □ **Тѐчи ра̀ната** — гной има раната.
тѐшча *ж.* — тъща.
тешчѝна *ж.* — задушно време. *Голѐма тешчѝна е нѐ съ дѝши* (Поп.).
тѝ *мест.* — 1) кратко лично местоимение за 2 л. ед. число. 1) за именителен падеж. *Тѝ ми сѝ роднѝна, тѝ трѐба да ми помѝжиш.* 2) за дателен падеж: на тебе, тебе. *Ти поможвам, ама тѝ нѐ препозна̀ваш.*
тѝвко *нареч.* — тихо. *Тѝвко збѝрвайте.*
тѝган *м.* (гр.) — тиган.
тѝйа, тѝе (Кос.) *мест.* — 1) те. *Дѝбри се тѝйа.* 2) тия, онези. *Тѝйа та̀му шѝ праве, шѝ копе?* Конд.
тѝнгили — вѝнгили *межд.* — за търкаляне на предмет.
тѝква *ж.* — 1) тиква. *Печѐна тѝква.* 2) *прен.* празна глава.
тиквӯл'ка *ж.* — малка тиква.
тѝл *м.* — врат, тил. *Тѝло ме бѝли.*
типозѝт *м.* — резерва. *Ѝме типозѝт жѝто* (Конд.).
тиранѝйа *ж.* (гр.) — тирания, мъка.
тишѝна *ж.* — тишина.
тка̀йа *нсв.* — тъка. *Баба ткае на ра̀збой. Майка ми тка̀ шаек за гӯна.* Смърд.
тлѐйа *нсв.* — 1) горя полека и без пламък (за огън). *Дѐрвата се сӯви и дѝбро тлѐе ѝгано.* 2) имам температура. *Тлѐе дѐтто, на лѐкар трѐба да гу дунѐсиме.* Чер.
тѝ и тѝо, тѝва (Кос.) *мест.* — 1) лично местоимение за 3 л. ед. число, среден род. *Кѝй плачи? — Тѝ плачи, дѐтето, са̀ка да цѝца.* 2) показателно местоимение: това, онова. *Тѝ нѐшчо та̀му шѝ е* (Поп.)?
тѝвар *м.* — 1) стока, която товаря на добиче. *Два̀ товари фасул' продаду на костурѐни. Тѝвар бра̀шно. Тѝвар дѐрва.* 2) бреме, грижа. *Цѐла недѐл'а бѐѐме у нѐго на гѝсти, гѝлем тѝвар му направѝйме.* Конд.
това̀рвам *нсв.*, **това̀ра** *св.* — товаря. *Го това̀ри мага̀рето дѐрва и тѐрна за па̀зар.*
тога̀а̀ и **тога̀ва, тога̀йа, тѝгас** *нареч.* — тогава.
тѝй *мест.* — 1) лично местоимение за 3 л. ед. число, мъжки род. *Тѝй дѝйде при на̀с.* 2) показателно местоимение: тоя, този. *Тѝй та̀му шѝ прави?*
тѝкма *нсв.* — стъкмявам, приготовлявам. *И тѝкма пл'а̀чките, дѐтето ке о облѐча. Тѝкма нѐшчо за йадѐнйе. И тѝкма па̀рите, да кӯпиме лѐп.* ○ **се** *възвр.* — приготовлявам се, стъкмявам се. *Се тѝкма за пѐт. Се тѝкма да пра̀ва плѐмна, ама нѐ ми стѝге па̀рите.* Смърд.
тѝкму *нареч.* — 1) ни повече, ни по-малко, напълно. *Тѝкму е трѝ кѝла, го тѐрга йа̀с.* 2) точно, право, направо. *Тѝкму при нѐго заста̀на и сѐ нѐго излѐзе на ка̀ндре.* 3) току-що, в същото време, щом като. *Тѝкму кѝга тѝ си отѝде, тѝй дѝйде да те ба̀ра.* □ **Тѝкму на ӯмо** — нормален човек. **Нѐ е тѝкму на ӯмо** — не е нормален. Конд.
тѝни *нсв.* — пропуска вода. *Тѝни бѝчката* (Смърд.).
тѝп[1] *м.* (тур.) — артилерийско оръдие. *Фѐрге со тѝпови.*
тѝп[2] *м.* (тур.) — по-голям вързоп или пакет с някои стоки, навит на роло плат. *Тѝп кнѝги. Тѝп ба̀сма.*
тѝпа *св.* — разтопявам, разтапям, топя. *Тѝпа ма̀с. Бѝшето го тѝпиме* — топим сланината от прасето. ○ **се** *възвр.* — 1) става течно или меко. *Се тѝпи слансѝната.* 2) отслабвам, линея. *Се тѝпи чӯпата от мнѝгу рабѝти.*
тѝпал *прил.* — топъл. *Тѝпал лѐп. Тѝпла вѝда.*
тѝпка *ж.* (тур.) — топка. *Тѝпка ѝгре дѐците* (Смърд.).
топлѝна *ж.* — топлина. *Сѝбата да̀ва мнѝгу топлѝна.*
тѝпл'а *нсв.* — 1) топля, грея. *Тѝпл'а вѝда о г'ӯмо* (Смърд.). 2) поддържам телесната топлина. *Ме тѝпли па̀лтето.* □ **се** *възвр.* — 1) стоя край огън, на слънце, за да ми е топло. *Се тѝпл'а на ѝгано.* 2) употребявам нещо за отопление. *Со дѐрва се тѝплиме, нѐ со к'ӯмур.* Конд.
топѝра се *нсв. възвр.* — готвя се да ударя някого. *Се топѝра да го ӯдра по гла̀вата.*
тѝрба *ж.* — торба. *Со тѝрбата на ра̀мото отѝде на нѝвата.* □ **Е кла̀вам гла̀вата на тѝрбата** — рискувам живота си. Конд.
тѝски *нареч.* — единствено, само. *Тѝски кѐрка ѝма* (Конд.).
тѝча[1] *нсв.* — остря, точа сечиво с точило или пила. *Го тѝча нѝжо.* ○ **се** *безлич.* — точи се. *Нѝжо се тѝчи.*
тѝча[2] *нсв.* — изкарвам виното от бъчвата. *Го тѝчиме вѝното од бѝчката, го одѐл'ваме от пѐршчѝните.*
точѝло *с.* — точило. *Сѐ точѝлата тѝчиме ножѝви, кѝси, офча̀рцките ножѝци, скѐпаро и дрӯги дома̀шни потрѐпки* (Конд.).
тра̀га *ж.* — следа. *Тра̀га од вѐлк. Тра̀га од мѐчка.* □ **Му загѝна тра̀гата** — няма никаква вест за него.

тра̀жа *нсв.* — дебна. *Тра̀жа да фа̀та нѐкой, грѐде на ло̀зйето и гро̀зйе кра̀ди.*

тра̀йа[1] *нсв.* — търпя, трая. *Ке тра̀еш, ке тѐрпиш кѐрко, ло̀ш — нело̀ш то̀й ти бѐше на къ̀смето* (Конд.).

тра̀йа *нсв.* (Чер.) вж. *трѝйа*.

трайа̀ло *с.* (Чер.) — дърво, с което бъркам огъня във фурната.

тра̀кашка *ж.* (Руля) — кречетало.

трактѐр *м.* (лат.) — трактор. *На по̀л'йето съ трактѐри о̀ре* (Конд.).

тра̀на *ж.* (тур.) — трахана. *Со тра̀ната пра̀виме попа̀рка.*

тра̀лник *м.* — баница с трахана.

трѐба *нсв.* — почиствам, требя (фасул, ориз, нива от камъни). *Фа̀сул' трѐба. Лѐшча трѐба. Камѐнйата и трѐба од ло̀зйето и лива̀дата.* Смърд.

трѐбам *нсв.* — трябвам. *Ти трѐбам за нѐшчо, йли да си о̀да до̀ма* (Конд.)? *Ми трѐбаш за рабо̀та.* **Трѐба да** — 1) нужно е, налага се. *Трѐба да до̀ш и тѝ.* 2) навярно, възможно, може. *Трѐба да е та̀ка. Трѐба да е то̀й.* Конд.

трѐва *ж.* — трева. *О̀фците па̀се трѐва.* □ **Йа̀с нѐ паса трѐва** — разбирам какво става около мен.

трѐвен, -вна *прил.* (Кор.) — пуст, проклет. *Трѐвна Мѐрика.*

тревлѝсвам *нсв.* (от гр.) — заеквам. *Тревлѝсва чу̀пето, нѐ можи да збо̀рва до̀бре* (Смърд.).

тревнѝна *ж.* — данък за паша.

трѐм *м.* — плевня, отворена от едната страна. *Лѐтно врѐме на тремо̀вите спѝе говѐндата* (Конд.).

трѐн *м.* (фр.) — влак. *Се ка̀чи на трѐно за Со̀лун.*

тренда̀фил' *м.* (гр.) — 1) роза. 2) *прен.* хубаво момиче или момче.

трѐса *нсв.* 1. друсам. Гу трѐса о̀рейо дъ падне кътѝците (Поп.). 2) изтърсвам. *Го трѐса велѐнцето.* ○ **се** *възвр.* — треперя. *Ми се трѐси ръ̀ката, не мо̀жа да пѝша.* □ **Ме трѐси** — страдам от треска, втриса ме. Конд.

трѐска *ж.* — треска. *Трѐска ме трѐси, не мо̀жа да рабо̀там.*

трѐскам *нсв.* — ям без мярка, плюскам.

трѐсна *св.* — пукна, гръмна. *Ро̀фйа трѐсна и отѐпа о̀фци. Бо̀мба трѐсна и отѐпа двѐ жѐни. Да ти трѐсни гла̀вата* (клетва)!

трѐта *ж.* — трета. *Ѐна трѐта ут има̀йнето е мо̀йо* (Поп.).

трѐти *числ.* — редно числително, който идва по ред след втория. *Трѐти на рѐндо.*

трѝ *числ.* — бройно числително 3.

тригодѝшен, -шна *прил.* — тригодишен. *Тригодѝшно вѝно.*

трѝгос *м.* (гр.) — прибиране на плодовете и царевицата.

триго̀свам *нсв.*, **триго̀сам** *св.* — прибирам плодове и царевица. *Ѐсента и триго̀сваме ла̀пките. Пълна бѐше кру̀шата, ни е тригоса̀йа* (Чер.). *Ско̀ро ке го триго̀саме ло̀зйето, вра̀пците ни го ту̀пе* (Конд.).

трѝжа *нсв.* — стрижа. *На ма̀й и йу̀ни и трѝжиме о̀фците. Ми пора̀сте ко̀сата, ѐла да ме трѝжиш.*

трѝйа *нсв.* — 1) търкам. *Ко̀га и пѐра пл'а̀чките, и трѝйа.* 2) разтривам.

трѝйа *ж.* — вид игра.

трѝйсе и **трѝесе** *числ.* — бройно числително 30.

трѝмир *м.* (гр.) — последните три дни на великденските пости.

тримесѐчен, -чна *прил.* — тримесечен. *Тримесѐчно дѐте.*

трина̀йсе *числ.* — бройно числително 13.

трѝци *мн.* — трици. *Трѝците му и да̀ваме на пра̀вдата.*

тро̀ и **тро̀нде** *нареч.* — малко. *Да̀й ми тро во̀да. Тро̀ време ни оста̀на.*

тро̀нде *нареч.* — малко. *Тро̀нде во̀да са̀кам.*

тролѝнка *ж.* — троха. *На пилѝшчата му ро̀ниме тролѝнки лѐп.*

тро̀мбус *м.* (Новосел.) и **тру̀мбук** (Чер.) — посечено дърво, предназначено за дъски, труп.

тро̀пам *нсв.*, **тро̀пна** *св.* — тропам. *Тро̀пна су чѐлите на душемѐто* (Чер.).

тро̀ска *ж.* — троскот. *Корѐйната ут тро̀ска и ва̀ре и е пѝе во̀дата тѝйа, шо ѝме камѐйна на бубрѐците* (Чер.).

тро̀ша[1] *нсв.* — харча, пилея пари.

тро̀ша[2] *нсв.* — ломя, чупя. *Камѐйна тро̀ша, къ̀шча ке пра̀ва* (Чер.). ○ **се** *безлич.* — ломи се, чупи се. *Мъ̀чно се тро̀ши ка̀мено.*

трошѝчка *нареч.* — съвсем малко. *Да̀й трошѝчка млѐко* (Конд.).

тру̀да се *нсв. възвр.* — мъча се. *Се тру̀ди чо̀веко да напра̀ви нѐшчо.*

тру̀дна *прил.* — бременна. *Тру̀дна жѐна. Тру̀дна кра̀ва.*

тру̀дно *нареч.* — трудно. *Скъпѝйа ѝма, тру̀дно се жѝви.*

трудно̀сво *с.* — бременност. — *Трудно̀сво ѝма жѐнта* (Чер.).

тру̀жа *нсв.* — 1) роня (царевица). *Кача̀ни тру̀жиме во̀йден.* 2) чистя (риба). *И тру̀жа рѝбите, чо̀рба ке пра̀ва.* Конд.

тру̀пам[1] *нсв.* — трупам. *То̀й тру̀па йадовѝшче за цѐла зѝма.*

тру̀пам[2] *нсв.*, **тру̀пна** *св.* (Чер.) — тропам. *Ко̀й тру̀пна нъ вра̀тта, ко̀й дойде?*

тру̀т, -до, *м.* — мъка, породена от работа. *Мно̀гу трут кла̀де напра̀зно* (Конд.).

тръмба *ж.* — топ от тъкан.

тръснѝца *ж.* (Чер. Конд.) — 1) плесница. *Ка̀ му у̀дри ѐдна тръснѝца, му ълкна̀йа о̀чите.* 2) мярка, равна на четирите пръста на ръката. *О̀ше ѐдна тръснѝца трѐба да гу свъ̀рша чо̀рапо.* Чер.

тỳа и **тỳка** *нареч.* — тук. *Тỳа (ту̀ка) да до̀ш.* □ **Тỳа та̀ка** — тук някъде. **Туа на̀пре** — преди известно време. **Тỳа ода̀мна** — отдавна. **Тỳа нѐкни** — онзи ден (с несигурност). Конд.

тỳку *сз.* — но, а, ала, ама. *Тѝ ѝмаш пàри, тỳку не дàваш.* □ **Тỳку рèчи тàка èсти рабòтата** — горе-долу така е. Смърд.
тỳла *ж.* (лат.) — тухла. *Къшчите и прàйме со тỳли и камèнйа.* Смърд.
тỳмба *ж.* (гр.) — малко възвишение. □ **Тỳмба прàва** — клякам.
тỳмъц *прил. неизм.* (тур.) — мокър. *Тỳмъц стàна уд дòжо* (Чер.).
тỳнта *се нсв. възвр.* (Поп.) — работя бавно, тутам се.
тỳнтаф, -ва, *прил.* (от тур.) — бавен и несръчен на работа, туткав.
тỳпам *нсв.,* **тỳпна** *св.* — кълва. *Гълъмбите тỳпе. Кокòшка ме тỳпна на ръката.*
тупанѝца *ж.* — юмрук. *Со тупанѝцата му и скърши зъмбите* (Кор.).
тỳрвам *нсв.,* **тỳра** *св.* — 1) наливам течност от съд в съд. *Тỳри вòда о лèгено. Тỳри вòда да пѝйа. Тỳри гас о лàмбата.* 2) поливам на някого да се мие. *Сàкам да се мѝйа, кòй ке ми тỳрва вòда?* 3) сипвам. *Тỳри о брàшното о врèшчето.* Смърд.
тỳргам *нсв.,* **тỳрна** *св.* — бутам. *Тỳрни е врàтта дà съ затвòри* (Чер.).
туркѝна *ж.* — 1) жена от турска народност. 2) проклета, лоша жена.
турлàк *м.* и **потърлàк** (от тур.) — простак.
турлѝйа *ж.* (тур.) — вид.
тỳрцки *прил.* — турски.
тỳрчин *м.* — 1) мъж от турска народност. 2) *прен.* грубиянин.
тỳтам *нсв.* — свиря с тръба. *Тỳта боризàно,* 'тръбач' (Смърд.).
тỳтка *ж.* (Чер.) — изронен кочан. *Су тỳтки пàлиме òгън.*
тỳткис *нареч.* — сякаш. *Тỳткис сѝн ми е* (Чер.).
тỳтун *м.* (тур.) — тютюн. *Тỳтун пѝйа.*
тутунџѝйа *м.* — пушач.
тутунџѝка *ж.* — пушачка.
тỳфа и **тỳфка** *ж.* — букет цветя. *Дàй ми èна тỳфа цỳтйа* (Кос.).
тỳфйак *м.* (тур.) — пушка.
туфỳлник *м.* (Чер.) — голямо човешко изпражнение.
тỳшкам *нсв.* — 1) тичам подир някого да го хвана. *Го тỳшка дèтето да о фàти* (Смърд.). 2) преследвам. *Нъ тỳшка гърците, зàш гувòриме бугàрцки* (Чер.). 3) пъдя. *И тỳшкам врàпците от черèшите* (Конд.).
тъбàре *с. остар.* — вид женско палто.
тъгàчка *ж.* (Чер.) — пръчка с правоъгълно сечение, която служи за притягане на предното кросно.
тълча нсв. — чукам нещо, за да стàне ситно или каша. *Тълча кръмит и лỳк. Тълча мèсо за к'офтенѝшча.* □ **Мълчи, àма тълчи** — действува потайно.
тълчок *м.* — чук за тълчене, тълчок.
търгам *нсв.,* **търна** *св.* — 1) дърпам. *Търни го стòло оттàму.* 2) отправям се на път, тръгвам. *Търна да си дòйдòма.* 3) преживявам—мъки, несгоди. *Мнòгу мъки търгаме од гърците.* 4) тегля, меря. *Жѝтото го търгаме и го пỳшваме да се мèли.* ○ **се** *възвр.* — изчезвам, бягам, махам се. *Търни се оттỳа, нè сакам да те пỳл'а.* Конд.
търгòвец *м.* — търговец. *Търгòфци грèде за йагнѝшчата.*
търговѝйа *ж.* — търговия. *Търговѝйа прàва.*
търкалèст *прил.* и **търкъвълест** (Чер.) — търкалест. *Кошнѝцата èсти търкалèста* (Смърд.).
търкàло *с.* — колело, търкало.
търн *м.* — трън. *Търнйата и копàчиме* (Смърд.).
търнивàтйе *с.* — тръгване, потегляне.
търнѝчка *ж.* — трънка.
търпа *нсв.* — търпя. *Мнòгу ме бòле зъмбите, тỳку търпа.*
търпелѝф, -ва, *прил.* — търпелив. *Търпелѝва жèна.*
търтъкурàф, -ва, *прил.* — дрислив.
търтъкỳрник *м.* (Чер.) и **търтакỳгник** (Смърд.) — диария. *Търтъкỳрник мъ фàти.*
търчам *нсв.* (Поп.) и **търча** (Кос.) — тичам. *Търча дèтто пу гỳмното.* □ **Търчи-лъжи** (Чер.) — негодник.
търченѝца *нареч.* (Кос.) и **търченѝчкум** *нареч.* (Поп.) — тичешком.

У

у *предл.* означава — 1) човек, който държи, има, владее нещо. *Пàрите се у дèдото.* 2) дом, жилище, семейство на някого. **Ỳ нас ѝма гòсти. Да òйме ỳ вас** (Смърд.). 3. място. *У нѝвата* (Чер.).
уветричàвам се *нсв. възвр.* (Чер.) — оглупявам. *Дùп съ уветричàви, не знàе шу збòрва* (Чер.).
ỳгар *м.* — угар. *Угàрйата и оставàме да и испèчи сънцето.*
ỳгаре *нареч.* — нагоре. *Ỳгаре го крèвам дùкел'о. Ỳгаре фàти къму планѝната.* □ **Ỳгаре-ỳдало** — на различни посоки. Конд.
угòдвам *се нсв. възвр.,* **угòда се** *св. възвр.* (Кос.) — отправям се. *Ке се угòди и тòй, нè ке пие.*
угòрчва *нсв.,* **угòрча** *св.* (Кал.) — ядосвам. *Го угòрчи дèтето.* ○ **се** *възвр.* — ядосвам се.
ỳгул *нареч.* — 1) единствено, изключително. *Ỳгул вѝно пие, вòда нè пие.* 2) не повече от, тъкмо, точно. *Ỳгул èдна чỳпа ѝмам. Ỳгул двà дена бè тàму.* 3) съвсем, покрит с. *Ỳгул кал стàна. Ỳгул вòда стàна.* Конд.
угълтвам *нсв.,* **угълча** *св.* (Д. Кор.) — удушавам чрез стягане на гърлото. *Го угълчи кỳчето.* ○ **се** *възвр.* — удушавам се.
ỳда *прил.* в съчет. със **зèма**—пръст без камък и пясък. **Ỳдо мèсо** — месо без кокъл и тлъстина.
удàвам *св.* — удавям. *Го фърли кỳчето на лòмо и го удàви.* ○ **се** *възвр.* — удавям се. *На езèрото се удàви.* Конд.
удѝрвам *нсв.,* **ỳдра** *св.* — ударям, удрям. *Мъ ỳдри су кàмън пу глàвата* (Чер.). *Рòфйа го ỳдри и го омдòри.* ○ **се** *възвр.* — удрям се. *Од врàтата се ỳдри на глàвата.* Кор.

ужѝна *ж.* (Поп.) — следобедна закуска.
ужѝнвам *нсв.*, **ужѝна** *св.* — закусвам след обед. *Лѐтно врѐме на жнатѝе ужѝнваме на четѝри саа̀то* (Конд.).
у̀зда *ж.* — юзда. *Кла̀й му у̀зда на ко̀но.* □ *Му е държа у̀здата* — държа строго някого. Конд.
уй *м.* (тур.) — нрав.
у̀йгун *прил.* неизм. (тур.) — удобен. *Рабо̀тата му е у̀йгун* (Конд.).
уйдѝсвам *нсв.*, **уйдѝсам** *св.* (от тур.) — уйдисвам. *Дѐтето и невѐстата нѐ уйдѝсае на таба̀етите, се ка̀ре. Кл'у̀чо нѐ уйдѝса.* ○ **се** *възвр.* — съгласявам се с някого. *Се уйдѝсае два̀та и стана̀е комѝти.* Конд.
ука̀ло *с.* (Смърд.) — новогодишен огън, които се пали сред село.
у̀кам *нсв.*, **у̀кна** *св.* — пея с вик. *Ѐ у̀кна пѐсната* (Чер.).
ук' *м.* (тур.) — нрав, характер. *Ва̀лко ва̀лната а фа̀рга, у̀к'о нѐ го фа̀рга* (Новосел.).
у̀лаф, -ва, *прил.* — луд, будала. *Ула̀ва жѐна ѐсти та̀с* (Дк.).
улѝца *ж.* — тясно място, намиращо се между две сгради.
уло̀жвам се *нсв. възвр.*, **уло̀жа се** *св. възвр.* — парализирам се. *Дѝп съ улджи, не мо̀жи дъ ста̀ни* (Чер.).
улувѐйка *ж.* — няма определено значение. Употребява се в клетва. *Улувѐйка* да те вѝда (Канд.).
у̀лук *неизм. прил.* (тур.) — парализиран. *У̀лук се фа̀ти.*
у̀м *м.* — 1) психическа способност за познаване и разсъждение. *До̀бар у̀м ѝма. Ѝма у̀м то̀й, не мо̀же да го изма̀ме.* 2) начин на мислене. *По нѐговѝо у̀м о̀ди.* □ *Ми бѐга од у̀мо* — забравям. **Ми греди на у̀мо** — сещам се. **Си го загѝна у̀мо** — полудея. **Го ѝмам на у̀мо** — не забравям. Конд.
у̀ма *нсв.* — помня. *Гу у̀миш на нѐго? — Гу у̀ма а̀рно.* ○**се** *възвр.* — мисля. *Съ у̀ма за ръбо̀тта* (Чер.).
у̀мен, -мна, *прил.* — 1) който има здрав ум. *У̀мна чу̀па.* 2) който е основан на ум. *У̀мни зборо̀ви.*
умѐнѝе *с.* — мислене.
умерѐно *нареч.* — умерено. *Клепа̀лката бие на ка̀менот, за да падѝнви жѝтото умерѐно, да нѐ му до̀йди нѝто мно̀го, нѝто тро̀* (Га̀л).
умѝрам *нсв.*, **у̀мбра** *св.* — умирам.
умно̀жвам *нсв.*, **умно̀жа** *св.* — умножавам. *За двѐ-трѝ годѝни и умно̀жи о̀фците.* ○ **се** *възвр.* — умножавам се. *Се умно̀жи фамѝл'ата.*
ундѝсвам *нсв.*, **ундѝсам** *св.* (Поп.) — възнамерявам. *Ундѝсвам да о̀да на па̀зар.*
у̀пла *ж.* **упла̀ва,** Смърд. — уплаха. *Од упла̀'ва у̀мбре жѐната.*
упла̀швам *нсв.*, **упла̀ша** *св.* — уплашвам, плаша някого. *Се скрѝ на копа̀чката и ме упла̀ши.* ○ **се** *възвр.* — уплашвам се. *Вѝде мѐчка та̀тко и мно̀гу се упла̀ши.*
упло̀свам *нсв.*, **упло̀сам** *св.* (Поп.) — потресвам. ○ **се** *възвр.* — потресвам се. *Вѝде мѐчка и съ упло̀са.*
урѝвам *нсв.*, **у̀рва** *св.* — слизам. *У̀рва от мъска̀та. Урва̀йа партиза̀нте ут пльнѝнта до̀лу пу сѐлата* (Чер.).
у̀роф, -во, — уров. *У̀рово го да̀ваме на пра̀вдата.*
уроспѝйа *ж.* (тур.) и **уроспитѝна** — развратна жена.
уру̀пче *с.* (Чер.) — нощно гърне.
урсу̀с и **угурсу̀с** (Кор.) *прил. неизм.* (тур.) — проклет човек. *Урсу̀с дѐте* (Конд.).
усѐтвам се *нсв. възвр.*, **усѐта се** *св. възвр.* — забелязвам, усещам. *Се усѐти, шо се подигрива̀е съ мѐне* (Конд.).
у̀ста *ж.* — 1) част от човешко тяло. *Со у̀стата ѝйаме.* 2) устни. *Го ба̀ци на у̀стата.* □ **Е (йа) отòри у̀стата и не са̀ка да е (йа) зато̀ри** — много говори. **За̀тори си у̀стата** — не говори. **Зла̀тна у̀ста ѝмам** — хубаво говоря. **Ло̀ша у̀ста ѝмам** — лошо говоря. **Мѐт ми тѐчи од у̀стата** — мило говоря. **Проклѐта у̀ста** — лошо говори.
у̀тре *нареч.* — утре. *У̀тре да ни до̀йте на го̀сти!*
у̀третодѐн *нареч.* — на утрешния ден.
утрѐшен, -шна, *прил.* — утрешен.
утрѝна *ж.* — сутрин. *На утрѝната бѐше до̀ма.*
утрѝнвам *нсв.*, **утрѝна** *св.* (Кос.) — закусвам. *Ра̀но утрѝнваме и до̀йме на рабо̀та.*
у̀тро *с.* — утро. *До̀брэ у̀тро* (благопожелание)
у̀ча *нсв.*, — уча, уча се. *Уча зана̀ет. Уча пѝсмо.* ○ **се** *възвр.* — уча се. *Се у̀ча пѝсмо.* Смърд.
у̀чен *прил.* образован. *Учѐна жѐна.*
учѝтел *м. остар.* вж. *да̀скал.*
учитѐлка *ж. остар.* вж. *даскалѝца.*
у̀ше *с.*, *мн.* **у̀ши** — 1) телесен орган за чуване. *Го бо̀ли у̀шето.* 2) слух. *Ѝма до̀бри у̀ши, до̀бро шчу̀ка.* 3) дръжка на съд. *У̀шите на та̀вата. У̀шите на тѝгано.* 4) отворът при иглата. *У̀шите на ѝглата му се скършѝе.* □ *Од ѐдното* **у̀ше му влѐгва, од дру̀гото му излегва** — напразно го съветваш, не слуша. Конд.
ушѝнвам *нсв.*, **ушѝна** *св.* — изкълчвам (ръка, крак). *Ми ушѝна ръ̀ката, лѐкар трѐба да ми ѐ намѐсти* (Конд.).
ушлѝна *ж.* — човек с големи уши.
ушогла̀ф, -ва, *прил.* — гологлав. *Ушогла̀во тъ̀рна дѐтто, ке му пръсту̀ди* (Чер.).

Ф

фабрѝка и **фамбрѝка** *ж.* (лат.) — фабрика.
фа̀йде *с.* (ар.-тур.) — 1) полза, облага, печалба. *Од о̀фците нѐма фа̀йде, зѝйан ѝма.* 2) лихва. *Да̀вам па̀ри со фа̀йде.*
фа̀ланга *ж.* (гр.) — многобройна армия, фаланга. *Цѐла фа̀ланга а̀скер ѝма на сѐлото.* Конд.

фалѝрам *нсв.* (лат.) — фалирам. *Фалѝрае пàрите, тòй ỳмбре от ѝат* (Кор.).
фалшѝф, -ва, *прил.* (от лат.) и **фашлѝф,** -ва (Смърд.) — 1) неистински. *Германците платвàе со фалшѝви пàри.* 2) недостоен. *Фалшѝф чòвек излèзе, нè е достòен* (Конд.).
фàл'а *нсв.* — хваля. *Дèка да òда, йа фàл'а чỳпата* (Кор.) ○ **се** *възвр.* — хваля се.
фàл'ба *ж.* — хвалба. *Стѝга фàл'би, ѝà да е вѝдиме чỳпата кàква е* (Поп.).
фал'бацѝйа *м.* — самохвалко. *Сàму се фàли, фал'бацѝйа'е.*
фал'бацѝка *ж.* — самохвалка.
фамбрѝка *ж.* (лат.) — фабрика.
фамѝл'а *ж.* (лат.) — семейство. *Голèма фамѝл'а бèеме нѝйа.*
фамил'àрин, -рна *прил.* — семеен. *Бàр си дòма, тѝ си фамил'àрин чòвък, нè прай пърèйа су дèцата* (Чер.).
фанарйòтин *м.* (гр.) *остар.* — фанариот.
фанарйòтцки *прил. остар.* — фанариотски.
фанатѝзмо *с.* (гр.) — фанатизъм. *Голèмо фанатѝзмо ѝма за нàшча вèра, фанатѝк е мнòгу* (Конд.).
фанатѝк *м.* — фанатик. *Фанатѝк бългàрин беше Лàзо Карайанòф* (Смърд.).
фанèла *ж.* (фр.) — фланела. *Дòлна фанèла. Гòрна фанèла* — пуловер.
фàра *ж.* (гр.)—род, роднина. *Нѝйа сме фàра. Имàш пàра — ѝмаш фàра* (погов., Кос.).
фàрмак *ж.* (гр.) — 1) отрова. *Фàрмак кỳпи за глỳфците.* 2) яд, душевна мъка. *Мнòгу фармàци поминàйме.*
фармакòсвам *нсв.*, **фармакòсам** *св.* — 1) отравям. *Ми го фармакòса кỳчето.* 2) ядосвам. *Нè не шчỳка сѝно, мнòгу не фармакòсва.* ○ **се** *възвр.* — 1) отравям се. *Късна фàрмак и се фармакòса.* 2) ядосвам се. *Го оставѝ жèната и се фармакòса от мерàци глàмнйо.* Конд.
фасарѝйа *ж.* (гр.) — скандал. *Голèма фасарѝйа прàве.*
фасарџѝйа *м.* — скандалджия.
фасарџѝка *ж.* — скандаллжийка.
фàсул' *м.* (гр.) — боб. *Тиовлѝцкото пòле рòдва слàтук фàсул'* (Чер.).
фàтвам *нсв.*, **фàта** *св.* — 1) вземам с ръка. *Фàти го лèбо от мàсата.* 2) допирам се с ръка, пипам. *Нè е фàтвай мàшата, гòри, ке се изгòриш.* 3) улавям. *Фàти е тòпката. Фàти го дèтето. Тàтко го фàти арамѝйата.* 4) заразявам се, прихващам, разболявам се. *Лòша бòлес го фàти.* 5) започвам, почвам да. *Фàти да вѝка. Фàти (фàй) да рèкои.* 6) задържа, залепва. *Дòбро фàти бòйата.* 7) — настава, настъпва за студ, зима и др. *Голèма зѝма фàти. Фàти врèме (лòшо).* 8) прихващам, продавам. *Скъпо ми го фàти мèсото. Èфтино ми го фàти брàшното и вѝното.* 9) възпламенява се (кибрит, патрони). *Влàжно е шпѝртото, нè фатва.* 10) започва. *Нѝвата фàтва от трàпо до рѝдо.* ○ **се** *възвр.* — 1) задържам се. *Сàке се пàдна, се фàти за вèйката.* 2) залавям се, започвам да върша. *Се фàти на рàбота.* 3) прихваща се. *Дървото, шо го посадѝйме, се фàти. Се фàти на òро.* □ **Ми се фàти вèра** — вярвам. **Е фàти планѝната** — стана комитин. **Е фàти вълко** — вълкът я изяде. **Фàтвам крѝф пъ̀т**— почвам да върша лоши работи. **Фàти мèсто** — хвана място, свърши работа. **Фàти рабòта** — почна да работи. **Ми и фàти òчите** — излъга ме. **Се фàти сънцето** — слънчево затъмнение. **Го фàти врàго** — сгреших. **Дйавòлите ме фàтве** —разсърдвам се. **Се фàтвам на бàс**—обзалагам се. **То нè се фàтва** — това не се смята. **Се фàти пъто** — не се минава поради някои причини. **Се фàти гранѝцата** — затворена е границата. **Се фàти бòйо** — почна войната. **Се фàтвам кèфил'**— ставам поръчител. **Се фàти на òрото, ке го ѝграм** — заех се с нещо и трябва да го свърша. **Се фàтвам ỳлук** — парализирам се. **Ме фàтва чèло** — 1) стягат ме обувките. 2) имам нужда от нещо. **Ми се фàтва лàфо** — слушат ме. Конд.
фатỳра *ж.* (лат.) — фактура. *Бакàлино ми дàде фатỳра* (Конд.).
фашѝзмо *с.* (ит.) — фашизъм.
фашѝст м. — фашист.
фашѝцки *прил.* — фашистки.
феврỳàри *м.* (лат.) — февруари.
феврỳàрцки *прил.* — февруарски.
фèл'ка *ж.* (гр.-тур.) — филия. *Дàй ми èна фèл'ка лèп* (Смърд.).
фèнер *м.* (гр.-тур.) — фенер. *Со фèнеро свèтиме нòшйата.*
ферèџе *с.* (ар.-тур.) — фередже.
фèрман *м.* (пер.-тур.) *остар.* — ферман. *Фèрман дòйде от Стàмбул от сỳлтан Амѝт.*
фèс *м.* (от геогр.) — фес. *На тỳрцко врèме носèеме фèсови.*
фѝдан *м.* и **фидàнка** *ж.* (гр.-тур.) — фиданка.
фѝде *с.* (гр.-тур.) — фиде. *Клàй фѝде на чòрбата* (Конд.).
филàн и **фил'àн** *част.* (тур.)— еди-кой си. *Филàн чòвек ми рèче.*
фѝлм *м.* (англ.) — филм. *Пỳлиме фѝлм.*
филосòф *м.* (гр.) — философ.
философѝйа *ж.*—философия. □ *Нè ми продàвай философѝйа* — нямам нужда от твоите съвети.
фѝл' *м.* (тур.)—слон. *Фѝл'о ѝма дълго церèво утспрèди, гу пỳшва и гу бèри* (Чер.). *Нèмаш насѝтка, фѝл' те стòри гòспо* (Конд.).
финдỳзи *мн.* (Жуп.) и **фъндỳзи** *мн.* (Чер.) **фондỳзи** (Конд.) — вендузи. *Су фъндỳзи съ лекỳваме ут стỳт.*
фѝт стàна (Поп.) — изчезна, няма го.
фѝтил' *м.* (ар.-тур.) — фитил. *Фитѝли ѝме лàмбите, фенèрите и свèшчите.*
фѝшек *м.* (тур.) — патрон. *На комѝтите му свършѝе фишèците.*
фиàт *м.* (ар.-тур.) — цена.
фòро *с.* (гр.) *нова заем.* — данък. *На мнòгу нèшча клàва фòро държàвата—на дук'àните, на търгòфците.*
фòрца *ж.* (ит.) — размах. *Търчам со фòрца.*

фта̀свам *нсв.*, **фта̀сам** *св.* (гр.) — 1) пристигам. *Со сънце фта̀са дòма.* 2) узрявам. *Фта̀све черѐшите, бъргу ке и бѐриме.* 3) достигам. *Кру̀шите се висòко, не мòжа да и фта̀сам.* Конд.

фтѐсвам *нсв.*, **фтѐсам** *св.* (гр.) — виновен съм. *Фтѐса, шо отѝде да напра̀ви спидисво* (Конд.).

фу̀дул *прил. неизм.* (тур.) — гиздав.

фуду̀лка *ж.* — гиздосия.

фуду̀лсво *с.* — поведение на *фуду̀л.* □ **Фуду̀лсво прода̀ва** — гизди се.

фудулу̀к *м.* вж. *фуду̀лсво.*

фуду̀лцки *прил.* — който с отнася до *фу̀дул. Фуду̀лцки сѝн.*

фуду̀л'а *нсв.* — гиздя. *Мнòгу го фуду̀ле чу̀пето.* ○ **се** *възвр.* — гиздя се.

фу̀кам *нсв.* — много ям, плюскам. *Нѐ фу̀кай тѐлку, ке ти пу̀кни мѐво* (Поп.).

фукара̀ *м.* (ар.-тур.) — бедният, горкият. *Лòшо му ста̀на на фукара̀та, му гу изидòйа мъга̀рто въ̀лците* (Чер.).

фу̀лтак *м.* — мехурче по кожата. *Фулта̀ци ѝмам на ѐзико, не мòжа да говòра* (Конд.).

фулувѐйка *ж.* (Кор.) вж. *улувѐйка.*

фу̀нда *ж.* (гр.) — украшения на обувка. *Чѐли со фу̀нди ми ку̀пи ма̀йка.*

фу̀рка *ж.* — хурка. *На фу̀рка прѐнда и рѐнда за чѐндото.*

фу̀рна *ж.* (ал.-гр.) — фурна. *Во фу̀рната го пѐчиме лѐбо* (Кон.).

фурнаџѝйа *м.* — фурнаджия. *Бѐ фурнаџѝйа на Ста̀мбул* (Конд.).

фурнаџѝцки *прил.*—фурналджийски. *Фурнаџѝцка кѐрка.*

фу̀ста *ж.* (гр.) — пола, фуста. *Мнòгу ти òди нòвата фу̀ста.*

фу̀ска *ж.* (гр.) мехур. *Ме у̀дри чѐло и фу̀ска ми ста̀на на нòгата.*

фускòсвам *нсв.*, **фускòсам** *св.* — надувам се (от болест). *Му фускòса шкѐмбата на òфцата, се на̀ду, ке псовѝса.*

фу̀стан *м.* (гр.) — фустан.

фустанѐла *ж.* (гр.) — фустанела. *Ишкина̀рите облѐкве фустанѐли* (Конд.).

фу̀та *ж.* (Жел.) — престилка.

фу̀чи *нсв.* — фучи. *Фу̀чи вѐтеро. Фу̀чи г'у̀лето.*

фча̀с *нареч.* — бързо, в миг. *Кòга фча̀с дòйде тòй ту̀ка* (Поп.).

фъ̀ргам *нсв.*, **фъ̀рл'а** *св.* — хвърлям. *Фъ̀ргам камѐн'йа. Фъ̀ргам сѐме на нѝвата. Фъ̀ргам лѐп на фу̀рната. Фъ̀ргам гнòй на нѝвата.* □ **Фъ̀ргам на ка̀фе** — гледам на кафе. **Фъ̀ргам на кнѝги** — гледам на карти. **Фъ̀ргам со пу̀шка** — стрелям. ○ **се** *възвр.* — 1) хвърлям се. *Се фъ̀рли од висòко и се омòри.* 2) приличам на някого. **На та̀тко му се фъ̀рли.** Смърд.

фърга̀чка *ж.* — гледачка. *Фърга̀чката фъ̀рга на ка̀фе, на кнѝги и на ба̀кла.*

фъртòма *ж.* — дълго, дебело въже. *Айва̀ните и въ̀рзваме со фъртòма.*

фърту̀на *ж.* (лат.) — снежна буря, фъртуна. *Мнòгу фърту̀на ду̀е, гла̀ва нѐ се крѐва, нѝкаде нѐ се òди.*

фъ̀рча *нсв.* — 1) хъркам (за човека). 2) ръмжи (за животно). *Фъ̀рчи кòно, въ̀лк мòжи вѝде* (Чер.).

фърча̀ло *с.* — хвърчило. *Дѐцата си ѝгре су фърча̀ло* (Заг.).

фъса̀т *м.* (тур.) — мърморене, караница. *Са̀му фъса̀т пра̀ви* (Поп.).

фъсаџѝйа *м.* — скандалджия.

фъсаџѝйка *ж.* — скандалджийка.

Ц

цакну̀вам се *нсв. възвр.*, **ца̀кна се** *св. възвр.* — 1) залепвам се за някого. *Не вѝде, се ца̀кна при на̀с и не сака̀ше да си òй* (Конд). 2) нахвърлям се върху някого,злословя за някого. *Бес къба̀ет съ цакна̀йа цѐли пу мѐне* (Чер.).

ца̀ле *с.* (Новосел). — малка торба.

ца̀пам се *нсв. възвр.* — газя в кална вода, цапам. *Дѐтето се ца̀па на вòдата, ке се разбòли* (Конд.).

ца̀пе *с.* — яре. *Цапенѝшчата и изѐде въ̀лко* (Ян.).

ца̀п-ца̀п *межд.* — за дразнене на коза и пръч.

ца̀р *м.* — 1) цар; 2) господар. *Ца̀р ѐсти на сѐлото* (Смърд.).

царѝца *ж.* — царица.

ца̀рсво *с.* — царство, държава.

цару̀вам *нсв.* — управлявам. *Гъркома̀ните цару̀ве по сѐлата.*

ца̀рцки *прил.* — царски. *Ца̀рцка шчѐрка* (Кос.).

цвѐт *м.* — цвят. *Бѐл цвѐт ѝма кошу̀л'ата.*

цвѐтйе *с.* (Поп.) — 1) дребно растение, което се употребява за украса и аромат. *Цвѐтйа бѐре чу̀пите и пра̀ве вѐнци.* 2) *прен.* нещо хубаво и приятно.

цвърст *прил.* — набит. *Ма̀ло е дѐтто, а̀ма е цвъ̀рсто* (Поп.).

цѐда *нсв.* — цедя. *На цедѝло го цѐдиме млѐкото и сирѐнйето* (Смърд.).

цедетѝна *ж.* — остатък от течност.

цедѝло *с.* — цедило.

цел *прил.* — 1) от който нищо не е взето, неначенат. *Цѐл леп. Цѐла кру̀ша.* 2) пълен, в пълна мяра. *Цѐла чѐша вѝно наѐднаш е смъркна.* 3) неповреден. *Чѐшата па̀дна и оста̀на цѐла, нечепна̀та.* 4) непрекъснат. *Цѐл ден рабòта. Цѐла годѝна бòлен лѐжи.* 5) същински. *Тѝ си цѐл ка̀й та̀тко ти.* □ **Цѐл свет** — всички хора. Конд.

цѐло *с. остар.* — вид турска сребърна монета.

цѐна *ж.* — стойност, цена.

цѐп *м.* — цеп (част на стана). *Цепòвите се кла̀ве на оснòвата, за да̀ му се зна̀е рѐндо на оснòвата* (Смърд.).

цѐпа *нсв.* — 1) разсичам, пуквам дървото по жилките. *А̀ку и цѐпиш дъ̀рвата, пò-добро гòре.* 2) оперирам. *Лѐкаро ме цѐпи, жълчката ми е изва̀ди.* ○ **се** *възвр.* — оперирам се. *Се цѐпи и куртолѝса.* Конд.

цепенѝца *ж.* — цепеница. *Цепенѝците се сỳши бъргу и бъргу гòре.*
цèр *м.* (от лат.) — вид горски дъб, цер.
цèфка *ж.* — цев. *На цèфката съ клàва пърдèно, цèфката съ клàва на съвàл'ката, су съвàлката фъргаме на ỳстата на ра̀збо и ткàйме* (Чер.).
цигàра *ж.* (от исп.) — цигара. *Пѝйа цигàра.*
цѝкам *нсв.*, **цѝкна** *св.* — викам силно. *Жèнцки глàс грèй, жèна цѝка.*
цикèтка *ж.* (Чер.), **кецàтка** (Смърд.), **качỳнка** (Конд.) — минзухар. *Су купàло и кòпаме цикèтките* (Чер.).
цѝкна *ж.* — студено зимно време. *Голèма цѝкна прàй, кòга дỳе сèверо.*
цил'àф -ва, *прил.* — слаб (за човек). *Цил'àво дèте* (Поп.).
цѝнго *с.* (нем.) — емайл. *Ченѝйа от цѝнго* (Смърд.).
цѝнцар *м.* — стиснат. *Цѝнцар е, нѝшчо не дàва.*
цинцàрка *ж.* — стисната. *От цинцàрка нѝшчо не излèгва. Цинцàрката жèна от бълвата лòй сàка да извàди* (погов.).
цѝпа *ж.* — 1) ципа. *Шкèмбата и царèвата съ звъйти су цѝпа* (Поп.). 2) воал. *Невестѝцка* ципа. □ **Му пỳкна цѝпата** — няма срам.
цѝфун *м.* — улей с форма на пресечен конус, от чиято тясна страна водата пада с поголяма сила върху воденичното кречетало.
цѝцам *нсв.*, **цѝцна** *св.* — бозая, суча, цицам. *Нè сака да цѝца дèтето.*
цицàрка *ж.* — овца, която цица.
цѝцка *ж.* — бозка, цицка.
цицѝна *ж.* — подутина на тялото. *Гу ỳдри на глàвата и му стàна цицѝна* (Поп.).
цỳт *м.* — цвят. *Дървата се пълни цут.*
цỳта *нсв.* — цъфтя. *Цỳте слѝвите.*
цỳтйе *с.* (Кос.) — цвете.
цỳфам *нсв.*, **цỳфна** *св.* — пускам газове от стомаха без шум.
цỳфл'а *ж. прен.* — мързелана.
цỳфл'о *м. прен.* — мързеливец.
цуцỳл'ка *ж.* — най-високото място на върха. *Дѝп гòре на цуцỳл'ката бèѐме* (Чер.).
цъпър-цỳпър *межд.* — за ходене. *Цъпър-цупър, ми дòйде на гòсти без дà го калèсаме* (Конд.).
църкàло *с.* — детска играчка за пръскане на вода.
църкам *нсв.* — изпитвам жажда. *Църкам за вòда* (Чер.).
църцаул'ка *ж.* (Руля) — невестулка.

Ч

чàен, -èна *прил.* — чаен. *Чаèна чèша. Чаèна лъжѝчка.*
чàй *м.* (кит.) — чай. *За кашлѝцата пѝйме тòпъл чàй* (Конд.).
чàйник *м.* — чайник.
чàкан *м.* и **чèкан** (Смърд.) — чук. *Со чèкано рабòте майсторѝте* (Конд.).
чàклас, -зо *м.* — осил.
чакмак *м.* (тур.) — запалка.
чàк-чỳк *межд.* — за звукоподражаване на чукане.
чалгацѝйа *м.* (тур.) — музикант.
чалгацѝцки *прил.* — който се отнася до *чалгацѝйа. Чалгацѝцки син.*
чàлам *м.* (тур.) — подхват, чалъм. *Тòй со чàлам рабòта, лèсно му върви рабòтата.* □ **Продàвам чалàми** — правя номера.
чаламлѝйа *прил. неизм.* — който се отнася до *чàлам.*
чàм *м.* (тур.) — бор.
чàмоф, -ва *прил.* — боров. *Чàмова корѝта Чàмово дърво.*
чàпа *ж.* (Кос.) — вид мотика.
чапàра *нсв.* — ходя с големи крачки.
чàпкан *м.* (тур.) — конте, чапкън. *Истѝна си чàпкан, чàпкан на барàйне, фỳдул на носèйн* (Заг., нар. пес.).
чàрдак *м.* (пер.-тур.) — чардак. *Чардàци ѝме кѫшчите.*
чàрк *м.* (пер.-тур.) — спусък на оръжие. *Го штрàкна чàрко и го отèпа.*
чàрчаф *м.* (тур.) — чаршаф.
чарчевѝйа *ж.* (тур.) — дървената част на прозореца.
чаршѝйа *ж.* (тур.) — пазар, чаршия.
чàтал[1] *м.* (тур.) — соха, чатал. *Дърво со чатàли.*
чàтал[2] *м.* (Чер.) — вилица. *Мàкаме су чàтли.*
чàтле *с.* — виличка.
чатѝйа *ж.* (тур.) — покрив на къща.
чàуш *м.* (тур.) *остар.* — чауш.
чèжма *ж.* (Поп.) и **чèзма** (Кор.) (пер.-тур.) — чешма.
чèк *м.* (англ.) — чек. *О пѝсмото имàше чèк со лѝри* (Дъмб.).
чèкал *м.* — хиена. *Чекàлите да те изèде* (клетва).
чèкам *нсв.* — чакам. *Чèкай ме, йàс бъргу ке се вѫрна.*
чекѝйа *ж.* (тур.) — свиваемо джобно ножче.
чекмèџе *с.* (тур.) — чекмедже. *Кòнците и ѝглите се во чекмèџето* (Кон.).
чекунàр *м.* (Чер.) — дънер. *Чекунàрите и извàваме уд зèмата и и гòриме.*
чèл *м.* (тур.) — обувка. *И скѝна чèлите от мнòгу барàнйе.* □ **Чèли со ремѝчки** — сандали.
чèлар *м.* — обущар. *Чèларо кърпи и пràви чèли.*
чèлет *ж.* — челяд. *Голèма чèлет ѝмам.*
чèлик *м.* (тур.) — стомана. *Ножòвите и пѝлите и прàве от чèлик.* □ **Здрàф кай чèлик** — много здрав.
челѝнок *м.* — полско и градинско цвете с големи зелени листа, с миризма подобна на портокалите, с него мамят пчелите.
чèло *с.* — чело. *Пàдна и съ ỳдри на чèлото* (Поп.).
чел'àден, -дна *прил.* — многодетен.
чемèнто *с.* (от ит.) — цимент. *Чемèнто да станиш* (клетва).
чèмер *м.* — коремна болест. *Лèжи и съ бълва ут чèмер* (Поп.).

чемерòсвам *нсв.*, **чемерòсам** *св.* — страдам от болки в корема в резултат на настинка или лятно време от пиене на застояла вода.
чѐнгел' *м.* (тур.) — кука за окачване. *Зàбеси го мѐсото на чѐнгел'о* (Конд.).
чѐндо *с.* — чедо, рожба, дете. *Мѝло чѐндо на мàйка* (Смърд.).
чепкàло *с.* — който пипа и закача.
чѐпкам *нсв.*, **чѐпна** *св.* — 1) закачам. *Нѐ го чѐпкай дѐтето, бòлно е.* 2) пипам. *Нѐ го чѐпкай òгано, ке се засѝли. Нѐ и чѐпкай пл'àчките.* 3) чепкам (вълна). *Вълната съ рѝците е чѐпке* (Конд.).
чѐрга *ж.* (от лат.) — *остар.* — дюшек.
чѐрек *м.* (пер.-тур.) — четвърт. *За чѐрек сàет снѐ у Блàца на гòсти* (Чер.).
чѐреп *м.* (Кос.) — дъно на стомна. *Кòга се здрòбва стàмната, гъзърò, шчо остàва, се вѐли чѐреп.*
черѐпна *ж.* — подница, черепня.
черѐша *ж.* — череша (дърво и плод). *Се исуши черѐшата, пòвеке нѐ рòдва* (Конд.).
черешлàн *м.* — орехова люспа. *Со черешлàни вапсвуваме шайàци, фанѐли, прендѐно и другò* (Конд.).
черешлàноф, -ва *прил.* — вид кафяв цвят, получен от орехови люспи.
чес *ж.* — уважение, чест. *Му ѝма чѐс на стàрите.*
чѐсен, -сна *прил.* — честен. *Чѐсън чòвък е, ке ти и върни пàрите* (Чер.). □ **Чѐсна чùпа** — девствена мома. **Чѐсна жѐна** — почтена жена.
чѐст *прил.* — гъст. *Чѐста кòса ѝма.*
чѐсто *нареч.* — често. *Чѐсто ни грѐй на гòсти.*
чѐта *ж.* — чета, дружина. *Комѝцка чѐта.*
чѐтам *нсв.* — чета. *Го чѐтам пѝсмото.*
чѐтвър *м.* — четвъртина. *И дàваме нѝвйата на чѐтвър.*
четвѝрти *числ.* — редно числително, който иде по ред след третия.
четѝна *ж.* — четина. *Бѝшето ѝма четѝна от тѝло до пàшката.*
четѝрйесе *числ.* — бройно числително 40.
четѝри *числ.* — бройно числително 4.
четѝристотѝни *числ.* — бройно числително 400.
четѝрки — умал. от *четѝри*.
четирнàйсе *числ.* — бройно числително 14. □ **На четирнàйсе и ѝме òчите** — много е развит.
четирнàйсти *числ.* — редно числително, който иде по ред след тринайсетия.
чѐчка и **чàчка** (Смърд.) *ж.* — глава (ирон.). *Тѐку ти чѝни чѐчката* (Дк.).
чешàло *с.* — чесало. *Со чешàлото и чѐшаме прàвдата.*
чѐшам *нсв.* — почиствам козина на кон, вол и др., чеша. *И чѐшам говѐндата.*
чешвѝна *ж.* — кедър. *Чешвѝната ѐсти нѝска, омѝàсви на пàрнѝа, ѐсти кай ѐш* (Ян.). Това дърво се среща само в Долнокостурско и Корешчата.
чѐшел' *м.* — гребен. *Су чѐшел' съ чѐшл'аме* (Чер.).
чѐшит *м.* (пер.-тур.) — вид стока.
чѐшка *ж.* (Чер.) — череп. *Гу ùдри пу глàвата и му е скърши чѐшката.*
чѐшл'ам *нсв.* — сресвам. *Гу чѐшл'ам нъ дѐтто* (Чер.) ○ **се** *възвр.* — сресвам се.
чѝбук *м.* (пер.-тур.) — чибук.
чѝзми *мн.* (пер.-тур.) — ботуши. *Чѝзмите ме фàтве на пѐтите.*
чѝй, чѝйа, чѝе, *мн.* **чѝй** *мест.* — 1) въпросително местоимение за притежание. *Чѝй е тòй вол. Чѝйа е тàйа чùпа?*(Чер.). 2) относително местоимение за притежание: чийто (чиято, чието, чиито). *Чѝйа и дà е тàйа чùпа, жѝва да му е, шо мàйка е рòди* (Конд.).
чѝкрик *м.* (тур.) — чекрък.
чѝна *нсв.* — 1) правя, мина. *Шò прàйте, шò чѝните, àрни сте?* 2) струва. *Кѐлку ти чѝни жѝтото?* ○ **се** *възвр.* — преструвам се. *Гърк се чѝни, гàт на свѐто* (Конд.).
чинѝйа *ж.* (тур.) (Конд.) и **ченàйа** (Смърд.) — чиния.
чѝп *прил.* — чип. *Ѝмаш чѝп нос.*
чипонòс *прил.* — чипонос. *Чипонòса жѐна.*
чирàва *прил.* — безплоден, ялов. *Чирàва е òфцата, нѐ родва ѝч* (Поп.).
чѝст *прил.* — 1) който не е мръсен. *Чѝсти му се пл'àчките.* 2) който не е смесен с нещо друго, без примеси. *Чѝсто вѝно. Чѝста рекѝйа.* 3) лишен от лъжа и коварство. *Върша сàму чѝсти рабòти.* □ **Чѝст пандѐлник** — първият понеделник на великденските пости. **Чѝсто брàшно** — пшенично брашно.
чистòта *ж.* — чистота. *Голѐма чистòта държиме дòма.*
читàнка *ж.* — читанка. *Е скрѝ читàнката, дàн е нàйде гърците* (Конд.).
чѝтаф, -ва *прил.* — читав. *Здрàва и читàва ѐсти тàс* (Дк.).
чифлигàр *м.* — чифликчия.
чѝфлик *м.* (пер.-тур.) — 1) чифлик. *На тùрцко врѐме сѐло Фотѝнишча бѐше чѝфлик.* 2) голям имот. *Цѐл чѝфлик ѝма тòй.*
чѝфт *м.* (пер.-тур.) — чифт. *Ѝмам пѐт чѝфта чорàпи.*
чѝфте *с.* (пер.-тур). — ловна пушка, двуцевка.
чифùтин *м.* (ар.-тур.) — 1) евреин. 2) злосторник. *Чифùтин е, кòли и бѐси* (Конд.).
чифùтка *ж.* — злосторница.
чифчѝйа *м.* (пер.-тур.) — земеделец. *Нѝйа снѐ стрѐдни чифчѝй.*
чифчѝка *ж.* — земеделка.
чифчѝцки *прил.* — земеделски. *Лѐрин е чифчѝцки грàт а Кòстур е търгòфцки грàт* (Поп.).
чѝчо *с.* и **чѝча** (Ян.) — 1) брат на бащата по отношение на децата му. *Тàтко, чѝчо те вѝка.* 2) възрастен мъж по отношение на децата. *Ен чѝча те барàше* (Ян.).
чѝчови *мн.* — домът и семейството на чичо. *Ке дѝме у чѝчови.*
чѝчоф, -ва *прил.* -чичов. *Чѝчова къшча.*

чѝчук *прил. неизм.* (Чер.) (от тур.) — гъст, един до друг. *Чѝчук вòшки. Чѝчук трèва.*

чклèн *м.* (Чер.) и **члèн** (Конд.) — дръжка на нож. *Се скърши члèно на нòжо.*

чкòр *м.* — 1) пън, къс и дебел отрязък от дърво. *Клàй и чкòрйата на òгано да изгòре.* 2) *прен.* дърт, прегърбен, стар човек. *Сèди, лèжи на бàшо чкòр пиèдън* (Чер.).

чкорòсвам се *нсв. възвр.*, **чкорòсам се** *св. възвр.*— свивам се, остарявам и ставам негоден за работа. *Дùп сѫ чкурòса, на бàшо сèди и сàму вѝка* (Чер.).

чòбан *м.* (пер.-тур.) *остар.* — овчар.

чòвек *м.* — 1) човек. *Чòвеко рабòта, за да жѝви.* 2) който притежава добри морални качества. *Му дàду пàри назàем, ми и вѫрна, чòвек се покàза.* 3) възрастен мъж. *Èден чòвек дòйде да те бàра.* 4) съпруг, мъж. *Дèка е твòйо чòвек.* Конд.

човèшки *прил.* — човешки. *Човèшка жѝвот* (Смърд.).

човешчѝна *ж.* — човещина. *Нèма човешчѝна, нè знае од дòбро, àйван* е (Конд.).

чоколàто *с.* (от мекс.) — шоколад. *Му кỳпи чоколàто на чỳпето.*

чòрап *м.* (тур.) — чорап. *Мàма ми кỳпи шарèни чорàпи.*

чорàпен, -пна *прил.* — чорапен. *Чорàпна ѝгла.*

чòрба *ж.* (тур.) — чорба *Шò чòрба напрàви за вòйдеи* (Конд.).

чорбаџѝйа *м.* (тур.) — чорбаджия.

чорбаџѝка *ж.* — чорбаджийка.

чорбаџѝсво *с.* — чрбаджийство.

чорбаџѝцки *прил.* — чорбаджийски.

чорбаџълък *м.* — чорбаджийство.

чорбалѝна *ж.* — остатък от чорба. *Чорбалѝни ни даддòйа да йàйме на брàко* (Поп.).

чпàр *м.* — стърчащ кол.

чỳвам *нсв.* — пазя. *И чỳвам òфците од вълци. Го чỳвам дèтто нàдру, да нè го изгàзи нèшчо.* ○ **се** *възвр.* — пазя се. *Се чỳвам от стỳт.* Конд.

чỳда се *нсв. възвр.* — чудя се. *Сèда и се чỳда, не знъм шд ке стàни сѫ нàс* (Конд.).

чỳден -дна *прил.* — 1) необикновен, чуден. *Чỳден чòвек èсти тòй.* 2) рядък по красота. *Чỳдна кѫшча ѝме* (Смърд.).

чудèсен, -сна *прил.* — чудесен.

чудѝйа *ж.* — чудесия. *Чудѝйа стàна нòвата кѫшча, мнòгу е убàва* (Конд.).

чỳдо *с.* — чудо. *Чỳдо голèмо стàна.*

чỳдо *нареч.* — много, доста. *Чỳдо пàри поàрџи за лекàри.*

чуен, -èна *прил.* — прочут. *Чуèна кѫшча* (Кос.).

чужѝна *ж.* — чужбина. *Мòмчето ми е на чужѝна* (Конд.).

чукàло *с.* — приспособление за хлопане на стари порти, чукало.

чỳкам *нсв.*, **чỳкна** *св.* — 1) чукам нещо твърдо о твърдо. *Èла да и чỳкниме йàйцата.* 2) тропам, хлопам. *Нèкой чỳка на врàтата.* 3) троша, чупя. *Со вàрйа, чỳкам камèнйа.* 4) отделям с удари зърната или люспите на жито, царевица, фасул и др. *Го чукнàаме фàсул'о*(Конд.). 5) пера дрехи, като ги чукам със специално дърво. *Су кòпан и чỳкаме вълнèните пл'àчки* (Чер.).

чук-чук *межд.* — за удряне, чукане.

чỳм ми е, чỳма ми е — защо ми е, за какво ми е. *Чỳма ми е тàйа мѫчна живòт. Чỳма ми се òфците, стàр си, сàм си, не мòжа да и пàса* (Конд.).

чумбрѝца *ж.* и **чимбрѝца** (Чер.) — чубрица.

чỳпа *ж.* (ал.) — 1) дъщеря. *Ѝмам дèте и чỳпа.* 2) мома. *Пèсни пèе чỳпите.*

чỳркам *нсв.* — пикая (за малко дете).

чурỳтка *ж.* — глава, ирон. *Твòйта чурỳтка сàка скършвàйне* (Чер.).

чỳчкиш *межд.* — подкана за спиране на магаре.

чỳш *межд.* — подкана за тръгване на магаре.

чỳш, -жа *прил.* — *чужд. Чỳжйо човѫк, àма ти дòй дòма, зѝйан ѝмаш, ке ти пупрèчи уд рѫбòтта* (Чер.).

чъмъндуфỳле *с.* — куче, което не расте голямо.

чървен, -èна *прил.* — 1) който е с цвят на кръв. *Чèрвен фỳстан. Червèна кошỳл'а* (Д. К.). 2) човек с леви политически убеждения. □ **Чървен свет** — комунистически строй. Смърд.

чървèник *м.* — месец юни.

чървенѝкаф, -ва *прил.* — червеникав. *Чървенѝкаф вдл.*

чървèнка *ж.* — вид полска трева със слабо червени листа. *Чървèнката йа бèриме за бѝшките* (Кос.).

чървец *м.* — червей.

чървòсвам *нсв.*, **чървòсам** *св.* — червясвам.

чъркòсвам *нсв.*, **чъркòсам** *св.* — заливам рàна от охапване с вряла мас. *Рàнта уд вълците при òфците е чъркòскваме су гурèшчо сàло, зѫ дѫ нè зѫдѫлби* (Чер.).

чърн *прил.* — 1) цвят, противоположен на белия. *Му ỳмбре мѫжо, чърни и фàпса пл'àчките.* 2) който има цвят, близък до черния. *Чърн леп кай глàмна.*□**Чърна да те вѝда** — да ти умре близък (клетва). **Чърни дèна** — трудни дни. **Чърно на бèло** — писмен документ. **За чърни òчи** — само за гледане, а не за използуване.

чърнѝца *ж.* — черница (растение и плод).

чърноòк *прил.* — черноок. *Чърноòка чỳпа.*

чърпа *нсв.* — черпя. *Чърпа вòда од бỳнаро.*

Ш

шàвор *м.* и **шàвар** (Смърд.) — вид тръстика. *Шàворо рàсти по вàлтите мèста* (Конд.).

шàйка *м.* — 1) гвоздей. *Кòва шàйка.* 2) *прен.* доносчик. *Чỳва се, тòй е шàйка, ке тѫ кàжи на гърците* (Поп.).

шàка *ж.* (тур.) — шега. *Шàка прàва.*

шакаџѝйа *м.* — шегаджия.

шàкнат *прил.* — ударен, побъркан. *Шàкнат чòвек.*

шàл *м.* (пер.-тур.). — шал.

шалвàри *мн.* (тур.) — мъжки тесни шаячни панталони.
шàпка *ж.* — 1) шапка. *Студèно е, клàй си шàпка на глàвата.* 2) глава на гвоздей. *Се искрѝви шàпката на шайката.*
шàрен, -ена *прил.* — пъстър, шарен. *Шарèни чорàпи. Шарèно йàгне.*
шаренѝца *ж.* — 1) пъстрота. *Мнòгу шаренѝца, нè се убàви чорàпите.* 2) драсканица. *Шаранѝци пѝше на стѝсо дèцата.* Конд.
шаретѝна *ж.* — пъстрота.
шàркам *нсв.*, **шàрна** *св.* — драскам. *Шàркам на кнѝгата.*
шàт-пàт *нареч.* (тур.) — сегиз-тогиз. *Шàт-пàт грèй при нàс на гòсти.* Конд.
шàфра *ж.* — стомашна киселина. *Шàфра ми грèй.*
шашардѝсвам *нсв.*, **шашардѝсам** *св.* — полудявам. *Шашардѝса тòй, нè знае шò збòрва.* (Конд.).
шашармà *ж.* (тур.) — смут.
шàшка *ж.* — сабя. *Со шàшка го зàкла.*
швъркàло *с.* (Чер.) — вътрешен бодеж. *Швъркàло да тъ швъркни* (клетва).
швъркам *нсв.*, **швъркна** *св.* — чувствувам вътрешен бодеж, боде ме нещо. *Мъ швъркна нèшчо на гърбо* (Чер.).
шèйсе, шèесе (Кор.) *числ.* — бройно числително 60.
шейсèти *числ.* — редно числително, шейсети.
шèкер *м.* (тур.) — захар. *На стàрите годѝни скъп бèше шèкеро.* □ **Кàй шèкер** — много сладък. *Кай шèкер èсти крỳшата.* Смърд.
шекерџѝйа *м.* — сладкар. *Шекерџѝйата прàви и продàва шекèрки* (Конд.).
шекèрка *ж.* — бонбон.
шèмче *с.* (Чер.) — чадър.
шèн *м.* (тур.) — веселие. *Ке òйме на шèн* (Поп.).
шèпта *нсв.*, **шèпна** *св.* — шепна. *Ми шèпна на ỳшето и нѝкой не чỳ.*
шèс *числ.* — бройно числително 6.
шèсти *числ.* — редно числително шести.
шèтам *нсв.* — разхождам се. *Шèтам по сèлото.*
шѝйа *нсв.* — шия. *Шѝйа питлѝчки на пàлтото. Шѝйа гàшчи.* ○ **се** *възвр.* — поръчвам, давам да ми се изработи. *Нòф фỳстан си шѝйа.*
шѝйа *ж. остар.* — шия. *Тò, шò дòйде на кумшѝйата, ке ти дòй и на шѝйата* (Чер., погов.).
шѝкла *ж.* — 1) шикалка. 2) *прен.* нищо. *Шѝкли ке ти дàм на тèбе* (Конд.).
шилèже *с.* — шиле.
шѝло *с.* — шило. *Дỳпи шѝлото.* □ **Шѝло врèшче нè седи** — няма вечни тайни. Конд.
шемѝйа *ж.* (Поп.) — забрадка. *Су шемѝй сь побрàдве жèнте* (Чер.).
шемѝче *с.* — носна кърпа. *Йзбриши си го нòсо су шимѝчето* (Чер.).
шѝник *м.* (гр.-тур.) *остар.* — шиник.
шип *м.* — шипка. *До плèто ѝма мнòгу шѝпйа.*
шѝпер *м.* — гръбначен стълб. *Ме бòли шѝперо* (Кор.).
шипỳрка *ж.* — чучур. *От шипỳрката тèчи вòдата* (Конд.).
шѝра *нсв.* — разгръщам (чувал, торба). *Шѝри го врèшчето, да тỳра жѝто.* ○ **се** *възвр.* — на широко съм, разполагам с повече място, отколкото ми е необходимо. *Сàм се шѝри по цèла кьшча.*
ширѝна *ж.* — ширина. *Йме дòма ширѝна тѝйа.*
шѝрит *м.* (тур.) — ширит.
шѝрок *прил.* — 1) който има голям размер на ширина; противоп. тесен. *Шѝрока рèка. Ширòки панталòни.* 2) който не притиска, не стиска. *Ширòки чèли.* 3) просторен. *Ширòка одàйа. Ширòко гỳмно.* □ **Ймам широко сърце** — спокоен съм.
широчѝна *ж.* — широчина.
шѝше *с.* (тур.) — бутилка.
шкàрто *с.* (ит.) — негодна стока, шкарто.
шкèмба *ж.* (пер.-тур.) — корем. *Ме бòли шкèмбата.*
шкемберлѝйа *прил. неизм.* — шкембелия.
шкрàпйа *ж.* (Чер.) — стоножка. *Шкрàпйата лòшо къса.*
шкỳрт *прил.* — къс. *Шкỳрто го посèче дървото.*
шлàп-шлỳп *межд.* — за тромаво ходене.
шлàпам *нсв.*, **шлàпна** *св.* — 1) пляскам, удрям някого с длан. *Àку ти шлàпна èдна шлапанѝца, йскри ке ти извàде òчите.* 2) тромаво ходя. *Шлàп-шлỳп, шлàпа, нè пули дèка тъпчи.*
шлапанѝца *ж.* и **шлапнѝца** — плесница. *Му ỳдри èна шлапнѝца* (Смърд.).
шлапèй *м.* (Конд.) — вълна. *Мòрйето грèй шлапèй-шлапèй.*
шлѝба *нсв.*, **шлѝбна** *св.* — чувствувам вътрешен бодеж. *Мъ шлѝбна нèшчо на слъбѝнта* (Чер.).
шл'ỳпка *ж.* — люспа, шлюпка. *И л'ỳпиме шл'ỳпките на лàпки — и тàка и йàйме.*
шò[1] (Поп.) и **шчò** (Кос., Смърд.), **чò** (Дрен.) *мест.*— 1) въпросително местоимение: какво. *Шò бàраш тỳка? Шчò сакаш тѝ од сънàта?* 2) относително местоимение: който, която което, които. *Збòрваш за рабòти, шò се заборавѝе од врèме.*
шò[2] и **шчò, чò** *нареч.* — 1) защо. *Шò ти требàше да дòш да крàдиш мèт? Шò му требàше да дòй сàм за дърва?* 2) колко, колкото; много. *Шò убàви òфци ѝме! Шò нърòт съ сòбра ут сèлта, да е чèке на Бугàрийа* (Поп.).
шòм и **штòм, шчòм, чòм** *сз.* — 1) означава незабавно следване по време, веднага като, в същия миг. *Шòм зàйди сънце, да и донèсиш дòма волòвите* (Конд.). 2) понеже, тъй като (за причина). *Шчòм си бòлен, нè ой со говèндата* (Кос.). 3) означава отстъпване и съгласие. *Чòм сàкаш и йàскай ке дòйда* (Дрен.). *Штòм не сàкаш не грèди* (Чер.).
шпѝрто *с.* (от гр.) — кибрит. *Навлажèно е шпѝртото и не фàтва* (Конд.).

шпрѝнги *мн.* — тиранти. *Клай шпрѝнгите, дан ти пъдѝнве пънтълòнте* (Чер.).
шрѝнга *ж.* (Кос.) — мандра.
штрàк *межд.* — за щракане. *Штрàк, се запàли òгано.*
штрàкам *нсв.*, **штрàкна** *св.* — щракам. *Штрàкна со пỳшката, нè фати. Нè го штрàкай шпѝртото на прàзно.* ☐ **Зъмби штрàкам** — заканвам се.
штрèкал *м.* —говежди овод, щръклица. *Штрекàлите и късе на волòвите и тѝйа штрèке; е дигнỳве пàшката нагòре и бèге, нѝкой не мòжи да и зàпри* (Конд.).
штрèкам *нсв.*, **штрèкна** *св.* — 1) щръклея (за воловете). *Штрèкна вòло и го скърши орàлото* (Конд.). 2) офейквам, изчезвам. *Тòй дòйде тỳка, сè пукàза, мàн да штрèкна и нè сè върна нàза* (Чер.).
штрèла *ж.* (Чифл.) — стрела.
шỳбе *с.* (тур.) — съмнение. ☐ **Ѝмам шỳбе од нèго, шỳбе мѝ е** — съмнявам се в него (Конд.).
шубелѝйа *прил. неизм.* — съмнителен. *Шубелѝйа жèна.*
шỳка *ж.* — топка. *Шỳка ѝгре дèцата* (Конд.).
шỳм *м.* — шум. *Ми шỳми нèшчо, гòлем шум, мòжи да è мèчка* (Конд.).
шỳма *ж.* — насечени дъбови вейки, шума. *Шỳмата е сèчиме èсента, е вèниме, зѝмата му е дàваме на òфците* (Конд.).
шỳма *нсв.*, **шỳмна** *св.* — шумя. *Шỳми нèшчо, мòжи да е зàек.*
шỳмйак *м.* — шумак. *Àку се пѝкне йагнѝшчата на шỳмйако, не мòжиш да и намèриш* (Конд.).
шỳмка *ж.* — лист от широколистно дърво, шумка.
шỳплѝф, -ва *прил.* — 1) шуплив, гъбест. *Шуплѝва катѝца.* 2) *прен.* малоумен. *Шуплѝва жèна.*
шỳра *м.* — шурей.
шỳт *прил.* — шут. *Шỳтата кòза ѝма мнòгу млèко.* ☐ **Шỳта да те вѝда** — да ти умрат близките и сама да останеш (клетва).
шỳтар *м.* (Смърд.) — пън.
шỳфра *ж.* (гр.) — 1) бръчка. *Стàрио чòвек ѝма шỳфри на лѝцето.* 2) гънка. *Шỳфри ѝма фỳстано, не мòжа да го облèча* (Конд.).
шуфрòсвам *нсв.*, **шуфрòсам** *нсв.* — измачквам. *Ми го шуфрòса фỳстано.* ○ **се** *възвр.* — 1) измачквам се. 2) набръчквам се.
шчèвйе *с.* — лапат. *Мèса пѝта су шчèвйе* (Чер.).
шчèма *ж.* (тур.) — затишие, тишина.
шченгàшка *ж.* (Дк.) — уред, който държи платното при стана.
шчèрка *ж.* и **кèрка** (Поп.) — дъщеря. *Двè шчèрки ѝмам и èн син.*
шчѝпа *нсв.*, **шчѝпна** *св.* — щипя. *Го шчѝпна на дèтето по гъзо и фàти да плàчи* (Конд.).
шчѝпка *ж.* — щипка. *Фàти и пл'àчките со шчѝпки, да нè и крèни вèтеро* (Конд.).
шчѝр *м.* — вид трева, щир. *Шчѝро го йаде òфците.*
шчỳкам *нсв.* — 1) слушам. *Шчỳка мàйка и тàтко, прекòпсан сѝн е.* 2) чувам. *Вѝкай пò-силно, нè шчука тòкму.* Конд.
шчỳро *с.* (Руля) — палавник.
шчъ̀рк *м.* — щърк. *Дойдòе шчъркòвите, дòйде прòлет.*

Ъ

ъзъ̀р *прил. неизм.* (тур.) — готов. *Ъзъ̀р е пѝтата, да дòш да йàйме* (Поп.).
ъ̀лскам *нсв.* и **ъ̀лшча** (Кор.), **ъ̀лсна** *св.* — лъскам. *Ъ̀лсна лъмърѝнта ут сънцето* (Поп.).
ъ̀рца и **ъ̀ржа** *ж.* — ръжда. *Ъ̀ржа фàти тѝгано* (Кос.).
ърцòсвам *нсв.*, **ърцòсам** *св.* — ръждясвам.
ъ̀ржен, -èна *прил.* — ръжен. *Ъ̀ржен лèп. Ържèна пѝта.*
ърженѝца *ж.* — ръженица. *Су ърженѝца и връзваме снòпйата* (Чер.).
ъ̀ржи *нсв.* — цвили. *Ъ̀ржи кòно.*
ъргèле *с.* и **ъргèл'ие** (Кор.) (тур.) — 1) стадо говеда (Чер.). 2) стадо коне, катъри.
ъ̀ркам *нсв.* и **рàкам** (Смърд.), **ъ̀ркна** *св.* и **рàкна** — храча.
ъркатѝна *ж.* и **ракатѝна** (Смърд.) — храчка.
ърт *м.* — ловджийско куче, хрът.
ъртѝца *ж.* — хрътка. *Ъртѝцата е слàба су дỳлги ỳши* (Чер.).
ъ̀рта *нсв.* — покарва (за растение). *Ъ̀рте патàтите.*
ъртòлец *м.* — зародиш при жито, царевица, картофи, фасул и др. *Фàсул'о изъ̀рти, ъртòлци пỳши* (Конд.).
ъ̀рслан *м.* (тур.) и **ъ̀ршлан** (Смърд.) — 1) лъв. 2) силен човек. *Ъ̀рслан е тòй* (Поп.).
ърслàнцки *прил.* — лъвов. *Ърслàнцка сѝла.*
ъръ̀лък *м.* (тур.) — 1) необработено голямо място. 2) отвор, пукнатина в постройка.

СЪКРАЩЕНИЯ

Имена на селища и области

Бап. — Бапчор
Гал. — Галишча
Гк. — Горнокостурско
Гр. — Граче
Дк. — Долнокостурско
Дрен. — Дреновени
Дъмб. — Дъмбени
Ез. — Езерец
Жел. — Желево
Жуп. — Жупанишча
Заг. — Загоричени
Кал. — Калевишча
Конд. — Кондорби
Кон. — Кономлади
Кор. — Корешчата (Долна)
Кос. — Косинец
Кум. — Куманичево
Лич. — Личишча
Мок. — Мокрени
Новосел. — Новоселяни
Поп. — Пополе
Прек. — Прекопана
Смърд. — Смърдеш
Снич. — Сничене
Стен. — Стенско
Тиол. — Тиолишча
Тър. — Търнаа
Чер. — Черешница
Чифл. — Чифлико (Радигоже)
Шешт. — Шештеомо
Ян. — Яновене

СЪДЪРЖАНИЕ

Лило Ралев, Говорът на село Войнягово, Карловско 3

Благой Шклифов, Речник на костурския говор 201

БЪЛГАРСКА ДИАЛЕКТОЛОГИЯ, КН. 8

Редактор *М. Чакърова*
Техн. редактор *К. Иванова и Ив. Атанасова*
Коректор *А. Христова*
Дадена за набор на 26. X. 1974 г.
Подписана за печат на 22. XII. 1977 г.
Формат 70/100/16 Тираж 1000
Печатни коли 20,63 Издателски коли 26,74
Цена 3,28

Код 19 $\frac{9535152511}{5014-26-77}$

Набрана и отпечатана в Печатницата на Издателството на БАН
1113 София, ул. „Акад. Георги Бончев“
Поръчка № 1

Печатни грешки

Стр.	Ред	Колонка	Напечатано	Да се чете	По вина на
11	13 отг.	I	**б’екљемѐ**	**б’екл’ѐмѐ**	авт.
11	4 отд.	I	**биглик**	**биглик’**	„
13	25 „	II	родови	розови	„
14	32 „	II	парсе	парче	кор.
15	28 „	I	снонеца	спонеца	кор.
21	5 „	I	**Питла’ну**	**Питл’ану**	авт.
30	31 „	I	**гурўк**	**г’урўк**	„
32	4 „	I	**пѐйда wъм**	**пѐй дàwъм**	кор.
33	13, 14 отг.	I	**декмѐ**	**д’екмѐ**	авт.
39	33 „	I	калак	**калпак**	кор.
41	26 „	II	*иръдн’ъ*	**пръдн’ъ**	кор.
43	16 „	II	**з’àфет**	**з’афѐт**	авт.
47	20 отд.	I	**зъwрь’**	**зъwр’ъ**	„
47	9 отг.	II	**зъwърнъ**	**зъwърнъ**	„
57	15 „	II	зет	зает	кор.
60	11 „	II	**истън’à**	**истън’ѐ**	авт.
67	24 „	II	*търп ътѝ*	*тъ търпѝ*	печ.
68	14 „	II	**клъдн’е**	**клъдн’ѐ**	авт.
69	15 отд.	I	**Ӧди**	**Оди**	печ.
77	8 отг.	II	Опива ме	3. Опива ме	авт.
94	30 „	II	**нехàр**	**н’ехàр**	„
118	11 отд.	II	**пуўлъкàн’ъс**	**пуўл’ъкàн’ъс**	„
135	22 отг.	II	**ср’едàн**	**ср’едàн**	кор.
179	30 „	I	**Agrupyrum**	**Agropyrum**	авт.
180	21 отд.	I	Гогош	Рогош	kol.
181	19 „	II	centraurim	centaurium	авт.
183	21 „	I	*камаляк*	*камиляк*	„
183	11 „	II	*глокѝнки*	*глогѝнки*	кор.
188	22 „	II	centraurium	centaurium	„
188	24 „	II			
188	25 „	II			
189	5 отг.	I	uva-ursu	uva-ursi	„
189	3 „	I			
189	25 отд.	I	uvaursi	uva-ursi	„
191	26 „	I	цветѐ	цвѐте	„
192	5 отг.	II	живòвлек	жилòвлек	„
194	26 отд.	I	Centraures	Centaures	„
195	9 отг.	I	Janiperus	Juniperus	„
195	3, 5, 6 отд.	I	centraurium	centaurium	„
195	1 отг.	II			
209	19 „		руга	друга	печ.
209	20 „		пооленията	поколенията	„
210	3 отд.		Makedońskie	Macedońskie	авт.
217	2 отг.	II	mbrëm	mbrëmj	кор.
217	3 отд.	II	ВРАНѣ	ВРАNѣ	кор.
222	8 отг.	I	*μαχαiπι*	*μαχαιρι*	кор.